

27-29 вересня, 2023

м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

*Рекомендовано до друку
Вченою радою факультету післядипломної освіти та доуніверситетської
підготовки ДВНЗ «Ужгородського національного університету»
(протокол № 3 від 19 жовтня 2023 р.)*

Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «Відкрита наука України: візійний дискурс в умовах воєнного стану», 27-29 вересня 2023 року.

Proceedings of the II International Interdisciplinary Scientific and Practical Conference "Open Science of Ukraine: Visionary Discourse in the Context of Martial Law", 27-29 September 2023.

Materiały II Międzynarodowej Interdyscyplinarnej Konferencji Naukowo-Praktycznej "Otwarta nauka Ukrainy: dyskurs wizjonerski w kontekście stanu wojennego", 27-29 września 2023 r.

Укладачі: Адамчо О. П. - провідний інженер відділу технічних засобів навчання Центру інформаційних технологій, асистент кафедри комп'ютерних систем та мереж, голова Ради молодих вчених інженерно-технічного факультету, секретар Ради молодих вчених ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Кількість отриманих матеріалів тез: 170

Кількість сторінок: 472 с.

ОРГКОМІТЕТ

II Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції «ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ: ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ», яка відбулася в Ужгородському національному університеті 27-29 вересня 2023 року

Володимир СМОЛАНКА – д. м. н., проф., ректор ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Іван МИРОНЮК – д. м. н., проф., проректор з наукової роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Іван ЧОПЕЙ – д. м. н., проф., декан факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки ДВНЗ «Ужгородського національного університет».

Тарас ГРЯДІЛЬ – асистент кафедри терапії та сімейної медицини факультету післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки, асистент кафедри внутрішніх хвороб медичного факультету №2, голова Ради молодих вчених ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Ганна КОСТЬОВ'ЯТ – к. ек. н., доцентка кафедри фінансів і банківської справи, заступниця голови Ради молодих вчених ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Оксана АДАМЧО – провідний інженер відділу технічних засобів навчання Центру інформаційних технологій, асистент кафедри комп'ютерних систем та мереж, голова Ради молодих вчених інженерно-технічного факультету, секретар Ради молодих вчених ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Руслана ДЖУГАН – к. соц. наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи, голова Ради молодих вчених факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет», голова правління ГО «КАРПАТСЬКІ ОБРІЇ».

Олександр КОЧМАРЬ – к. м. н., асистент кафедри хірургічних хвороб, голова Ради молодих вчених медичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Микола КУТ – к. хім. н., доцент кафедри органічної хімії, голова Ради молодих вчених навчально-наукового інституту хімії та екології ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Василь ЛЕТА – к. геогр. н., доцент кафедри фізичної географії та раціонального природокористування, голова Ради молодих вчених географічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Сільвія ПАЦКУН – доктор філософії з медичних наук, доцент, голова Ради молодих вчених медичного факультету №2 ДВНЗ «Ужгородського національного університет».

Вадим ПШТА – доктор філософії PhD, асистент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права, голова Ради молодих вчених юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Антоніна РЕБЛЯН – асистент кафедри туристичної інфраструктури та готельно-ресторанного господарства факультету туризму та міжнародних комунікацій, голова Ради молодих вчених факультету туризму та міжнародних комунікацій ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Ольга СИНЯВСЬКА – к. ф.-м. н., доцент, доцент кафедри теорії ймовірностей і математичного аналізу, голова Ради молодих вчених факультету математики та цифрових технологій ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Наталія ТОЛОЧКО – к. наук із соц. ком., доцент кафедри журналістики, голова Ради молодих вчених філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Юрій ХОДАНИЧ – к. ф. н., доцент кафедри філософії, член бюро Ради молодих вчених ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Павло ХУДІШ – к. іст. наук, доцент кафедри археології, етнології та культурології, голова Ради молодих вчених факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Aleksandra LEWANDOWSKA – secretary of the Board Polish Association of Doctoral Candidates.

Вікторія РОМАН – голова Ради молодих учених Інституту електронної фізики Національної академії наук України.

Богдан ГРЯДІЛЬ – студент фахового коледжу мистецтв імені А. Ерделі Закарпатської академії мистецтв.

Олена БОБИРЄВА – аспірантка, асистентка кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, заступниця голови наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Наука майбутнього» Мукачівського державного університету.

Тетяна МОЛНАР – к. пед. н., доцент кафедри теорії та методики початкової освіти, голова наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Наука майбутнього» Мукачівського державного університету.

Вікторія БІЛЯВСЬКА – к. філ. н., доцент кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання, голова Ради молодих вчених Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Тетяна ГРЯДІЛЬ – студентка Поліського національного університету.

Юрій ПАСІЧНИК – д. ек. н., професор, головний науковий співробітник відділу соціально-економічного розвитку сільських територій Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» Національної академії аграрних наук України.

Сабіна АУГУНАС – к. фарм. н., асистент кафедри фармації, голова Ради молодих вчених Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

Володимир КОВАЛЬЧУК – к. мед. н., заступник голови Ради молодих вчених Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

Аліна БОЙКО – к. мед. н., членкиня Ради молодих вчених Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

Юлія ГУРКАЛО – асистент кафедри терапії і геріатрії, член Ради молодих вчених Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика.

Павло КУЧЕР – к. геогр. н., старший викладач кафедри туризму факультету туризму Львівського державного університету імені Івана Боберського.

Андрій БАЗИЛЕВИЧ – д. м. н., професор кафедри пропедевтики внутрішньої медицини Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Президент СФУЛТ.

В'ячеслав РОГОВ – к. е. н., доцент кафедри інтелектуальної цифрової економіки, ТВО голови Ради молодих науковців Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Ірина ВІННІЧЕНКО – членкиня Ради молодих науковців Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Єлизавета КУЛІКОВА – голова Ради молодих вчених Одеського національного економічного університету.

Галина АЛЕКСЕЄВСЬКА – доктор філософії зі спеціальності міжнародні економічні відносини, старший викладач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин. Голова міжнародного відділу Ради молодих вчених Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Алісар ГУДІМОВА - доктор філософії зі спеціальності 053 Психологія, доцент кафедри соціальної психології Голова Прес-центру РМВ Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, голова Наукового товариства молодих вчених, аспірантів та студентів факультету психології та соціальної роботи ОНУ імені І.І. Мечникова.

Арина СВЯТОПШНЮК – к. юр. н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, голова відділу роботи з громадськістю РМВ Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Олена ТРИГУБА – к. с.-г. н, доцент кафедри біології, екології та методик їх викладання, голова Ради молодих науковців Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Олександр БОНДАР – к. с.-г. н., старший викладач кафедри біології, екології та методик їх навчання, член Ради молодих науковців Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Тетяна ЄРМАКОВА – д. пед. н., професор, завідувач кафедри педагогіки, української та іноземної філології, голова Ради молодих учених Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

Олексій КАЛМИКОВ – д. м. н., професор кафедри внутрішніх та професійних хвороб Харківського національного медичного університету, директор НДІ доказової медицини (ТОВ «Калмиков Консалтинг»).

Олена ГРЯДІЛЬ – фотограф, художниця, графічний дизайнер.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО. ТЕХНІЧНІ НАУКИ. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Капленко Д.Д., Харченко К.С.

СИСТЕМА РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ СПА-ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ 23

Троханяк В.І.

МОДЕЛЮВАННЯ НОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ ТЕПЛООБМІННОГО ОБЛАДНАННЯ
ДЛЯ СИСТЕМ ПІДТРИМАННЯ МІКРОКЛІМАТУ В ПТАШНИКАХ..... 26

Хорольський А.О.

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 28

СЕКЦІЯ 2. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ, Й ВЕТЕРИНАРНІ НАУКИ, СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Бондар О.Б.

ТИПОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ЗАХИСНИХ ЛІСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ
ОБЛАСТІ..... 32

Гаврилюк Л.В., Безноско І.В.

ЕКОЛОГІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ СОРТІВ РОСЛИН ВІВСА ЗА ПОКАЗНИКОМ
ВПЛИВУ НА ЩІЛЬНІСТЬ ПОПУЛЯЦІЇ..... 34

Івашко М.В., Бурмей С.А., Смоланка В.В., Бойко Н.В.

МІКРОБІОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЗБУДНИКІВ ВНУТРІШНЬОЛІКАРНЯНИХ
ІНФЕКЦІЙ, ВИДІЛЕНИХ З ПОВЕРХОНЬ МЕДИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ ТА
ПОВІТРЯ 37

Котик Б.І., Іскра Р.Я.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ВІТАМІНУ Е ТА ЕТИЛТІОСУЛЬФАНІЛАТУ НА
ВМІСТ ОКРЕМИХ ФОСФОЛІПІДНИХ ФРАКЦІЙ КРОВІ ЩУРІВ ЗА
ТОКСИЧНОЇ ДІЇ $Cr(VI)$ 40

Мельниченко С.Г.

СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ВОДОСХОВИЩ ДЛЯ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОСТІ ВОДНИХ
ЕКОСИСТЕМ В УКРАЇНІ..... 43

Скляр І.І., Кривцова М.В.

АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНІ МІКРООРГАНІЗМИ РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ
ЯК ФАКТОР УСКЛАДНЕНЬ ПЕРЕБІГУ ПАТОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В
РОТОВІЙ ПОРОЖНИНІ ПРИ ПАРОДОНТИТІ..... 46

СЕКЦІЯ 3.ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Kostovyat H.I., Rogov V.G.

THE INTERPLAY OF CREDIT AND INSURANCE MECHANISMS IN PROMOTING CORPORATE RESILIENCE AND RESPONSIBILITY..... 50

Баран Р.О.

ВПЛИВ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ..... 53

Батюк Д.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ: ДОВОЄННИЙ СТАН 55

Боршош А.В.

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ВІД ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ..... 58

Боршош А.В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ БЕЗ УКРАЇНЦІВ..... 60

Гуцалюк Є.А., Теплюк М.А.

ВПЛИВ ВІДДАЛЕНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НА КОРПОРАТИВНУ КУЛЬТУРУ 62

Клименко К.В., Савостьяненко М.В.

МАКРОФІНАНСОВА ДОПОМОГА ЄС УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ 65

Кондратенко А.О.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БЛОКЧЕЙНУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ В МАЙБУТНЬОМУ 67

Корицька О.І.

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ..... 70

Кучмілова Т.С., Крамарчук М.В.

ПОРЯДОК ВПРОВАДЖЕННЯ HRM-ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ..... 72

Крамський С.О.

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЄКТАМИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД 75

Кришталь Г.О., Брюховецька І.О., Панін Є.В.

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ..... 77

Лазаренко В.І.

ЕКОЛОГО-СОЦІАЛЬНА МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПОВЕДІНКОВИЙ АСПЕКТ 79

Лапа І.В. СУЧАСНИЙ СТАН ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НІМЕЧЧИНИ	82
Литвин Ю.В. СТРАТЕГІЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	84
Мауер Д.Р. ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	87
Мельник М.І., Лещух І.В. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ, РОЗВИТКУ МОЛОДІ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	89
Михайлов М.В. ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ.....	92
Намонюк В.Є. ВИКОРИСТАННЯ КЛІМАТИЧНИХ ФІНАНСІВ ДЛЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ.....	94
Ніколаєнко С.А. КРИТЕРІЇ УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	96
Нямещук Г.В., Стасюк Ю.М. МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ: ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ	98
Орленко О.М., Барилловський О.А. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	100
Осадчий М.Л. ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД В РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	103
Осадчий М.Л. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	105
Петренко О.П., Демура О.В. ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	108

Підоричева І.Ю.	
САМОДОСТАТНІ ІННОВАЦІЙНІ СПІЛЬНОТИ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК.....	110
Ревуцька О.М.	
ВИХІД НОВОЇ ПОШТИ НА РИНОК ЄВРОПИ В УМОВАХ ВІЙНИ	112
Синюра-Ростун Н.Р.	
ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	114
Стешенко О.Д., Шестакова В.М.	
СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	117
Штонда І.Р., Гордєєва І.О.	
ПРОЕКТИ РЕКОНСТРУКЦІЇ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	120
Яворський К.А.	
МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА В БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ФАКТОР ВІЙНИ.....	122
СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ	
Bulhakov V.V.	
ANALYSIS OF SOCIAL NETWORKS AND THE USE OF NEURAL NETWORKS IN DECISION SUPPORT SYSTEMS	125
Doroshenko D.	
APPLICATION OF PROGRAMMING FOR SOLVING PERCENTAGE PROBLEMS	127
Doroshenko D.	
SOLVING NON-STANDARD PHYSICS PROBLEMS USING THE MAPLE PACKAGE.....	129
Арделан Н.І., Антосяк П.П.	
ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАБЛИЖЕНИХ АЛГОРИТМІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ ЛІНІЙНОГО ВПОРЯДКУВАННЯ	131
Баран О.І., Андрашко Ю.В.	
ДИНАМІЧНІ МОДЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ПОТОКІВ НА ОСНОВІ ДИСКРЕТНОЇ ЗАДАЧІ РОЗМІЩЕННЯ	133
Богатель Н.В., Сухий О.Л., Яцишин А.В.	
ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА «НАУКОВА ПЕРІОДИКА УКРАЇНИ».....	135
Бортош М.Ю., Химинець М.В.	
РОЗШИРЕНІ БІНАРНІ КОДИ ГОЛЕЯ І ГРУПОВА АЛГЕБРА F2(C2 × A4)	137

Брила А.А. АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗРОБКИ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА ПЛАТФОРМІ FLUTTER.....	139
Добришин Ю.Є., Сидоренко С.М. ЛОГІЧНА СХЕМА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПРОЄКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	141
Євич В.Р., Вощепинець А.С. ВИКОРИСТАННЯ ФІЛЬТРАЦІЇ ІОНОГРАМ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ ДАНИХ ВИМІРЮВАНЬ ЛОКАЛЬНОГО МАГНІТНОГО ПОЛЯ НА СУПУТНИКОВІЙ МІСІЇ MARS EXPRESS. /APPLICATION OF THE DIGITAL FILTERS TO THE IONOGRAMS FOR IMPROVEMENT OF THE MAGNETIC FIELD DATA FROM MARS EXPRESS MISSION	144
Ільницький Д.М., Кузка О.І. РОЗРОБКА СИСТЕМИ ЛОГІСТИЧНОГО СУПРОВОДУ.....	146
Камишин В.В., Сухий О.Л., Яцишин А.В. ДОСВІД УкрІНТЕІ У РОЗРОБЦІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ	147
Капітан І.І. ЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДАНИХ	149
Кашуба І.Ф., Балоба С.І. ІНФОРМАЦІЙНА ВЕБ-ПЛАТФОРМА НА ОСНОВІ СЕРВЕРНОГО РЕНДЕРИНГУ	151
Маліцький Б.В., Тегза А.М. КІЛЬКІСНА ТА ЯКІСНА АНАЛІТИКА ДАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ANOVA.....	153
Маліцький Б.В., Тегза А.М. ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ ТА ОБРОБКИ ДАНИХ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КІЛЬКІСНОЇ ТА ЯКІСНОЇ АНАЛІТИКИ ДАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ANOVA.....	155
Марчевська Д.В., Гедеон Г.О. ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ БІБЛІОТЕК ПРИ ПРОГРАМНІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАДАЧ	157
Присяжний О.С., Брила А.Ю. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ДАНИХ У ВЕБ ДОДАТКАХ. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	160

Резнік А.В. ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ПОСІВІВ НА ОСНОВІ СУПУТНИКОВИХ ДАНИХ.....	162
Рогович Р.Ю. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ІНТЕРФЕЙСІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЗВО	165
Рошко В.В. МЕТОДИ ПОШУКУ ДРУЗІВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ГРАФУ КОНТАКТІВ.....	168
Синявська О.О., Варга Я.В. ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ВІДКРИТИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН МАТЕМАТИЧНОГО ПРОФІЛЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	170
Товт Ю.О., Брила А.Ю. РОЗПІЗНАВАННЯ ТА ОБРОБКА ЗОБРАЖЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМПЛЕКСНОЗНАЧНИХ НЕЙРОМЕРЕЖ	173
Труханенко М.О., Вощепинець А.С. ВИКОРИСТАННЯ ФІЛЬТРАЦІЇ ІОНОГРАМ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ ДАНИХ ВИМІРЮВАНЬ ЛОКАЛЬНОЇ ГУСТИНИ ПЛАЗМИ НА СУПУТНИКОВІЙ МІСІЇ MARS EXPRESS/IMPROVEMENT OF THE MARS EXPRESS DENSITY DATA USING DIGITAL FILTERS FOR THE IONOGRAMS	175
Хававка Є.В., Брила А.Ю. СМАРТ-КОНТРАКТИ. БЕЗПЕКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ	177
Черепов О.С., Вощепинець А.С. РОЗРОБКА ІНТЕРФЕЙСУ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ ДЕТЕКТОРІВ ЧАСТИНОК З СУПУТНИКОВОЇ СИСТЕМИ GPS.....	179
Шаталов Є.І., Тютюнникова Г.С. ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР	181
Шимон Р.Т., Брила А.Ю. ІННОВАЦІЇ У ВДОСКОНАЛЕННІ ОБМІНУ ДАНИМИ МІЖ БІЗНЕС-ПАРТНЕРАМИ У СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	184
Шкіря С.В., Андрашко Ю.В. ФОРМАЛІЗАЦІЯ ЗАДАЧІ АВТЕНТИФІКАЦІЇ КОРИСТУВАЧА	186

Щербан Д.В.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОКАЗНИКІВ ЗВ'ЯЗНОСТІ ВЕРШИН ГРАФУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАБЛИЖЕНИХ АЛГОРИТМІВ ПОШУКУ КЛІКИ ТА НЕЗАЛЕЖНОЇ МНОЖИНИ ГРАФУ..... 188

Югас В.О.

МЕТОДИ ГЕНЕРУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ..... 190

СЕКЦІЯ 5. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Алмашій В.В.

ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ НА МЕЖІ 80-Х – 90-Х РР. ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ КОМІТЕТУ УРЯДУ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ РЕСПУБЛІКИ З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ)..... 193

Бондаренко А.Є., Антощак М.М.

ПОВСТАННЯ ЗОНДЕРКОМАНДИ В АУШВІЦ-БІРКЕНАУ 7 ЖОВТНЯ 1944 РОКУ..... 196

Бриленко В.О.

МИКОЛА ІВАНОВИЧ МІХНОВСЬКИЙ У БОРОТБІ ЗА УКРАЇНСЬКИЙ ХАРКІВ..... 198

Верховець Д.І.

ПРИЧИНИ ТА ЦІЛІ СТУДЕНТСЬКОГО ПРОТЕСТНОГО РУХУ 1960-Х РОКІВ 200

Верховець Д.І.

ІДЕОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ СТУДЕНТСЬКОГО РУХУ 1960-Х РОКІВ 202

Калінін І.М.

ЗАКОРДОННІ ЕКСКУРСІЇ ГІМНАЗИСТІВ МОДЕРНОЇ ДОБИ НА ПРИКЛАДІ ГІМНАЗІЇ В. І. ПЕТРА 204

Ковальчук В.В.

ШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ПОЧАТКОВА ЛАНКА В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЛДАТ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ..... 207

Лазько Є.С.

ФЛОРЕНТІЙСЬКІ ГІЛЬДІЇ ХІV СТ.: АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ЗАСАД..... 209

Мироненко А.П.

ЖІНКА МОДЕРНОЇ ДОБИ В УКРАЇНІ: ПРИКЛАД РОДИНИ ТРЕБИНСЬКИХ 211

Орловський Р.В.

ВІЗИТ ЧАРЛЬЗА ТЕЙЗА РАССЕЛА ДО КИШИНЕВА 213

Орловський Р.В.

ВІДВІДУВАННЯ ЛЬВОВА ЗАСНОВНИКОМ ТОВАРИСТВА ВАРТОВОЇ
БАШТИ, ЧАРЛЬЗОМ ТЕЙЗОМ РАССЕЛОМ 215

Топчий В.І.

РОБОТА КСЕНОФОНТА АФІНСЬКОГО «АПОЛОГІЯ СОКРАТА», ЯК
ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ІЗ ВИВЧЕННЯ ОСТАННЬОГО ЕТАПУ ЖИТТЯ
ФІЛОСОФА СОКРАТА..... 218

Топчий В.І.

РОБОТА КСЕНОФОНТА АФІНСЬКОГО «АГЕСІЛАЙ», ЯК ОСНОВНЕ
ДЖЕРЕЛО ІЗ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ ЦАРЯ АГЕСІЛАЯ ІІ 220

Шлапай М.А.

АМЕРИКАНСЬКИЙ VOGUE ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ВИТОКИ НОВОГО
ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ 222

Яковець О.Є.

ПРИЧИНИ ГЕНОЦИДУ КРИМСЬКИХ ТАТАР 1944 РОКУ: ОФІЦІЙНА ВЕРСІЯ
ТА ПРИХОВАНІ МОТИВИ 225

**СЕКЦІЯ 6. МЕДИЧНІ НАУКИ: ДІАГНОСТИКА, ЛІКУВАННЯ,
ПРОФІЛАКТИКА. ФАРМАЦЕВТИЧНІ ТА СТОМАТОЛОГІЧНІ НАУКИ**

**Біда В.І., Дорошенко О.М., Омельяненко О.А., Волосовець Т.М.,
Леоненко П.В., Дорошенко М.В., Андрусенко А.С., Радько В.І.**

АЛГОРИТМ ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАННЯ ЗА ФАХОМ «СТОМАТОЛОГІЯ» У
СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ НА СТОМАТОЛОГІЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ НУОЗ
УКРАЇНИ ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА 228

Височанська В.В.

ВПЛИВ КОМПЛЕКСНОЇ ТЕРАПІЇ ПАЦІЄНТІВ З СЕБОРЕЙНИМ
ДЕРМАТИТОМ, НЕАЛКОГОЛЬНОЮ ЖИРОВОЮ ХВОРОБОЮ ПЕЧІНКИ ТА
ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ 2 ТИПУ НА МІКРОБІОМ ШКІРИ..... 233

Гряділь Т.І.

ВІДКРИТА НАУКА В УКРАЇНІ: ЩО ЦЕ ТАКЕ ТА КУДИ МИ РУХАЄМОСЬ?
ЯКИЙ СТАН СПРАВ В 2023 РОЦІ? 236

**Дорошенко О.М., Омельяненко О.А., Дорошенко М.В., Шепелинський. О.В.,
Дорошенко М. М**

ПРОБЛЕМА ОРТОПЕДИЧНОГО ЛІКУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ ІЗ ПОВНОЮ
ВТРАТОЮ ЗУБІВ 241

Ігнатко Я.Я., Чубірко К.І.

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ У ХВОРИХ НА ШЕМИЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ У
ПОЄДНАННІ З НЕАЛКОГОЛЬНОЮ ЖИРОВОЮ ХВОРОБОЮ ПЕЧІНКИ 246

Кертис С.Я.

ВИКОРИСТАННЯ БАКТЕРІАЛЬНИХ ЛІЗАТІВ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ТА
ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ 248

Кутасевич Я.Ф., Джораєва С.К., Гончаренко В.В., Бірюков М.С.

МІКРОБІОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ЧУТЛИВОСТІ *K. PNEUMONIAE*,
P. AERUGINOSA – ЗБУДНИКІВ РАНОВИХ ІНФЕКЦІЙ ДО ТОПІЧНИХ
АНТИБАКТЕРІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ..... 250

Мальцева О.Б., Самойленко С.М.

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ УШКОДЖЕНЬ ВЕРХНЬОЇ
КІНЦІВКИ..... 254

Мельник Х.В.

АНТИВІКОВА МЕДИЦИНА І БІОЛОГІЯ СТАРІННЯ 257

Пилипенко О.В.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТАР-БЛОКУ В АНАЛГЕЗІЇ ПРИ УРГЕНТНИХ
ОПЕРАТИВНИХ ВТРУЧАННЯХ..... 259

Харипончук К.В., Єхалов В.В.

КОМПАРТМЕНТ-СИНДРОМ 261

Шарапова О.М., Поясова О.-Р.С.

АТЕРОСКЛЕРОЗ ЯК ФАКТОР РИЗИКУ РОЗВИТКУ КОКСАРТРОЗУ..... 263

СЕКЦІЯ 7. МОВОЗНАВСТВО, ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО, СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Ishchuk O.M., Ishchuk A.A.

COMMUNICATION IN THE MEDIA SPACE AND MANIPULATION DURING
WARTIME 267

Ищук А.А., Третяк Л.І, Керножицька О.А.

MEDIA AND COMMUNICATION IN MARTIAL LAW CONTEXT 269

Базга Є.О.

РОЛЬ ГРИ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ 271

Бакаєвич К.О.

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ 273

Кечеджі О.В.

ЗАСОБИ СУГЕСТІЇ В РЕКЛАМНОМУ КОНТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)..... 276

Кічіна О.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ГРИ..... 278

Кохановська А.С.

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА МОТИВАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ 280

Кравченко В.Г.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ХАРАКТЕРУ ЛЮДИНИ. 282

Левчук О.А., Пасічник Я.Є.

ДО ПИТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ АНГЛІЙСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ ЕТНОКУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ... 284

Новиченко Ю.М.

МАНІПУЛЯТИВНІ ЗАСОБИ ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ АУДИТОРІЇ В ЗАГОЛОВКАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ286

Паш О.В.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ В УЧНІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ..... 290

Підгаєць М.С.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ АБРЕВІАТУР ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 292

Рогальова Д.Г.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ 294

Рощенко К.О.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ..... 297

Сазонова Ю.О.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СПОРТУ ЯК ШОУ-ІНДУСТРІЇ ТА ІГОРНОГО БІЗНЕСУ В СПОРТИВНІЙ ПРЕСІ УКРАЇНИ..... 300

Толочко Н.В.

ПРОБЛЕМАТИКА МАТЕРІАЛІВ ПРО ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В ЕФІРІ ЗАКАРПАТСЬКИХ ТЕЛЕКАНАЛІВ «СУСПІЛЬНЕ УЖГОРОД», «TV21UNGVAR» 304

СЕКЦІЯ 8. ПЕДАГОГІКА. ПИТАННЯ ДО ДИПЛОМНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Борович І.Ю.

СУТНІСТЬ ТА ГЕНЕЗИС МЕТОДИКИ СЛІЛ 310

Гайович Є.Ф., Розлуцька Г.М.

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГА 312

Гуріна А.П.

УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ..... 315

Діденко Р.О.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ 317

Жукова Г.В., Булгакова Т.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 319

Кубська Л.І.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ І КЕРІВНИХ КАДРІВ 322

Пащук Л.М.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ З ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ..... 326

Проскурін І.А.

ЯК «НЕ ЗАГУБИТИ ЛЮДИНУ» В ЕПОХУ «ЦИФРОВОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ» 329

Рудяшко О.О.

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 331

Савченко Я.В.

ВІЗІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ІНТЕРАКТИВНОГО МУЗЕЮ НАУКИ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 335

Сокур Б.С.

ЗМІСТ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 338

Сокур Б.С.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ 343

Соловей Ю.О.

ТРАНСФОРМАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІНТЕГРАЦІЯ ТА ІНКЛЮЗІЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ..... 348

Стеценко Н.М.

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА 350

Ягодзінський С.М., Козинець А.О.

ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНА ПОСЛУГА ЧИ БІЗНЕС? .. 353

СЕКЦІЯ 9. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ НАУКИ (ЗОКРЕМА МОЛОДІЖНОЇ) В УКРАЇНІ

Докус А.О., Рубель О.Є., Лабунець І.Ю.

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ 356

СЕКЦІЯ 10. СЕКЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК (ФІЗИЧНІ ТА ХІМІЧНІ НАУКИ)

Крупій Ф.А., Осокін Є.С.

ГЕОМЕТРИЧНА ТА ЕЛЕКТРОННА БУДОВА КОМПЛЕКСІВ Cu^{+} В РОЗЧИНІ
ДИМЕТИЛСУЛЬФОКСИДУ 359

Михалко А.Я., Михалко Г.Я., Михалко Я.О.

ВПЛИВ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА МІЦНІСТЬ ШАРУВАТИХ
АНИЗОТРОПНИХ СТРУКТУР 361

Михалко Г.Я., Михалко А.Я., Михалко Я.О.

ВПЛИВ ТОВЩИНИ ВЕРХНЬОЇ ТА НИЖНЬОЇ СТІНОК ПЛАСТИКОВОГО
БРУСКА НА ПОКАЗНИКИ ЙОГО МІЦНОСТІ 364

Молнар К.А., Філеп М.Й.

АНИЗОТРОПІЯ ОПТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МОНОКРИСТАЛІЧНОГО
 $NiSO_4 \times 6H_2O$ 367

СЕКЦІЯ 11. СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ: ПОЛІТОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, СОЦІОЛОГІЯ, КУЛЬТУРОЛОГІЯ, МИСТЕЦТВО

Lorachuk O.O.

UKRAINIAN REFUGEES ABROAD: A FACTOR OF WAR 371

Алмашій А.О.

ЯК ЗМІНЮЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО
ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ 373

Боришполь Г.І.

ФЕНОМЕН СУСПІЛЬНОГО ІДЕАЛУ УКРАЇНИ У ВІЗІЙНОМУ
КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ 375

Джуган Р.І., Джуган В.В.

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНИХ ТА ПОВЕДІНКОВИХ НАУК,
КОНКУРЕТНІСТЬ ТА ОЦІНКА 379

Діордій К.В.	
ВІЙНА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ	382
Куйдіна Т.М., Єфремова А.А., Кравченко Є.І.	
ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТРЕСОВИЙ СТАН УКРАЇНЦІВ.....	385
Коваленко Т.В.	
СЕМІОТИКА ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ.....	387
Козловська Л.В.	
МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	389
Коржук І.О.	
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ, ЯК АГРЕГАТОРИ СУЧАСНОЇ МЕДІАКУЛЬТУРИ	392
Міненко Є.С.	
ЦИФРОВІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	394
Пирогова Н.В.	
ПЕРЕАТРИБУЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ	397
Сухорукова А.Л., Нехайчик Є.Є.	
ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД.....	401
Сучков Д.Г.	
«ВІЗУАЛЬНИЙ ПОВОРОТ» І АУДІОВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА	403
Хмель А.Ю.	
РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	405
Цвіткова Н.М.	
МЕТОДИКИ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТТІ.....	408
Шевченко Н.В.	
РЕМЕЙК В КІНЕМАТОГРАФІ: АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ.....	411

Шершова Т.В.

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РОЛЬ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ 414

Шумейко Л.М.

ЕКЗИСТЕНЦІЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ 416

СЕКЦІЯ 12. ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ

Паньків М.М.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛІВ..... 419

Тищенко О.Л.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРКАСЬКОМУ РЕГІОНІ..... 421

СЕКЦІЯ 13. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ

Безверхий Д.О., Бричко А.М.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ 425

СЕКЦІЯ 14. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Бідалова К.С., Сударенко О.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ 428

Брюховецька М.С.

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 431

Вареник К.В.

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СУТЕНЕРСТВО АБО ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ..... 434

Іванова М.А., Ярошевська Т.В.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 436

Любчич А.М.

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЛІЦЕНЗІЙ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ 439

Малеш П.В.

ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 443

Мацько В.А.

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОШОКОВИХ ПРИСТРОЇВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ..... 447

Мірошніченко А.О.

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ..... 449

Новікова К.А.

ЩОДО АГЕНТСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З ПИТАНЬ МЕРЕЖЕВОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ (ENISA) 451

Пащенко О.О.

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ТА ПОЛІТИКА ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ 455

Поліщук М.Г.

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВІЙНИ..... 457

Пушкарьова Н.Ф.

ДОСТУПНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ 460

Сєрєбряк С.В.

СПЕЦІАЛЬНИЙ РЕЖИМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ..... 463

Філатова Є.В.

ПРОБЛЕМИ З ЯКИМИ ЗІТКНУЛИСЯ ЛІКАРІ-ТРАНСПЛАНТОЛОГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ 466

Фомічов К.С.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ 468

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК / AUTHOR INDEX 471

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

СЕКЦІЯ 1.

**АРХІТЕКТУРА ТА БУДІВНИЦТВО.
ТЕХНІЧНІ НАУКИ. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА
БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

Капленко Дарина Дмитрівна

e-mail: g1rk1na89@gmail.com ORCID: 0000-0002-6034-9373

Науковий керівник: **Харченко Катерина Сергіївна** – к.т.н., доцент

e-mail: katerinaharchenko75@gmail.com ORCID: 0000-0002-1908-4852

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури,

м. Дніпро, Україна

СИСТЕМА РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ СПА-ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: *реабілітація, реабілітаційні послуги, реабілітаційний СПА-центр.*

Вступ. Під терміном «*реабілітаційний СПА-центр*» розглядається будівля, в якій реабілітаційні заходи реалізуються за допомогою водного ресурсу. Реабілітаційні СПА-центри поєднують у собі медичну реабілітацію та відпочинок в сприятливому природному середовищі. До унікальних складових, що забезпечують оздоровлення у СПА, окрім природного середовища, можна віднести: здорове харчування, фізичну активність, засоби психічного впливу, індивідуальний комплексний підхід, а також поєднання відпочинку та відновлення. Вода є середовищем та ресурсом, що має найбільший оздоровчий потенціал, що підтверджує застосування водних ресурсів з оздоровчою та реабілітаційною метою та наявність СПА у більшості сучасних реабілітаційних центрах світу. Провідні науковці констатують наявність великої кількості таких центрів у США та Європі [1, 2, 3].

Мета роботи: обґрунтувати необхідність створення системи реабілітаційних СПА-центрів у Придніпровському регіоні.

Результати. За ініціативи Олени Зеленської у серпні 2022 року стартував проєкт «Реабілітація травм війни в Україні», який є складовою Національної стратегії безбар'єрності. Спільні зусилля дозволять прискорити побудову в Україні якісно нової ефективної системи реабілітації, яка базуватиметься на таких принципах, як доказова медицина, мультидисциплінарний підхід та впровадження

Міжнародної класифікації функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я [4, 5].

Унікальність реабілітаційних СПА-центрів полягає у поєднанні медичної та фізичної реабілітації з можливістю відпочинку у природному курортному середовищі. Це може бути особливо корисним для пацієнтів, яким потрібен комплексний підхід до відновлення здоров'я, що має важливе значення для підтримки фізичного і психічного здоров'я військових, які повертаються зі служби в зоні бойових дій та потребують фізичної та психічної реабілітації [1, 2].

Міжнародний досвід створення реабілітаційних центрів розкриває широкий спектр підходів і моделей, що можуть використовуватись для розвитку та вдосконалення системи реабілітації. При цьому важливо враховувати конкретні потреби та потенціал кожного регіону або міста, а також адаптувати найкращі практики до конкретної ситуації. До ключових аспектів міжнародного досвіду створення реабілітаційних центрів можна віднести: інтеграцію послуг, комунікації та включення сім'ї, технологічні інновації; залучення громадських організацій, навчання та підготовку фахівців; а також доступність послуг та рівень фінансування.

Висновки: Аналіз останніх досліджень та міжнародного досвіду підтвердив актуальність створення системи реабілітаційних СПА-центрів у Придніпровському регіоні та дозволив визначити ключові аспекти їх формування.

Перспективи подальших досліджень: проектування системи реабілітаційних СПА-центрів в міському середовищі Придніпровського регіону України з урахуванням новітніх вимог суспільства та міжнародного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капленко, Д., Подолинний, С. (2023) Реабілітаційний СПА-центр на перехресті проспекту А. Поля та вулиці Ульянова (м. Дніпро) *Мат-ли наук-пр. конф. студентів, аспірантів і молодих вчених*, зб. тез / під ред. М. Савицького, Дніпро: 106-110.

2. Пекер, А., Голубов, В. (2021) Аналіз зарубіжного досвіду проектування реабілітаційних центрів для військовослужбових. *Архітектурний вісник КНУБА*, 22-23. 46-52.
3. Обиночна, З. В. (2018). Світовий досвід з проектування реабілітаційних центрів іпотерапії. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*, 51, 328-336.
4. *Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я. Офіційний вебпортал парламенту України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20>
5. *Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України.* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>

Троханяк Віктор Іванович, к.т.н., доц.

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

e-mail: trokhaniak_v@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0002-8084-1568

МОДЕЛЮВАННЯ НОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ ТЕПЛООБМІННОГО ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ СИСТЕМ ПІДТРИМАННЯ МІКРОКЛІМАТУ В ПТАШНИКАХ

***Ключові слова:** теплообмінне обладнання, чисельне моделювання, теплообмінник, трубний пучок, міжтрубні канали.*

Вступ. Найпоширенішими конструкціями теплообмінних апаратів (ТА), які в основному використовуються в теплообмінному обладнанні, є рекуперативні апарати. За конструктивними відмінностями рекуперативні теплообмінники поділяються на кожухотрубні та пластинчасті. Кожна з цих конструкцій має свої переваги і недоліки в залежності від умов експлуатації, гідродинамічних і температурних режимів роботи. Для енергозберігаючих систем вентиляції найбільш ефективними є теплообмінники кожухотрубного типу.

В роботі [1] розглядаються теплообмінники кожухотрубного типу, які мають нову конструкцію, що відрізняється від традиційних.

Мета. Розробка та чисельне моделювання нової конструкції теплообмінника як елемента системи вентиляції пташників.

Результати. Представлено результати чисельних розрахунків і показано зміну різних теплофізичних параметрів теплообмінника різної конструкції. А саме ТА відстань між трубами 15 мм, 12 мм і 10 мм відповідно. Розподіл температурного поля в каналах теплообмінника показав, що температура теплоносія падає в міру наближення до виходу з теплообмінника. Якщо на вході в теплообмінник температура становила +40° С, то на виході середнє значення для трьох типів теплообмінників коливається від +23 до +27° С.

Враховуючи всі аспекти техніко-економічного аналізу, пропонується обрати ТА зі зміщенням 12 мм. Комп'ютерне моделювання дозволяє проаналізувати

умови гідродинамічної течії та теплообміну в досліджуваних каналах. Перепад тиску досягає 700 Па, початкова температура - до +24°C, що повністю відповідає нормам технічного проектування пташників.

Висновки. Запропоновано та розроблено нову конструкцію кожухотрубного теплообмінника з компактним розташуванням труб у трубних пучках.

Проведено комп'ютерне математичне моделювання процесів тепломасообміну в трубних пучках різної геометрії з компактним розташуванням труб з використанням програмного комплексу ANSYS Fluent. Отримано поля швидкостей, температур, тисків у досліджуваних каналах. Проаналізовано умови гідродинамічної течії в каналах та оцінено інтенсивність теплообміну між гарячим і холодним теплоносіями через стінку, що їх розділяє.

Визначено більш ефективні поверхні теплообміну та показано перспективність використання запропонованих конструкцій трубних пучків при проектуванні теплообмінних апаратів різного призначення.

Перспективи подальших досліджень. Запропоновані ТА мають ряд недоліків, які в перспективі будуть вирішуватись. Автори рекомендують провести оптимізацію зміщення труб від 1 мм до 6 мм. Що дасть більше уявлення розподілів температур і перепадів тисків в трубних пучках ТА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] Gorobets, V., Bohdan, Y., Trokhaniak, V., Antypov, I. (2018). Experimental studies and numerical modelling of heat and mass transfer process in shell-and-tube heat exchangers with compact arrangements of tube bundles. MATEC Web of Conferences, 240, 02006.

Хорольський Андрій Олександрович, к.т.н

Відділення фізики гірничих процесів Інституту геотехнічної механіки

ім. М.С. Полякова НАН України, м. Дніпро, Україна

e-mail: andreykh918@gmail.com ORCID: 0000-0002-4703-7228

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД В ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ключові слова: *проект, строки, ризики, ролі, відслідковування, планування.*

Вступ. Сфера наукової діяльності України стає, поступово, частиною глобальної мережі досліджень. Все більшу частку займають дослідження, які фінансуються за рахунок донорів, тому особливу роль варто приділити управлінню проектами, що передбачає дослідження особливостей планування, організації, розподілу ресурсів для успішного досягнення поставленої мети.

Мета. Дослідити існуючі проектні підходи та обґрунтувати область їх застосування в процесі проведення досліджень.

Результати. У відповідності до визначення управління проектами (англ. project management) – область знань з планування, організації та управління ресурсами з метою успішного досягнення цілей та завершення завдань проекту [1]. Незалежно від обраного проектного підходу є загальні стадії: ініціація, планування, виконання, контроль і моніторинг, завершення. Різниця полягає виключно в оцінці строків, ризиків, ролей в команді. Було розглянуто три підходи в управлінні проектами: РМІ (розроблений Project Management Institute, наразі найбільш поширеним є стандарт «Звід знань з управління проектами» (англ. Project Management Body of Knowledge, PMBoK) [2]) – цей підхід прийнято вважати «класичним»; SCRUM [3] підхід, він відноситься до класу «гнучких» Agile – підходів; Kanban [4] – підхід розроблений компанією Toyota. Як зазначалось раніше, різниця полягає у розподілі ролей, оцінці строків та ризиків. Саме ця різниця і визначає область застосування наведених підходів. РМІ підхід має «трійчасте» обмеження за строками, змістом (тобто те, що буде виконано) та вартістю; при застосуванні наведеного підходу є чіткий розподіл за етапами, виконавцями, вартістю, а також є конкретний зміст. Основні ролі: project manager,

sponsor, команда. У SCRUM підході відсутні ці «трійчасті» обмеження, а також відсутній розподіл ролей в команді. Є product owner та scrum-master; всі процеси виконує команда разом. При Kanban підході відсутня стадія завершення, а основна мета полягає у пришвидшенні проходження процесів, тобто побудові pipeline – «гладкої» лінії, інакше кажучи цей підхід направлений на задоволення потреб команди, а не виконавця. Із цієї характеристики підходів можна визначити область застосування. PMI підхід доцільно застосовувати при організації і виконанні науково-дослідних робіт, що фінансуються за кошти державного бюджету, неурядових організацій, міжнародних донорів. Цей підхід є найбільш універсальним. SCRUM підхід доцільно застосовувати при розробці стартапів, виконанні робіт, що фінансуються за кошти приватних підприємств. Цей підхід слід застосувати, коли є вірогідність того, що зміст (функціонал, тематика досліджень) може змінитись, а також при розробці програмного забезпечення. Kanban підхід доцільно застосовувати при організації поточної діяльності, наприклад планування і виконання наукових робіт здобувачами освітніх рівнів «спеціаліст», «магістр».

Висновки. Було розглянуто основні підходи в управлінні проектами та обґрунтовано область застосування при проведенні наукових досліджень.

Перспективи подальших досліджень. В подальшому слід дослідити аспекти управління ризиками в умовах невизначеності.

Конфлікт інтересів. Автор декларує відсутність конфлікту інтересів. Усі дані можуть бути оприлюднені у відкритому доступі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lock, D. (2020). Project management. Routledge. 242 p.
2. Dionisio, C. S. (2017). A Project Manager's Book of Forms: A Companion to the PMBOK Guide. John Wiley & Sons.
3. Hron, M., & Obwegeser, N. (2018). Scrum in practice: an overview of Scrum adaptations.

4. Junior, M. L., & Godinho Filho, M. (2010). Variations of the kanban system: Literature review and classification. *International Journal of Production Economics*, 125(1), 13-21.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

СЕКЦІЯ 2.

**БІОЛОГІЧНІ НАУКИ, Й ВЕТЕРИНАРНІ
НАУКИ, СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО**

Бондар Олександр Богданович, к. с.-г.н., доц.

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна

e-mail: olexandr.bondar91@gmail.com ORCID: 0000-0002-3448-8943

ТИПОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ЗАХИСНИХ ЛІСІВ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Ключові слова:** категорія лісів, типи лісу, Тернопільська область, едатоми, захисні ліси, тип лісорослинних умов, лісові ділянки.*

Вступ. Категорія захисних лісів включає лісові ділянки, що забезпечують захист природи та інфраструктури від негативного впливу різних факторів. Це включає лісові смуги біля населених пунктів, смуги біля каналів, залізниць і доріг, ліси в ярах та на кам'янистих ґрунтах, а також ліси обов'язкової захисту біля залізниць і автошляхів [2]. Категорія також охоплює ліси біля водних об'єктів та інші лісові ділянки, які не відповідають попереднім критеріям. Ці ліси мають важливу роль у захисті навколишнього середовища і інфраструктури.

Метою роботи є проаналізувати типологічну структуру захисних лісів Тернопільської області.

Результати. Для аналізу різноманітності захисних лісів у Тернопільській області використовували дані з бази даних ВО «Укрдержліспроєкт» станом на 01.01.2020. Так, загальна площа цих лісів становить 30853,2 га.

Захисні насадження Тернопільської області представлені: грудами – 75,2 %, сугрудами – 21,9 %, суборами – 2,9, борами – 0,04 % [1].

Типологічне різноманіття захисних лісів Тернопільської області представлено 26 типами лісу. Так, найбільш поширеними типами лісу є свіжа грабова діброва (46,1 % від загальної вкритої лісовою рослинністю земель), волога грабова діброва (12,3 %), свіжа грабова-дубова судіброва (11,5 %).

Ліси досліджуваної території представлена 26 типами лісу, з них: у борах – 4 шт., суборах – 5 шт, сугрудах – 8 шт., грудах – 11 типів лісу. Різниця у розподілі типів лісу та їх кількість в екосистемі зумовлені геоморфологічними характеристиками ландшафту та властивостями ґрунтів.

Видове різноманіття захисних лісів Тернопільської області представлено 34 видами дерев. Так, домінуючим видом є дуб звичайний (*Quercus robur* L.) – 55,4 % від загальної площі вкритої лісовою рослинністю. Так, частка, сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.), берези повислої (*Betula pendula* Roth.), акації білої (*Robinia pseudoacacia* L.), бука лісового (*Fagus sylvatica* L.), вільхи чорної (*Alnus glutinosa* (L.) Gaerth.), граба звичайного (*Carpinus betulus* L.), дуба червоного (*Quercus rubra* L.), клен гостролистий (*Acer platanoides* L.), липа дрібнолиста (*Tilia cordata* Mill.), модрина європейська (*Larix decidua* Mill.), ялини європейської (*Picea abies* (L.) H.Karst.), ясена звичайного (*Fraxinus excelsior* L.) варіює від 0,6 до 12,5 %.

Висновки. Загальна площа захисних лісів Тернопільської області, які перебувають під управлінням Держлісагентству України становить 30,9 тис. га. Типологічна структура насаджень представлена 26 типами лісу. Так, найбільш поширеним типом лісу є свіжа грабова діброва (46,1 % від загальної площі лісів). Видове різноманіття лісів представлено 34 видами дерев. Так, найбільш поширеними є дуб звичайний (55,4 % від загальної площі лісів).

Перспективи подальших досліджень включають розширення області дослідження на інші регіони, аналіз екологічного впливу та адаптацію до змін клімату, а також удосконалення управління та використання захисних лісів.

Конфлікт інтересів. Немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар О.Б. (2022). Типологічна структура лісів в Тернопільській області. Сучасні виклики і актуальні проблеми лісівничої освіти, науки та виробництва: матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Біла Церква, 15 квітня 2022 р.). Біла Церква: БНАУ, С. 7-8.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок» від 16 травня 2007 р. № 733 у редакції від 30.10.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-%D0%BF>.

Гаврилюк Лілія В'ячеславівна, доктор філософії

Безноско Ірина Володимирівна, кандидат біологічних наук

Інститут агроекології і природокористування НААН, м. Київ, Україна

e-mail: gavriluklilia410@gmail.com ORCID: 0000-0001-6901-0766

e-mail: beznoskoirina@gmail.com ORCID: 0000-0002-2217-5165

ЕКОЛОГІЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ СОРТІВ РОСЛИН ВІВСА ЗА ПОКАЗНИКОМ ВПЛИВУ НА ЩІЛЬНІСТЬ ПОПУЛЯЦІЇ

***Ключові слова:** екологічні ризики, мікроміцети, частота трапляння.*

Вступ. Відомо, що чисельність це важливий показник характеристики популяції мікроорганізмів. Зміна чисельності вихідної популяції, або затримка її росту може бути показником оцінки сорту, як чинника екологічного ризику [1-3]. Тому, **метою досліджень** було провести екологічне оцінювання формування популяцій мікроміцетів у листковому мікробіомі вівса за різних технологій вирощування.

Результати. За проведеними дослідженнями в умовах традиційної технології вирощування рослин, встановлено, що у листковому мікробіомі вівса сортів Тембр та Парламентський, щільність популяції мікроміцетів коливалася від 0,45 до 5,6 тис КУО/г зеленої маси рослин. А саме, у фазі кущення щільність популяції у листковому мікробіомі вівса сорту Тембр була в межах від 0,8 до 1,1 тис КУО/ г зеленої маси рослин. Водночас, у листковому мікробіомі сорту Парламентський цей показник був у межі від 1,5 до 2,1 тис КУО/г зеленої маси рослин. У фазу виходу у трубку щільність популяції мікроміцетів зростала і коливалась від 1,8 до 2,9 на листках вівса обох сортів. У фазу колосіння щільність популяції мікроміцетів зросла у 2–2,5 рази, що свідчить про зміну погодних умов в кінці вегетаційного періоду впродовж років дослідження. Також істотний вплив на ріст популяції мікроміцетів спричинило внесення хімічних засобів захисту рослин, що сприяло швидкому розмноженню мікроміцетів у відповідь на несприятливі умови існування видів. Слід зазначити, що сорт Парламентський, завдяки фізіолого біохімічним речовинам здатний стимулювати формування популяцій

мікроміцетів, що сприяє накопиченню інфекційних структур у листковому мікробіомі вівса. За органічної технології вирощування рослин вівса щільність популяції мікроміцетів у листковому мікробіомі зростала по мірі старіння культури і коливалася від 0,5 до 3,6 тис КУО/г зеленої маси рослин. Слід зазначити, що в листковому мікробіомі сорту Тембр щільність популяції була майже в 2 рази нижча ніж на листках сорту Парламентський. Це свідчить, що рослини здатні по різному впливати на формування щільності популяцій мікроміцетів у листковому мікробіомі вівса.

За проведеними лабораторними дослідженнями виявлено, що у листковому мікробіомі вівса сорту Парламентський домінувало 5 видів мікроміцетів: *D. avenae*, *A. alternata*, *A. infectoria*, *F. oxysporum*, *F. incarnatum* (частота трапляння 55–70%). Водночас у листковому мікробіомі вівса сорту Тембр домінувало 4 види мікроміцетів: *D. avenae*, *A. alternata*, *F. oxysporum*, *F. incarnatum* (частота трапляння 60%). За органічної технології вирощування, у листковому мікробіомі вівса обох сортів спектр мікроміцетів був різноманітніший, але із нижчою частотою трапляння видів. А саме, у листковому мікробіомі вівса сорту Парламентський домінували види мікроміцетів: *D. avenae*, *A. alternata*, *A. infectoria*, *R. nigricans*, *F. gramineum*, *F. oxysporum* (частота трапляння 35–45%). Водночас у листковому мікробіомі вівса сорту Тембр до поширених видів відносилися мікроміцети: *T. harzianum*, *T. viride*, *R. nigricans*, *H. avenae*, *D. avenae*, *A. alternate*, *F. incarnatum*, *F. verticillioides*, *F. culmorum*, *F. oxysporum* (частота трапляння 25–45%).

Висновки. Отже, оцінювання формування популяцій мікроміцетів у листковому мікробіомі досліджуваних сортів вівса за таким показником як щільність популяції видів в умовах різних технологій вирощування є важливим екологічним критерієм. Це дозволить характеризувати сорт, як чинника регуляції чисельності фітопатогенних мікроміцетів в агроценозах вівса.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мостов'як І.І., Челомбітко А.Ф., Калашніков В.Б., Бородай В.В., Дем'янюк О.С. Аналіз чисельності популяцій та шкідливості фітофагів агроценозів зернових колосових культур Центрального Лісостепу України. *Агроекологічний журнал*. 2020. 3. С. 41–52.
2. Безноско І., Горган Т., Мосійчук І., Буняк О., Терновий Ю. Вплив різних технологій вирощування на чисельність основних екологотрофічних груп. *Вісник Львівського університету*. 2022. 86. 58–72. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vlubs.2022.86.05>
3. Мостов'як І.І., Дем'янюк О.С., Парфенюк А.І., Безноско І.В. Сорт як фактор формування стійких агроценозів зернових культур. *Вісник полтавської державної аграрної академії*. 2020. 2. 110–118. DOI: <https://doi.org/10.31210/visnyk2020.02.13>

¹Івашко Максим Васильович, асистент,

e-mail: maksym.ivashko@uzhnu.edu.ua

ORCID: 0009-0007-4964-2417

¹Бурмей Світлана Андріївна, аспірант,

e-mail: svitlana.burmei@uzhnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-8157-4262

^{1,2}Смоланка Володимир Володимирович, асистент,

e-mail: volodymyr.smolanka@uzhneuro.net

ORCID: 0009-0003-5583-3341

¹Бойко Надія Володимирівна, д.біол.н., проф.

e-mail: nadiya.boyko@uzhnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-2467-7513B

¹ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

²КНП «Обласний клінічний центр нейрохірургії та неврології» ЗОР,

м. Ужгород, Україна

МІКРОБІОЛОГІЧНА ОЦІНКА ЗБУДНИКІВ ВНУТРІШНЬОЛІКАРНЯНИХ ІНФЕКЦІЙ, ВИДІЛЕНИХ З ПОВЕРХОНЬ МЕДИЧНОГО ОБЛАДНАННЯ ТА ПОВІТРЯ

***Ключові слова:** збудники внутрішньолікарняних інфекцій, профілактика, антибіотикочутливість, дезінфектанти.*

Вступ. Збудники внутрішньолікарняних інфекцій (ВЛІ) демонструють значну стійкість до багатьох лікарських препаратів і є основною причиною високої смертності у відділеннях інтенсивної терапії [1]. Тому застосування дезінфектантів задля профілактики в медичних закладах набуває все більшого значення [2].

Мета роботи: підвищити ефективність профілактики ВЛІ шляхом дослідження біологічних властивостей мікроорганізмів, що колонізують медичне обладнання, визначити їх чутливість до антибіотиків та дезінфектантів.

Результати. Нами було проведено мікробіологічне дослідження медичного обладнання на базі КНП «Обласного клінічного центру нейрохірургії та неврології» Закарпатської обласної ради. У дослідженні було використано 4 клінічні штами, виділені з медичного обладнання та повітря. Ідентифікацію мікроорганізмів виконували відповідно до загальноприйнятих методів за

морфологічними, тинкторіальними, культуральними та біохімічними властивостями. Наявність бета-лактамаз визначали за допомогою діагностичних В-лактамних смужок фірми Erba Lachema. Визначення чутливості до протимікробних препаратів здійснювали диско-дифузійним методом згідно правил Європейського комітету з тестування чутливості до антимікробних препаратів (EUCAST). Антимікробні властивості дезінфектантів Еконорму DEZу, Корзолексу, Сурфаніосу та Санідезу були визначені методом серійних розведень.

Видовий склад збудників інфекційних ускладнень був представлений *Staphylococcus aureus*, *S. epidermidis*, *Pseudomonas aeruginosa* та *Micrococcus luteus*, ізольований з повітря. Серед виділених штамів не було виявлено культур, продуцентів, бета-лактамаз. Штам *S. aureus* характеризувався чутливістю до цефтріаксону, цефтазидиму, гентаміцину, моксифлоксацину, амікацину, ампіциліну, гатіфлоксацину, тобраміцину та кліндаміцину. *P. aeruginosa* була чутливою стосовно цефтазидиму, піперациліну/тазобактаму та амікацину.

За результатами досліджень дезінфектантів встановлено, що Еконорм DEZ, Корзолекс та Санідез ефективно пригнічували ріст усіх тестованих мікроорганізмів, а Сурфаніос проявляв тільки часткову інгібуючу дію щодо виділених штамів стафілококів.

Висновки. З поверхонь медичного обладнання та повітря було виділено *S. aureus*, *S. epidermidis*, *Pseudomonas aeruginosa* та *Micrococcus luteus*. Найефективнішими засобами профілактики ВЛІ виявилися Еконорм DEZ, Корзолекс та Санідез, які проявляли високі бактерицидні властивості проти тестованих клінічних штамів.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження в області мікробіологічної оцінки збудників внутрішньолікарняних інфекцій допоможуть значно покращити безпеку та якість надання медичних послуг, знизити ризики інфікування та краще зрозуміти механізми поширення мікроорганізмів у медичних закладах.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jernigan, J. A., Hatfield, K. M., Wolford, H., Nelson, R. E., Olubajo, B., Reddy, S. C., ... & Baggs, J. (2020). Multidrug-resistant bacterial infections in US hospitalized patients, 2012–2017. *New England Journal of Medicine*, 382(14), 1309-1319.
2. Назарчук, О. А., Багнюк, Н. А., Бабіна, Ю. М., & Дудар, А. О. (2021). ПРОТИМІКРОБНА АКТИВНІСТЬ АНТИСЕПТИЧНИХ ЗАСОБІВ ЩОДО ПРОВІДНИХ ЗБУДНИКІВ ІНФЕКЦІЙНИХ УСКЛАДНЕНЬ У ПЕРІОПЕРАЦІЙНОМУ ПЕРІОДІ. *Publishing House "Baltija Publishing"*.

Котик Богдан Іванович, м.н.с.,

e-mail: bohdan.kotuk@gmail.com ORCID: 0000-0002-3414-1624

Інститут біології тварин НААН, м. Львів

Іскра Руслана Ярославівна, д.б.н., проф.

e-mail: iskra_r@ukr.net ORCID: 0000-0001-7248-548X

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ВІТАМІНУ Е ТА ЕТИЛТІОСУЛЬФАНІЛАТУ НА ВМІСТ ОКРЕМИХ ФОСФОЛІПІДНИХ ФРАКЦІЙ КРОВІ ЩУРІВ ЗА ТОКСИЧНОЇ ДІЇ Cr(VI)

Ключові слова: фосфоліпіди, кров, щури, ліпідний обмін, $K_2Cr_2O_7$.

Вступ. Cr(VI) є потужним прооксидантом, який спричиняє порушення клітинного метаболізму та ліпідного обміну зокрема, шляхом дисбалансу про/антиоксидантного статусу клітин. Антиоксиданти пригнічують прооксидантний ефект Cr(VI) шляхом постачання власних електронів з подальшим відновленням Cr(VI) до Cr(III) [1]. Етилтіосульфанілат (ЕТС) є сульфуроорганічною синтетичною сполукою класу тіосульфонатів, яка сприяє стабілізації показників ліпідного обміну у крові лабораторних щурів за умов інтоксикації Cr(VI) [2]. Важливо також дослідити ефективність ЕТС у комплексі з іншими антиоксидантами за токсичної дії Cr(VI).

Мета. Дослідити особливості впливу ЕТС у поєднанні з вітаміном Е на показники вмісту окремих класів фосфоліпідів у крові щурів за токсичної дії Cr(VI).

Дослід виконували на самцях лабораторних щурів (*Wistar*): 7 груп щурів по 5 тварин у кожній. Тварини I-ї групи (контроль) отримували щоденну внутрішньоочеревинну (в-о) ін'єкцію 150 мкл фізрозчину (ф-ну) впродовж 7 днів. Тварини III-ї та IV-ї дослідних груп отримували щоденну в-о ін'єкцію $K_2Cr_2O_7$ розчиненого у 150 мкл ф-ну (у концентрації 2,5 мг Cr(VI)/кг маси тіла) впродовж 7 днів та 14 днів відповідно. Лабораторним щурам II-ї групи щоденно внутрішньошлунково (в-ш) вводили 1 мл олії впродовж 14 днів, після чого в-о

щоденно проводили ін'єкцію 150 мкл ф-ну протягом 7 днів. Щурам V-ї групи щоденно в-ш вводили 1 мл олійного розчину ЕТС (100 мг/кг маси тіла) у поєднанні з вітаміном Е (20 мг/кг) впродовж 14 днів, після чого щоденно в-о вводили 150 мкл ф-ну впродовж 7 днів. Щури VI-ї та VII-ї груп отримували щоденно в-ш 1 мл олійного розчину ЕТС у поєднанні з вітаміном Е впродовж 14 днів, після чого в-о щоденно проводили ін'єкцію 150 мкл розчину $K_2Cr_2O_7$ протягом 7 днів (VI група) та 14 днів (VII група). У плазмі крові щурів вимірювали вмісту окремих фракцій фосфоліпідів: фосфатидна кислота (ФК), фосфатидилетаноламін (ФЕА), фосфатидилінозитол (ФІ), фосфатидилхолін (ФХ), фосфатидилсерин (ФС), сфінгомієлін (СМ), лізофосфатидилхолін (ЛФХ).

Результати. Відсотковий вміст ФК зростав після обох періодів токсичної дії $K_2Cr_2O_7$ на 93% (III група) та 61% (IV група) відповідно. Вміст ЛФХ зростав на 142%, а рівень ФХ знижувався на 41% після 14-ти денного (IV група) періоду введення $K_2Cr_2O_7$. Попередній вплив ЕТС у поєднанні з вітаміном Е сприяв зниженню відсотка накопичення ФК після 7-ми (VI: на 44%) та 14-ти денного (VII: на 16%) періодів введення $K_2Cr_2O_7$; зниженню відсотка накопичення фракції ЛФХ після 14-ти денного (VII: на 88%) періоду введення $K_2Cr_2O_7$; зменшенню відсоткового зниження фракції ФХ після 14-ти денного (VII: на 20%) періоду введення $K_2Cr_2O_7$.

Висновки. Отже, попередній поєднаний вплив ЕТС та вітаміну Е сприяв частковій нормалізації деяких показників фосфоліпідного спектру крові щурів за умов інтоксикації $K_2Cr_2O_7$.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження взаємозв'язку експресії показників про/антиоксидантних біомаркерів та показників фосфоліпідних фракцій крові за умов токсичного впливу $K_2Cr_2O_7$ та дії ЕТС.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність реального чи потенційного конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Peng, Y., Li, H., Shen, K., Pan, W., Zhang, J., & Zhou, D. (2021). Nano-selenium alleviating the lipid metabolism disorder of LMH cells induced by potassium dichromate via down-regulating ACACA and FASN. *Environmental Science and Pollution Research*, 28(48), 69426-69435.
2. Котик, Б., & Іскра, Р. (2021). Ліпідний склад плазми крові щурів за дії етилтіосульфанілату і хром (VI)-індукованої токсичності. *Вісник Львівського університету. Серія біологічна*, 85: 18–25.

Мельниченко Софія Геннадіївна, здобувачка

ступеня доктора філософії третього року навчання

Херсонський державний аграрно-економічний університет, м. Херсон, Україна

e-mail: sofiya.melnichenko.98@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5940-7943

СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ ВОДОСХОВИЩ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТІЙКОСТІ ВОДНИХ ЕКОСИСТЕМ В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** малі водосховища; продовольча безпека; стійкість водних екосистем.*

Вступ. На території України, малі водосховища відіграють провідну роль у забезпеченні населення продовольством. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку продовольча безпека у світі є глобальною проблемою, оскільки потрібне безперебійне та стале постачання продовольства для населення. Україна, у цьому контексті не є виключенням. З огляду на те, що в межах Європи, Україна є одним з найбільших виробників сільськогосподарської продукції, вивчення первинного сектору економіки є досить важливим та актуальним.

Метою статті є загальна характеристика стратегій використання потенціалу малих водосховищ України з урахуванням збереження їх екологічної стійкості.

Результати. В межах України знаходиться велика кількість природних водних ресурсів, що позитивно вплинуло на значний розвиток рибництва в її межах. Слід зазначити, що значного поширення в межах України набули і штучні водні об'єкти, до найчисленніших з яких слід віднести малі водосховища. Дані об'єкти є штучними водоймами багатоцільового призначення, які поширені по території України вкрай нерівномірно. Чимала кількість вітчизняних наукових напрацювань свідчить про те, що малі водосховища мають великий потенціал для ведення рибництва, оскільки в їх водах наявна велика кількість природної кормової баз. Проте, цей потенціал, на даний момент використовується не в повній мірі (Мельниченко, С. Г., 2023). Задля раціонального використання малих водосховищ та забезпечення населення достатньою кількістю рибної продукції

необхідно впроваджувати стратегії сталого використання малих водосховищ. До стратегій, які забезпечать стале використання малих водосховищ слід віднести наступні (Шевченко, В. Ю., Кутіщев, П. С., 2020):

- дотримання принципу «комплексності» в управлінні малими водосховищами, де мається не увазі врахування потреб аквакультури, сільського господарства та природної складової;

- сприяння сталому та економічно вигідному розвитку рибництва на малих водосховищах за рахунок їх продукційних можливостей, що дозволить значно наростити рибогосподарські запаси України та підвищити її рівень економіки;

- застосування методів агролісомеліорації навколо малих водосховищ, що забезпечить підтримку біорізноманіття;

- використання практик органічного землеробства навколо водосховищ, що значно знизить рівень забруднення води від хімікатів;

- розробка заходів з моніторингу вод малих водосховищ задля підтримки їх екологічної цілісності та стійкості.

Висновки. Таким чином, малі водосховища є перспективними об'єктами, які у майбутньому можуть відігравати важливу роль у продовольчій безпеці та виробництві біопродукції в Україні. Подальше впровадження стратегій сталого використання малих водосховищ дозволить істотно підвищити рівень вирощування риби в державі, а також покращить екологічний стан даного типу водойм.

Перспективи подальших досліджень полягають в детальному аналізі розглянутих стратегій сталого використання малих водосховищ на різних територіальних рівнях.

Конфлікту інтересів у статті немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельниченко, С. Г. (2023). Огляд малих водосховищ півдня України з точки зору рибогосподарської експлуатації. *Водні біоресурси та аквакультура*, 1, 64 – 72.
2. Шевченко, В. Ю., Кутіщев, П. С. (2020). Обґрунтування рибогосподарського використання малих водосховищ Миколаївської області. *Таврійський науковий вісник. Серія «Сільськогосподарські науки»*, 115, 285–290.

¹Скляр Іван Іванович, ²Кривцова Марина Валеріївна

¹аспірант кафедри генетики, фізіології рослин та мікробіології,

²д.б.н., професор кафедри генетики, фізіології рослин та мікробіології

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: sklyar.ivan@student.uzhnu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-8664-3952

e-mail: maryna.krivcova@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8454-2509

АНТИБІОТИКОРЕЗИСТЕНТНІ МІКРООРГАНІЗМИ РОТОВОЇ ПОРОЖНИНИ ЯК ФАКТОР УСКЛАДНЕНЬ ПЕРЕБІГУ ПАТОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ В РОТОВІЙ ПОРОЖНИНІ ПРИ ПАРОДОНТИТІ

Ключові слова: *антибіотикорезистентні мікроорганізми, мікробіота ротової порожнини, пародонтит, мікробіоценоз.*

Вступ. Однією з основних ценотичних груп мікроорганізмів ротової порожнини є факультативна мікробіота, етіологічна значущість та роль якої на сучасному етапі у розвитку запальних захворювань та післяопераційних ускладнень значно підвищується [1]. Важливим аспектом вивчення даної групи мікроорганізмів в мікробіоті ротової порожнини є стрімке зростання полімедикаментозної резистентності (стійкості) до антибіотичних препаратів [2].

Мета. Полягає у вивченні та скринінгу рівня резистентних до протимікробних препаратів мікроорганізмів, їх вплив на перебіг патологічного процесу в слизовій оболонці та м'яких тканинах в ротовій порожнині при пародонтиті.

Результати. Нами було проаналізовано матеріал (мазок з пародонтальної кишені) 71-го хворого, який страждає на пародонтит різного ступеня вираженості. Була встановлена загальна кількість штамів умовно-патогенних мікроорганізмів, що перебувають в осередку патологічного процесу даних хворих, що становить 128. З них найвищий ступінь персистенції мали такі мікроорганізми: *Staphylococcus aureus* 14,84 %, *Streptococcus viridans* 10,93 % і *Candida albicans* 10,15 %. Дещо менше: *Escherichia coli* і *Streptococcus pyogenes* – по 9,37 %.

Найменший рівень персистування мали такі умовно-патогени: *Enterococcus faecium*, *Klebsiella pneumoniae*, *Kocuria spp.*, *Staphylococcus saprophyticus*, *Pseudomonas aeruginosa* – по 0,78 %. Щодо чутливості ізолятів до протимікробних препаратів; то найкращу чутливість проявляли: цефтріксон - 67,59 %, цефоперазон\сульбактам - 61,46 % чутливих штамів. До мікроскопічних грибів проявляли найкращу чутливість – флуконазол і кетоконазол по 46,15 % чутливих штамів. Найвищу кількість резистентних штамів мали такі препарати: азитроміцин - 92,10 %, і кларитроміцин - 84,81 %. До грибів найгіршу чутливість проявляв ітраконазол - 84,61 % резистентних штамів. Також слід відмітити, що всі штами бактерій, які володіли полірезистентністю відносяться до родини *Enterobacteriaceae* (*Citrobacter freundii* – 2 штами, *Providencia spp.* – 2 штами, *Escherichia coli* – 2 штами, *Enterobacter cloacae*). Здебільшого дані мікроорганізми були ізольовані у досить високому титрі (від 10^7 до 10^{12}). Щодо мікроскопічних грибів, то з 13-ти штамів полірезистентними були 5, ізольованих у титрі від 10^6 до 10^{12} . Дані результати свідчать про високу колонізацію вище наведеними мікроорганізмами слизової та м'яких тканин пародонту, що безпосередньо впливає на перебіг патологічного процесу у ротовій порожнині.

Висновки. В результаті проведених досліджень, можна стверджувати, що антибіотикорезистентні мікроорганізми ізольовані з осередку запального процесу при пародонтиті, безумовно ускладнюють перебіг даного захворювання за рахунок високого ступеня колонізації уражених тканин.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними є подальші дослідження з скринінгу мікробіоти ротової порожнини та роль факультативних і облігатних анаеробів у зниженні імунного статусу тканин, що оточують пародонт.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gao, L., Xu, T., Huang, G., Jiang, S., Gu, Y., & Chen, F. (2018). Oral microbiomes: more and more importance in oral cavity and whole body. *Protein & cell*, 9(5), 488-500.
2. Кривцова, М. В., Костенко, Є. Я., Скляр, І. І., Костенко, С. Б., & Саламон, І. Д. (2021). Персистенція умовно-патогенної мікробіоти у ротовій порожнині хворих із запальними захворюваннями пародонту. *Вісник проблем біології і медицини*, 2 (160), 180-183.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 3.
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ**

Kostovyat Hanna, PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Finance and Banking,
Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

Rogov Viacheslav, PhD in Economics, Acting Associate Professor of the
Intelligent Digital Economy Department of Admiral Makarov
National University of Shipbuilding, Mykolaiv, Ukraine

THE INTERPLAY OF CREDIT AND INSURANCE MECHANISMS IN PROMOTING CORPORATE RESILIENCE AND RESPONSIBILITY

Nowadays sustainability has become a paramount concern for corporations across the globe, so it is imperative to investigate the mechanisms that facilitate responsible and sustainable corporate practices. Credit and insurance mechanisms have emerged as potent tools in achieving these objectives. The aim of the research is to elucidate the symbiotic relationship between credit and insurance mechanisms and their profound impact on corporate sustainability.

The global financial landscape has witnessed a transformation where sustainability considerations increasingly influence investment decisions. Credit markets, in particular, have embraced sustainability as a fundamental parameter for assessing creditworthiness. Companies with strong environmental, social and governance (ESG) performance often find it easier to secure credit at favourable terms.

Green bonds and sustainability-linked loans have gained prominence as instruments that incentivize sustainable projects and corporate behavior. Corporations issuing green bonds allocate funds explicitly for environmentally friendly initiatives. These bonds encourage corporations to adopt sustainable practices while providing investors with an opportunity to support green projects. Sustainability-linked loans offer reduced interest rates for meeting predefined sustainability targets, thereby fostering continuous improvement.

Companies or individuals can purchase carbon credits or offsets to compensate for their greenhouse gas emissions. Carbon credits represent a reduction or removal of emissions achieved by specific projects, such as reforestation, renewable energy

installations or energy efficiency initiatives. By purchasing these credits, businesses can offset their carbon footprint and contribute to global efforts to combat climate change [1].

Insurance also plays significant role in corporate sustainability efforts by providing risk management solutions and financial protection to businesses. Insurers work closely with businesses to assess and mitigate various risks associated with sustainability. This includes identifying and evaluating ESG risks that could impact the company operations, supply chain, reputation or financial performance [2]. By understanding these risks, companies can develop strategies to manage them effectively.

Environmental liability insurance covers the costs associated with environmental damage or pollution incidents caused by the company. It helps businesses mitigate financial risks and ensures that they can cover the expenses related to cleanup, remediation and potential legal liabilities. This coverage encourages companies to adopt sustainable practices and minimize their environmental impact.

Insurance products specific to renewable energy projects, such as wind farms or solar installations, help mitigate risks associated with project development, construction, and operation. These policies can cover risks related to equipment failure, natural disasters, business interruption and performance guarantees. By reducing the financial risks, renewable energy insurance promotes investment in clean energy projects.

Also insurers have started offering specialized products to help businesses manage climate change risks. This can include coverage for property damage due to extreme weather events, business interruption losses, crop insurance for farmers affected by changing climate patterns, or even parametric insurance that triggers payouts based on predefined climate variables.

Insurance companies are also adopting sustainability practices by integrating ESG factors into their own operations and investment strategies, demonstrating their commitment to sustainability.

The nexus between sustainable investment and insurability cannot be overstated. Companies that invest in sustainable practices tend to be more insurable, as they demonstrate a commitment to risk mitigation and resilience-building. Insurers often provide premium reductions to businesses with robust sustainability initiatives in place.

Numerous industry initiatives showcase collaborative efforts between credit institutions and insurers to promote sustainability. These partnerships facilitate knowledge sharing, innovative product development, and risk assessments that incorporate ESG factors. Public-private partnerships (PPPs) also play crucial role in promoting sustainable practices by offering incentives, insurance solutions and funding for sustainable projects.

Thus, the synergy between these financial instruments forms a virtuous cycle where sustainable practices lead to improved insurability, further driving sustainability efforts. As corporations navigate an increasingly complex landscape of ESG challenges, credit and insurance corporate sustainability mechanisms will continue to serve as indispensable tools for securing corporate resilience and responsibility.

REFERENCES

1. Thompson L., Miranda L. What are carbon credits? How fighting climate change became a billion-dollar industry. URL: <https://www.nbcnews.com/business/business-news/are-carbon-credits-fighting-climate-change-became-billion-dollar-indus-rcna3228>.
2. Bannier C. E., Bofinger Y., Rock B. Doing safe by doing good: ESG investing and corporate social responsibility in the US and Europe. CFS Working Paper Series, 2019. № 621. URL: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/200161/1/1668853329.pdf>.

Баран Роман Олегович, здобувач першого (бакалаврського) рівня

вищої освіти спеціальності «Менеджмент»

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

e-mail: romanjustice16@gmail.com

ВПЛИВ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ НА ЕКОНОМІКУ РЕГІОНУ

***Ключові слова:** вигода, економіка, інвестиції, інфраструктура, регіони.*

Вступ. Інфраструктура є основним стовпом розвитку будь-якого регіону чи країни. Інвестиції в будівництво доріг, залізниць, аеропортів, комунікаційних мереж та іншої інфраструктури мають потенціал стимулювати економічний розвиток і підвищувати життєвий рівень населення.

Метою цієї статті є проведення глибокого аналізу впливу інфраструктурних проектів на економіку конкретних регіонів та оцінка ефективності інвестицій, спрямованих на будівництво та розвиток інфраструктури.

Результати. Інфраструктура є незамінною частиною фундаменту, на якому обґрунтовується економічний розвиток. Вона забезпечує зв'язок між регіонами, забезпечує доступність ринків та сировинних ресурсів, забезпечує передові технології та покращує якість життя населення. Основні переваги інфраструктурних проектів для економіки регіону включають:

1. Створення робочих місць: будівництво та сервісна інфраструктура створює робочі місця для місцевого населення, підвищуючи рівень зайнятості.
2. Залучення інвестицій: сучасна інфраструктура робить регіон більш привабливим для інвесторів, що дає нові доходи та можливості для розвитку підприємств.
3. Підвищення продуктивності: покращена інфраструктура збільшує рівень продуктивності підприємств та покращує їх конкурентоспроможність.
4. Зменшення витрат: ефективна інфраструктура дозволяє зменшити витрати на логістику та транспорт, що позитивно впливає на діяльність підприємств.

Варто навести кілька прикладів:

1. Магістральні дороги: приклад Сполучених Штатів Америки. Розвиток магістральних доріг у Сполучених Штатах завжди було пріоритетом для уряду. Будівництво Аляска-Канадської магістралі в 1942 році сприяло розвитку північних територій та видобутку ресурсів. Ця дорога забезпечила доступ до природних багатств і відкрила нові можливості для промисловості та торгівлі [1].

2. Залізниця: Приклад Китаю. Китай активно інвестує в розширення своєї залізничної мережі. Швидкісна залізниця дозволяє ефективно переміщати товари та пасажирів між містами, збільшуючи регіональний обмін та торгівлю [2].

Оцінка ефективності інвестицій в інфраструктурні проекти є ключовою для забезпечення максимальної вигоди для регіону. Для цього важливо: ретельно аналізувати потреби регіону та вибірку переваги, забезпечити ефективне управління проектами та контроль витрат, враховувати соціально-економічні та екологічні аспекти проектів, моніторити та оцінювати вплив інфраструктури на розвиток регіону на різних етапах реалізації проекту.

Висновки. Інфраструктурні проекти є двигуном економічного розвитку регіонів. Вони покращують доступність, залучають інвестиції, створюють робочі місця та підвищують продуктивність. Проте важливо дотримуватися принципів ефективного управління та оцінки інвестицій, щоб забезпечити максимальний прибуток для регіону та суспільства в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ALASKA HIGHWAY : National Archives and Records Administration: Free Download, Borrow, and Streaming: Internet Archive. URL: <https://archive.org/details/gov.archives.arc.23437>
2. Beijing-Shanghai High Speed Line Operated by Chinese Railways - Railway Technology. URL: <https://web.archive.org/web/20110607060136/http://www.railway-technology.com/projects/beijing/>

Батюк Діана Василівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Облік та оподаткування»
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
e-mail: batukdiana01022000@gmail.com ORCID: 0009-0003-6681-4760

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЕКОНОМІЧНОЇ АКТИВНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ УКРАЇНИ: ДОВОЄННИЙ СТАН

Ключові слова: Волинська область, динаміка, економічна активність, економічні показники, Україна.

Вступ. Розрахунок та оцінювання різних економічних показників є актуальним на даний час, адже потрібно підтримувати економічну рівновагу для стабільного соціально-економічного становища в країні. Своєчасна інформація про стан економіки регіону дає змогу швидко реагувати і приймати управлінські рішення на різних рівнях, залежно від інформаційних потреб керівників держави.

Мета. дослідити динаміку економічної активності населення Волинської області.

Результати. Волинська область розташована на крайньому північному заході України, на перехресті важливих транспортних шляхів зі Східної у Західну Європу, що особливо важливо для розвитку торгівельних зв'язків із різними країнами світу.

Економічно активне населення (ЕАН) – особи обох статей віком від 15 до 70 років, які протягом певного періоду часу забезпечують пропозицію робочої сили, для виробництва товарів та послуг.

Вивчення економічної активності населення вважаємо особливо актуальним у зв'язку із війною, адже саме через неї відбувається колосальне зменшення чисельності населення. Мільйони українців покинули територію країни як біженці, у т. ч. з Волинської області.

На жаль, через війну Державна служба статистики України призупинила збір статистичних звітів та публікацію оновлених даних. Єдиний доступний на

офіційному веб-сайті статистичний щорічник за 2021 рік (дані за 2020 рік). Ми виконували обчислення, орієнтуючись на ці дані.

Причини зміни чисельності активного населення [2, с. 6]:

- глибокі структурні зрушення в економіці;
- спади і кризи в економіці;
- зміни в демографічній структурі населення;
- нерівномірне розміщення продуктивних сил;
- упровадження нових технологій;
- сезонні коливання рівнів виробництва окремих галузей економіки.

У таблиці 1 наведена динаміка зміни показників економічної активності за нашими розрахунками. Співвідношення рівня економічної активності населення регіону до аналогічного показника в державі: $412,6/17042=0,24$

Таблиця 1.

Показник	Значення показників						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ЕАН Волинської області, тис. осіб	455,4	437	426,3	413,5	414,4	414	412,6
ЕАН України, тис. осіб	19175,7	17386	17273	17151,5	17207,4	17322	17042
Частка ЕАН регіону в структурі ЕАН України, %	2,38	2,51	2,47	2,41	2,41	2,4	2,42
ЕАН Волинської області у % до населення у віці 15-70р.,%	60,9	65,7	63,2	61,7	61,7	61,2	62,4

Висновки. На основі цих даних, можна сказати, що кількість економічно активного населення збільшувалась до 2014 року, а потім почала зменшуватись до 2018 року. Це зумовлено нестабільною ситуацією в державі і російської агресії проти України. Від 2018 року і до 2019 року ЕАН почало зростати в повільному темпі. В 2020 році воно зменшилось, бо в світі почалась пандемія COVID-19. Післявоєнні дані значно відрізнятимуться і як тільки з'являться офіційні цифри – зможемо обчислити основні показники та зробити порівняльні висновки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. Загальна характеристика області. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/volynska-strategiya-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>
2. Безробіття і зайнятість трудових ресурсів. Svitppt URL: <https://svitppt.com.ua/ekonomika/bezrobittya-i-zaynyatist-trudovih-resursiv.html>

Боршош Ангеліна Василівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент»

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

e-mail: anhelina.borshosh.me.2022@lpnu.ua ORCID: 0009-0003-6681-4760

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ ВІД ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Ключові слова: Чисельність населення, мігранти, міграція українців, перетин кордону.

Вступ. Перебування економіки під впливом війни більш ніж рік, дає про себе знати. Після повномасштабного вторгнення росії на територію України до країн ЄС відбувся великий наплив біженців.

Метою написання цих тез є аналіз числа українців, які виїхали за кордон та аналіз статистики перетинів кордону.

Результати. Масштабне російське вторгнення спричинило ще більшу депопуляцію та демографічну катастрофу. Якщо ще взяти до уваги численну зруйновану інфраструктуру, то постає питання причини масової міграції людей. Такими підрахунками займається міністерство закордонних справ, але також дуже важливою є оцінка державної прикордонної служби. Звичайно, на основі цих даних неможливо точно визначити точну кількість громадян, які виїхали з України, зважаючи на можливість багаторазового перетину кордону. Однак, навіть спираючись виключно на дані ДПС, можна спостерігати стабільно негативну тенденцію щодо виїзду українців.

Станом на 1 травня 2023 року ДПС зафіксувала 18,52 мільйона виїздів з України та 15,84 мільйона приїздів. Різниця становить 2,686 млн осіб. Лише за квітень 2023 року від'ємне сальдо міграції збільшилося на 31 000 перетинів. Тим не менш, таке збільшення є відносно невеликим у порівнянні зі справді масовим виїздом з грудня 2022 року по березень 2023 року. Лише за ці чотири місяці від'ємне сальдо зросло на понад 1,8 мільйона осіб. Причинами такого відтоку

населення можна пояснити відключення електроенергії та масштабні російські обстріли в період з листопада 2022 року по січень 2023 року [1].

Станом на кінець 2022 року за кордоном (крім росії та Білорусі) перебувало 3,8–4,7 млн українських біженців, і є ризик, що ще 100–200 тис. виїде до кінця зими 2022-23 рр. через проблеми із енергопостачанням. Переважна більшість українців, що перебувають за кордоном, – це жінки (найбільша частка жінок 35–49 років) та діти. Найбільше біженців виїхало до Польщі, Німеччини, Чехії та Італії [2].

Враховуючи обмеження на виїзд за кордон, які в основному стосуються чоловіків у віці від 18 до 60 років, можна припустити, що більшість українців за кордоном - це жінки та діти до 18 років. Подальша інтеграція цієї групи у суспільства країн, де вони тимчасово перебувають, може в майбутньому призвести до значного відтоку чоловічого населення України, наприклад, заради «переселення сімей».

Висновки. Неповорнення українців з-за кордону буде означати падіння ВВП, зменшення робочої сили та поступовий занепад економіки, якщо уряд не зможе врегулювати ситуацію. Підсумовуючи вищенаведені розрахунки можна зрозуміти, що міграція з України населення, яке здатне працювати лише збільшується. Зокрема, велика кількість громадян, переважно жінок і дітей, змушена шукати тимчасовий притулок за кордоном через небезпеку та проблеми, пов'язані зі зруйнованою інфраструктурою та енергетичними відключеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Укрінформ. Кількість українців та їх міграція за кордон через війну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3732355-kilkist-ukrainciv-ta-ih-migracia-za-kordon-cerez-vijnu.html>
2. Центр економічної стратегії. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? URL: <https://ces.org.ua/who-are-ukrainian-refugee-research/>

Боршош Ангеліна Василівна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент»

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

e-mail: anhelina.borshosh.me.2022@lpnu.ua ORCID: 0009-0003-6681-4760

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ БЕЗ УКРАЇНЦІВ

***Ключові слова:** міграція, перспективи України, робоча сила, статус біженця, українські біженці.*

Минуло більш ніж 500 днів з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України. За цей час відбулось багато всього: знищення інфраструктури, війна в інформаційному просторі, зневіра та піднесення національного духу людей і багато іншого. Безперечно, все це буде мати наслідки для подальшого відновлення країни, однак є проблема, яку буде дуже важко вирішити та яка буде з нами завжди -це проблема масової міграції робочої сили. Метою написання цих тез є розкриття проблеми наслідків міграції робочої сили з України.

Багато людей, виїхавши за кордон, оформляють статус біженця або отримують тимчасовий прихисток, за яким процедура влаштування на роботу є не дуже складною. Саме тому, наразі багато українських біженців працевлаштовані за кордоном, мають житло та навряд чи будуть повертатися на територію України. У більшості випадків, біженці стають тягарем, для приймаючих держав, однак, згідно із дослідженнями Нацбанку українці активно сплачують податки та працюють, збагачуючи економіку Євросоюзу і тим самим пом'якшують вплив нової світової економічної кризи, спричиненої війною. Варто оцінити цей фактор з позицій України. За даними Управління верховного комісара ООН [1], статус тимчасового захисту у країнах Європи до 3 січня 2023 року отримали близько 4,9 млн українських біженців. Це близько 1% від населення країн Євросоюзу. Найбільше українців прийняли Польща, Німеччина та Чехія.

Найбільший наслідок міграції робочої сили з країни – фінансовий, адже почався відплив валюти через те, що українські банківські картки набули широкого вживання за кордоном. Саме тому Нацбанк прийняв таке необхідне

рішення про фіксацію офіційного курсу валюти. Наразі ця ситуація стабілізувалась, тому планується знову відпустити курс у вільне плавання, але проблема залишається невирішеною, адже навіть до війни значна частина нашої робочої сили знаходилась за кордоном. Якщо люди не будуть повертатись додому, то перспективи розвитку України будуть невтішними і означатимуть падіння економіки (зменшення ВВП) та зростання неплатоспроможності населення.

Очевидно, що після нашої перемоги до України буде надходити багато інвестицій, але ці кошти просто не буде кому матеріалізувати в будівництво нових заводів, будинків, підприємств та іншої житлової інфраструктури. Тому зараз створюється багато громадських рухів щодо повернення українців на Батьківщину. Але в цьому, насамперед, повинен брати участь уряд та законодавці. Тому, що кожен п'ятий біженець стверджує, що готовий покинути тимчасове місце проживання за умови надання державної допомоги у відбудуванні житла. Також висуваються інші умови: проведення низки реформ в Україні (з охорони праці, здоров'я, освіти та системи судочинства), а також пом'якшення реформ стосовно відкриття та підтримки малого бізнесу в Україні. Якщо дивитися з точки зору держав ЄС, то їм доволі вигідні українські біженці в контексті розвитку економіки та зайнятості і після закінчення війни вони будуть створювати максимально зручні можливості для людей, їх повернення додому, що, знову ж таки, ускладнить їхню можливість виїзду.

Отже, розглянувши можливий стан нашої держави у майбутньому, зрозуміло, що позитивних змін не відбудеться, тому окрім вкладення всіх ресурсів у закінчення війни, уряду слід впроваджувати реформи для комфортного проживання, щоб повернути громадян України в свої домівки. Таким чином вся нація буде проживати у своїй країні та забезпечувати подальше зростання економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна правда. Українські мігранти підіймають економіку Європи. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>

Гуцалюк Єлизавета Анатоліївна, студентка, «Бізнес-економіка», 6 курс
Науковий керівник – **Теплюк Марія Анатоліївна**, к.екон.н., доц. кафедри
бізнес-економіки та підприємництва

ДВНЗ «Київський Національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

e-mail: gutsalyukeliza@gmail.com

ВПЛИВ ВІДДАЛЕНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НА КОРПОРАТИВНУ КУЛЬТУРУ

Ключові слова: корпоративна культура, віддалена зайнятість, постпандемічне відновлення економіки, управління персоналом, комунікація, гібридні моделі праці.

Заважаючи на пандемію COVID-19 економічне співтовариство було змушене боротися з багатьма новими викликами, серед яких вплив віддаленої зайнятості, її різних форматів, на корпоративну культуру. Феномен корпоративної культури пов'язаний з посиленою увагою до духовної культури людства, оскільки складові корпоративної культури часто є подібними до релігії і традицій, водночас стосуються чогось більш конвенційного, як бізнес. Це є надзвичайно актуальним у нас час, коли питання корпоративної культури лишається у зоні ризику через гібридні моделі праці у зв'язку з постпандемічним відновленням економіки.

Корпоративна культура – здебільшого є невидимою частиною організації, але це не применшує її впливу на поведінку співробітників, водночас ускладнює аналіз і можливості управління. До факторів внутрішнього середовища, які мають вплив на корпоративну культуру можна віднести:

- внутрішній стан підприємства;
- психологічну готовність персоналу та керівництва до змін;
- прийняту на підприємстві систему менеджменту;
- традиції підприємства;
- історію розвитку підприємства [1].

Корпоративна культура суттєвим чином впливає не тільки на процес управління персоналом, а й на роботу всього підприємства. Тому чим вищий

рівень корпоративної культури, тим менше співробітникам потрібні чіткі норми діяльності, інструкції, вказівки, детальні плани та детальні інструкції. Крім того, чим вище рівень корпоративної культури, тим вище авторитет і конкурентоспроможність компанії. [2]. Корпоративна культура повністю пояснює складові корпоративного управління: стратегію, цілі, позиціонування на ринку, умови продуктивності праці, якість продукції, відносини зі споживачами та конкурентами тощо. Сутність корпоративної культури в системі корпоративного управління визначається як загальнолюдські цінності, поєднання людських інтересів і корпоративних інтересів, актуальних вимог ринку до корпоративного управління і вимог талантів [3].

Вплив віддаленої зайнятості на корпоративну культуру компанії може бути значним і варіюється в залежності від багатьох факторів. Віддалена робота суттєво зменшує особисте спілкування між співробітниками і керівництвом, що значним чином впливає на рівень взаєморозуміння та відчуття залученості у командах. Окрім того, керівництву компаній доводиться адаптувати методи управління зважаючи на те, що особистісний контакт з підлеглими ускладнений в умовах віддаленої зайнятості. Це може включати в себе більші акценти на результативності та необхідність ефективнішої комунікації через віртуальні канали. Водночас, для успішного впровадження віддаленої роботи важливо створити культуру довіри, де співробітники відчують, що їм довіряють і надають свободу у виконанні завдань. Якщо компанія надмірно контролює віддалених співробітників, це може створити негативний вплив на корпоративну культуру. Економіка будь-якої країни в часи пандемії завдала неабиякої шкоди, проте більшості компаній вдалось втриматися на плаву завдяки гнучкості та готовності до змін.

Отже, компаніям, в умовах віддаленої зайнятості варто розроблювати відповідні інструменти і політики, які сприятимуть підтримці корпоративної культури. Це може включати в себе інструменти для спільної роботи, тренінги та інші ресурси. Розробка таких інструментів та політик є перспективною для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Терон І. В. Корпоративна культура в механізмах регулювання соціально-трудо­вих відносин. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 6. С. 739–745. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/131.pdf>.
2. Бондар Ю.А., Мірошніченко З.А. Корпоративна культура в системі управління персоналом підприємства. Підсумки розвитку наукової свідомості: 2019: матеріали практ. конф., 22 груд. 2019 р. Сеул (Південна Корея). С. 27-29.
3. Corporate Learning in the Context of Corporate Culture. 2021. URL: https://www.management.com.ua/forum_common/read.php?f=4&i=816&t=816

Клименко Катерина Володимирівна, к.е.н.,

e-mail: klymenko_kateryna@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8295-1333>

Савостьяненко Максим Володимирович, с.н.с.

e-mail: savomax@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6712-5831>

ДННУ «Академія фінансового управління», Київ, Україна

МАКРОФІНАНСОВА ДОПОМОГА ЄС УКРАЇНІ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Макрофінансова допомога є інструментом, який Європейський Союз використовує для надання фінансової підтримки країнам-партнерам, які знаходяться в складних економічних обставинах. Ця допомога надається з метою забезпечити стабільність та сприяти економічним реформам.

Мета роботи – дослідження макрофінансової допомоги ЄС Україні в умовах дії воєнного стану.

У випадку України, яка знаходилася в складному геополітичному контексті через війну з Росією, ЄС надавав макрофінансову допомогу для підтримки української економіки та стабільності фінансового сектору. Ця допомога може включати фінансування у формі кредитів чи грантів. Особливості надання макрофінансової допомоги ЄС Україні:

1. Підтримка бюджетної стабільності: макрофінансова допомога може бути спрямована на підтримку стабільності державних фінансів.
2. Фінансовий сектор: допомога може спрямовуватися на підтримку фінансового сектору, зокрема стабілізацію банків та фінансових установ, які можуть зазнати негативного впливу в умовах економічної нестабільності.
3. Реформи: ЄС може зв'язувати макрофінансову допомогу з проведенням конкретних економічних та структурних реформ. Це може включати реформи у сферах податкової системи, пенсійної реформи, боротьби з корупцією.
4. Торгівельна політика: макрофінансова допомога може бути пов'язана з укладанням або сприянням торговельним угодам між ЄС та Україною, що сприяє збільшенню експорту та інвестиційних можливостей.

5. Гуманітарна допомога: під час кризових ситуацій, таких як війна, макрофінансова допомога може використовуватися для надання гуманітарної допомоги населенню.

Європейський Союз та його держави-члени надали Україні більше ніж 80 мільярдів євро в рамках фінансової підтримки. передбачається, що у 2023 р. ЄС надасть Україні 18 мільярдів євро в рамках програми макрофінансової допомоги. З цієї суми вже було виплачено 12 мільярдів євро. Термін погашення цього кредиту становитиме 35 років, причому відсотки та інші платежі за обслуговування кредиту взяв на себе ЄС. [1].

Макрофінансова допомога, як і в попередні періоди, спрямовується на фінансування пріоритетних видатків держбюджету, зокрема соціальних та гуманітарних. Наступні транші в рамках масштабної програми Макрофінансової допомоги очікуються до кінця 2023 року з урахуванням виконання Україною узгоджених сторонами умов структурної політики. Крім того, була запропонована ініціатива Єврокомісії щодо встановлення нового механізму для України, який мав би базуватися на фінансуванні з бюджету ЄС. Цей механізм включав би надання грантів, позик та гарантій для часткового покриття поточних видатків України та фінансування важливих проектів реконструкції. Його основною метою було забезпечити сталу фінансову допомогу до 2027 року та фінансування невідкладних проектів відновлення. Згідно з цією ініціативою, планувалося забезпечити покриття 45% дефіциту державного бюджету України протягом цього періоду.

Інтерес до даного дослідження визначається передусім масштабом і практичною необхідністю. Важливо зазначити, що макрофінансова допомога – це лише один з інструментів підтримки, які ЄС може надавати країнам-партнерам у складних ситуаціях. Перспективою подальших досліджень є вивчення світової практики використання макрофінансової допомоги для післявоєнного відновлення держав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єврокомісія перерахувала Україні ще один транш на 1,5 млрд євро макрофінансової допомоги. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/evrokomisiya-pererahuvala-ukrayini-shche-1692697502.html>

Кондратенко Анастасія Олегівна, студентка 3 курсу

факультету економіки, менеджменту та психології

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

e-mail: a.kondratenko_femp_15_21_b_d@knu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ БЛОКЧЕЙНУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ В МАЙБУТНЬОМУ

***Ключові слова:** блокчейн, транзакція, технологія, дані, конфіденційність.*

Вступ. Блокчейн — це розподілена база даних, яка спільно використовується вузлами комп'ютерної мережі. Він являє собою певний цифровий реєстр, який записує транзакції між двома сторонами та захищає ці записи від несанкціонованого доступу, щоб в ході передачі чи зберігання, їх було неможливо змінити. Дані записуються розподіленою мережею спеціальних комп'ютерів з усього світу.

Мета. Блокчейн-технологія має потенціал для трансформації українського суспільства та економіки. В умовах війни вона може допомогти Україні відновитися та стати більш стійкою до майбутніх криз, тому метою цього дослідження є аналіз вже існуючих сфер застосування блокчейну та визначення перспектив та переваг розвитку цієї технології в майбутньому.

Результати. Найбільша сфера, де сьогодні застосовується блокчейн-технологія – це криптовалюта, її використовували при розробці «біткоїна», «ефіріума», «ріпла» та «лайткоїна». При цьому перспективи застосування блокчейну не закінчуються і його все більше використовують у різних галузях. На відміну від традиційних централізованих систем, де один суб'єкт контролює та перевіряє транзакції, блокчейн працює в розподіленій мережі, гарантуючи, що жодна сторона не має повного контролю над даними. Транзакції є зашифрованими та пов'язані разом у ланцюжок блоків, що ускладнює хакерам зміну чи підробку даних. Ця функція робить блокчейн ідеальним рішенням для зберігання конфіденційної інформації та проведення безпечних транзакцій. Крім того, технологія блокчейн сприяє прозорості та довірі, бо кожна транзакція є видимою

для всіх учасників та створює прозорий запис, який можна перевірити без посередників, зменшуючи витрати та забезпечуючи швидші й ефективніші транзакції. Повномасштабне вторгнення 2022-2023 років стало каталізатором для розвитку блокчейну в Україні. Блокчейн-технологія пропонує ряд переваг, які можуть бути корисними для України в умовах війни, таких як: 1) незалежність від централізованих систем, які можуть бути пошкоджені або знищені в умовах війни; 2) безпека та конфіденційність даних та транзакцій, які повністю зашифровані та які неможливо змінити або підробити, що може допомогти захистити важливу інформацію від ворогів; 3) блокчейн-транзакції видимі для всіх, що може допомогти підвищити прозорість та підзвітність урядових та інших установ при їх використанні. Очікується, що розвиток блокчейну в Україні в умовах війни буде продовжуватися в найближчі роки. Ось кілька конкретних прикладів використання блокчейну в Україні в умовах війни: 1) Фонд «Повернись живим», який збирає кошти на підтримку українських військових, перейшов на блокчейн-технологію в 2022 році, що дозволило швидко та ефективно приймати пожертвування з усього світу. 2) Блокчейн-платформа «Blockchain for Social Good», яка допомагає біженцям з України, також використовує блокчейн-технологію. Платформа дозволяє біженцям реєструватися та отримувати доступ до допомоги, а також спілкуватися один з одним. 3) Уряд України використовує блокчейн-технологію для управління гуманітарною допомогою, яка надходить в країну. Це допомагає забезпечити ефективне розподілення допомоги та запобігти її крадіжці.

Висновки. Технологія блокчейн — це революційна інновація, яка може трансформувати різні галузі, зокрема фінанси, безпеку, ланцюг поставок, охорону здоров'я тощо. Використання Україною блокчейну є важливим інструментом для забезпечення безпеки, прозорості та інновацій в різних сферах життя.

Перспективи подальших досліджень. Блокчейн-технологія може допомогти Україні відновитися після війни та створити більш стійке та прозоре суспільство.

Конфлікт інтересів. Хоча ця технологія є перспективною вона досі не закріплена жодним законодавством та потребує великої енергозатратності для обробки даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. McKinsey & Company. (2022) What is blockchain?. Retrieved from: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-blockchain>.
2. Prostobank Consulting. (2023, 9 січня). Що таке блокчейн? Отримано з: https://bankchart.com.ua/finansoviy_gid/investitsiyi/statti/scho_take_blokcheyn_.

Корицька Ольга Іванівна, к. е. н., доцент кафедри менеджменту організацій,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
e-mail: olha.i.korytska@lpnu.ua ORCID: 0000-0002-4852-188X

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПИТАНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ

Ключові слова: біженці, вибіркоче обстеження, війна, дослідження, Україна.

Із 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Це спричинило появу мільйонів українських біженців в країнах Європи. Одразу ж актуалізувалося питання своєчасної, достовірної оцінки їх чисельності, а також якісних характеристик, таких як: умови життя, освіта, рівень володіння мовою країни перебування, показники здоров'я, і, що важливо, – бажання повернутися в Україну.

До причин важливості дослідження біженців відносимо:

1. Гуманітарна підтримка в країнах перебування: кількісні і якісні дослідження біженців допомагають розуміти їх потреби і проблеми, що важливо для надання їм ефективної гуманітарної допомоги. Це дозволяє забезпечити їх життєво необхідними ресурсами, такими як житло, їжа, медична допомога та освіта.

2. Розробка державних соціальних програм: дослідження проблем біженців надають важливу інформацію для формулювання державної та міжнародної політики щодо прийому та інтеграції біженців у суспільство. Це допомагає владі приймаючих країн ефективно реагувати на міграційні потоки.

3. Забезпечення прав біженців: їх дослідження допомагають визначити, чи дотримуються захисту прав і свобод біженців у приймаючих країнах, і сприяють відстоюванню їхніх прав на притулок, безпеку та гідне життя.

4. Розуміння соціокультурних аспектів: окремі тематичні оцінювання біженців допомагають розуміти їх культурні та соціальні особливості, традиції та цінності. Це важливо для сприяння інтеграції та взаєморозуміння між цими людьми і місцевими спільнотами.

5. Економічний внесок: оцінка трудового потенціалу біженців вказує на їх внесок у соціально-економічний розвиток приймаючих країн. Вони можуть стати активними членами суспільства, якщо їм будуть надані відповідні можливості до праці.

6. Міжнародна співпраця: інтеграція біженців у суспільство та вивчення цього явища сприяють співпраці між країнами та міжнародними організаціями у вирішенні глобальних міграційних проблем.

Дані про чисельність українських біженців в Європі можна отримати у статистичних звітах: Агентства ООН у справах біженців [1], Європейської статистичної комісії [2], Державної прикордонної служби України [3], різних вибіркового обстеженнях, які проводять державні та комерційні інститути, представники ЗМІ, приватні особи.

Результати досліджень українських біженців мають важливе значення для розуміння їхньої ситуації, також розробки державних програм та політик, спрямованих на поліпшення їхнього становища, інтеграцію у нових умовах перебування. Для України така інформація є важливою, адже перспективи її розвитку та відбудови, після завершення війни, значною мірою залежать від рішення біженців повернутися додому.

Отже, вищеперелічені чинники роблять актуалізують питання дослідження біженців для науковців, громадських організацій, правозахисників та урядових структур. І окреслюють потенціал подальших наукових напрацювань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Refugees from Ukraine recorded in Europe. Ukraine Refugee Situation. Operational Data Portal. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
2. Beneficiaries of temporary protection at the end of the month by citizenship, age and sex – monthly data. Migrations. Population and social conditions. Data Browser. EUROSTAT. 2023. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYTPSM/default/table?lang=en
3. Запит на інформацію. Доступ до публічної інформації. Державна прикордонна служба України. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/info/>

Кучмієва Тетяна Сергіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Крамарчук Марина Володимирівна, здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

e-mail: pisochenko@mnaeu.edu.ua e-mail: marynak2003@gmail.com

ПОРЯДОК ВПРОВАДЖЕННЯ HRM-ТЕХНОЛОГІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** управління персоналом, HRM-системи, інноваційні технології, HR-менеджмент, трудові ресурси, оптимізація, інформація.*

Вступ. У сучасному інформаційному суспільстві та в умовах економічного розвитку, роль людини в системі виробництва стає дедалі важливішою. Тому використання сучасних інноваційних технологій управління людськими ресурсами та HR-систем стає актуальним завданням для компаній у різних сферах і галузях.

Мета. Метою тез є дослідження процесу управління персоналом, необхідність його модернізації та оптимізації, значення HRM-технологій та необхідність їх впровадження на підприємствах України.

Результати. Розпочнемо із з'ясування сутності поняття управління персоналом. Управління персоналом – це спрямована діяльність керівництва організації та фахівців в галузі управління, яка включає в себе розробку концепцій, стратегій кадрової політики, принципів і методів управління персоналом. Серед головних цілей цієї діяльності можна виділити формування кваліфікованого і відповідального персоналу з актуальним економічним мисленням та розвитком професійної гордості, а також забезпечення соціальної ефективності у колективі [1, с. 12].

HRM (Human Resources Management) – це системи управління персоналом в основному призначені для оптимізації роботи керівництва підприємства, зокрема управління кадровими ресурсами, і вони беруть на себе завдання спрощення рутинних процедур з документування [2, с. 241]. Використання сучасних підходів до

управління процесами у сфері управління людськими ресурсами має на меті вирішення таких завдань: поліпшення адаптивних навичок персоналу до змін у робочому середовищі; підвищення продуктивності праці; стимулювання розвитку критичного, аналітичного, креативного та стратегічного мислення серед співробітників; створення сприятливого творчого середовища на підприємстві для сприяння генерації інноваційних ідей та ухвалення нестандартних рішень, а також для підвищення колективного духу у працівників [3, с. 71].

Сучасна HRM-система може бути поділена на три рівні: оперативний (охоплює кадрове діловодство, заробітну плату, оподаткування та включає в себе організаційну структуру, автоматизацію руху документів від найму до звільнення), тактичний (завдання, пов'язані з рекрутингом, навчанням, атестацією, мотивацією співробітників і автоматизацію бізнес-процесів) і стратегічний (враховує економічний та статистичний аналіз, який допомагає у прийнятті управлінських рішень для оптимізації роботи з персоналом) [2]. Поза базовими функціями, такими як кадровий облік, розклад роботи, облік робочого часу, відпустки, заробітна плата, податки і військовий облік, сучасна HRM-система також включає в себе додаткові функції, запозичені з зарубіжної практики. До них належать: оцінка компетентностей персоналу, аналіз ефективності роботи співробітників, стимулювання персоналу, управління процесом навчання, прогнозування потреби в персоналі та створення резерву для кадрових запитів [3, с. 74].

Висновки. Однією з основних функцій HRM-систем є оперативне забезпечення повною та точною інформацією про трудові ресурси компанії, включаючи їх кількісні і якісні характеристики та витрати, пов'язані з ними. Автоматизовані HRM-системи допомагають спростити процеси обліку та розрахунків, пов'язані з персоналом, тим самим зменшуючи можливі втрати, пов'язані з рухом персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шкробот, М. (2022). *Сучасні технології управління персоналом* (2-ге вид.). КПІ ім. Ігоря Сікорського.
2. Данилюк, І., Бабала, Л., & Хома, Н. (2022). HRM-системи управління персоналом. *Економічний аналіз*, 32(3), 240–246. <https://doi.org/10.35774/есона2022.03.240>
3. Чернікова, Н. М., Вороніна, В. Л., & Чеботарьов, К. Г. (2023). Інноваційні підходи в управлінні hr-процесами на вітчизняних підприємствах. *Трансформаційна економіка*, (3 (03)), 70–75. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-12>

Крамський Сергій Олександрович, кандидат технічних наук, доцент,

Одеський державний екологічний університет, Одеса, Україна

e-mail: kramskojs4@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3869-5779>

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ПРОЄКТАМИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Вступ. Незважаючи на значний розвиток теорії управління логістичними проєктами і програмами за останнє десятиліття, слід констатувати практичну відсутність досліджень, присвячених саме проблемам управління проєктами щодо проєктної логістики у воєнний та повоєнний час. Сьогодні, теза щодо торгівлі сировинними товарами, має ряд ризик факторів і невизначеності, вантажі можуть декілька разів змінюватися, послідовно продаватися на протязі циклу їх перевезень на приклад інтермодальним або мультимодальним видом транспортування [1].

Мета. Для післявоєнного відновлення необхідно застосовувати ясну стратегію впровадження відповідних логістичних транспортних проєктів, бізнес програм адаптованих у тому числі, підчас повномасштабної війни РФ проти України.

Результати дослідження. Проєктна логістика – гібрид сервісу із конкретного інвестиційного проєкту, що включає у себе усі засоби доставки товарів, розробку транспортної концепції (консалтинг) і послуги стейкхолдерів [2]. Завдяки проєктним трансферам стає можливим будівництво морських портів, аеропортів, заводів, терміналів, хабів та різноманітних видів підприємств. У транспортних проєктах продавець в середині проєктного ланцюга виконує свої обов'язки щодо покупця, у здійсненні не відвантаження товару, а надання зі складу відвантаженого товару [3]. У теоретичній базі практично відсутні розробки, щодо специфіки правил перевезень згідно Інкотермс-2020. Логістичний інвестиційний проєкт розглядається, наприклад як: проєкт спорудження складу, терміналу та інших об'єктів логістичної інфраструктури; проєктом з логістичним забезпеченням є проєкт морського, річкового порту, транспортного (вузла) хабу [5]. Таким чином, правила Інкотермс-2020, якоюсь мірою можуть слугувати регулюючими механізмами щодо проєктів і програм з товарного руху від продавця до покупця, але вони мають певні недоліки, а саме: 1. укладаються між двома сторонами логістичного проєкту; 2. не враховують

інтереси держави та стейкхолдерів проєкту; 3. перекладають певні функції на договір з проєкту; 4. не охоплюють весь контент логістичного проєкту [4]. Базисом цільового формування транспортних проєктів у галузі інфраструктурного комплексу економіки різнорідних за способом, об'єктами та інструментами (автомобільного, залізничного, морського, авіатранспортування, тощо) інтеграційних проєктних механізмів є їх спільна єдина мета – прискорений розвиток товарних потоків та підвищення ефективності менеджменту даних організацій у повоєнний час [6].

Висновки. Слід зазначити, що логістика має елементи процесного підходу, який передбачає управління технологічними, комерційними та іншими процесами, що забезпечують досягнення цілей проєкту в послідовності етапів виконання робіт за логістичним проєктом, цей аспект стає найбільш актуальним для застосування проєктної логістики у повоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буркинський Б. В., Нікішина О. В., Тараканов М. Л. Інституціональні механізми регулювання розвитку логістики товарних ринків. Одеса: ДУ «ІРЕЕД» НАНУ. 2022. 275с.
2. Danchuk V. D., Alkema V. G., Sevostianova A.V., Bakulich O. O. Wheel working system in a team: relationship between different personnel in a marine project. *Financial and credit activities: problems of theory and practice*. 4 (35), 2020. P.277-286. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i35.222093>.
3. Нікольський В. В. Циклічно-генетична методологія управління проєктами організації системи інтермодального хабу в умовах невизначеності. *Управління розвитком складних систем*. Київ: КНУБА. 2020. №43. С.40-46.
4. Інкотермс-2020. URL: <https://incoterms2020.com.ua>
5. Kramskoy S. O. Method of assessment of professional competence of role for IT-company using fuzzy logic. *Management of Development of Complex Systems*, 2016. (28), 81 – 89.
6. Kramskyi S. O. Institutional support for formation of efficient logistic chains of commodity markets in external dimension. *Innovations economics*. Odesa: IMPEER of NASU, 2021. №4 (81). P. 65–75. [https://doi.org/10.31520/ei.2021.23.4\(81\).65-75](https://doi.org/10.31520/ei.2021.23.4(81).65-75).

Кришталь Галина Олександрівна, д.е.н., професор
e-mail: gkryshtal@ukr.net ORCID: 0000-0003-3420-6253

Брюховецька Ірина Олександрівна, к.е.н.,
ORCID: 0000-0002-1469-1485

ПрАТ «ВНЗ Міжрегіональна Академія управління персоналом», м.Київ, Україна

Панін Євген Васильович

БО «БЛАГО ЛАЙФ», м. Львів, Україна

ORCID: 0000-0002-4789-5230

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

***Ключові слова:** цифрові технології, управління, підприємства, діджиталізація.*

Вступ. У сучасних умовах, перехід до цифрової економіки та впровадження цифрових продуктів стає невід'ємною частиною стратегії розвитку будь-якого бізнесу. Проте, не всі підприємства повністю усвідомлюють необхідність таких трансформацій та не завжди розуміють кроки, які треба зробити, щоб успішно перейти до цифрового управління.

Мета цього дослідження - довести актуальність цифрових перетворень та виявити вплив діджиталізації на управлінські процеси підприємства. Цифрова трансформація охоплює процес використання сучасних цифрових технологій для зміни бізнес-моделі та надання нових можливостей для підвищення ефективності діяльності підприємства з метою отримання більшого прибутку.

Результати. Цифрова трансформація може надати підприємству конкурентну перевагу, завдяки оптимізації процесів, які стають більш ефективними, швидкими та економічними у порівнянні з конкурентами. Цифровізація передбачає використання електронно-цифрових пристроїв, систем та електронно-комунікаційного обміну між ними, що сприяє інтеграції віртуального та фізичного середовищ. Діджиталізація включає в себе перенесення та конвертацію інформації у цифровий формат, систематизацію та аналіз даних, а

також використання штучного інтелекту. Цей процес спрямований на оптимізацію бізнес-процесів та підвищення якості обслуговування споживачів в умовах цифрового середовища.

На сьогоднішній день існує кілька різновидів систем цифрового управління, які спеціалізуються на різних аспектах бізнесу: системи управління активами бренду; системи управління бібліотечними активами; системи управління виробничими активами; послуги цифрового ланцюжка поставок (Digital Supply Chain).

Для успішного впровадження цифрових технологій критично важливим є розуміння процесу та встановлення чітких цілей. Це дозволяє обрати необхідні інструменти та визначити їхню ефективність в конкретному випадку.

Висновки. Цифрова трансформація сучасного підприємства є необхідною для удосконалення бізнес-процесів та створення конкурентних переваг. Важливо розпочинати цей процес з часткових трансформацій та впровадженням автоматизованого управління, поступово переходячи до створення цифрової платформи як найвищого рівня розвитку цифровізації на підприємстві.

Перспективи подальших досліджень мають бути спрямовані на наступні важливі кроки, які мають включати: впровадження нових комунікаційних ланцюгів та інформаційних потоків; розробку економічних та технічних вимог для реалізації інформаційно-комунікаційних технологій; фінансове та ресурсне забезпечення діджиталізації підприємства; розвиток інформаційної інфраструктури підприємства для спрощеного доступу до необхідної інформації.

Конфлікт інтересів може бути викликаний галуззю в якій працює підприємство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kolomiets H.M., Hlushach Yu.S. (2017). Tsyfrova ekonomika: kontroversiinih zmistu i vplyvu na hospodarskyi rozvytok. Biznes Inform. № 7, 137-143.
2. Lihonenko L., Khripko A., Domanskyi A. (2018) Zmist ta mekhanizm formuvannia stratehii didzhytalizatsii v biznes-orhanizatsiiakh. Internauka: mizhnarodnyi naukovyi zhurnal. Ekonomichni nauky. 2018. Vypusk № 22 (62) 21-24.

Лазаренко Владислав Ігорович, доктор філософії (Ph.d)
зі спеціальності 051 – Економіка (05-соціальні та поведінкові науки)
Інститут агроекології і природокористування НААН, м. Київ, Україна
e-mail: Vladlaz93@ukr.net ORCID: 0000-0002-8376-4668

ЕКОЛОГО-СОЦІАЛЬНА МОДЕЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ПОВЕДІНКОВИЙ АСПЕКТ

Еколого-соціальною моделлю прийнято вважати такий підхід до аналізу і вирішення проблем, що поєднує аспекти екології та соціальної справедливості. Вона включає взаємозв'язок між екологічними проблемами та соціальними нерівностями, а також прагне знайти рішення, які задовільняють потреби і забезпечать добробут суспільства, не шкодячи природному середовищу.

Екологічна складова еколого-соціальної моделі ставить за мету збереження та відновлення екологічної інтегритету, зменшення використання природних ресурсів, запобігання забрудненню та погіршенню якості довкілля. Соціальна складова, у свою чергу, зв'язана з підтримкою справедливості, рівності та гарантуванням доступу до ресурсів і можливостей для всіх членів суспільства. Еколого-соціальна модель включає в себе також громадську участь, створення партнерських відносин між урядом, громадськістю та бізнесом, а також розвиток екологічних технологій та інновацій.

Насправді, еколого-соціальна модель є основою для збалансованого розвитку – концепції, що прагне забезпечити такий стан розвитку, де господарський, екологічний та соціальний аспекти доповнюють один одного. Вона наголошує на необхідності забезпечення економічного зростання, захисту довкілля та соціальної справедливості одночасно, щоб задовольняти поточні екологічні потреби суспільства, не шкодячи майбутнім поколінням.

Поведінковий аспект індивіда в екології відіграє важливу роль у взаємодії людини з навколишнім середовищем. Індивідуальні дії та рішення (раціональні та ірраціональні) можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на навколишнє середовище.

Декілька ключових аспектів поведінки, які впливають на екологічний стан, включають:

Витрати ресурсів. Використання води, енергії та інших ресурсів має прямий вплив на навколишнє середовище. Ефективне використання ресурсів та мінімізація відходів можуть допомогти зменшити вплив на деструкцію екосистем.

Вибір продуктів. Купівля продуктів, що мають негативний вплив на екологію, таких як продукти із зайвими упаковками або шкідливими речовинами, може підтримувати нездорове ставлення до середовища.

Відходи та вторинна переробка. Збирання та відновлення вторинної сировини може бути ефективним способом зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище. Правильне сортування та вторинне використання відходів може допомогти уникнути забрудненню довкілля.

Освіта та екологічна поінформованість. Розповсюдження знань про екологічні питання та пропагування екологічної свідомості про дбайливе ставлення до природних ресурсів можуть сприяти зміні у поведінці індивідів. Чим більше людей розуміють важливість збереження природи, тим більші шанси на покращення стану навколишнього природного середовища України.

Щодо зміна в екологічній поведінці українців в умовах війни спричиненою росією може мати як позитивні, так і негативні наслідки. У першу чергу, війна може змусити людей більше цінувати оточуюче середовище та своє здоров'я. Небезпека від вибухів, забруднення води, повітря та землі можуть спонукати громадян до більш обережного ставлення до природних ресурсів.

Зміна екологічної поведінки українців умовах війни залежить від багатьох чинників, таких як ступінь усвідомлення громадськістю необхідності збереження довкілля, наявність доступних засобів для екологічних заходів та рівень загрози посилення екологічної кризи, зокрема й тою, що викликана підривом Каховської ГЕС. Важливо проводити інформаційну роботу та підтримку проєктів, спрямованих на збереження та відновлення екологічної рівноваги. Реалізація таких проєктів може сприяти зниженню екологічній загрози та поліпшенню стану навколишнього природного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колядич О.І. Поведінкова економічна теорія в поясненні соціально-трудо­вих відносин. *Вчені записки університету «КРОК»*, №48, 2017, С.47-57.
2. Кривий В.І. Передумови виникнення поведінкової економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». 2016. Вип. 18 (1). С. 12-16.
3. Сміт Адам. Багатство народів. Дослідження про природу та причини добробуту націй (пер. Олександра Васильєва). Київ, Наш Формат, 2018, 722 с.

Лапа Ігор Володимирович, аспірант кафедри міжнародних економічних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
e-mail: ihor.lapa@uzhnu.edu.ua

СУЧАСНИЙ СТАН ПРИБУТКОВОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НІМЕЧЧИНИ

Ключові слова: *банківська система, прибутковість, діджиталізація, банки.*

Вступ. Прибутковість німецьких банків є низькою за міжнародними стандартами. Німецькі банки мають більш сприятливий рейтинг з поправкою на ризик, оскільки низька прибутковість частково компенсується меншою волатильністю. За іншими показниками (такими як прибутковість активів, власного капіталу та активів, зважених на ризик) німецькі банки в сукупності є одними з найменш прибуткових у Європі.

Мета. Дослідження стану прибутковості німецьких банків в умовах економічної напруженості та нестабільності, а також вплив на це повномасштабної війни в Україні.

Результати. На прибутковість банків впливають кілька факторів, зокрема складна багаторівнева галузева структура з бар'єрами для входу на ринок та чіткий мандат значної частини банківської системи - кооперативних та ощадних банків - на максимізацію добробуту населення - максимізація добробуту стейкхолдерів, а не прибутку [1].

Низька прибутковість банків може підірвати стійкість банків, оскільки банки більш схильні використовувати капітал, а не прибутки, щоб покрити збитки у критичних випадках. Хоча жорстка банківська конкуренція позитивно впливає на обслуговування клієнтів банків, надаючи їм конкурентоспроможні продукти, низька прибутковість може обмежити здатність банків фінансувати зростання за рахунок нерозподіленого прибутку.

За останні кілька років німецькі банки зробили кілька кроків для скорочення витрат і збільшення доходів, але досягнуті успіхи виявилися недостатніми, щоб запобігти зменшенню прибутку. Банки суттєво скоротили свої філіальні мережі та

чисельність персоналу. Діджиталізація та впровадження фінтех-інновації тривають, хоча й повільними темпами [2].

Висновки. Отже, ризики та вразливість німецького банківського сектору продовжують зростати, що вимагає посилення їх моніторингу. Геополітичні події, такі як війна в Україні, створюють ризики для німецьких банків, зокрема через вплив на економіку та рівень інфляції.

Перспективи подальших досліджень. У процесі дослідження нам вдалося виявити фактори які впливають на прибутковість банківської системи Німеччини. Перспективою подальших досліджень є перевірка ефективності заходів німецьких банків, щодо підвищення їхньої прибутковості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Finance and Banking in Germany. URL: <https://www.expatrio.com/living-germany/finance-germany> (дата звернення: 10.09.2023)
2. The German Banking System: Lessons from the Financial Crisis. OECD iLibrary. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/the-german-banking-system-lessons-from-the-financial-crisis_5kmbm80pjkd6-en (дата звернення: 10.09.2023)

Литвин Юліан Васильович, здобувач першого (бакалаврського) рівня

вищої освіти спеціальності «Міжнародні економічні відносини»

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

e-mail: yulik.litv26@gmail.com

ORCID: 0009-0008-0552-8425

СТРАТЕГІЯ РЕОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** адаптація, воєнний стан, економічні зміни, реорганізація.*

На даний момент Україна переживає непростий шлях через події, які відбуваються всередині країни. Воєнний стан є досить складним періодом для країни, який супроводжується багатьма викликами та змінами. Повномасштабне вторгнення російської федерації має значний вплив на усі сфери життя, включаючи економіку. Однією із ключових стратегій управління економікою в умовах воєнного стану є реорганізація видів економічної діяльності та суб'єктів економіки, що дозволяє адаптуватися до нових умов і забезпечує стійкість та відновлення усієї економічної системи.

Насамперед важливо зрозуміти, що призводить до виникнення реорганізації. Перш за все, найбільш поширеними випадками реорганізації є збільшення апарату управління у зв'язку із розширенням масштабів бізнесу, припинення діяльності товариства, проведення фінансового оздоровлення, поглинання конкурентами з метою збереження бізнесу на тлі більших партнерів, поділ бізнесу в разі, якщо партнери мають різне бачення його розвитку в майбутньому, збільшення власного капіталу, оподаткування та ін. [1].

Ми повинні чітко розуміти, які заходи потрібно вжити для стабільності та еластичності функціонування економіки. Важливим кроком у такій ситуації є вміння аналізувати та ідентифікувати пріоритетні види діяльності. Тобто, реорганізація економіки під час воєнного стану починається, насамперед, із визначення пріоритетів у тих виробництвах, які є ключовими для функціонування країни в умовах конфлікту. До прикладу, це можуть бути види діяльності, пов'язані з виробництвом харчових продуктів, електроенергії (як традиційної так і

відновлюваної), медицини, безпеки та оборонної промисловості. Наступним кроком є аналіз потенціалу і потужностей цих виробництв для задоволення потреб населення і забезпечення важливих продовольчих та оборонних функцій країни.

Основою реорганізації економіки слугує розробка стратегії та вміння планувати управлінську діяльність. Після ідентифікації пріоритетів розробляється стратегія та лан реорганізації. Ці ітерації включають визначення завдань, розподіл ресурсів, координацію дій між різними секторами економіки та встановлення механізмів контролю. Забезпечення ефективного виконання стратегії і планування допомагає забезпечити розвиток і відновлення пріоритетних видів діяльності.

Як нам відомо, у даний час важливо підтримувати не лише великі підприємства, а й малі суб'єкти господарювання. Саме це і передбачає проект реорганізації видів діяльності економіки під час воєнного стану. Сюди відносимо: надання фінансової підтримки, зниження податкового тягаря, спрощення процедур реєстрації та ліцензування діяльності, а також надання консультаційної та навчальної підтримки державними органами. Підтримка підприємств та підприємництва стимулює відновлення виробництва та створення нових робочих місць. Важливо зберегти і розвивати інноваційне середовище, шляхом створення стимулів для досліджень і розробок, підтримку стартапів та інноваційних проектів, сприяння упровадженню нових технологій та методів виробництва. Розвиток інноваційного середовища сприяє створенню нових можливостей для країни та її економічного зростання.

Отже, реорганізація економіки під час воєнного стану в Україні є складним, але необхідним етапом для забезпечення стабільності та розвитку країни. Шляхи досягнення стабільності та розвитку включають ідентифікацію пріоритетних виробництв, розробку стратегії та планування реорганізації, підтримку великих та малих підприємств, розвиток інноваційного середовища. Ці заходи сприятимуть забезпеченню стабільної життєдіяльності та відновленню економіки, створенню можливостей для подальшого розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податкові новації. Реорганізація підприємства в умовах воєнного стану. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/217736_reorganizatsya-pdprimstva-v-umovakh-vonnogo-stanu

Мауер Діана Романівна, здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

e-mail: dianamauer@ukr.net ORCID: 0000-0001-9025-4538

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ДОСТУПНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** продовольча безпека, фінансова доступність, сільське господарство, політичні та соціальні бар'єри доступу.*

Вступ. Актуальність дослідження проблем продовольчої безпеки невпинно загострюється, оскільки за останні роки ми спостерігаємо тенденцію до погіршення світового продовольчого середовища. Військові дії в Україні призводять до зростання ризиків продовольчої безпеки як всередині держави так і на світовому рівні.

Мета. Дослідити, як збройний конфлікт впливає на сільське господарство, доступ до продуктів харчування та життєзабезпечення населення в Україні, оскільки він є одним з показників фізичної доступності до продовольства.

Результати. Станом на 2022 рік Україна займає 71 місце в рейтингу 113 досліджуваних країн, однак, на нашу думку, в умовах війни, показники та оцінки продовольчої безпеки за основними її категоріями можуть значно погіршитися.

Індекс фінансової доступності до продовольства включає в себе ряд індикаторів значна частина яких носить негативний характер в порівнянні з середніми значеннями усіх країн, таким чином [1]:

1) за індикатором Доступ до ресурсів сільського господарства найбільш вагомого значення набуває відсутність національної політики спрямованої на підтримку жінок-фермерів;

2) за індикатором Сільськогосподарські дослідження та розробки негативні показники мають державні витрати на сільськогосподарські дослідження та розробки, а також прихильність до інноваційних технологій;

3) за індикатором Інфраструктура ферми досить низький показник відсотка обробленої сільськогосподарської площі обладнаної для зрошення;

4) за індикатором Інфраструктура ланцюга поставок показники планування та логістики, дорожньої інфраструктури, повітряної, портової та залізничної інфраструктури мають негативну динаміку;

5) Індикатор політичних та соціальних бар'єрів доступу характеризується найбільш критичними показниками, оскільки включає в себе оцінку ризиків збройного конфлікту, загальної політичної нестабільності, високу оцінку ризиків поширеності корупції в країні.

Проблема поширеності корупції сприяє незаконному розподілу ресурсів, включаючи землю та інші сільськогосподарські ресурси, що призводить до нерівності в доступі до землі та можливостей для сільськогосподарської діяльності. В свою чергу розвиток корупції є однією з основних причин зниження рівня інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів, що обмежує інвестиції в аграрний сектор, та негативно впливає на розвиток і модернізацію сільського господарства та інфраструктури. Корупційні схеми та політичні бар'єри призводять до неефективного управління аграрним сектором та продовольчою політикою, а отже перешкоджають впровадженню ефективних стратегій продовольчої безпеки.

Висновки. Аналіз основних індикаторів фінансової доступності до продовольства, дає змогу зробити висновок про серйозні виклики для продовольчої безпеки в Україні. Збройний конфлікт призводить до втрати людських життів, а отже і робочої сили, земель та інфраструктури, зниження виробництва продуктів харчування, а також характеризується рушійними наслідками екологічного терору. При цьому війна є сприятливим середовищем для розвитку корупційних схем, які призводять до погіршення доступності та якості продовольства, зростання ризиків продовольчої незабезпеченості держави. Покращення показників продовольчої безпеки України вимагає припинення військових дій, активної боротьби з соціальними бар'єрами доступу та розробки ефективних стратегій та заходів для поліпшення ситуації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Global Food Security Index 2022. (2022) Country report: Ukraine. *The Economist Impact*. URL: <https://cutt.ly/7wvDfzOi>

Мельник Мар'яна Іванівна, д.е.н., проф.,

e-mail: mar.melnyk@gmail.com _ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>

Лещух Ірина Володимирівна, к.е.н., с.н.с.,

e-mail: ira_leschukh@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього

НАН України», м. Львів, Україна

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ, РОЗВИТКУ МОЛОДІ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД¹

***Ключові слова:** молодіжна політика, соціальний захист, розвиток молоді, збереження людського потенціалу, Європейський Союз, Північна Європа*

Молодіжна політика у Європі сьогодні є пріоритетним напрямом діяльності органів публічного управління. Європейські країни активно розробляють та реалізують стратегії для надання молоді можливостей для самореалізації, інтеграції у суспільство тощо. Напрямки, за якими реалізується молодіжна політика країн Європи стосується: освіти (формальна і неформальна); зайнятості і безробіття, сприяння розвитку молодіжного підприємництва; дозвілля, молодіжних асоціацій, участі у житті суспільства, молодіжної культури; житлової молодіжної політики; інформаційної політики в ювенальній сфері; здоров'я молоді; соціального захисту і соціальної допомоги молоді і молодим сім'ям; молодіжної міграції, молодіжної делінквенції та ювенальної юстиції; європейської та світової інтеграції, трансформації ідентичності в нових соціальних умовах, мультикультуралізму і культурного плюралізму, міжетнічних стосунків.

Аксіологічний та міжсекторальний характер молодіжної політики європейських країн продиктований загальними підходами, які використовуються в

¹ Тези підготовлено у межах виконання гранту «Міграційні втрати молоді: імітаційне моделювання та сценарне прогнозування у контексті збереження людського потенціалу для повоєнної відбудови України» (реєстраційний номер Проєкту: 2022.01/0074), який реалізується у рамках конкурсу «Наука для відбудови України у воєнний та повоєнний періоди» за грантової підтримки Національного фонду досліджень України

Європейському союзу. Інституційною платформою молодіжної політики ЄС є Молодіжна стратегія ЄС на 2019-2027 роки, яка покликана сприяти зміцненню зв'язків між ЄС і молоддю через інклюзивні та цифрові способи діалогу, забезпечити більш ефективну структуру для збирання та передачі ідей молоді, а також обміну інформацією про регуляторні заходи. Стратегія спрямована на поліпшення співробітництва між політичними сферами, зокрема, через молодіжного координатора ЄС; надання молоді права голосу у формуванні політики ЄС; контроль витрат ЄС на молодь; початок нового й більш інклюзивного молодіжного діалогу в ЄС; сприяння мобільності волонтерства та єдності; здійснення програми для молоді з метою поширення визнання неформального навчання; зміцнення зв'язку між молодіжною політикою ЄС і відповідними програмами ЄС. Преамбула документа звертає увагу на такі проблеми сучасності: «Незважаючи на економічне піднесення та зниження рівня безробіття, зберігається нерівність у тому числі між поколіннями. Уперше від часів Другої світової війни існує реальний ризик, що сьогорішнє молоде покоління виявиться менш забезпеченим, ніж їхні батьки. 29% осіб у віці від 16 до 29 років загрожує ризик бідності або соціальної ізоляції, а 11,6% осіб у віці від 15 до 24 років не мають освіти, роботи або професійної підготовки (NEET), тоді як 15,9% молодих людей цієї вікової групи є безробітними, що вдвічі більше ніж для населення загалом. Соціально-економічна та демократична ізоляція ідуть разом поряд. Молоді люди, які борються з несприятливими умовами, як правило, є менш активними громадянами та менше довіряють установам. Вони також отримують менше користі від мобільності, включно Erasmus+. Європа не може дозволити собі втрачений талант, соціальне відчуження або розмежовування серед молоді. Молоді люди повинні не лише бути архітекторами свого життя, а й робити свій внесок у позитивні зміни в суспільстві. Оновлений Європейський корпус солідарності є свідченням прагнення багатьох молодих європейців продемонструвати солідарність щодо людей і тих, хто опинився у скрутні, людей, які є основною цінністю, що лежить в основі європейського співробітництва» [6]. Крім того ставляться питання, як саме громадянське суспільство, громадська та молодіжна робота можуть зміцнити й підтримати соціальну, інклюзивну та

демократичну Європу. Зокрема, такі цілі поставили перед собою програми ЄС «Еразмус + Молодь у дії» (Erasmus + JUGEND IN AKTION) і Європейський корпус солідарності [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. EU Council Approves. EU Youth Strategy 2019-2027. URL: https://ec.europa.eu/youth/policy/youth-strategy_en_
2. Дабагян І. М., Павловська Л. І. Сучасна молодіжна політика в Європі (на прикладі Німеччини). Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69). № 2 Ч. 2. 2019. С.140-145.

Михайлов Микола Володимирович, аспірант

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»,

м. Харків, Україна

e-mail: mihhmp3@gmail.com

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Ключові слова: воєнний стан, фінансування, нестабільність

Вища освіта завжди визнавалася як ключовий ресурс для розвитку країни та її економічної стійкості. В Україні система вищої освіти грає важливу роль у навчанні, дослідженнях та кадровому забезпеченні різних галузей. Проте початок воєнного конфлікту на сході України створив серйозні виклики для фінансування закладів вищої освіти.

Перед початком воєнного конфлікту в Україні система вищої освіти користувалася певним рівнем фінансової підтримки з боку держави. Фінансування було забезпечено за рахунок державного бюджету, міжнародних грантів, інвестицій від приватних секторів та інших джерел. Це сприяло розвитку та наукових досліджень в країні.

З введенням воєнного стану українська система вищої освіти стикнулася з рядом фінансових викликів:

1. Зменшення бюджетних видатків: Воєнний конфлікт призвів до збільшення державних витрат на оборону та безпеку країни.

2. Збільшення витрат на гуманітарну допомогу: В умовах конфлікту держава також змушена виділяти значні кошти на гуманітарну допомогу та підтримку постраждалих.

3. Економічні труднощі: Впровадження воєнного стану може супроводжуватися економічною нестабільністю, зменшенням інвестицій та зростанням безробіття, що впливає на доходи держави.

4. Міжнародна допомога: Україна отримує міжнародну допомогу для подолання кризи, але розподіл цієї допомоги та її спрямованість є питаннями національної стратегії.

Незважаючи на ці виклики, воєнний стан створює можливості для переосмислення та переорієнтації системи вищої освіти:

1. Адаптація до нових реалій: Заклади вищої освіти. можуть шукати нові шляхи фінансування та організації, щоб відповідати на потреби суспільства під час конфлікту.

2. Розвиток гнучких форм освіти: Запровадження дистанційної освіти та інших інноваційних методів може сприяти наданню якісної освіти навіть у воєнних умовах.

3. Міжнародна співпраця: Співпраця з міжнародними партнерами може допомогти забезпечити фінансування та ресурси для закладів вищої освіти.

Воєнний стан в Україні суттєво вплинув на фінансування. Проте воєнний стан також відкриває можливості для адаптації та переорієнтації системи вищої освіти, що може призвести до розвитку більш гнучких та інноваційних підходів. Національна стратегія та співпраця з міжнародними партнерами відіграють ключову роль у забезпеченні сталості та розвитку в умовах нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kuzmin, K., Pariy, M., & de Weerd, P. (2020). Higher Education in Crisis: The Impact of the Ukrainian Conflict on Universities. Collection of scientific works. 14 с.
2. Polonenko, I., Kuts, O., & Kovbasiuk, N. (2018). Higher Education in Times of Crisis: Lessons from Eastern Ukraine. Collection of scientific works. 314 с.

Намонюк Василь Євгенович, к.е.н., доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

e-mail: vasyly.namoniuk@knu.ua ORCID: 0000-0002-9454-6658

ВИКОРИСТАННЯ КЛІМАТИЧНИХ ФІНАНСІВ ДЛЯ «ЗЕЛЕНОЇ» ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

***Ключові слова:** кліматичні фінанси, зелена відбудова, декарбонізація післявоєнна Україна.*

Вступ. Незважаючи на війну, що триває, вже зараз актуальним є питання майбутньої відбудови України. При цьому важливо враховувати не лише економічні та соціальні аспекти, а й екологічну складову для забезпечення сталого розвитку. В умовах глобальної кліматичної кризи Україна має проводити «зелену» відбудову з урахуванням декарбонізації та адаптації до зміни клімату. Це потребує залучення кліматичних фінансів та розробки стратегій низьковуглецевого розвитку відповідно до міжнародних зобов'язань. Досі залишаються недостатньо дослідженими конкретні механізми використання кліматичних фінансів та стратегій декарбонізації саме для післявоєнної відбудови України.

Мета роботи – визначення шляхів використання кліматичних фінансів та розробки стратегій декарбонізації для сталої післявоєнної відбудови України.

Результати. Україна стоїть перед важливим завданням відновлення економіки після руйнівної війни. Це відновлення має відбутися на принципах сталого розвитку та з урахуванням глобальних кліматичних викликів. Саме тому ключовим елементом має стати «зелена» трансформація економіки за підтримки міжнародних кліматичних фондів.

Одним з пріоритетів є енергоефективність та енергозбереження в житловому секторі. Кошти з Зеленого кліматичного фонду (Fund, 2023.) можуть бути використані для комплексної термомодернізації будинків – утеплення стін, модернізації вікон, систем опалення та охолодження. За оцінками фахівців, це дозволить скоротити споживання газу в житловому секторі на 20-30%, що матиме вагомий економічний та екологічний ефект (Фонд енергоефективності, (2019).

Іншим важливим напрямком є «зелена» модернізація транспортної системи. Кошти Глобального екологічного фонду (GEF, 2023) можуть піти на оновлення парку громадського транспорту – закупівлю сучасних електробусів замість застарілих дизельних автобусів. Наприклад, в Києві це дозволить щорічно скоротити викиди CO₂ на 45 тисяч тон (Шейко, 2020).

Для розвитку відновлюваної енергетики також можна залучати кошти цього типу фондів. Будівництво нових сонячних та вітрових електростанцій загальною потужністю до 5 ГВт дасть змогу скоротити частку викопного палива в енергобалансі країни з 55% до 45% (Шейко, 2020).

Висновки. Отже, цільове використання коштів міжнародних кліматичних фондів може суттєво прискорити «зелену» модернізацію ключових секторів української економіки та сприяти декарбонізації в довгостроковій перспективі. Але для цього потрібні злагоджені дії влади щодо залучення фінансування, розробки відповідних стратегій та ефективного управління такими проектами.

Перспективи подальших досліджень. Потрібні подальші дослідження щодо оптимальних механізмів залучення та використання кліматичних фінансів в Україні, розробки конкретних стратегій декарбонізації для різних секторів економіки, а також оцінки їх впливу.

Конфлікт інтересів відсутній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fund, G. C. (2023). About GCF. Green Climate Fund. <https://www.greenclimate.fund/about>.
2. Фонд енергоефективності. (2019). Комплексна термомодернізація багатоквартирних житлових будинків дозволить економити близько 50% коштів на опалення. <https://eefund.org.ua/kompleksna-termomodernizaciya-bagatokvartirnikh-zhitlovikh-budinkiv-dozvolit-ekonomiti-blizko-50>.
3. GEF. (2023). <https://www.thegef.org/>.
4. Шейко. (2020, September 9). Дослідження Єврокомісії: Україна скорочує викиди CO₂. dw.com. <https://www.dw.com/uk/doslidzhennia-yevrokomisii-ukraina-skorochuie-vykydy-co2/a-54868014>.

Ніколаєнко Сергій Анатолійович, магістр

Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків, Україна

e-mail: serhii.nikolaienko@emmb.khpi.edu.ua

КРИТЕРІЇ УСПІШНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ключові слова: управління, виробництво, підприємство, виробнича діяльність.

Вступ. Виробниче підприємство спрямовує свої ресурси на випуск продукції, котра користується попитом у споживачів та приносить прибутки його власникам. У той же час, конкурентна боротьба в умовах ринкової економіки є найголовнішою умовою існування таких підприємств, а сучасні світові тенденції у вигляді глобалізації, стрімкої інформатизації бізнес-процесів та роботизації виробництва вимагають від підприємства постійної адаптації до них.

Мета. Мета даного дослідження полягає у визначенні ролі таких ключових понять, як принципи, концепції, стратегії та системи оперативного управління діяльністю підприємства (СОУДП), що використовуються при організації виробничої діяльності підприємства (ВДП).

Результати. Підприємство вважається успішним, якщо воно досить довго перебуває на ринку та має ефективне виробництво, або ж діяльність виробничого підприємства вважається результативною за умови досягнення мети підприємства [1].

Управління виробничою діяльністю підприємства повинно забезпечувати запланований перебіг процесів, пов'язаних з переробкою вхідних ресурсів у готові товари. Таке управління базується на усталених принципах [1], серед яких, на наш погляд, найбільш значущими є принципи науковості; цілеспрямованості; спеціалізації; послідовності; саморегуляції.

При організації виробництва необхідно визначитись із концепцією виробництва. Найвідомішими на сьогодні є швидкореагуюче, активне та бережливе виробництво.

Стратегія виробничої діяльності забезпечує виконання виробничих завдань та досягнення фінансових цілей підприємства. Виділяють чотири види стратегій [2]: орієнтовані на ринок, орієнтовані на виробничі можливості, орієнтовані на загальні можливості підприємства та комплексні стратегії.

Використання вищеописаних концепцій та стратегій відбувається в рамках системи оперативного управління діяльністю підприємства (СОУДП), що дає змогу синхронної взаємодії всіх етапів процесу виробництва готової продукції: отримання сировини, виробництва, складування та збуту готової продукції. Найпоширенішими є інтегрально-функціональна та інтегрально-процесна СОУДП.

Висновки. Таким чином, розглянуті вище принципи, концепції, стратегії та СОУДП при правильному їх виборі на стадії організації виробництва визначають успішність виробничої діяльності підприємства.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується провести оцінку загального стану ВДП за допомогою якісних, кількісних та комбінованих показників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ліпич, Л., & Волинець, І. (2015). Деякі аспекти управління виробничою діяльністю підприємств. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*, 2(2), 44–49.
2. Коленда, Н. (2017). Виробнича стратегія підприємства: класифікація та види. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 23(1), 103–107.

Нямешук Ганна Валеріївна, д.е.н., доц.

e-mail: a.nyameshchuk@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3199-8988>

Стасюк Юлія Михайлівна

e-mail: stasiuk@ef.dnu.edu.ua ORCID: orcid.org/0000-0001-6644-8658

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ: ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Ключові слова: міжнародна міграція, біженці, освіта, Україна.

Вступ. Повномасштабне вторгнення в Україну спричинило активізацію вимушених міграційних процесів: мільйони українських біженців перетнули кордони сусідніх країн або змінили місце проживання всередині країни.

Мета: оцінити розміри і структуру потоку біженців з України, визначити потенційні ризики здобуття ними освіти за кордоном.

Результати. Підвищення рівня освіченості громадян є одним з ключових чинників сприяння вирішення соціальних проблем регіону [1]. За даними Управління верховного комісару ООН у справах біженців, станом на вересень 2023 р., загальна чисельність біженців з України становила 6 197 200 осіб [2]. Найбільші потоки біженців зафіксовано з регіонів України, що значно потерпають від російської агресії та є регіонами значної концентрації інтелектуального потенціалу: м. Київ (15 % від чисельності тих, хто виїхав), Харківська обл. – 13 %, Дніпропетровська – 9 %, Донецька – 7 %, Запорізька – 7 %. Дослідження демонструють [3], що майже 50 % біженців з України потребують подальшого здобуття освіти за кордоном, в країнах, що їх прийняли.

В цій ситуації необхідним є розуміння основних ризиків, з якими можуть зітнутися українські біженці під час освітнього процесу в місцях вимушеного перебування. Надання просто по собі освіти не є достатнім, і має передбачати соціальну згуртованість, недопущення дискримінації, залучення викладачів вищої кваліфікації та гнучкість освітніх програм [4]. Окрім мовневої, культурологічної і соціальної складових в рамках такого підходу зростає значення й фінансової

інклюзивності, що має знизити ризики фінансового шахрайства та експлуатації. Зростають й ризики освітнього процесу родини біженця, що залишилася в батьківській країні: з одного боку, за рахунок перерозподілу соціальних виплат біженців розширюються джерела фінансування освіти тих, хто залишився, а з іншого – формується т. зв. «міграційна культура», що спонукатиме кинути освіту і виїхати до країни, що надає притулок [4].

Висновки. З урахуванням зазначених вище результатів дослідження можна прогнозувати втрату багатьох можливостей України в сфері людського потенціалу. Оцінка цих можливостей розкриває перспективи подальших досліджень авторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нямецук, Г. В. (2022). Інноваційні пріоритети АСЕАН як наслідок загострення соціальних проблем регіону. *Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях*, 246 – 248.
2. Ukrainian Refugee Situation. Operational Data Portal, UNHCR. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine#_ga=2.97990875.531242494.1677847553-374881503.1677847553.
3. Ukrainian Refugee Situation. Regional Intentions Survey Results (3th & 4th Round), UNHCR. URL: <https://data.unhcr.org/en/dataviz/304?sv=54&geo=0>.
4. Global education monitoring report summary 2019: Migration, displacement and education: building bridges, not walls / Global Education Monitoring Report Team. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000265996?posInSet=6&queryId=f3ca4bbb-fc2d-4940-aa09-9ebb28c09eea>.

Орленко Ольга Михайлівна, к. е. н., доцент

e-mail: orlenko20022015@gmail.com ORCID: 0000-0002-8814-4476

Барилловський Олександр Андрійович, студент 3 курсу 38 групи ФЕУП

e-mail: alexbarilovskiyy@gmail.com

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ключові слова:** соціальне підприємництво, соціальні проблеми, військовий час.*

Вступ. Будь-які військові події, незалежно від їх масштабу та тривалості, завжди завдають державі та її населенню значних збитків та руйнувань як економічних, так і соціальних. Соціальні проблеми в Україні були наявні й до повномасштабного вторгнення, що в майбутньому будуть поглиблюватися і поширюватися.

Мета полягає в дослідженні явища соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану.

Результати. У науковій спільноті відсутнє єдино прийняте трактування поняття «соціальне підприємництво». Одним з варіантів трактування є таке, що соціальне підприємництво – це діяльність підприємства, першочерговою метою якої є досягнення соціальної мети [1, с. 118]. Розвиток соціального підприємництва пов'язаний з соціальними потребами, які держава наразі не в змозі задовольнити з різних причин. Зважаючи на нинішню ситуацію в Україні, коли першочерговою проблемою держави є військові події і пов'язані з ними видатки, наявні соціальні проблеми відійшли на другий план. Саме тому на сьогоднішній день існує підґрунтя та необхідність для подальшого розвитку соціального підприємництва в Україні.

Для того щоб визначити соціальне підприємство та відрізнити його від звичайної підприємницької діяльності, треба дослідити його складові. До складових соціального підприємництва належить: соціальна проблема, з метою

вирішення якої і створюється підприємство; соціальна мета; цінності; самоокупність; інноваційність; залучення громади та соціальний вплив [2].

Необхідно зазначити, що в умовах воєнного часу соціальне підприємництво в нашій країні отримує велику підтримку з боку держави, міжнародних фондів, інших соціальних підприємств і т. д. Наприклад, функціонує Міжнародний фонд «Відродження», який створено в рамках проєкту «EU4USociety», який проводить конкурс «Краудфандинг для соціального підприємництва». Український соціальний венчурний фонд – інвестує та підтримує соціальні підприємства, бізнес-моделлю яких є реалізація соціальних та екологічних змін. SILab Ukraine – платформа, що спеціалізується на соціальному підприємстві та розвитку інновацій [2]. Незважаючи на активне поширення соціального підприємництва в Україні, існує низка перешкод для його реалізації. По-перше, в Україні відсутнє правове регулювання соціального підприємництва, що змушує соціальних підприємців відкрито конкурувати зі звичайними комерційними підприємствами. Крім того, додаткові витрати на створення соціальної цінності роблять соціальних підприємців менш конкурентоспроможними, ніж комерційні підприємства.

Висновки. Україна має потенціал для розвитку соціального підприємництва. Сприяють йому підтримка держави та міжнародних фондів. Проте, відсутність правового регулювання та додаткові витрати створюють перешкоди для розвитку цієї сфери. Для успішного розвитку соціального підприємництва необхідно вирішувати ці проблеми.

Перспективи подальших досліджень. Питання соціального підприємництва будуть актуальними у найближчий час, особливо що стосується питань післявоєнної відбудови України, а отже у даного напрямку є значні перспективи для досліджень.

Конфлікт інтересів. Основні дискусійні питання полягають у необхідності затвердити визначення поняття «соціального підприємництва» та створювати відповідні умови для його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теслюк, С., & Демчук, І. (2022). Розвиток соціального підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, (4), 116–125.
2. *Соціальне підприємництво*. (б. д.). Дія.Бізнес. URL: <https://business.dia.gov.ua/social-entrepreneurship>

Осадчий Максим Леонідович, аспірант

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: maksim1225678@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8290-975X

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ ПІДХІД В РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ключові слова:** програмно-цільовий підхід, стратегія, розвиток, транспорт, управління.*

Вступ. Транспортна галузь являє собою цілісну соціально-економічну систему, єдиний інтегрований організаційно-економічний механізм, що поєднує різні складники системи, орієнтуючи їх на основну мету – ефективний сталий розвиток. Розвиток бізнесу під час воєнного стану включає багато невизначеностей і ризиків. Уряд розробляє і реалізує програми надання тимчасової допомоги та підтримки бізнесу під час воєнного стану. Отже, концепція розвитку за своєю суттю інтерпретується як підхід до розвитку регіонального транспортного бізнесу, при цьому всі складники системи розвиваються збалансовано. Управління розвитком регіонального транспортного бізнесу потребує використання спеціальних методів, до яких належить насамперед програмно-цільовий підхід.

Мета: зображення необхідності застосування програмно-цільового підходу в процесі управління транспортних підприємств в умовах воєнного стану.

Результати. Запровадження воєнного стану викликає великий вплив на різні сфери життєдіяльності держави і бізнесу, зокрема транспортних підприємств. Це пов'язано як з інституційно-правовими змінами, так і з військовою агресією ззовні. Досвід закордонних країн показує, що основними викликами, з якими стикаються країни під час воєнних дій на своїй території, є: руйнування усталених механізмів управління державою, різка зміна структури економіки, втрата значної частини бюджетних надходжень, а також зниження інвестиційної активності бізнесу.

В умовах сьогодення стратегічне планування соціально-економічним розвитком транспортних підприємств стало найефективнішим методом управління розвитком. Створення нової системи планування повинне базуватися на формуванні прогнозів і цільових програм. Програмно-цільовий підхід є важливою частиною системи державного управління економікою в цілому. Він дає змогу забезпечити розвиток транспортних підприємств та комплексів, окремих територій шляхом залучення для цього фінансових ресурсів із різних джерел [1].

В основі програмно-цільового підходу до управління лежить орієнтація діяльності на досягнення поставлених цілей виходячи з наявних проблем. При цьому насамперед активізуються проблеми виходячи із ранжування цілей, потім намічаються шляхи їх реалізації через деталізацію способів і засобів. Головне призначення програмно-цільового підходу полягає в оцінці наявного ресурсного потенціалу, а також у можливості його використання на вирішення конкретної проблеми у форматі «мета – заходи – результат». [2].

Висновки. В умовах воєнного стану зростає важливість оптимізації процесів управління транспортними підприємствами. Це ставить нові виклики перед державою і бізнесом. Ефективним механізмом вирішення цієї проблеми є розробка відповідної державної стратегії, чи множини взаємозв'язаних стратегій та цільових програм, спрямованих на їх реалізацію.

Перспективи подальших досліджень. у цьому напрямі полягають у розробці конкретних механізмів стратегічного планування на основі програмно-цільового підходу для досягнення адаптованих для України цілей сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стеблянко І.О. Програмно-цільове управління в системі стійкого розвитку національної економіки. Інвестиції: практика та досвід № 20/2015. стор. 38-42.
2. Омельчук А.О. Цільове програмування як одна із найважливіших форм державного регулювання економіки. Управління розвитком складних систем. 2014. №18. С. 68—73.

Осадчий Максим Леонідович, аспірант

Одеський національний економічний університет, м. Одеса, Україна

e-mail: maksim1225678@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8290-975X

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ключові слова:** транспорт, бізнес, підприємство, реструктуризація, зміни.*

Вступ. На тлі воєнних дій в Україні економіка та ефективність транспортних підприємств різко впали. Однак державна підтримка та допомога з боку європейських країн дозволила бізнесу відновити та підтримувати діяльність під час війни. І якщо для малих і середніх транспортних підприємств ситуація менш критична (релокація та інші заходи державної підтримки працюють позитивно), то війна дуже сильно вплинула на великі підприємства. Більшість провідних транспортних підприємств країни зараз знаходяться на тимчасово окупованих територіях, а деякі з них фактично позбавлені можливості розширюватися через порушення імпортно-експортної логістики. Отже, враховуючи вищевикладене, ми можемо побачити, що ініціативи по реструктуризації транспортних підприємств є дуже актуальними в наш час.

Мета визначення особливостей проведення реструктуризації транспортних підприємств в умовах воєнного стану

Результати. Реструктуризація це спосіб адаптації діяльності підприємства до безперервно змінюваних ринкових умов через проведення комплексу заходів організаційно-економічного, техніко-технологічного і фінансового характеру, що забезпечують зростання ефективності виробництва, підвищення конкурентоспроможності і зміцнення фінансової стійкості. У найбільш загальному вигляді технологія економічного обґрунтування процесу реструктуризації транспортного підприємства припускає розроблення та вибір еталонного оптимального варіанта заходів щодо її здійснення та на основі аналізу поточного стану діючого підприємства формування програми з його зміни для досягнення цього еталона [1].

Аргументом для дій, пов'язаних із проведенням процесу реструктуризації на підприємстві та її глибини, є оцінка його поточного фінансово-економічного стану. Результати такої оцінки дають змогу виявити дві основні стадії в розвитку підприємства:

1. негативну, пов'язану з підприємством, що перебуває в кризовій ситуації, на якому триває спад виробництва, зниження конкурентоспроможності аж до зупинки та банкрутства;

2. позитивну, пов'язану з підприємством, яке не потрапило в кризовий стан і продовжує нормально функціонувати або стабілізувало свій стан, або забезпечує зростання обсягів перевезень, рентабельності, поліпшення фінансового стану [2].

Процедура економічного обґрунтування процесу реструктуризації підприємства передбачає вирішення комплексу завдань, які можна поділити на дві групи:

1. визначення та реалізація першочергових заходів, спрямованих на якнайшвидше припинення процесу погіршення становища підприємства та започаткування створення умов для підвищення ефективності діяльності підприємства;

2. поглиблене опрацювання основних напрямів розвитку компанії (зміни переліку транспортно-логістичних послуг та організаційної структури, освоєння нових систем управління фінансами, перепідготовка персоналу тощо).

Висновки. Таким чином, ефективна робота транспортних підприємств залежить насамперед від їхньої здатності вчасно і конструктивно реагувати на зміни, що загрожують їхньому нормальному функціонуванню, та реструктуризувати внутрішні економічні механізми таким чином, щоб вони могли забезпечити ефективну роботу навіть у воєнний час.

Перспектива подальших досліджень полягає у визначенні напрямів реструктуризації транспортних підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гонтарева І. В. Особливості розвитку підприємництва в умовах військових дій та повоєнного відновлення України. веб-сайт. URL: https://www.researchgate.net/publication/370052462_Osoblivosti_rozvitku_pidpriemnic_tva_v_umovah_vijskovich_dij_ta_povoennogo_vidnovlenna_Ukraini.
2. Власенко, Д. О. Сучасні аспекти реструктуризації транспортних підприємств / Д. О. Власенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М. М. Палінчак. – Ужгород, 2019. – Вип. 23, Ч. 1. – С. 34–38.

Петренко Ольга Павлівна, к.е.н., доцент

e-mail: Leka_m@ukr.net

ORCID ID: 0000-0001-9722-3785

Демура Олена Володимирівна, магістр спеціальності 051 Економіка

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ключові слова:** грошові потоки, фінансові ресурси, оптимізація, операційна діяльність.*

Вступ. Найважливіше завдання будь-якого підприємства є забезпечення його фінансово-господарської діяльності грошима. Особливо гостро це питання постає перед аграрними підприємствами України в умовах воєнного часу. Тому метою управління грошовими потоками є підтримання оптимального залишку коштів шляхом забезпечення збалансованості їх надходження та витрачання.

Чудінович М.В. відмічає необхідність контролю грошових потоків підприємства в зв'язку з обмеженістю цього ресурсу та в основу такого контролю ставить саме оптимізацію грошових коштів [1,с.70].

На думку Кошельок Г. В., «...кінцевою метою оптимізації грошових потоків підприємства є максимізація чистого грошового потоку від операційної діяльності підприємства, що підвищує рівень його самофінансування й знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування» [2,с.100].

Метою дослідження є визначення мінімально необхідної суми грошових коштів, достатньої для функціонування підприємства.

Результати. Об'єктом дослідження нами було обрано типове аграрне підприємство Одеської області. В процесі дослідження виявлено зменшення залишків грошових коштів на підприємстві в 2022 році в зв'язку з воєнним станом та недостатню їх кількість в 2020 році в зв'язку з несприятливими погодними умовами (таблиця 1).

Таблиця 1. Розрахунок мінімально необхідної суми грошових коштів в СВК «Родина» Білгород-Дністровського району Одеської області, тис грн.

№ п/п	Показники	2020р.	2021р.	2022р.	2022р. до 2020р. (+,-)
1.	Операційні витрати	72895	159980	155953	83058
2.	Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг	71472	176736	214281	142809
3.	Залишки грошових коштів та дебіторської заборгованості станом на кінець року	5783	22034	19852	14069
4.	Оборотність грошових коштів	12,35	8,02	10,79	-1,59
5.	Мінімально необхідна сума грошових коштів	5902,0	19997,5	14453,5	8551,5

Джерело: розраховано авторами

З таблиці 1 видно, що з підвищенням чистого доходу на підприємстві на 142809 тис грн. за 2020-2022 роки, відбулося і збільшення операційних витрат на 83058 тис грн., що в свою чергу знизило залишки грошових коштів на 2182 тис грн. у 2022 році в порівнянні з 2021 роком. В наслідок оборотність грошових коштів знизилася з 12,35 оборотів у 2020 році до 10,79 обороти у 2022 році.

Висновки. За результатами проведеного дослідження підприємству можна запропонувати такі заходи підвищення ефективності управління грошовими коштами: використання системи знижок за дострокове внесення оплати за продукцію, що реалізується; застосування факторингу; при оновленні необоротних активів на підприємстві необхідно використовувати найвигідніші умови фінансування – лізинг; прогнозувати потоки коштів.

Перспективи подальших досліджень. Подальше дослідження оптимізації грошових потоків дослідного підприємства буде спрямована саме на запропоновані заходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chudinovich, M. V. (2016). Optimizing the management of cash flows of the enterprise. Economics and management of industries and enterprises, 3 (31), 70-73
2. Koshelok, G. V. (2019). Optimizing cash flows of the enterprise in modern conditions. Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University, 26(1), 100-103

Підоричева Ірина Юріївна, доктор економічних наук

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

e-mail: pidoricheva@nas.gov.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4622-8997>

САМОДОСТАТНІ ІННОВАЦІЙНІ СПІЛЬНОТИ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

***Ключові слова:** інноваційні спільноти, автономність, самодостатність, сталий розвиток, сталі екопоселення, інновації.*

Вступ. Зростання світового населення, яке дедалі більше концентрується у містах (Worldometer, 2023), підвищує тиск на системи життєзабезпечення міст та навколишнє середовище, потребує впровадження ефективних стратегій сталого розвитку територій. Своєчасне та якісне задоволення зростаючих потреб населення в продуктах харчування, енерго- та водопостачанні, транспортних мережах, житлових будівлях, наданні послуг з охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування є актуальними проблемами для багатьох сучасних міст і населених пунктів. Їх успішне вирішення може бути досягнуто завдяки розвитку *самодостатніх інноваційних спільнот* – важливих рушіїв прогресивних суспільних трансформацій, здатних генерувати і втілювати в життя різноманітні інновації, спрямовані на вирішення значущих соціально-економічних та екологічних проблем суспільства, за допомогою внутрішніх ресурсів, знань і творчого потенціалу їх членів.

Мета дослідження – визначити ознаки та особливості створення самодостатніх інноваційних спільнот на рівні територій і громад в інтересах сталого розвитку.

Результати. Інноваційні спільноти не завжди збігаються з адміністративно-територіальними кордонами громади, вони можуть бути вузькими (об'єднувати лише частину мешканців) або ширшими, залучаючи інших учасників, незалежно від місця їх проживання. У цьому дослідженні ми виходимо із припущення, що усі мешканці відносять себе до інноваційної спільноти – групи людей, яка проживає в громаді на кшталт екопоселень *ReGen Villages*. *ReGen* (скорочено від англ. *regenerative*) означає регенерацію, розбудову території із повністю замкнутим

циклом, де передбачається вирощувати власну їжу, генерувати власну енергію та переробляти власні відходи (Effekt, 2023). Це принципово нова модель створення автономних (самодостатніх), сталих екопоселень.

Формування самодостатніх інноваційних спільнот має свої особливості, до яких віднесено місцеву спрямованість, залучення учасників з різним досвідом, навиками і компетенціями, співпрацю з місцевою владою та іншими зацікавленими сторонами, фокус на розвитку інновацій, соціальну та екологічну свідомість. Ці особливості роблять самодостатні інноваційні спільноти важливими рушіями місцевого інноваційного розвитку на засадах сталості. Ознаками самодостатніх інноваційних спільнот на рівні територій і громад є наявність локального виробництва, зосередженість на екологічних рішеннях, спільність управління та відповідальності, інтегрованість у ширше середовище (сусідні громади) та інноваційність.

Висновки. Самодостатні інноваційні спільноти на місцевому рівні здатні генерувати та втілювати в життя різноманітні інновації за допомогою внутрішніх ресурсів, знань і творчого потенціалу їх членів для задоволення власних потреб відповідно до концепції сталого розвитку. Вони мають значні переваги і представляють екологічну та економічну цінність для місцевої економіки та суспільства, відрізняються значною соціальною значимістю, формуючи у мешканців громади почуття солідарності, довіри, приналежності та колективної ідентичності.

Перспективи подальших досліджень полягають в обґрунтуванні можливостей інноваційних спільнот у відродженні постраждалих від війни українських територій на принципах сталого розвитку.

Конфлікт інтересів. Авторка цієї статті декларує відсутність будь-яких конфліктів інтересів, які могли б вплинути на об'єктивність та достовірність проведеного дослідження та подання його результатів для опублікування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Worldometer. (2023). *Current World Population*. <https://www.worldometers.info/world-population/#pastfuture>.
2. Effekt. (2023). *ReGen Villages*. <https://www.oeffekt.dk/regenvillages>.

Ревуцька Оксана Миколаївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Менеджмент»
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна
e-mail: revutskaoksana27@gmail.com

ВИХІД НОВОЇ ПОШТИ НА РИНОК ЄВРОПИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: *бізнес, війна, Нова Пошта, ринок Європи, розвиток.*

Вступ. Із 24 лютого 2022 року розпочалося повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну. Це змінило політичну, економічну, міграційну, демографічну ситуацію в світі. Населення та бізнес в Україні змушені підлаштовуватися під нові реалії.

Мета. Дослідити та проаналізувати розвиток вітчизняної компанії «Нова Пошта» в умовах війни.

Результат. Нова Пошта – це сервіс експрес-доставки, який являється лідером на українському ринку. Вперше на європейський ринок Нова Пошта вийшла у 2014 році, а саме у Молдові. Тому на сьогоднішній день її функціонування там, є досить успішним, адже вона входить у топ-3 найпопулярніші логістичні компанії Молдови [1].

Український ринок Нова Пошта встигла покорити ще з перших місяців свого відкриття, що, в принципі, й не дивно, адже вона стала доступним аналогом Укрпошти, яка, на жаль, втрачає свою якість надання логістичних послуг. Нова Пошта зуміла створити для своїх клієнтів дуже вигідні умови, які лиш підкреслювали якість послуг, які вона надає. Вона створила для клієнтів всі умови для того, щоб доставка була швидкою, безпечною та недорогою.

Свого піку розквіту компанія досягла у 2021 році, проте вже 24 лютого 2022 року все різко змінилося, адже, як зазначають засновники, вони очікували, що наступ обмежиться Донбасом. Уже в перші два дні війни обсяг доставок почав різко падати (у результаті зменшився на два відсотки) [2].

Проте, незважаючи на ситуацію компанія почала активно діяти, що дозволило вже в квітні вийти в нуль, а в березні прибуток перевищив витрати.

Повномасштабне вторгнення стало для компанії тим переломним моментом, який змусив діяти ще активніше, а також дало поштовх відкрити свої відділення у Європі, а саме у Польщі. Хоч компанія давно мала в планах виходити на ринок Європи, та все ж кінцевим каталізатором стало вторгнення, так як мільйони українців евакуювалися закордон і з'явилася потреба забезпечити їм умови для комфортного та швидкого перевезення їхніх посилок з дому.

Тож, Нова Пошта досить добре вийшла на ринок у Європі, адже на даний момент у Польщі відкрито понад 18 відділень. Компанія не планує зупинятися, в подальших планах є лиш масштабування та вихід на інші країни Європи і звісно, що відкриття нових відділень в Україні.

Висновки. Якщо узагальнити дослідження, то Нова Пошта є динамічною та прогресивною компанією, у перспективних планах якої є рух у двох великих напрямках, а саме: супровід фінансових операцій на відділеннях «Нової Пошти» за кордоном за аналогією з українським бізнесом та розробка окремого фінансового сервісу оплати і переказу коштів, найперше для українців, а пізніше для громадян Європейського Союзу.

Тому із впевненістю можна сказати, що розквіт компанії на ринку Європи ще попереду, адже вона робить дуже впевнені кроки для цього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова Пошта під час війни. URL: <https://forbes.ua/richest/vidstovkhnutis-vid-dnayaak-vlasniki-novoi-poshti-pereosmislyuyut-spravu-svogo-zhittya-14092022-8282>
2. Як Нова Пошта підкорює Європу. URL: <https://forbes.ua/company/nova-poshta-koshtue-bilshe-nizh-1-mlrd-spivzasnovnik-vyacheslav-klimov-pro-nayefektivnishe-partnerstvo-nova-post-europe-ta-byudzhetniy-plan-kompanii-na-2023-rik-13072023-14764>

Синюра-Ростун Надія Романівна, к.е.н.

ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього

НАН України», м. Львів, Україна

e-mail: s-rnadia@ukr.net

ORCID:0000-0003-1137-9370

ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: індустриальний парк, підприємницька активність, інфраструктура, інструмент.

Вступ. Серед ефективних інструментів підтримки та розвитку підприємницької активності та стимулювання промислового розвитку на державному та регіональному рівнях є розвиток Індустриальних парків (ІП). Станом на 2023 р. в Україні до реєстру індустриальних промислових парків включено 60 індустриальних парків, протягом 2022 р. було створено 14 індустриальних парків, активно працюють лише 9 [1]. Метою дослідження стало визначення основних проблем функціонування ІП в Україні.

Результати. До основних проблем, з якими стикається розвиток ІП, та які потребують розв'язання, належать:

- відсутність належної зовнішньої інфраструктури та облаштування території, які потребують значних інвестиційних вкладень на підключення до мереж та відсутність коштів у місцевих органів влади на фінансування дороговартісних проектів. Згідно з інформацією Міністерства економіки України найвищий рівень забезпечення інженерно-транспортною інфраструктурою є лише у 8 ІП (Соломоново, Мироцьке, Вінницький, Вінницький кластер холодильного машинобудування, Ланнівський, Спарроу Парк Львів, Л-Таун, Біла Церква). Всі інші ІП, особливо на Заході України, мають низьку готовність і перебувають лише на етапах початку робіт зі створення інфраструктури та облаштування території [1], як наслідок ІП були і залишаються малоцікавими для підприємців. Низький рівень інфраструктурного облаштування ІП став перешкодою для активнішої релокації підприємств, що розташовуються у зоні

бойових дій. Під час війни ІП розміщені у відносно безпечній зоні та недалеко від кордону з ЄС можуть стати точками зростання економіки держави та регіонів. Десять індустріальних парків з територією 15-20 га (може вмістити близько 10 середніх заводів на 100-150 робочих місць) дасть зростання експорту України на 3-4%, а 100 працюючих парків на 15-20% [2].

- проблеми з оформлення земельних ділянок. До 30% ІП не працюють через непродуманий вибір земельної ділянки (застаріла містобудівельна документація, відсутність комплексних планів просторового розвитку територій, як наслідок відсутність чітких меж приналежності певної земельної ділянки тощо). Наприклад, у двох ІП (Рівненський та Павлоград) створених Рівненською та Дніпропетровською облдержадміністраціями не має права розпоряджатися землею, яка була в 2021 р. передана відповідним територіальним громадам у рамках реформи децентралізації [2].
- відсутність у ІП управляючої компанії, яка б займалася його розвитком та залученням клієнтів. Для державних ІП характерний не ефективний менеджмент, відсутність інформаційних сайтів ІП, що ускладнює пошук контактів та комунікацію із засновниками. У комунальних ІП немає керуючої компанії, а управління покладається на міське КП або відділ економіки ОТГ, в якому зареєстровано парк. Відтак, стимулювання діяльності ІП вимагає створення та фінансування управляючих компаній для розвитку індустріальних парків за рахунок державних/донорських коштів.

Висновки. Індустріальні парки можуть стати ефективним інструментом для стимулювання підприємницької активності, структурної трансформації економічної діяльності та просторового розвитку територій. Однак, для їх повноцінного запуску необхідно усунути низку перешкод, забезпечити необхідний обсяг фінансування та сприятливе інституційне середовище для функціонування, що відкриває перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індустріальні парки в Україні – 2022 рік. (2022). Міністерство економіки України. <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=47454ed4-b60a-4f37-bb77-b7f3127742f8&title=IndustrialniParkiVUkraini2022-Rik>.
2. Економічна правда. (2023, 10 квітня). Що не так з індустріальними парками в Україні. <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/10/698973/>.

Стешенко Олена Дамирівна, к. е. н., доц

e-mail: EDStesh@ukr.net ORCID: 0000-0001-5117-0585

Шестакова Вікторія Миколаївна, здобувач 2 рівня магістратури

Український державний університет залізничного транспорту, м. Харків, Україна

СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

***Ключові слова:** страхування життя, страхові резерви, страховий захист.*

На сучасному етапі розвитку української економіки страхування відіграє значну роль в захисті соціальних і майнових інтересів громадян. Це стосується всіх сегментів страхування, проте найбільш позитивною тенденцією стає зростання добровільного страхування, оскільки свідчить про посилення усвідомлення участі громадян України в страховій діяльності. Серед видів добровільного страхування найбільшу соціальну значущість має страхування життя.

На протязі передвоєнних років ринок страхування життя України зазнав динамічного розвитку. Основними факторами до зростання показників стала пандемія, яка спонукала українців до страхового захисту життя та здоров'я, також сприяла цьому й медична реформа. В цей період активізувалася громадська дискусія з приводу розвитку пенсійної системи України, а це, своєю чергою, стимулювало інтерес до приватних пенсійних заощаджень, зокрема програм накопичувального страхування, до особового заощадження.

Страховики на ринку life-страхування наростили свої резерви на 21% у 2020-2021 рр. На початку 2022 р. загальний обсяг страхових резервів life-сектору становив близько 14 млрд грн. Це на 45% більше, ніж загальна сума довгострокових банківських депозитів населення [1]. Таким чином, life-страховики змогли заявити про себе у якості системного інституційного інвестора, якого так потребує наша країна. Після 24 лютого 2022 року, зважаючи на труднощі перших військових місяців, ринок life-страхування очікувано скоротився. На показники страхової індустрії вплинули активні воєнні дії та масова тимчасова міграція. Найбільше зазнав труднощів новий бізнес: платежі за

вперше укладеними договорами страхування ледве досягли 50% їхнього обсягу у 2021 році. Але вже до літа 2022 року клієнти life-страховиків поступово адаптувалися до реалій воєнного часу. Зараз сектор страхування життя в Україні працює майже так само, як і до війни: укладаються нові договори, клієнти одержують виплати. Попередні дані компаній, що входять до НАСУ та формують понад 97% обсягів ринку, свідчать, що за 2022 р. порівняно з показниками 2021-го надходження страхових премій знизилися лише на 14% [2]. За перші місяці війни достроково припинених договорів було більше, ніж нових укладених контрактів, вперше за багато років. Але жодна страхова компанія не пішла з ринку і не відмовилася від своїх зобов'язань через форс-мажор, пов'язаний із війною.

Найважливішим результатом періоду воєнного часу є висока фінансова стійкість та платоспроможність українського life-страхування. Загалом активи учасників ринку на 1.06.2023 року зросли на 12% порівняно з таким самим показником передвоєнного року. Страхові резерви за той же час збільшилися на 11%. Протягом 2022-2023 рр. клієнти life-компаній отримали понад 730 млн грн виплат, і це майже 91% від загального обсягу виплат у 2021 р. Частина цих виплат – із випадків, пов'язаних із військовими діями, хоча такі події є традиційним винятком із договорів страхування життя. Нажаль, спад в економіці, зменшення кількості робочих місць, зруйнований житловий фонд, величезна вимушена міграція та інфляція – це не найкращі передумови для розвитку страхування життя, основним продуктом якого є накопичувальні довгострокові програми.

Таким чином хоча за підсумками 2022-1 півріччя 2023 років ринок страхування життя і показує мінімальні негативні відхилення, говорити про його довгострокову стабілізацію зарано. При цьому страхувальники за накопичувальними договорами продовжують вносити платежі згідно договорів, обсяг премій (з індексацією) за новими договорами також зростає. Отже ринок страхування життя України пристосовується до форс-мажорних обставин воєнного часу. Головне завдання ринку на майбутнє – зберегти існуючих клієнтів та знайти нові фактори для стабілізації та зростання бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Страхування під час війни: стаття, інтернет-джерело. URL:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/14/685760/>
2. Страхування з воєнними ризиками: що пропонує ринок. URL:
<https://finance.ua/ua/insurance/strahuvannia-z-voennymy-ryzykamy>

Штонда Іветта Русланівна, здобувачка другого (магістерського) рівня освіти,

Гордєєва Інна Олександрівна, к.т.н., доц.,

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна

e-mail: gordeyevainna@gmail.com ORCID: 0000-0002-2019-2527

ПРОЕКТИ РЕКОНСТРУКЦІЇ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Ключові слова: управління, проекти реконструкції, мілітарний вплив.

Вступ. Війна в Україні завдала серйозних руйнувань містам та інфраструктурі. Реконструкція повинна бути більше, ніж просто відновленням – це можливість поліпшити міста та села, враховуючи історичну спадщину, потреби мешканців і нові виклики. В історії є численні приклади того, як міста, зруйновані війною, стали ще кращими після відбудови, наприклад, Варшава та Мюнхен. У деяких випадках історична архітектура гармонійно поєднується з сучасною, як у Лондоні та Кельні, або в промислових містах з малою історичною спадщиною, де акцент зроблено на відновленні економічної потужності, наприклад, у Дортмунді.

Врахування досвіду і навчання на помилках інших країн допоможе Україні краще справлятися з викликами відбудови під час і після війни.

Мета – проаналізувати міжнародний досвід реалізації проектів реконструкції в умовах післявоєнної відбудови, визначити ключові фактори успіху та виклики.

Результати. Сараєво – приклад невдалого повоєнного відновлення після боснійської війни 1992-1995 років. Уряд не створив центральну координаційну платформу для організацій, що надавали міжнародну технічну допомогу [1], незважаючи на значні інвестиції від Світового банку та ЄС (близько 5,1 мільярда доларів з 1996 по 2002 рік). Реконструкція обмежилася головним чином косметичним ремонтом, а відбудова Національної університетської бібліотеки коштувала 850 тис. доларів США.

Містобудівникам, що беруть участь у відбудові українських населених пунктів, важливо врахувати їхні особливості. Оскільки міста і села в Україні

відрізняються, рішення можуть не підходити для всіх. Співпраця з місцевими громадами є ключовою для зрозуміння потреб міст та сіл.

У деяких випадках слід переосмислити доцільність реконструкції окремих пошкоджених або застарілих радянських будівель, таких як мости, заводи і санаторії. Збереження таких об'єктів може бути недоцільним і дорогим. Також важливо переглянути радянську практику будівництва міст навколо промислових об'єктів, оскільки після їх закриття вони часто стають містами-привидами, і Україна має можливість вийти з цієї парадигми.

Приклади європейських міст показують, що важливо інвестувати в розвиток залізничного сполучення, а не відновлювати колишні аеродроми. Це забезпечує швидкий та комфортний доступ пасажирів до аеропортів, навіть якщо вони знаходяться далеко від міст. Це добре функціонує в країнах з розвинутою залізничною мережею, таких як Австрія, Німеччина, Італія та Франція.

Висновки. За результатами аналізу, отримано, що ключовими факторами успіху реалізації проєктів реконструкції в умовах післявоєнної відбудови є: централізоване управління, співпраця з місцевими громадами, врахування особливостей місцевості та застосування інноваційних підходів.

Найбільшим викликом для України залишається поведінка ворожих сусідів, таких як Росія та Білорусь. Питання безпеки, включаючи бомбосховища, стійкість будівель та створення природних бар'єрів, залишаються актуальними.

Перспективами подальших досліджень є аналіз механізму фінансування відбудови.

Конфлікт інтересів: автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hordieieva, I. (2023). International technical assistance to Ukraine: status and prospects. *Management of Development of Complex Systems*, 54, 22–29, <https://doi.org/10.32347/2412-9933.2023.54.22-29>.

Яворський Кіріл Антонович, здобувач вищої освіти СВО бакалавр,

ОПП «Економіка бізнесу»

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

e-mail: kiril.yavorskyi.eb.2021@lpnu.ua ORCID: 0000-0002-1048-0656

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА В БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: ФАКТОР ВІЙНИ

***Ключові слова:** війна, державний бюджет, державні видатки, міжнародні партнери, Україна, фінансова допомога.*

Вступ. Із початком повномасштабної війни, розпочатої росією, негативного впливу зазнають як населення, так і бізнес: спад ВВП, інфляція, знецінення національної грошової одиниці гривні, економічні збитки і руйнування інфраструктури, демографічна криза. Усі ці чинники спричинили появу різних форм і видів допомоги з боку країн-партнерів України: передова військова техніка, новітнє озброєння, гуманітарна допомога, – направлені для утримання позицій на різних фронтах: військовому, економічному, освітньому, соціальному, інформаційному, що дає змогу активно вести протидію російській агресії. Однак одним із найголовніших видів допомоги, безумовно, є міжнародна фінансова підтримка, яка першочергово спрямовується на забезпечення пріоритетних видатків та допомогу армії.

Мета. Проаналізувати обсяги та динаміку міжнародної фінансової допомоги відносно загальної суми державних видатків України за січень-вересень 2023 року.

Результати. За словами Міністра фінансів України, Сергія Марченка, Україна наразі не може самостійно забезпечити всі свої бюджетні потреби, тож ключовий фокус роботи Міністерства фінансів зміщений на роботу з партнерами й донорами для залучення коштів для фінансування бюджету [1]. Тому джерелами фінансування державного бюджету є: військові облігації, кредити від Міжнародних фінансових організацій, а також двосторонні кредити та гранти. За період з 24 лютого 2022 до кінця року Україна отримала міжнародної фінансової

допомоги на суму 32095 млн дол. США. З початку 2023 року динаміка збереглась, і вже на початок вересня сума становила понад 29707 млн дол. США за період з початку року. Найбільші суми допомоги поступили від ЄС (13064 млн \$), США (8500 млн \$), МВФ (3592 млн \$), Канади (1757 млн \$), Японії (1496 млн \$), Світового банку (579 млн \$), Великої Британії (499 млн \$) і т.д. [2].

Загальна сума державних видатків загального фонду бюджету України за період січень-вересень 2023 року становить 1888,6 млрд грн. У серпні видатки становили 248,4 млрд гривень. Про це свідчать дані місячної звітності Державної казначейської служби України від 19 вересня 2023 року [2].

Маючи статистичну інформацію про міжнародну фінансову допомогу та обсяг державних видатків за 2023 рік, можемо сформуванати відсоткове відношення розміру цієї допомоги до загального обсягу державних видатків за цей період.

Міжнародна фінансова допомога за 2023 рік, дол. США * середній курс долара США за цей період, встановлений НБУ, грн * 100% / загальна сума державних видатків за досліджуваний період, грн = розмір міжнародної фінансової допомоги у повному обсязі розподіленого бюджету за 2023 рік, %.

$$29707000000 * 36,57 * 100\% / 1888600000000 = 57,52\%$$

Висновки. Отже, провівши певні підрахунки, отримали інформацію, що на 57,52% міжнародна фінансова допомога покриває бюджетні видатки України з початку 2023 року. А це дає привід виснувати, що в умовах повномасштабної війни Україна однозначно все ще потребує забезпечення фінансовою допомогою від партнерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансування державного бюджету України з початку повномасштабної війни. Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/ukraines_state_budget_financing_since_the_beginning_of_the_full-scale_war-3435.
2. Мінфін: видатки загального фонду держбюджету у серпні становили 248,4 млрд грн. Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minfin_vidatki_zagalnogo_fondu_derzhbiudzhetu_u_serpni_stanovili_2484_mlrld_grn-4195.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 4.
ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА
МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ.**

Bulhakov Vladyslav Vitaliiovich, master's degree

State University «Uzhhorod National University», Uzhhorod, Ukraine

e-mail: bulhakov.vladyslav@student.uzhnu.edu.ua

ANALYSIS OF SOCIAL NETWORKS AND THE USE OF NEURAL NETWORKS IN DECISION SUPPORT SYSTEMS

Keywords: Social Networks, Neural Networks, Decision Support Systems, Recommendation Systems, User Experience, Content Streaming, Information Retrieval.

Problem definition. The essence of the problem is to formulate a more mathematical definition of the recommendation problem, which was introduced in 2001. The recommendation problem can be formalized as follows:

Let $U = \{u_1, u_2, \dots, u_m\}$ be the set of all users and let $I = \{i_1, i_2, \dots, i_n\}$ be the set of all possible items that can be recommended. Each user u_i has a list of items I_{u_i} . This list represents the items that the user has expressed interest in. Note that $I_{u_i} \subseteq I$, and it is possible that $I_{u_i} = \emptyset$ such as in the case of a new subscription to a service. Then, the function $P(u_a, i_j)$ represents the predicted likelihood of item i_j for the active user u_a given that $i_j \in I_{u_a}$. The recommendation problem can be stated as obtaining a list of N items, I_r , that the user will most likely enjoy (i.e., those with higher values of $P(u_a, i_j)$). The recommended list should not contain items from the user's interests, i.e., $I_r \cap I_{u_a} = \emptyset$. Both the sets I of possible items and U of users can be very large. In most recommender systems, the prediction function $P(u_a, i_j)$ is usually represented by a rating, which is given by the user either explicitly or implicitly through some measures, such as tracking if a movie is skipped in the first few minutes of play. These ratings are often represented as triplets, $\langle u, i, r \rangle$, where r is the rating value assigned by user u to item i [1].

Goal. The primary goal of this research is to investigate the intricacies of social networks and to explore the potential of neural networks in enhancing decision support systems, with a particular focus on recommendation systems [2]. This study aims to devise

innovative algorithms that can significantly improve the precision of recommendations, leading to better user experiences across various platforms.

Conclusions. The quest for refining recommendation systems is a constantly evolving endeavours, with roots traced back to early formulations in 2001. In this work, I delved into the mathematical intricacies of the recommendation problem, elucidating its fundamental constructs and importance. As evidenced, the recommendation problem isn't just about suggesting items to users; it involves a profound interplay of sets, likelihood predictions, and user behaviour interpretations, all converging to enhance the user experience.

Consequently, this work provides both a retrospective analysis of recommendation systems and charts a forward-looking trajectory, highlighting areas ripe for exploration and innovation.

REFERENCES

1. Sarwar, B., Karypis, G., Konstan, J., & Riedl, J. (2001) Item-based collaborative filtering recommendation algorithms. *In Proceedings of the 10th International Conference on World Wide Web*. New York, NY, USA, WWW01, ACM, 285–295.
2. Adomavicius, G., & Tuzhilin, A. (2005) Toward the next generation of recommender systems: A survey of the state-of-the-art and possible extensions. *IEEE Trans. on Knowl. and Data Eng.* 17, 6, 734–749.

Doroshenko Daniil, student

Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

e-mail: doroshenkode@mmf.dnu.edu.ua

APPLICATION OF PROGRAMMING FOR SOLVING PERCENTAGE PROBLEMS

Introduction. Interest problems in today's world are an integral part of financial literacy and rational financial planning. They affect each of us and can have a big impact on our financial well-being. Such tasks arise in the financial sphere, in the study of investments, in loan calculations, in pension planning, as well as in many other life situations. In this scientific article, we will consider how programming can be applied to solve problems on interest, and how it can contribute to increasing the level of financial literacy and rational financial management.

Purpose. The purpose of this scientific article is to consider the possibilities and advantages of using programming to solve percentage problems. We aim to demonstrate how programming can facilitate the learning and solving of percentage problems, as well as provide examples of programming solutions for specific types of such problems.

The results. Application of programming for solving percentage problems.

One of the advantages of using programming is the possibility of creating automated tools for solving percentage problems. Below is an example of a Python program to calculate simple and compound interest:

```
def simple_interest(principal, rate, time):  
# Function to calculate simple interest  
interest = (principal amount * rate * time) / 100  
return of interest  
  
def complex_interest(principal, rate, time):  
# Function for calculating compound interest  
sum = principal * (1 + bid / 100) ** time  
interest = amount - principal amount  
return of interest
```

```

# Input of data by the user
principal = float(input(«Enter principal amount (principal): «))
rate = float(input(«Enter interest rate: «))
time = float(input(«Enter the time period (in years): «))
# Calculation and display of results
simple_result = simple_percent(principal, rate, time)
compound_result = compound_percent(principal amount, rate, time)
print(f»Simple percentage: {simple_result}»)
print(f»Compound percentage: {compound_result}»)

```

This example program allows the user to enter a principal amount, interest rate, and time period, and then calculates both simple and compound interest.

Conclusions. The use of programming to solve interest problems is an important step for increasing financial literacy and rational financial planning. We have demonstrated how programming can simplify interest calculations and provide tools for learning these financial concepts. Using programming to study and solve interest problems can improve the understanding and application of interest in real life, which in turn promotes financial literacy and financial well-being.

REFERENCES

1. Horstmann, C. S., & Cornell, G. (2017). *Python for Everyone*. Wiley.
2. Ross, S. M. (2014). *Introduction to Probability and Statistics for Engineers and Scientists*. Academic Press.

Doroshenko Daniil, student

Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, Ukraine

e-mail: doroshenkode@mmf.dnu.edu.ua

SOLVING NON-STANDARD PHYSICS PROBLEMS USING THE MAPLE PACKAGE

Introduction. Physics is a key branch of science that studies natural phenomena and discovers the laws that describe them. However, in the world of physics, there are sometimes non-standard problems for which it is difficult or even impossible to find analytical solutions. In such cases, numerical methods and software become extremely important for studying and solving complex physical problems. In this scientific article, we will explore the possibilities and advantages of using the Maple package for solving non-standard physical problems.

Purpose. The purpose of this scientific article is to study the application of Maple software for solving physical problems that have complex or non-standard characteristics. We will show how this package can be used for numerical analysis and simulation of such problems, providing examples and results.

The results. Solving non-standard physics problems using the Maple package. The Maple package is a powerful tool for solving physical problems that do not have analytical solutions or for which the analytical solution is too complex. Here is an example of using the Maple package to numerically solve a non-standard physical problem.

Example. Modeling the diffusion of matter in a solid body.

Consider the problem of substance diffusion in a solid body, where the concentration of the substance varies with time and space. This problem can be described by the diffusion equation, and it is difficult to find an analytical solution for it. We can use Maple to numerically solve this equation and model the concentration of a substance in the body over time.

Definition of the diffusion equation

*eq := diff(c(x, t), t) = D * diff(c(x, t), x, x);*

```

# Problem on initial and boundary conditions
ic := c(x, 0) = 0, c(0, t) = 1, c(L, t) = 0;
# Numerical solution
sol := pdsolve({eq, ic}, c(x, t));
# Construction of a graph of substance concentration over time
with(plots):
p1:=animate(plot(c(x, t) /. sol, x = 0 .. L, y = 0 .. 1, color = blue), t = 0 .. 1,
frames = 10);

```

In this example, we numerically solved the diffusion equation and built an animation of the substance concentration in the body over time.

Conclusions. Using the Maple package to solve non-standard physics problems is very useful. This tool allows scientists and engineers to study and analyze physical processes that cannot be solved analytically. In this article, we considered an example of the numerical solution of the problem of diffusion of matter in a solid body using Maple, but this software package can be successfully used to solve other non-standard physical problems. Using the Maple package makes solving physical problems more accessible and effective, contributing to the development of science and technology. This tool is important for studying and understanding complex physical phenomena that surround us in nature.

REFERENCES

1. Tocci, C. S., & Adams S. (1996) *Applied Maple for Engineers and Scientists*. Artech House Publishers.
2. Fox, W. P. (2011) *Maple for Engineers and Scientists*. Cengage Learning.

Арделан Наталія Іванівна, магістр 2 року навчання

e-mail: ardelan.nataliya@student.uzhnu.edu.ua

Антосяк Павло Павлович, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: pavlo.antosiak@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7131-1795>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ НАБЛИЖЕНИХ АЛГОРИТМІВ РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧІ ЛІНІЙНОГО ВПОРЯДКУВАННЯ

Ключові слова: Наближені алгоритми, лінійне впорядкування, жадібний метод, графові методи, вагові коефіцієнти, рангове впорядкування, порівняльний аналіз.

Вступ. Задача лінійного впорядкування є однією з найбільш фундаментальних і водночас є складним завданням в області обчислювальної математики. Ця задача полягає у впорядкуванні множини об'єктів у лінійному порядку на основі певних критеріїв. Дана робота зосереджена на дослідженні та порівнянні різних наближених методів розв'язання задачі лінійного впорядкування. Для дослідження було вибрано чотири алгоритми: жадібний метод, метод на основі графів, метод вагових коефіцієнтів та метод рангового впорядкування. Кожен з них має свої переваги та обмеження, які розглядаються в контексті реальних наборів даних різного розміру.

Мета. Провести порівняльний аналіз чотирьох наближених алгоритмів розв'язання задачі лінійного впорядкування — жадібного методу, методу на основі графів, методу вагових коефіцієнтів та методу рангового впорядкування.

Результати.

Розроблено програму на мові програмування Python, яка приймає набір даних у форматі CSV, проводить попередню обробку та підготовку до порівняльного аналізу. Далі дані впорядковуються за вибраними критеріями чотирма методами, після чого вимірюються характеристики, такі як час виконання, кількість порушень, а також величина відхилень. Метрики порівнюються та візуалізуються за допомогою графіків.

Проведено порівняльний аналіз трьох наборів даних різної величини:

1. *Малий набір даних (top-200 фільмів за 2023 рік):* жадібний метод виявився найкращим за швидкістю та точністю, обробляючи дані без порушень та з мінімальними відхиленнями. Метод рангового впорядкування показав найбільше порушень порівняно з іншими методами, хоча й його швидкість була досить висока.

2. *Середній набір даних (top університетів у світі за 2023 рік):* жадібний метод знову виявився найкращим, забезпечуючи найшвидший час виконання без порушень. Метод на основі графів мав найбільше відхилень, хоча й без порушень, але його час виконання був значно довшим порівняно з іншими методами.

3. *Великий набір даних (дані про вартість bitcoin за кожні 4 години з серпня 2017 по серпень 2023):* Жадібний метод продовжив демонструвати відмінні результати, показавши себе як найшвидший метод без порушень. Метод рангового впорядкування показав найбільше порушень і відхилень, хоча й його час виконання був порівняно невеликим.

Висновки. Проведено порівняльний аналіз наближених алгоритмів розв'язання задачі лінійного впорядкування. Досліджено три набори даних різного розміру та типу. Виявлено, що жадібний алгоритм є найкращим для використання на досліджуваних наборах даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Reinelt, G. (1985). *The linear ordering problem: algorithms and applications*. Heldermann Verlag.
2. Cormen, T. H., Leiserson, C. E., Rivest, R. L., & Stein, C. (2009). *Introduction to algorithms* (3rd ed.). MIT Press.
3. Garey, M. R., & Johnson, D. S. (1979). *Computers and intractability: A guide to the theory of NP-completeness*. W. H. Freeman & Co.
4. McKinney, W. (2017). *Python for data analysis: Data wrangling with Pandas, NumPy, and IPython* (2nd ed.). O'Reilly Media.

Баран Олександр Іванович, аспірант

e-mail: oleksandr.baran@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6767-2157>

Андрашко Юрій Васильович, канд. техн. наук, доцент

e-mail: yurii.andrashko@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2306-8377>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

ДИНАМІЧНІ МОДЕЛІ ОПТИМІЗАЦІЇ ТРАНСПОРТНИХ ПОТОКІВ НА ОСНОВІ ДИСКРЕТНОЇ ЗАДАЧІ РОЗМІЩЕННЯ

***Ключові слова:** Оптимізація, транспортні потоки, дискретна задача розміщення, динамічні моделі.*

Вступ. Сучасні міста стикаються з ростом транспортного руху та заторами на дорогах, що призводить до великих витрат часу та погіршення якості життя мешканців. Оптимізація транспортних потоків стає критично важливою задачею для покращення міської інфраструктури та забезпечення ефективного використання громадського транспорту. В даному дослідженні ми досліджуємо динамічні моделі оптимізації транспортних потоків, які базуються на дискретній задачі розміщення.

Мета полягає у створенні математичних та алгоритмічних моделей, які дозволяють оптимізувати рух громадського транспорту з урахуванням змінних умов, таких як трафік та попит пасажирів.

Формалізація задачі. Для розв'язання задачі оптимізації транспортних потоків ми використовуємо дискретну задачу розміщення, в якій ми розглядаємо мережу доріг та вулиць як граф, а вузли графу представляють розміщення дорожніх знаків або світлофорів. Ми ставимо завдання мінімізації часу подорожі для транспортних засобів через цю мережу.

Моделі і методи. Ми розглядаємо декілька динамічних моделей оптимізації, включаючи модель зміни рухових потоків з часом та впливом різних факторів, таких як погода та події на дорогах. Ми використовуємо алгоритми оптимізації та математичні методи для знаходження оптимальних розміщень дорожніх знаків та світлофорів.

Експерименти та результати. Ми проаналізували експерименти з використанням таких моделей на реальних міських дорожніх мережах. Результати дослідження показують зниження часу подорожі та покращення рухових.

Наприклад, у дослідженні, проведеному в Токіо, було використано методи оптимізації для громадського транспорту з метою поліпшення рухових потоків та зменшення часу очікування пасажирів. Результати дослідження показали зменшення середнього часу очікування автобусів 20%, збільшення точності прибуття транспорту та зниження витрат пального на 12% завдяки ефективнішому розподілу маршрутів.

В Токіо в якому проживає більше 30 мільйонів населення в даний момент одна з найкращих систем громадського транспорту. Цей приклад демонструє, як застосування методів оптимізації може суттєво покращити роботу громадського транспорту та зробити його більш ефективним та зручним для користувачів.

Висновки. Динамічні моделі оптимізації транспортних потоків на основі дискретної задачі розміщення є потужним інструментом для поліпшення рухових потоків у містах. Вони дозволяють враховувати змінні умови та максимально використовувати інфраструктуру транспорту. Дослідження показали, що використання цих моделей призводить до помітного покращення ефективності міської транспортної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Smith, J. (2021). Optimization Techniques for Urban Transportation Systems. *Transportation Research*, 45 (2), 123-137.
2. Brown, A. (2019). Discrete Placement Problem in Urban Traffic Optimization. *Journal of Urban Planning*, 30 (4), 567-580.
3. Chen, Q., & Li, W. (2018). Dynamic Models for Traffic Flow Optimization. *Transportation Science*, 25 (3), 301-315.

Богатель Наталія Вікторівна

e-mail: bogatel@ukrintei.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1322-054X>

Сухий Олексій Лукич, докт. пед. наук

e-mail: su@ukrintei.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3479-4123>

Яцишин Анна Володимирівна, докт. пед. наук, ст. наук. спів.

e-mail: anna13.00.10@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8011-5956>

*ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»,
м. Київ, Україна*

**ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА
«НАУКОВА ПЕРІОДИКА УКРАЇНИ»**

***Ключові слова:** довідково-інформаційна система, періодичні видання України, цифровізація науки.*

Вступ. Цифровізація освіти і науки України вимагає впровадження цифрових технологій і розробки вітчизняних довідкових та інформаційно-аналітичних систем для підтримування і супроводу наукової діяльності.

Для вирішення завдань цифрової трансформації науки в Україні в УкрІНТЕІ постійно виконуються низка робіт щодо створення і підтримування довідково-інформаційних систем. Наразі важливим є впровадження сучасних рішень щодо отримання повної та розгорнутої інформації про всю вітчизняну наукову фахову періодику у єдиному інформаційному просторі, що надає зручні можливості для її опрацювання. Причини для створення довідково-інформаційної системи «Наукова періодика України» (ДІС «НаПУ»): 1) відсутній зручний доступ масиву метаданих наукових періодичних видань України з інструментарієм пошуку та сортуванням; 2) відсутність розміщення у єдиному сервісі, окрім фахових видань, наукових видань, які тільки планують отримати категорію; 3) масове перейменування назв засновників видань, назви відповідних періодичних видань також змінено; 4) потреба у зручному механізмі пошуку та аналізу розвитку вітчизняної наукової періодики; 5) оновлені вимоги нормативних документів МОН України та ін.

Мета. Описати актуальність та перспективність впровадження довідково-інформаційної системи «Наукова періодика України».

Результати. Для забезпечення наукової спільноти необхідним інформаційним та пошуковим ресурсом було створено ДІС «НаПУ» (<https://nfv.ukrintei.ua>), яка містить структуровану інформацію про всі наукові періодичні видання України із метаданими по кожному запису. Для зручного використання експертами, редакторами, авторам та іншими зацікавленими представниками наукової спільноти було реалізовано широкий набір інструментів пошуку та фільтрації даних. Розроблено механізм редагування/актуалізації даних про видання представниками засновника/видавця. Для тих засновників, хто не має власного інституційного репозитарію, впроваджено функціонал завантаження даних про кожний випуск, кожену публікацію та їх трансфер до Національного репозитарію наукових текстів.

Головною метою існування даного програмного комплексу є спрощення роботи з усім асортиментом української наукової періодики. ДІС «НаПУ» розроблена з метою створення необхідних умов для: зручного доступу до інформації про наукові видання України; прозорого процесу оцінювання заявок щодо присвоєння науковим виданням статусу «фахового» чи позбавлення даного статусу; значного спрощення роботи експертів МОН, НАЗЯВО, Нацфонду тощо; формування ефективної системи моніторингу наукових періодичних видань; спрощення роботи членів спеціалізованих вчених рад та вчених рад установ; для читачів, зацікавлених отримати актуальні відомості про періодичні фахові видання України, для отримання даних за запитом уповноважених органів.

Висновки. ДІС «НаПУ» є важливою складовою цифровізації наукової діяльності в Україні, і забезпечує інформаційну підтримку процесів отримання/позбавлення фаховості наукових періодичних видань, перевірки відомостей щодо публікацій для отримання наукових ступенів і присвоєння вчених звань, отримання державних грантів, стипендій, премій та інше.

Бортош Марія Юліївна, канд. фіз.-мат. наук

e-mail: maria.bortos@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1648-1350>

Химинець Мирослава Василівна, аспірант

e-mail: khymynets.myroslava1@student.uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6363-421X>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

РОЗШИРЕНІ БІНАРНІ КОДИ ГОЛЕЯ І ГРУПОВА АЛГЕБРА $F_2(C_2 \times A_4)$

Ключові слова: коди Голя, бінарний код, групова алгебра.

Вступ. Результати, викладені Т. Харлі у роботі [1], про елементи групового кільця RG скінченної групи G над кільцем R та RG -матриці, широко використовуються при дослідженні побудови розширених бінарних кодів Голя. У багатьох роботах (див., наприклад, [2-5]) досліджувалися конструкції розширених бінарних кодів Голя за груповими алгебрами різних груп.

Мета. Дослідження конструкцій розширених бінарних кодів Голя за груповою алгеброю групи $C_2 \times A_4$.

Результати. Нехай F_2 – поле з двох елементів, $G = \{g_1, g_2, \dots, g_n\}$ – скінченна група порядку n і $v = \alpha_{g_1}g_1 + \alpha_{g_2}g_2 + \dots + \alpha_{g_n}g_n \in F_2G$ ($\alpha_i \in F_2$). Розглядається дія регулярного зображення $v \rightarrow \sigma(v)$ на елементах групової алгебри F_2G . Рядки матриці $\sigma(v)$ породжують лінійний бінарний код $C(v)$.

Розглядаємо розширений бінарний код Голя, тобто бінарний лінійний $[24,12,8]$ -код.

Лема 1. Нехай $G = C_2 \times A_4 = \langle x, y, z, w | x^2 = y^2 = z^2 = w^3 = 1, xy = yx, xz = zx, xw = wx, yz = zy, yw = wyz, zw = wy \rangle$, $v = \alpha_1 + \alpha_2y + \alpha_3z + \alpha_4yz + \alpha_5w + \alpha_6yw + \alpha_7zw + \alpha_8yuz + \alpha_9w^2 + \alpha_{10}yw^2 + \alpha_{11}zw^2 + \alpha_{12}yuzw^2 + \alpha_{13}x + \alpha_{14}xy + \alpha_{15}xz + \alpha_{16}xuz + \alpha_{17}xw + \alpha_{18}xuw + \alpha_{19}xzw + \alpha_{20}xuzw + \alpha_{21}xw^2 + \alpha_{22}xuw^2 + \alpha_{23}xzw^2 + \alpha_{24}xuzw^2 \in F_2(C_2 \times A_4)$. Якщо код $C(v)$ самодуальний, тоді $\sum_{i=1}^{24} \alpha_i = 0$,

$$(\alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3 + \alpha_4)(\alpha_{17} + \alpha_{18} + \alpha_{19} + \alpha_{20} + \alpha_{21} + \alpha_{22} + \alpha_{23} + \alpha_{24}) +$$

$$\begin{aligned}
& (\alpha_5 + \alpha_6 + \alpha_7 + \alpha_8)(\alpha_{13} + \alpha_{14} + \alpha_{15} + \alpha_{16} + \alpha_{21} + \alpha_{22} + \alpha_{23} + \alpha_{24}) + \\
& (\alpha_9 + \alpha_{10} + \alpha_{11} + \alpha_{12})(\alpha_{13} + \alpha_{14} + \alpha_{15} + \alpha_{16} + \alpha_{17} + \alpha_{18} + \alpha_{19} + \alpha_{20}) = 0, \\
& (\alpha_1 + \alpha_2 + \alpha_3 + \alpha_4)(\alpha_5 + \alpha_6 + \alpha_7 + \alpha_8 + \alpha_9 + \alpha_{10} + \alpha_{11} + \alpha_{12}) + \\
& (\alpha_5 + \alpha_6 + \alpha_7 + \alpha_8)(\alpha_9 + \alpha_{10} + \alpha_{11} + \alpha_{12}) + \\
& (\alpha_{13} + \alpha_{14} + \alpha_{15} + \alpha_{16})(\alpha_{17} + \alpha_{18} + \alpha_{19} + \alpha_{20} + \alpha_{21} + \alpha_{22} + \alpha_{23} + \alpha_{24}) + \\
& (\alpha_{17} + \alpha_{18} + \alpha_{19} + \alpha_{20})(\alpha_{21} + \alpha_{22} + \alpha_{23} + \alpha_{24}) = 0.
\end{aligned}$$

В результаті комп'ютерних обчислень отримали кількість елементів v групової алгебри $F_2(C_2 \times A_4)$ таких, що $C(v)$ є розширеним бінарним кодом Голя, а також деякі властивості цих елементів.

Висновки. В роботі досліджено конструкції розширених бінарних кодів Голя за груповою алгеброю $F_2(C_2 \times A_4)$ групи $C_2 \times A_4$.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hurley, T. (2006). Group Rings and Rings of Matrices. *Int. Jour. Pure and Appl. Math*, 31, no. 3, 319-335.
2. McLoughlin, I., & Hurley, T. (2008). A group ring construction of the extended binary Golay code. *IEEE Trans. Inform. Theory*, 9 (54), 4381-4383.
3. Bernhardt, F. Landrock, P., & Manz, O. (1990). The extended Golay codes considered as ideals. *J. Combin. Theory Ser. A*, 55, no. 2, 235-246.
4. Dougherty, S.T., Gildea, J., Taylor, R., & Tylyshchak, A. (2018). Group rings, G-codes and constructions of self-dual and formally self-dual codes. *Designs, Codes and Cryptography*, 86 (9), 2115-2138. DOI: 10.1007/s10623-017-0440-7.
5. Бортош, М. Ю., Тилищак, О. А., & Химинець, М. В. (2022). Розширені бінарні коди Голя за груповою алгеброю групи Діедра. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Математика і інформатика»*, 40(1), 27-32. [https://doi.org/10.24144/2616-7700.2022.40\(1\).27-32](https://doi.org/10.24144/2616-7700.2022.40(1).27-32).

Брила Андрій Андрійович, магістр 2 року навчання

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

e-mail: bryla.andrii@student.uzhnu.edu.ua

АНАЛІЗ ТА ПОРІВНЯННЯ АРХІТЕКТУРНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗРОБКИ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ НА ПЛАТФОРМІ FLUTTER

Ключові слова: мобільний додаток, архітектурний підхід, платформа Flutter.

Вступ. Сьогодні існує кілька ключових архітектурних підходів до розробки мобільних додатків на Flutter, включаючи Model-View-Controller (MVC), Model-View-ViewModel (MVVM) та Clean Architecture. Кожен з цих підходів має свої переваги та обмеження, які впливають на побудову додатків, їхню структуру та легкість масштабування. Тому важливим є дослідження переваг, недоліків, а також практичної придатності різних архітектур для побудови структурованих та масштабованих додатків.

Мета. Необхідно провести дослідницьку роботу присвячену детальному аналізу та порівнянню різних архітектурних підходів, що застосовуються при розробці мобільних додатків із використанням фреймворку Flutter. Метою.

Як **результат** можна виділити наступні пункти.

1. Model-View-Controller (MVC). Цей підхід забезпечує розділення додатку на компоненти, включаючи дані, відображення та логіку управління. Він досить простий у використанні, але може стати складним для великих додатків через зростання кількості класів та зв'язків.

2. Model-View-ViewModel (MVVM). Цей підхід використовує окремий ViewModel для управління даними та станом додатку, що полегшує тестування та робить додаток більш масштабованим. Проте, він може вимагати додаткового часу для налагодження.

3. Clean Architecture: Ця архітектура покликана забезпечити відокремлення додатку від зовнішніх залежностей та забезпечити легкість заміни

різних компонентів. Вона дозволяє створювати добре організовані додатки, але може бути більш робочою на початковому етапі.

Висновки. У підсумку, аналіз та порівняння архітектурних підходів до розробки мобільних додатків на платформі Flutter допомагає розробникам обирати найбільш вдалий підхід в залежності від конкретних потреб проєкту. Кожен з архітектурних підходів має свої позитивні та негативні аспекти, і правильний вибір може суттєво вплинути на ефективність та легкість розробки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Windmill, E. (2020). *Flutter in Action*. Manning Publications Co.
2. Alessandria, A. (2021). *Flutter Cookbook*. Packt Publishing.
3. Efthymiou, P. (2022). *Clean Mobile Architecture: Become an Android, iOS, Flutter Architect*.
4. Martin, R. C. (2007). *Clean Code: A Handbook of Agile Software Craftsmanship*.
5. Martin, R. C. (2000). *Design Principles and Design Patterns*. <https://docs.google.com/file/d/0BxR1naE0JfyzV2JVbkYwRE5odGM>
6. *Flutter documentation*. <https://docs.flutter.dev>

Добришин Юрій Євгенович, канд. техн. наук, доц.,

e-mail: ydobryshyn@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2473-9507>

Сидоренко Сергій Миколайович, ст. викл.

e-mail: s.s.m.ukr@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-1185-1505>

Національна академія Служби безпеки України, Київ

ЛОГІЧНА СХЕМА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПРОЄКТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Ключові слова: логічна схема, формалізація, адміністрування, морфологічна, інформаційна модель, життєвий цикл.

Вступ. Технологія використання програмного забезпечення характеризується певними етапами його життєвого циклу – від розробки, впровадження та подальшої експлуатації, виконання заходів з відновлювання працездатності програмного забезпечення. Суттєвою проблемою для відновлювання програмного забезпечення є визначення переліку технологічних операцій.

Метою роботи є представлення логічної схеми проектування технологічного процесу відновлення програмного забезпечення шляхом виконання декомпозиції окремих задач, з подальшим математичним описом.

Результати. Для формального представлення процесу технологічного проектування необхідно виконати його декомпозицію, виділити множину окремих власних задач S_{ij} на кожному рівні, для яких необхідно провести математичну інтерпретацію. Кожна задача певного рівня може бути представлена системою множин:

$$S_{ij} = \{A_{ij}, C_{ij}, R_{ij}, K_{ij}, T_{ij}, M_{ij}\} \quad (1)$$

де: A_{ij} – вихідні дані; C_{ij} – обмеження; R_{ij} – проектні рішення; K_{ij} – оцінки проектних рішень; T_{ij} – процедури прийняття рішення задачі; M_{ij} – модель задачі.

Процедура прийняття рішення, яка отримана за результатами розрахунку кожної конкретної задачі, може бути описана у вигляді наступного виразу:

$$T_{ij} = \{A_{ij}, C_{ij}, K_{ij}\} \rightarrow R_{ij} \quad (2)$$

Побудову логічної схеми відновлення пошкодженого програмного забезпечення остаточно можливо представити системою певних моделей:

$$L_1 \rightarrow L_2 \rightarrow L_3 \quad (3)$$

де: L_1 - морфологічна модель; L_2 - інформаційна модель; L_3 - математична модель.

Морфологічна модель L_1 будується шляхом декомпозиції задачі проектування із урахуванням того, що рішення певного кола задач можливе шляхом використання математичних моделей, які адекватно відображають процес призначення операцій.

Інформаційна модель L_2 відображає процес циркуляції інформації між задачами. Інформаційні зв'язки вказують напрямком передавання інформації між окремими блоками технологічного процесу відновлення. Математична модель може бути позначена як L_3 .

Необхідно зазначити, що для кожної задачі обирається саме той математичний апарат (метод), який забезпечує рішення задачі та створює на підставі чого алгоритмічне представлення інформації.

Висновки. Таким чином, при проектуванні технологічного процесу відновлення пошкодженого програмного забезпечення, головними технологічними об'єктами проектування виступає системне програмне забезпечення (операційна система), прикладне програмне забезпечення (база даних), інструментальне програмне забезпечення (прикладні додатки, службові програми, клієнтське програмне забезпечення тощо), дефекти програмного забезпечення та способи їх усунення.

Перспективи подальших досліджень Отже, предметом дослідження на рівні логічної схеми будуть відношення між зазначеними технологічними об'єктами (множинами) та виявлення аналітичних взаємозв'язків, доступних математичній інтерпретації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сидоров, М.О. (2014). Методи і засоби створення і супроводження програмного забезпечення великих розподілених комп'ютеризованих інформаційних систем. *Інженерія програмного забезпечення*, 4 (20), 30-37.
2. Нечай, О.С. (2009). Методи та засоби виявлення дефектів проектування об'єктно-орієнтованого програмного забезпечення. *Вісник НАУ*, 3, 200-205.

Євич Владислав Русланович, магістр 2 року навчання

e-mail: yevych.vladyslav@student.uzhnu.edu.ua

Вощепинець Андрій Сергійович, канд. фіз.-мат. наук

e-mail: andrii.voshchepynets@uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ФІЛЬТРАЦІЇ ІОНОГРАМ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ
ДАНИХ ВИМІРЮВАНЬ ЛОКАЛЬНОГО МАГНІТНОГО ПОЛЯ НА
СУПУТНИКОВІЙ МІСІЇ MARS EXPRESS. /APPLICATION OF THE
DIGITAL FILTERS TO THE IONOGRAMS FOR IMPROVEMENT OF THE
MAGNETIC FIELD DATA FROM MARS EXPRESS MISSION**

Ключові слова: цифровий фільтри, шум, обробка даних.

Вступ. Mars Express (MEX) це космічна місія від Європейського Космічного Агентства (European Space Agency, ESA) присвячена усесторонньому дослідженню планети Марс. Одним з інструментів на борту MEX є іонозонд MARSIS, що використовується для вивчення іоносфери планети. При зондуванні, MARSIS послідовно надсилає 160 радіо імпульсів різної частоти, а потім записує сигнали що відбивається від іоносфери. Набір таких записів утворює іонограму на якій чітко видно іоносферний профіль. Унікальність MARSIS в тому що іонграмми містять додаткову інформацію про космічне середовище навколо супутника. Ця інформація може бути отримана із певного типу шумів які присутні на іонграмі. Так наприклад горизонтальні лінії, електро-циклотронні відлуння, можуть бути використані для отримання інформації про магнітне поле. Проблема полягає в тому що аналіз шуму доволі складний процес, через що з 15 років для яких доступні дані MARSIS, дані про магнітне поле було отримано лише для 2х років. Щоб автоматизувати даний процес ми використаємо певний набір цифрових фільтрів, які в загальному використовуються в різних сферах людської життєдіяльності. Цифрова фільтрація дозволяє прибрати з іонограму всі форми шумів окрім тих що потрібні для отримання даних про магнітне поле.

Мета. Розробка цифрового фільтру який буде прибрати певні типи шумів з іонограм радару MARSIS на борту космічної місії Mars Express. Відфільтровані іонограми будуть подальшому використані для автоматизації процесу отримання даних про магнітне поле.

Результати. Були опрацьовані дані декількох орбіт та при роботі з ними були застосовані різні види цифрових фільтрів. Це дозволило нам прибрати потрібний шум та отримати дані магнітного поля. В подальшому, ми порівняли отримані результати з даними, що уже були проаналізованими науковцями з Mars Express Mission та виявили, що наш алгоритм оптимізує процес отримання даних та гарантує високу їх якість. В майбутньому плануємо проаналізувати ще більшу кількість даних.

Висновки. В роботі був проведений аналіз різних типів цифрових фільтрів та обраний потрібний для нас варіант для отримання даних магнітного поля. Використали цифровий фільтр для оптимізації автоматизованого процесу отримання даних з високою їх точністю та порівняли їх з минулими результати, що ще раз підтвердило їх якість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gonzales, R. C., & Woods, R. E. (2008) *Digital image processing*.
2. Gurnett, D. A., Huff, R. L., Morgan, D. D., Person, A. M., Averkamp, T. F., Kirchner, D. L., & Picardi, G. (2008). An overview of radar soundings of the Martian ionosphere from the Mars Express spacecraft. *Advances in Space Research*, 41, 1335–1346. <https://doi.org/10.1016/j.asr.2007.01.062>

Ільницький Дмитро Миколайович, магістр 2 року навчання

e-mail: ilnytskyi.dmytro@student.uzhnu.edu.ua,

Кузка Олександр Іванович, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: oleksandr.kuzka@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7556-3057>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ЛОГІСТИЧНОГО СУПРОВОДУ

***Ключові слова:** облік замовлень, прогнозування залишків, статистична інформація.*

Вступ. Одним з викликів для будь якого сучасного підприємства є зручний облік вхідних замовлень, зміна статусу замовлення, отримання інформації щодо обсягів поточного виробництва та можливість прогнозування обсягів виробництва та залишків на майбутнє, а також отримання базової статистичної інформації. Система логістичного супроводу дозволить, використовуючи розроблене програмне забезпечення, відповісти на цей виклик.

Мета. Створити програму, яка буде втілювати систему логістичного супроводу, що буде допомагати персоналу підприємства обліковувати вхідні замовлення та вірно планувати відвантаження виходячи з поточного виробництва.

Результати. Розроблене програмне забезпечення, яке дозволяє обліковувати замовлення та залишки продукції, отримувати статистичну інформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Node.js.* <https://nodejs.org/uk>.
2. *Express - це фреймворк для веб-застосунків, побудованих на Node.js. Express - Node.js web application framework.* <https://expressjs.com/uk/>.
3. *MongoDB Atlas: Cloud Document Database. MongoDB.* <https://www.mongodb.com>.

Камишин Володимир Вікторович, докт. пед. наук, ст. наук. спів.,

член-кореспондент НАПН України

e-mail: kvv@ukrintei.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8832-9470>

Сухий Олексій Лукич, докт. пед. наук

e-mail: su@ukrintei.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3479-4123>

Яцишин Анна Володимирівна, докт. пед. наук, ст. наук. спів.

e-mail: anna13.00.10@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8011-5956>

*ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»,
м. Київ, Україна*

ДОСВІД УкрІНТЕІ У РОЗРОБЦІ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМ

***Ключові слова:** УкрІНТЕІ, інформаційно-аналітичні системи, наука.*

Вступ. Розробка національних інформаційно-аналітичних систем для наукових цілей має надзвичайно важливе значення і є актуальним завданням в сучасному світі. Такі системи спрямовані на підтримку наукових досліджень, реалізацію принципів відкритої науки, розвиток наукової спільноти та отримання важливих наукових результатів.

Мета. Описати досвід УкрІНТЕІ у розробці національних інформаційно-аналітичних систем для наукових цілей.

Результати. Вважаємо, що наразі актуальним і затребуваним є розробка вітчизняних інформаційно-аналітичних та довідкових систем, що можуть ефективно підтримувати проведення наукових досліджень та подальшого моніторингу їх результативності. Для часткового вирішення окреслених завдань і функціонує в Україні Державна наукова установа «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ). Окреслимо кілька аспектів, які визначають важливість розробки національних інформаційно-аналітичних систем для наукових цілей:

1) збір та агрегація національних даних (забезпечується централізований доступ до важливих національних даних, таких як наукові публікації, статистичні дані, географічний розподіл, соціокультурна інформація та ін.);

2) підтримка національних досліджень (системи можуть стати ключовими ресурсами для проведення наукових досліджень, об'єднуючи дані та інформацію з різних джерел);

3) забезпечення відкритого доступу до наукової інформації (розробка таких систем сприяє розповсюдженню наукової інформації серед науковців та громадськості);

4) підтримка розвитку інновацій (системи можуть стимулювати розробку інноваційних технологій і рішень, заснованих на наукових дослідженнях, та відкривають шляхи до впровадження наукових результатів у практику);

5) збереження національної наукової спадщини та посилення національної ідентичності (системи можуть стати цифровими архівами, де зберігаються і систематизовані національні наукові досягнення. Це дозволяє зберегти наукову спадщину для майбутніх поколінь та забезпечити відкритий доступ до першоджерел).

До розроблених в УкрІНТЕІ систем належать: *система електронної реєстрації відкритих (несекретних) науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР); система електронної реєстрації відкритих (несекретних) захищених дисертацій; Національний репозитарій академічних текстів (НРАТ); інформаційно-аналітична системи моніторингу діяльності наукових установ України; автоматизована система експертизи; система віддаленої реєстрації технологій та їх складових; довідково-інформаційна система «Наукова періодика України» та ін.*

Висновки. Отже, національні інформаційно-аналітичні системи мають потенціал стати важливим інструментом для підтримки наукових досліджень, відкриття нових знань та сприяння національному розвитку України. Враховуючи вищезазначене, наголошуємо, що розробка національних інформаційно-аналітичних систем є критично важливою для проведення наукових досліджень та подальшого моніторингу їх результативності.

Капітан Іван Іванович, 2 курс магістратури

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

e-mail: kapitan.ivan@student.uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7807-9954>

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДАНИХ

Ключові слова: етичність, аналіз даних, конфіденційність, прозорість, захист.

Вступ. Аналіз даних відіграє вирішальну роль у вивченні навколишнього світу, його розумінні та прийнятті рішень. Однак з ростом залежності від даних також зростають і певні етичні проблеми та дилеми пов'язані із збором та обробкою цих даних.

Мета. Виокремити основні етичні проблеми пов'язані зі збором, обробкою, зберіганням та аналізом даних.

Результати.

Означення 1. [1] Етичний аналіз даних означає розгляд можливої шкоди або несправедливості, яка може виникнути для окремих осіб або груп, і прийняття необхідних заходів для зниження цих ризиків.

Означення 2. [2] Приватність і конфіденційність є основними проблемами при обробці даних, оскільки надзвичайно важливо захистити конфіденційні дані про особу. Ця проблема може бути вирішена шляхом анонімізації даних.

Означення 3. Інформована згода є важливим аспектом етичної роботи при обробці даних. Кожен учасник повинен бути проінформований про мету та методологію дослідження, а також про потенційні ризики щодо збору, зберігання і обробки його даних. Отримання інформованої згоди дозволяє учасникам приймати обґрунтовані рішення щодо своєї участі в дослідженні [3].

Означення 4. Етичний аналіз вимагає точності та цілісності даних. При дотриманні цих важливих аспектів запобігає хибним висновкам або оманливим результатам. Аналітики даних повинні бути прозорими щодо будь-яких обмежень у своїх даних або методах і ретельно перевіряти свої висновки [1].

Означення 5. Етичне використання алгоритмів і штучного інтелекту викликає дедалі більше занепокоєння в аналізі даних. Аналітики даних повинні ретельно розглянути наслідки використання автоматизованих алгоритмів і інструментів штучного інтелекту, які можуть увічнити або посилити упередження, дискримінацію або інші шкідливі наслідки [2].

Висновки. Дотримуючись етичних принципів аналітики даних можуть гарантувати, що їхні дії сприяють позитивному внеску у суспільство та поважають права тих, чиї дані вони використовують. Це важливо при проектуванні та розробці сучасних цифрових систем.

Перспективи подальших досліджень. Оскільки ми вступаємо в епоху штучного інтелекту дане питання є особливо гострим оскільки моделі навчаються на різних типах відкритих даних, часто не звертаючи увагу на приватність даних, їх упередженість та точність. А це може створити серйозні етичні проблеми в майбутньому, саме тому важливо виявити ці проблеми на ранніх стадіях та застосувати всі доступні методи попередження цих проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2013). *Qualitative Data Analysis: A Methods Sourcebook*. SAGE Publications, Incorporated, 55-68.
2. Scopigno, C. (2023). *Ethical Considerations in Data Analysis: Navigating Privacy, Bias and Responsibility*. LinkedIn. <https://www.linkedin.com/pulse/ethical-considerations-data-analysis-navigating-privacy-scopigno/>
3. Kromrey, J. D. (1993). Ethics and Data Analysis. *Educational Researcher*, 22(4), 24. <https://doi.org/10.2307/1177102>

Кашуба Іван Федорович, магістр 2 року навчання

e-mail: kashuba.ivan@student.uzhnu.edu.ua

Балога Світлана Іванівна, канд. фіз.-мат. наук, доц.

e-mail: switlana.baloha@uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА ВЕБ-ПЛАТФОРМА НА ОСНОВІ СЕРВЕРНОГО РЕНДЕРИНГУ

Ключові слова: рендеринг, веб-платформа, серверний.

Метою роботи є створення веб-платформи, яка буде працювати на принципах серверного рендерингу для досягнення максимальної швидкості завантаження, підвищеної доступності контенту для пошукових систем і оптимізованого користувацького досвіду.

Серверний рендеринг – це підхід до формування вмісту веб-сторінки, при якому основний контент генерується та формується на сервері, після чого готовий HTML-код відправляється до браузера користувача. Вирішує проблеми:

- швидке перше відображення;
- *SEO* оптимізація;
- навантаження на сервер;
- затримка взаємодії на клієнті.

Недоліки:

- більше навантаження на сервер;
- складність розробки.

Клієнтський рендеринг – це підхід до відображення веб-сторінки, при якому весь процес формування вмісту сторінки відбувається безпосередньо в браузері користувача за допомогою *JavaScript*.

Переваги:

- динамічна взаємодія;
- менше навантаження на сервер;

- оптимізація під конкретного користувача;
- затримка взаємодії на клієнті.

Недоліки:

- більше навантаження на клієнта;
- проблеми з SEO.

Гібридний рендеринг – дозволяє використовувати найкращі сторони клієнтського і серверного рендерингу.

Висновки. Було встановлено, що інформаційні платформи на основі серверного рендерингу відзначаються високою продуктивністю, адаптивністю до різних типів пристроїв та відмінною оптимізацією для пошукових систем. Такі платформи забезпечують користувачам найкращий можливий досвід взаємодії, покращуючи задіяність користувачів та загальний успіх веб-проекту.

У результаті дослідження можна зробити висновок, що використання серверного рендерингу у веб-додатках є однією з ключових стратегій для досягнення високої продуктивності, оптимізації *SEO* та забезпечення кращого користувацького досвіду в сучасному веб-додатку.

Маліцький Богдан Вікторович, магістр 2 року навчання

e-mail: malitskyi.bohdan@student.uzhnu.edu.ua

Тегза Антоніна Михайлівна, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: antonina.tegza@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5310-4311>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

КІЛЬКІСНА ТА ЯКІСНА АНАЛІТИКА ДАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ANOVA

Ключові слова: *ANOVA, кількісний аналіз, якісний аналіз.*

Вступ. Наше дослідження полягає у інтелектуальному аналізі великого об'єму даних, що стосуються міжнародних футбольних матчів. Для цього робота була спланована в кілька етапів. Спершу продемонстровано реалізацію різних способів одержання вибірок із великих наборів даних, на наступному етапі для одержаних вибірок була проведена візуалізація різних показників даних за різними зрізами. Останній етап досліджень полягатиме в пошуку факторів, які значуще впливають на продуктивність як окремих гравців, так і на командну гру. Для даного аналізу буде використано метод ANOVA. Детальніше зупинимось на етапі представлення трьох методів одержання вибіркової сукупності - простого випадкового вибору, стратифікованого та систематичного відбору. Ці методи застосовані до даних про результати міжнародних футбольних матчів, зокрема, аналізували домашній та виїзний рахунок для кожного матчу.

Мета. Представити принцип роботи трьох методів одержання відбіркової сукупності (простого випадкового, стратифікованого, та систематичного вибору) та підготувати дані до аналізу з використанням методу ANOVA.

Результати. Для розрахунків було використано мову програмування Python, зокрема, за допомогою бібліотеки *pandas* для обробки та аналізу даних та *numpy* для числових обчислень. Методи вибіркового дослідження були реалізовані вручну на основі відомих статистичних формул.

Після застосування різних методів вибіркового дослідження до нашого набору даних, ми отримали наступні результати для ключових статистичних показників:

1. Простий випадковий вибір:

а. Домашній рахунок:

Середнє - 1.75, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.76.

б. Виїзний рахунок:

Середнє - 1.18, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.40.

2. Стратифікований вибір (в якості страт використовувався стовпець *home_team*, тобто назву домашньої команди):

а. Домашній рахунок:

Середнє - 1.72, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.72.

б. Виїзний рахунок:

Середнє - 1.18, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.37.

3. Систематичний вибір:

а. Домашній рахунок:

Середнє - 1.74, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.75.

б. Виїзний рахунок:

Середнє - 1.18, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.39.

Висновки. Представлено принцип роботи та результати використання методів вибіркового обстеження на даних про міжнародні футбольні матчі, використовуючи можливості мови програмування Python. Для одержаних вибірок була проведена візуалізація різних показників даних за різними зрізами.

Перспективи подальших досліджень. Наступним етапом буде безпосереднє використання методу ANOVA для проведення кількісної та якісної аналітики вибраних даних про міжнародні футбольні матчі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lohr, S. L. (2019). *Sampling: Design and Analysis (3rd ed.)*. Chapman and Hall/CRC.
2. VanderPlas, J. (2016). *Python Data Science Handbook: Essential Tools for Working with Data*. O'Reilly Media, Inc.
3. Cochran, W. G. (2007). *Sampling techniques (3rd ed.)*. John Wiley & Sons.

Маліцький Богдан Вікторович, магістр 2 року навчання

e-mail: malitskyi.bohdan@student.uzhnu.edu.ua

Тегза Антоніна Михайлівна, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: antonina.tegza@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5310-4311>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ ТА ОБРОБКИ ДАНИХ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ КІЛЬКІСНОЇ ТА ЯКІСНОЇ АНАЛІТИКИ ДАНИХ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ ANOVA

***Ключові слова:** ANOVA, вибіркові дослідження, методи обробки даних, кількісний аналіз, якісний аналіз.*

Вступ. У сучасному світі інформаційних технологій аналіз даних відіграє ключову роль у прийнятті обґрунтованих рішень. Вибір правильного методу аналізу може впливати на достовірність отриманих результатів і їх корисність для прийняття рішень. У цьому дослідженні ми зосередимося на порівнянні трьох методів вибірових обстежень - простого випадкового вибору, стратифікованого вибірового обстеження та систематичного вибору. Ці методи будуть застосовані до даних про результати міжнародних футбольних матчів, зокрема, аналізуватимемо домашній та виїзний рахунок для кожного матчу. Завданням є визначити, який з методів найбільш ефективний для отримання відповідних статистичних показників з цього набору даних.

Мета. Оцінити та порівняти результативність трьох популярних методів вибірового дослідження (простого випадкового, стратифікованого та систематичного) з метою визначення найкращого методу для аналізу наших даних.

Результати.

Для розрахунків було використано мову програмування Python, зокрема, за допомогою бібліотеки *pandas* для обробки та аналізу даних та *numpy* для числових обчислень. Методи вибірового дослідження були реалізовані вручну на основі відомих статистичних формул.

Після застосування різних методів вибіркового дослідження до нашого набору даних, ми отримали наступні результати для ключових статистичних показників:

1. *Простий випадковий вибір:*

a. Домашній рахунок:

Середнє - 1.75, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.76.

b. Виїзний рахунок:

Середнє - 1.18, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.40.

2. *Стратифікований вибір:*

a. Домашній рахунок:

Середнє - 1.72, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.72.

b. Виїзний рахунок:

Середнє - 1.18, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.37.

3. *Систематичний вибір:*

a. Домашній рахунок:

Середнє - 1.74, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.75.

b. Виїзний рахунок:

Середнє - 1.18, Медіана - 1.00, Стандартне відхилення - 1.39.

Висновки. Проведено порівняння методів підготовки та обробки даних, використовуючи Python для аналізу. Виявлено, що хоча отримані результати є консистентними між методами, існують невеликі відмінності в статистичних показниках. Вибір оптимального методу залежить від природи даних та цілей дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lohr, S. L. (2019). *Sampling: Design and Analysis (3rd ed.)*. Chapman and Hall/CRC.
2. VanderPlas, J. (2016). *Python Data Science Handbook: Essential Tools for Working with Data*. O'Reilly Media, Inc.
3. Cochran, W. G. (2007). *Sampling techniques (3rd ed.)*. John Wiley & Sons.
4. Kalton, G. (1983). *Introduction to Survey Sampling*. SAGE Publications, Inc.

Марчевська Данієлла Валентинівна, студентка

e-mail: marchevska.daniella@student.uzhnu.edu.ua,

Гедеон Ганна Олегівна, асистент

e-mail: hanna.hedeon@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5684-6932>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ БІБЛІОТЕК ПРИ ПРОГРАМНІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ МАТЕМАТИЧНИХ ЗАДАЧ

***Ключові слова:** мультимедійна бібліотека, математична задача, програмна реалізація, візуалізація, моделювання.*

Вступ. Використання мультимедійних елементів у програмній реалізації математичних задач і алгоритмів може істотно сприяти розвитку навичок аналізу задач. Покрокова ілюстрація розв'язку дозволяє детально розглянути поставлене завдання, переконатися у правильності його практичного втілення та, у випадку наявності кількох варіантів виконання, забезпечує демонстрацію всіх рішень. Цей синергетичний підхід, що поєднує математичну складову і програмування, є надзвичайно ефективним, адже одночасно поглиблює розуміння математичних концепцій та активно сприяє розвитку навичок програмування.

Мета. Проаналізувати необхідність застосування мультимедійних бібліотек при програмному вирішенні математичних задач.

Результати. Графічна репрезентація розв'язку доречна у таких завданнях:

1. Графи. У задачах теорії графів, наприклад, про визначення найкоротших шляхів або знаходження максимальної кількості доріг, що не перетинаються, ілюстрація графів допомагає показати структуру та залежності між вузлами.

2. Графіки функцій. Візуалізація функцій на графіках дозволяє аналізувати їхню форму, точки максимуму, мінімуму та перегину, зміну параметрів тощо.

3. Статистичні моделі. Графічна візуалізація може служити для представлення результатів статистичних моделей, таких як регресійні аналізи, аналіз дисперсії, гістограми розподілу, прогнозування й валідація, динаміку змін.

4. Рекурсивні залежності. Зображення рекурсивних функцій дозволяє аналізувати їх структуру, порядок викликів, глибину, часову складність тощо. Однією з таких залежностей є задача про Ханойську вежу, основною метою якої є перенесення зі збереженням порядку розташування всіх дисків із початкового стрижня на цільовий.

У проєкті консольного застосунку на мові C++ для покрокового моделювання виконання задачі про Ханойську вежу під'єднано [1] і використано графічну бібліотеку SFML [2]. SFML використовується для відображення послідовності операцій, які виконуються для переміщення дисків. Це дозволяє спостерігати за процесом рекурсивного підходу до розв'язання завдання (див. рис. 1).

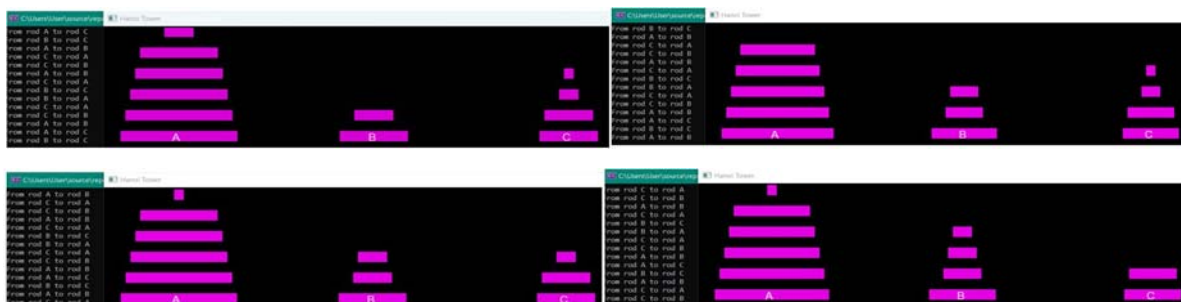

Рисунок 1 – Візуалізація процесу розв'язання задачі про Ханойську вежу

Серед популярних бібліотек мови програмування C++, крім SFML, виділяють: SDL, OpenCV, Ffmpeg, OpenGL. У середовищі Python використовуються бібліотеки: Matplotlib (для статичних, анімованих або інтерактивних візуалізацій даних), PyDub (для роботи з аудіофайлами), OpenCV (для обробки зображень та відео), Pygame (для створення ігор і мультимедійних додатків), Tkinter (для створення вікон, кнопок, текстових полів та інших віджетів) [3].

Висновки. Застосування мультимедійних бібліотек у покроковому розв'язанні математичних задач є важливою складовою їх програмної реалізації. Цей процес дозволяє ілюструвати математичні моделі та відкриває можливості для аналізу їх структури та взаємозв'язків. Крім того, це є важливою частиною навчального процесу та сприяє розвитку абстрактного мислення, аналітичних здібностей та умінь створювати ефективні алгоритми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *SFML. Tutorials for SFML 2.5.* <https://www.sfml-dev.org/tutorials/2.5/>
2. Shekar S. (2019). *C++ Game Development By Example.* Birmingham : Packt Publishing.
3. Korites B. J. (2018). *Python Graphics: A Reference for Creating 2D and 3D Images.* New York City : Apress.

Присяжний Олександр Сергійович, магістр 2 року навчання

e-mail: prysyazhnyi.oleksandr@student.uzhnu.edu.ua

Брила Андрій Юрійович, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: andrii.bryla@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2518-9877>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРЕДСТАВЛЕННЯ ДАНИХ У ВЕБ ДОДАТКАХ. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

***Ключові слова:** візуалізація даних, веб додатки, штучний інтелект, відрисовка розмітки.*

Вступ. Компанії використовують візуалізацію даних у веб-додатках для аналізу і розуміння інформації. Існує безліч способів створювати сторінки, використовуючи різні мови програмування, фреймворки та інші системні підходи. Сучасний бізнес потребує швидких та доступних рішень для створення веб-сторінок [1]. Використання штучного інтелекту для спрощення розробки зростає, покращуючи якість інструментів візуалізації даних.

Мета. Вивчити стан представлення даних у вебдодатках та аналізувати перспективи розвитку різних. Оцінити способи візуалізації даних та порівняти їх. Вивчити потенціал використання штучного інтелекту для візуалізації даних у веб-додатках

Результати. Існують різні способи представлення даних, такі як:

Серверний (SSR) – весь HTML-код генерується на сервері і відправляється користувачеві як готова сторінка [2]. Це корисно для SEO і швидкого відображення.

Клієнтський (CSR) – сторінка відображається в браузері, а потім запускається JavaScript для отримання даних і відображення контенту [3].

Статичний (SSR) – сайт генерує всі сторінки під час збірки і віддає готовий HTML.

Динамічний (DSR) – комбінація SSR і CSR для швидкості та інтерактивності.

Попереднє генерування (Pre-rendering) – використовує SSR або SSR/DPR для статичних сторінок.

Середовище виконання (Runtime Environment) – генерація вмісту під час виконання.

Змішана генерація (Hybrid Rendering) – поєднання різних методів генерування контенту.

Інтелектуальні мовні моделі, такі як GPT [4], змінюють підхід до створення контенту, розуміючи контекст і виявляючи сентимент. Чат-боти на їхній основі можуть аналізувати дані, генерувати код і допомагати користувачам в реальному часі, роблячи штучний інтелект важливим інструментом для аналізу даних у веб-додатках.

Висновки. В ході вивчення роботи досліджено сучасні підходи до візуалізації даних у веб додатках та проаналізовано методи генерування розмітки. Оцінили використання систем штучного інтелекту для відображення даних, та реалізували програмне забезпечення, що відображає дані на основі отримань знань з допомогою штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розмір ринку штучного інтелекту, частка та звіт про аналіз тенденцій за рішеннями, за технологіями (поглиблене навчання, машинне навчання), за кінцевим використанням, за регіонами та прогнозами за сегментами, 2023–2030 рр. Grand View Research. <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/artificial-intelligence-ai-market>.
2. *What is server-side rendering: definition, benefits and risks*. EPAM Solutions Hub. <https://solutionshub.epam.com/blog/post/what-is-server-side-rendering>.
3. *Client-side Rendering Patterns in Development*. <https://www.patterns.dev/posts/client-side-rendering>.
4. *Chat GPT: What is it?* <https://uca.edu/cetal/chat-gpt/>.

Резнік Андрій Володимирович, магістр 2 року навчання

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: andrii.rieznik@pm.me

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0995-4056>

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ПОСІВІВ НА ОСНОВІ СУПУТНИКОВИХ ДАНИХ

Ключові слова: обробка супутникових зображень, геопросторові дані, машинне навчання, дистанційне зондування, точне землеробство.

Вступ. Оцінка врожайності грає важливу роль при прийнятті рішень в управлінні запасами, імпортом та експортом відповідно до CAP (Єдина сільськогосподарська політика Європейського союзу) [1] та іншими подібними політиками. За допомогою дистанційного зондування, з певною періодичністю, можна отримувати знімки поверхні Землі. Окрім видимих каналів, супутники також передають зображення в інфрачервоних спектрах, за допомогою яких можна обчислити кількісний показник фотосинтетичної активної біомаси - індекс вегетації. Цей індекс комплексно з метеорологічними показниками, такими як вологість ґрунту, часто використовують для прогнозу врожайності. [2]

Мета. Побудувати модель екстраполяції показників врожайності з сусідніх полів використовуючи часові ряди оптичних і мікрохвильових даних супутників та публічні дані про стан посівів і порівняти з фактичними показниками.

Вхідні дані.

1) Часові ряди оптичних даних в інфрачервоному спектрі супутників космічної місії Sentinel-2 з роздільною здатністю 10 м для отримання індексу вегетації NDVI;

2) Часові ряди даних вологості ґрунту отриманих шляхом зворотного розсіювання сенсора ASCAT (С-канальний скаттерометр з частотою 5.4 ГГц) на борту супутника MetOp-A;

3) Публічні дані про стан посівів з держстату.

Метод розв'язання. У межах виконання даної роботи був застосований оптимізаційний метод при тренуванні моделі нейромережі з глибинним навчанням. Стохастичний градієнтний спуск широко використовується для глибинного навчання. [3] Цей метод ітеративно оновлює параметри моделі, переміщуючи їх у напрямку від'ємного градієнта втрат, оцінених на пакеті навчання.

Результати. При оцінці результатів навчання традиційно було враховано такі показники: середньоквадратичне похибка RMSE для навчальної та тестових вибірок, функція втрат навчання та валідації, а також кількість епох навчання. Отримані середні значення врожайності з навчених моделей для різних культур:

Культура	Початковий тиждень	Кінцевий тиждень	Середня врожайність, ц/га	Середня оцінка, ц/га	Навчання, RMSE	Тест, RMSE
Соя	21	39	20.8821	20.429518	4.001880	4.603337
Соняшник	19	39	24.517815	23.899214	4.109341	4.635121
Пшениця	18	27	32.94352	32.71784	5.540903	6.664106
Ріпак	19	27	16.509079	16.252993	2.543598	4.862893

Висновки. В даній роботі продемонстровано результати прогнозування врожайності для мажоритарних сільськогосподарських культур на базі моделі глибинного навчання. Запропонований метод навчання дає оцінку врожайності з точністю до 95-97 % для певних культур.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Commission. 2023. *Agriculture and rural development. Common agricultural policy*. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en
2. White, J., Berg, A. A., Champagne, C., Zhang, Y., Chipanshi, A., & Daneshfar, B. (2020). Improving crop yield forecasts with satellite-based soil moisture estimates: An example for township level canola yield forecasts over the Canadian Prairies. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, Volume 89, 102092, ISSN 1569-8432, <https://doi.org/10.1016/j.jag.2020.102092>
3. Reddi, S. J., Kale, S., & S. Kumar. (2018). On the Convergence of Adam and Beyond, *International Conference on Learning Representations*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.1904.09237>

Рогович Роберт Юрійович, магістр 2 року навчання

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: rohovych.robert@student.uzhnu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ІНТЕРФЕЙСІВ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЗВО

Ключові слова: інформаційна система, заклад вищої освіти, інтерфейс користувача, патерни дизайну інтерфейсу.

Інформаційна система – сукупність організаційних і технічних засобів для збереження та обробки інформації з метою забезпечення інформаційних потреб користувачів. **Інтерфейс користувача** – засіб зручної взаємодії користувача (людини) з інформаційною системою.

Розробка інтерфейсу користувача для інформаційної системи ЗВО (закладу вищої освіти) з сучасними вимогами щодо стабільності, зручності, універсальності та такої архітектури, що готова до майбутніх змін (виправлення помилок, пристосування до змін процесів та законів, які регулюють діяльність ЗВО, розширення функціоналу) без глобального перероблення (maintainability) – для досягнення цих вимог при дизайні інтерфейсу користувача відібрано необхідні патерни (шаблони) дизайну інтерфейсів користувача.

Основні патерни, які використані при розробці систем ЗВО – це:

Конкретні, а не загальні. Усі дизайнери спираються на добрі принципи дизайну, такі як “Уникайте помилок”, “Створюйте виразну візуальну ієрархію” і “Не заставляйте користувача думати”. Проте важко розробити робочий інтерфейс, виходячи з фундаментальних принципів! Патерни досить конкретні, щоб допомогти заповнити прогалину між високорівневими загальними принципами і низькорівневою “граматикою” дизайну інтерфейсу користувача (віджети, текст, графічні елементи, сітки вирівнювання тощо).

Дійсні на різних платформах та системах. Патерни можуть бути більш конкретними, ніж принципи чи евристика, але вони визначають абстракції – найкращі патерни не специфічні для однієї платформи чи стилю. Деякі з них

навіть працюють як в друку, так і в інтерактивних системах. Ідеально, кожен патерн відображає деяку маленьку істину про те, як люди найкраще працюють з створеним артефактом, і вона залишається вірною, навіть коли змінюються основні технології та медіа.

Продукти, а не процеси. На відміну від евристичних чи технічних підходів дизайну, які, як правило, дають поради щодо того, як знайти рішення для інженерної або дизайнерської проблеми, патерни – це можливі рішення.

Рекомендації, а не обов'язкові вимоги. Звісно, ви майже завжди повинні дотримуватися кращих принципів дизайну і евристик. І організації повинні мати дизайнерів, які дотримуються стилістичних провідників, щоб їхні продукти залишалися самоконсистентними. Проте патерни призначені лише як рекомендації; ви можете відхилитися від них чи слідувати їм в залежності від вашого контексту дизайну та потреб користувачів.

Відносини між елементами, а не окремі елементи. Текстове поле не є патерном. Проте просторові відносини між текстовим полем та елементом допомоги, який знаходиться поруч, можуть бути патерном. Також зміни в наборі елементів з часом, коли користувач взаємодіє з програмним забезпеченням, можуть утворювати патерн, хоча деякі патерни фіксують лише статичні залежності.

Налаштування конкретного контексту дизайну. Коли патерн реалізується в дизайні, дизайнер повинен налаштувати його, як це необхідно для конкретної ситуації. Ви можете використовувати деякі приклади патернів без модифікацій, але якщо ви розумієте принципи роботи паттерну, дозволяється проявляти креативність.

Висновки. Вищеописані патерни дизайну інтерфейсу користувача дозволяють досягти прийняттого балансу мінімізації витрат людських ресурсів як на етапі розробки – так і в подальшому на підтримці та адаптації інтерфейсу користувача згідно майбутніх вимог і потреб користувачів, які неможливо передбачити на етапі початкового дизайну.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Tidwell, J. (2011). *Designing Interfaces*, Second Edition. O'Reilly Media, Inc.
2. Norman, D. A. (2013). *The Design of Everyday Things*. Revised and expanded edition. The MIT Press.

Рошко Василь Васильович, магістр 2 року навчання

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: roshko.vasyl@student.uzhnu.edu.ua

МЕТОДИ ПОШУКУ ДРУЗІВ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ ГРАФУ КОНТАКТІВ

***Ключові слова:** соціальна мережа, граф, кластеризація.*

Вступ. Соціальні мережі мають величезну важливість в сучасному житті і суттєво впливають на різні аспекти нашої повсякденної діяльності, спілкування, розваг та навіть професійної кар'єри. Соціальні мережі дозволяють спілкуватися з друзями, родичами та колегами незалежно від географічної відстані. Професійні соціальні мережі, такі як LinkedIn, стали важливим інструментом для встановлення професійних зв'язків, пошуку роботи, рекрутингу та розвитку кар'єри. Для багатьох компаній соціальні мережі стали важливою частиною маркетингової стратегії. Вони дозволяють досягати цільової аудиторії, взаємодіяти з клієнтами та збирати відгуки. Соціальні мережі можуть бути платформою для знайомства з новими людьми, які можуть стати вашими друзями або навіть потенційними родичами. Пошук друзів у соціальних мережах розширює соціальне оточення, допомагає підтримувати зв'язки та знаходити спільну мову з іншими людьми, що є важливим для нашого психологічного та соціального благополуччя [1].

Мета. Розглянемо методи пошуку друзів на основі аналізу графу контактів.

Результати.

Методи пошуку друзів на основі аналізу графу контактів використовуються для виявлення взаємозв'язків між користувачами в соціальних мережах або інших системах, де існують зв'язки між особами. Такий аналіз може допомогти знайти спільних друзів, виявити групи користувачів з подібними інтересами або навіть виявити потенційних друзів або знайомих на основі аналізу структури графу.

Зв'язки між користувачами соціальної мережі можуть бути подані як граф, де користувачі представлені як вузли, а зв'язки між ними – як ребра. Побудова соціального графа є складною задачею через велику кількість користувачів та їхніх зв'язків. Нехай: V – множина вершин соціального графу, $E \subset V \times V$ –

множина ребер соціального графу, тоді задача пошуку друзів полягає у визначенні певного методу знаходження підмножини $F(v_i) \subset V$ вершин цього графу, які є близькими до вершини v_i .

Методи пошуку друзів на основі аналізу графу контактів включають[2]:

1. Найпростіший метод, який полягає в обході графу контактів та виборі користувачів, які знаходяться на певній відстані від початкового користувача.

2. Вдосконалення першого методу, яке полягає в підрахунку спільних друзів. Якщо два користувачі мають багато спільних друзів, це може свідчити про те, що вони мають подібні інтереси чи сфери діяльності.

3. Методи кластеризації графу. Інші користувачі з одного кластера можуть бути рекомендовані як потенційні друзі.

4. Графові нейронні мережі використовують глибоке навчання для аналізу взаємодій у графах та виявляють складні залежності між користувачами та прогнозувати можливі нові зв'язки в соціальних мережах.

5. Метод випадкового блукання в графі використовує стохастичний підхід для генерації векторних представлень вершин.

6. Метод факторизації полягає у зменшенні розмірності даних на основі перетворення вихідних даних у новий простір нижчої розмірності. Цей метод може бути застосовують для виявлення структур та відношень між об'єктами.

Висновки. Розглянуті методи можуть застосовуватися окремо або в поєднанні для покращення точності та релевантності результатів. Однак важливо бути уважним до проблеми конфіденційності та забезпечити адекватний рівень захисту персональних даних користувачів під час проведення аналізу графу контактів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Немеш, О. М. (2017). Віртуальна діяльність особистості: структура та динаміка психологічного змісту: Монографія. Київ: Слово. 391 с.

2. Hamilton, W. L. (2020). Graph Representation Learning. *Synthesis Lectures on Artificial Intelligence and Machine Learning*, 14(3), 1-159.

Синявська Ольга Олександрівна, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: olga.synyavska@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2711-3940>

Варга Яна Володимирівна, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: iana.varga@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7842-248X>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ВІДКРИТИХ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДИСЦИПЛІН МАТЕМАТИЧНОГО ПРОФІЛЮ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

***Ключові слова:** системи комп'ютерної математики, GRAN, Maxima, система динамічної математики, Geogebra, Desmos.*

Вступ. Останнім часом все частіше при навчанні математичних дисциплін в університеті викладачі застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Застосування різних засобів допомагає не тільки викладачу, спростивши значну частину його роботи під проведення занять щодо ілюстрацій навчального матеріалу, але і здобувачам освіти для розуміння застосування отриманих теоретичних знань на практиці, їх візуалізації.

Мета. У даній роботі пропонується розглянути питання застосування сучасних відкритих програмних засобів при вивченні математичних дисциплін у вузах, що допоможе студентам більш ефективно та ілюстративно засвоїти лекції, навчитись застосовувати ІКТ під час практичних занять або самостійному розв'язанні вправ.

Результати. Серед найпопулярніших, однак комерційних, систем комп'ютерної математики (СКМ) можна виділити: Maple, Mathematica, MathCad. Ці потужні системи застосувати при навчанні не доцільно, оскільки ні студенти, ні вузи здебільшого не мають можливості оплатити ліцензії для повного, не пробного у деяких системах наявні безкоштовні trial версії) використання. За можливостями використання і характеристиками саме Maxima [1, 3] близька до

згадуваних професійних СКМ і дозволяє розв'язати складні математичні завдання без використання програмування. Maxima має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, який навіть є українізованим. Програма постійно оновлюється і має версії для Windows, Linux і MacOS X [3]. З її допомогою викладач може продемонструвати операції диференціювання, інтегрування функцій однієї чи багатьох змінних, розв'язування диференціальних рівнянь, систем лінійних рівнянь, задачі лінійної алгебри та аналітичної геометрії. Українська СКМ GRAN1, що не призначена для символьних перетворень, а тільки для чисельних розрахунків і візуального зображення деяких математичних об'єктів [2]. Студенти можуть вільно, без ліцензії та завантаження застосовувати цю програму для графічного розв'язування рівнянь, нерівностей та їх систем з однією чи двома змінними, наближеного визначення коренів многочленів, а також розв'язання різних задач математичного аналізу.

Поруч із СКМ, корисними засобами у навчанні також є системи динамічної математики. Одним із найпоширеніших засобів є GeoGebra, що поєднує в собі геометрію, алгебру та математичний аналіз. Застосування Desmos допомагає користувачу унаочнити складні для уявлення математичні задачі, зокрема графічне представлення об'єктів. Користувачі часто вибирають Desmos оскільки, це хмарний сервіс, працює в режимі on-line на комп'ютері, планшеті або смартфоні.

Висновки. Використовуючи різні засоби ІКТ, як відкриті, безкоштовні СКМ (Maxima, GRAN1), так і динамічні засоби (Desmos, GeoGebra), викладач може допомогти студентам при вивченні різних математичних дисциплін зрозуміти суть роботи тих чи інших, часто складних, методів і теорій, розвинути уяву для представлення того чи іншого об'єкту, який важко візуалізувати без таких засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жалдак, М. І., Михалін, Г. О., & Деканов, С. Я. (2012). *Математичний аналіз з елементами інформаційних технологій*. К.: Редакції газет природничо-математичного циклу.
2. Ракута, В. М. (2012). Система динамічної математики GeoGebra як інноваційний засіб. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 4 (30).
3. Чичкарьов, Є. А. (2020). *Підручник-довідник із системи комп'ютерної алгебри Maxima*. http://org2.knuba.edu.ua/pluginfile.php/14172/mod_resource/content/17/maxima.pdf

Товт Юрій Олександрович, магістр 2 року навчання

e-mail: tovt.yurii@student.uzhnu.edu.ua

Брила Андрій Юрійович, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: andrii.bryla@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2518-9877>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

РОЗПІЗНАВАННЯ ТА ОБРОБКА ЗОБРАЖЕНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМПЛЕКСНОЗНАЧНИХ НЕЙРОМЕРЕЖ

***Ключові слова:** нейроелемент, комплекснозначний нейроелемент, нейромережа, обробка зображень.*

Вступ. У наш час нейромережі успішно використовуються у багатьох сферах нашого життя. Це пов'язано з бурхливим розвитком технологій та появою задач, які потребують нових підходів до їх розв'язань. Однією із таких задач є обробка зображень [1-3].

Мета. За допомогою нейромереж побудованих з комплекснозначних нейронів здійснювати обробку зображень (фільтрацію шуму, відновлення дефокусованих зображень).

Результати. На даному етапі роботи досліджувалася можливість фільтрації зашумлених зображень з використанням комплекснозначних нейромереж.

Для створення зашумлених зображень було використано наступні моделі шуму: Гаусів шум (Gaussian noise), спекл шум (speckle noise), імпульсний шум (impulse noise), Шот шум (photon shot noise).

Для обробки зображень використовується багатошарова нейромережа, яка складається з комплекснозначних нейронів. Вибір саме комплекснозначних нейронів пов'язаний з тим, що робота з зображенням відбувається у частотній області.

Навчання нейронної мережі відбувається з використанням навчальної вибірки, яка будується з перетворень Фур'є частин (патчів) зашумлених зображень. При навчанні використовується алгоритм LLS. У якості критерію

зупинки навчання використовується бажане значення PSNR для зображень з валідаційної вибірки.

Фільтрація зображення відбувається наступним чином:

- зображення розбиваються на частинки (патчі) заданого розміру;
- виконується перетворення Фур'є кожного патчу;
- перетворення Фур'є отримані на попередньому кроці використовуються як входи нейронної мережі;
- виконується зворотне перетворення Фур'є для результатів, які отримані з нейронної мережі;
- результатом попереднього кроку буде набір патчів, який використовується для реконструкції повного зображення.

Висновки. Нейромережі побудовані з комплекснозначних нейронів можуть бути ефективно використані для фільтрації шуму. Вдалося досягти покращення якості зображень зашумлених Гаусовим, спекл та шот шумом. Ефективність при фільтрації імпульсного шуму виявилася невисокою, що пов'язано із природою імпульсного шуму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gonzales, R. C., & Woods, R. E. (2007). *Digital Image Processing*. Pearson Education International.
2. Aizenberg, I. (2011) *Complex-Valued Neural Networks with Multi-Valued Neurons*. Springer.
3. Aizenberg, E., & Aizenberg, I. (2014) *Batch Linear Least Squares-based Learning Algorithm for MLMVN with Soft Margins*. IEEE SSCI.

Труханенко Марія Олексіївна, магістр 2 року навчання

e-mail: trukhanenko.mariya@student.uzhnu.edu.ua

Вощепинець Андрій Сергійович, канд. фіз.-мат. наук

e-mail: andrii.voshchepynets@uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ ФІЛЬТРАЦІЇ ІОНОГРАМ З МЕТОЮ ПОКРАЩЕННЯ
ДАНИХ ВИМІРЮВАНЬ ЛОКАЛЬНОЇ ГУСТИНУ ПЛАЗМИ НА
СУПУТНИКОВІЙ МІСІЇ MARS EXPRESS/IMPROVEMENT OF THE MARS
EXPRESS DENSITY DATA USING DIGITAL FILTERS FOR THE
IONOGRAMS**

***Ключові слова:** цифровий фільтри, шум, іонограма, космічна плазма.*

Вступ. Mars Express, космічна місія від Європейського Космічного Агентства (European Space Agency, ESA) по вивченню планети Марс, несе на борту іонозонд MARSIS. Унікальність іонозондів розташованих на супутниках полягає в тому що їх дані – іонограми, окрім корисного сигналу – іоносферного профіля, містять також додаткову інформацію про космічне середовище навколо супутника. Ця інформація може бути отримана з різних видів шумів які зазвичай присутні на іонограмі. Так наприклад набір вертикальних ліній – результат плазмових резонансів, може бути використано для отримання даних про густину плазми навколо супутника. Через те що іонграми містять різні типи шумів, доволі важко автоматизувати процес виділення плазмових резонансів, зі збереженням високої точності даних. Так з 15 років для яких наявні дані MARSIS, лише для 2х років було отримано дані про густину плазми. Щоб вирішити цю проблему, ми використаємо певний набір цифрових фільтрів. Фільтрація дозволяє прибрати з іонограми всі типи шумів, окрім потрібних для отримання даних про густину плазми навколо супутника.

Мета. Підібрати оптимальний цифровий фільтр для прибрати шуму з іонограм радару MARSIS на борту супутника Mars Express. Відфільтровані дані використати для отримання даних про густину космічної плазми навколо супутника.

Результати. При роботі були застосовані різні види цифрових фільтрів та були опрацьовані дані декількох орбіт за 2014 рік. Це дозволило нам прибрати вертикальний шум з іонограм та отримати дані густини плазми навколо супутника. В подальшому, ми порівняли отримані результати з даними, що уже були проаналізованими науковцями з Mars Express та виявили, що наш алгоритм оптимізує процес отримання даних та гарантує високу якість.

Висновки. Під час виконання роботи був проведений аналіз різноманітних типів цифрових фільтрів для роботи з іонограмами радару MARSIS на борту космічної місії Mars Express. Був вибраний оптимальний варіант для отримання даних густини плазми навколо супутника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gonzales, R. C., & Woods, R. E. (2008) *Digital image processing*.
2. Gurnett, D. A., Huff, R. L., Morgan, D. D., Person, A. M., Averkamp, T. F., Kirchner, D. L., & Picardi, G. (2008). An overview of radar soundings of the Martian ionosphere from the Mars Express spacecraft. *Advances in Space Research*, 41, 1335–1346. <https://doi.org/10.1016/j.asr.2007.01.062>

Хававка Євгеній Валерійович, магістр 2 року навчання

e-mail: khavavka.yevhenii@student.uzhnu.edu.ua

Брила Андрій Юрійович, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: andrii.bryla@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2518-9877>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

СМАРТ-КОНТРАКТИ. БЕЗПЕКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

***Ключові слова:** блокчейн, безпека, смарт контракти, аудит.*

Вступ. Сучасний світ все більше переходить в цифрову площину, а це в свою чергу вимагає нових технологій та інструментів для розв'язання традиційних задач. Одним з таких інструментів стали смарт-контракти, які використовуються в блокчейн технологіях для автоматизації процесу укладання та виконання контрактів. Вони забезпечують високий рівень безпеки, прозорості та ефективності, оскільки вони не потребують посередників і виконуються автоматично, коли задані умови виконуються [1].

Разом з перевагами, смарт-контракти також мають свої особливості та виклики. Одним з них є питання безпеки. Через те, що смарт-контракти засновані на коді, вони також піддаються ризику помилок у коді, які можуть бути використані зловмисниками. Крім того, вони є незмінними після розгортання, а тому будь-які помилки в коді не можуть бути виправлені [2].

Мета. Метою цієї роботи є проведення аналізу особливостей використання смарт-контрактів та вивчення можливих ризиків, пов'язаних з їхньою безпекою.

Результати.

Аналіз особливостей використання смарт-контрактів дозволив виявити їх важливий потенціал у цифровому середовищі. Зокрема, практичне застосування ілюструє їх надійність, прозорість та ефективність укладання та виконання контрактів. Вони дозволяють уникнути надмірного втручання посередників та автоматизують процеси на основі встановлених умов.

Висновки. Смарт-контракти є потужним інструментом для автоматизації контрактних відносин в цифровому світі. Вони забезпечують велику прозорість та

ефективність, але потребують особливої уваги до безпеки. Дослідження в цій області допоможе розкрити можливі загрози та розробити стратегії їхнього уникнення. [3]

Перспективи подальших досліджень: Майбутні дослідження можуть фокусуватися на розробці більш безпечних механізмів смарт-контрактів, виявленні та усуненні потенційних вразливостей, а також на розширенні областей їх застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *What are Smart Contracts? Smart Contracts Explained.* <https://www.kraken.com/learn/what-are-smart-contracts>
2. *Smart contract: Смарт-контракт простими словами.* <https://blog.whitebit.com/uk/about-smart-contracts/>
3. Що таке формальна верифікація смартконтрактів? Binance Academy. <https://academy.binance.com/uk/articles/what-is-formal-verification-of-smart-contracts>

Черепов Олександр Сергійович, магістр 2 курсу навчання

e-mail: cherepov.oleksandr@student.uzhnu.edu.ua

Вощепинець Андрій Сергійович, канд. фіз.-мат. наук

e-mail: andrii.voshchepynets@uzhnu.edu.ua

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

РОЗРОБКА ІНТЕРФЕЙСУ ДЛЯ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДАНИХ ДЕТЕКТОРІВ ЧАСТИНОК З СУПУТНИКОВОЇ СИСТЕМИ GPS

***Ключові слова:** GPS, космічна погода, детектори енергетичних частинок*

Вступ. Система глобального позиціонування (Global Positioning System, GPS), це одна з глобальних навігаційних супутникових систем (global navigation satellite systems, GNSS), яка надає інформацію про положення та час на GPS приймач будь-де на Землі, де є безперешкодна лінія видимості для чотирьох або більше GPS супутників. Окрім позиціонування, система також використовується для досліджень навколосемного простору. Так наприклад дані GPS використовуються для вивчення динаміки густини плазми земної іоносфери. Це є безпосередньо важливо для роботи системи, оскільки іоносфера змінює час надходження сигналу від супутників, а отже впливає на точність визначення положення. Також всі супутники GPS обладнанні детекторами заряджених частинок. Дані цих детекторів можуть бути використані для вивчення динаміки великомасштабних збурень у магнітосфері Землі – магнітних бурь. Унікальність таких досліджень полягає в тому що дані GPS одночасно доступні з великої кількості супутників (більше 20), що знаходяться у різних частинах магнітосфери, в той час як спеціалізовані магнітосферні місії складаються з 4х (CLUSTER) або 5ти (THEMIS) супутників. Незважаючи на переваги, дані не дуже користуються популярністю в наукових колах. В першу чергу це пов'язано з відсутністю зручного інтерфейсу для даними.

Мета. Розробити інтерфейс для роботи з даними детекторів заряджених частинок на супутниках GPS. Інтерфейс має мати можливість візуалізувати та завантажувати дані зі супутників які знаходяться в певний час в певній локації.

Результати. Розроблена система має наступні можливості:

1. Отримання даних з сайту «www.ngdc.noaa.gov» в автоматичному режимі. Викачування даних з сайту за допомогою скрипта. У випадку даної роботи це файли, що знаходяться за даним посиланням «<https://www.ngdc.noaa.gov/stp/space-weather/satellite-data/satellite-systems/gps/data/>» - а саме супутники – ns53-75. Також буде додано вибір періоду даних.

2. Перетворення та фільтрація даних. Вибірка даних з файлів .ascii та збереження їх у форматі .csv.

3. Імпортування даних у внутрішню базу. Збільшення об'ємів внутрішньої бази за принципом – «супутник – власна таблиця даних»

4. Візуалізація даних у веб-інтерфейсі. Візуалізація даних від супутників використовуючи дані з внутрішньої бази.

Висновки. Створено інтерфейс для зручної роботи з даними заряджених частинок з GPS супутників. Для прикладу, інтерфейс використано для дослідження магнітної бурі що відбулася 27 травня 2017 року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pulkkinen, T. (2007). Space Weather: Terrestrial Perspective. *Living Rev. Sol. Phys.* 4, 1 <https://doi.org/10.12942/lrsp-2007-1>
2. Gonzalez, W. D., Joselyn, J. A., Kamide, Y., Kroehl, H. W., Rostoker, G., Tsurutani, B. T., and Vasyliunas, V. M. (1994), What is a geomagnetic storm?, *J. Geophys. Res.*, 99(A4), 5771–5792, doi:10.1029/93JA02867.
3. Thorne, R. M. (2010), Radiation belt dynamics: The importance of wave-particle interactions, *Geophys. Res. Lett.*, 37, L22107, doi:10.1029/2010GL044990.
4. Morley, S. K., Sullivan, J. P., Carver, M. R., Kippen, R. M., Friedel, R. H. W., Reeves, G. D., and Henderson, M. G. (2017), Energetic Particle Data From the Global Positioning System Constellation, *Space Weather*, 15, 283–289, doi:10.1002/2017SW001604.

Шаталов Євгеній Ігоревич, магістр 2 року навчання

e-mail: shatalov.yevhenii@student.uzhnu.edu.ua

Тютюнникова Ганна Семенівна, ст. викладач

e-mail: ganna.tyutynnykova@uzhnu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0859-6382>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР

Ключові слова: *комп'ютерна гра, ігролад, кіберспорт, реліз, блокбастер*

Вступ. На сьогодні комп'ютерні ігри мають неабиякий вплив на формування людської підсвідомості. Вже змалечку діти цікавляться комп'ютерними технологіями та навчаються взаємодії з ними, здебільшого завдячуючи комп'ютерним іграм. Цей напрямок використовується у різних сферах, таких як: навчання, розваги, кіберспорт, тощо. Донедавна можна було побачити шалений розвиток даної індустрії, який штовхав до розвитку суміжні галузі, а тому важливим завданням є продовжувати розвиватись та розвивати інших.

Мета. Основною метою є аналіз стану сучасної ігрової індустрії та виділення проблем, які заважають розробникам випускати якісний продукт індустрії.

Результати. Оскільки за останні декілька років можна побачити тенденцію випуску “недороблених” ігор, великими студіями розробки, такими як: *CD Project Red, Ubisoft, Arkane, 343 Industries* та іншими. Якщо проводити поверхневий аналіз причин “недоробленості” ігор, то в більшості випадків отримуємо відповідь, що проблемою є недостатня кількість часу на розробку. Наприклад, у 2020 році компанія *CD Project Red* випустила гру *Cyberpunk 2077*. Це досить об'ємний AAA проект з історією розробки, яка почалась ще з анонсу гри в 2012 році. З того часу вона пройшла не одне переосмислення, але це не врятувало її від провального релізу. Провина була саме в передчасному випуску гри, але в результаті, дороблену гру в 2023 році врятувала пострілізна підтримка розробників.

Також ще варто додати, що на процес розробки гри дуже сильно впливають: внутрішній устрій команди розробки, кваліфікованість персоналу, зміни в складі команди розробки, а також багато зовнішніх чинників, про що зазначав *Mat Growcott* у своїй статті [1].

Хоча, як зазначає видання *PC Gamer*, 2022 рік був непоганим на релізи, а скоріше «скупим». Випущених ігор було небагато, та і ті здебільшого були продовженнями вже відомих франшиз. Особливо варто врахувати ще те, що ігор одного жанру майже не було, а саме, дорогих блокбастерів. Хоча аналітичних даних видання до статті не додає, а тому важко сприймати його думку як об'єктивну[2].

Спільноти гравців, які мають статус ветеранів серій деяких франшиз, всі як один говорять, що ігрова індустрія крокує у неправильну сторону, роблячи зміни там, де цього робити категорично не можна. Тому важливо, щоб розробники та видавці комп'ютерних ігор дослухались до думок саме гравців, які зацікавлені у розвитку їх улюблених франшиз, а не критиків чи їх спільної думки сумнівного характеру, які вважають щось неприйнятним просто тому, що воно їм не подобається.

Висновки. Отже, сучасна ігрова індустрія зараз зазнає дуже важких часів, не тільки через зовнішні чинники, а й через боротьбу самих із собою, через прояви творчої кризи та інших вад, які трапляються на шляху розробки. Для таких компаній, в першу чергу, важливо знайти сутність проблеми, а не вирішувати її різноманітну симптоматику.

Перспективи подальших досліджень. Цей напрямок досліджень є перспективним тому, що він дозволить більш конкретизувати та деталізувати проблеми, щоб виділити рішення для них, а також допомогти ігровим студіям випускати більш якісний продукт з меншими фінансовими витратами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Why do game developers suck so much?*

<https://www.gamesreviews.com/articles/03/why-do-game-developers-suck-so-much/>

2. *2022 was a warning shot for the big-budget games industry.*

<https://www.pcgamer.com/2022-was-a-warning-shot-for-the-big-budget-games-industry/>

Шимон Роберт Тамашович, магістр 2 року навчання

e-mail: shymon.robert@student.uzhnu.edu.ua

Брила Андрій Юрійович, канд. фіз.-мат. наук, доцент

e-mail: andrii.bryla@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2518-9877>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ІННОВАЦІЇ У ВДОСКОНАЛЕННІ ОБМІНУ ДАНИМИ МІЖ БІЗНЕС-ПАРТНЕРАМИ У СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ АВТОМОБІЛІВ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***Ключові слова:** блокчейн, обмін даними, сфера обслуговування автомобілів.*

Вступ. Сучасний світ все більше переходить в цифрову площину, вимагаючи нових технологій та інструментів для виконання традиційних завдань. Одним з таких інструментів став блокчейн [1], який може забезпечити найвищий рівень ефективності, прозорості, децентралізації, відстеження транзакцій, обміну даними та надійності в ланцюгу постачання. У сфері обслуговування автомобілів ця технологія поки комерційно не застосовується для обміну даними між СТО, дистриб'юторами та виробниками запчастин, але може мати потенціал відкрити нові горизонти та оптимізувати процеси співпраці, забезпечуючи високий рівень ефективності у майбутньому. До того ж, ця технологія вже успішно використовується у сфері фармації [2], забезпечуючи прозорість, децентралізацію та надійність в ланцюгу постачання фармацевтичних продуктів.

Мета. Побудова блокчейн мережі для обміну даними між бізнес-партнерами у сфері обслуговування автомобілів.

Результати.

Успішний прототип ПЗ. Проєкт вдалося реалізувати у вигляді прототипу програмного забезпечення, який демонструє можливості використання блокчейн для обміну даними між СТО, дистриб'юторами та виробниками запчастин.

Зростання прозорості. Використання блокчейну в співпраці між учасниками автомобільного обслуговування дозволило підвищити рівень

прозорості та відкритості в обміні даними. Це сприяє зменшенню можливості фальсифікації і покращує відстеження та аналітику.

Оптимізація процесів. Блокчейн дозволяє автоматизувати та оптимізувати процеси обміну даними, що може призвести до підвищення ефективності та зменшення часових затрат.

Висновки. Проєкт дозволив проілюструвати потенціал використання технології блокчейн у сфері автомобільного обслуговування. Незважаючи на деякі виклики, такі як перехід на нові системи та стійкість даних, блокчейн може стати ключовим інструментом для покращення співпраці між СТО, дистриб'юторами та виробниками запчастин. Його впровадження може забезпечити підвищену прозорість, надійність та ефективність у цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Blockchain: Powering the Internet of Value.* <https://blockchainlab.com/pdf/bank-2020--blockchain-powering-the-internet-of-value---whitepaper.pdf>
2. *The Method & Impact of Eliminating Chargeback Errors Via Blockchain.* <https://assets.chronicled.com/hubfs/Whitepaper%20-%20The%20Method%20&%20Impact%20of%20Eliminating%20Chargeback%20Errors%20through%20Blockchain.pdf>

Шкіря Сергій Васильович, аспірант

e-mail: serhii.shkiria@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-7129-2823>

Андрашко Юрій Васильович, канд. техн. наук, доцент

e-mail: yurii.andrashko@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2306-8377>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ФОРМАЛІЗАЦІЯ ЗАДАЧІ АВТЕНТИФІКАЦІЇ КОРИСТУВАЧА

Ключові слова: Автентифікація, нейронна мережа, HoG.

Вступ. На сьогоднішній день задача автентифікації користувачів набула широкого використання в різних прикладних галузях. Одним з прикладів є автентифікація користувачів системи каршерінгу, користувачів дистанційного банкінгу, тощо. Для компанії повинні бути доступні дані клієнта: ім'я, номер посвідчення особи, номер водійських прав, фото, тощо. Основними підзадачами, які виникають при автентифікації користувачів є розпізнавання та порівняння облич, ідентифікація посвідчення особи та водійських прав, розпізнавання символів та перевірка документів на підробку, тощо. Задача автентифікації користувачів є актуальною, оскільки компанії зможуть убезпечити себе від шахрайських дій, дорожньо-транспортних пригод або використання системи особою, що не зареєстрована в системі.

Метою даного дослідження є формалізація задачі автентифікації користувача та визначення критеріїв порівняння методів.

Результат. Формалізація задачі автентифікації користувача. Вхідними даними для даної задачі є користувач O , його профіль $P(O)$ - вектор характеристик та $D(O)$ - набір даних, запитуваних у процесі верифікації користувача. Нам потрібно побудувати таку функцію автентифікації $A(D(O), P(O)) = \{1, 0\}$, де результат 1 - якщо автентифікації користувача була успішна (дані $D(O)$ належать тому ж користувачу, що й профіль $P(O)$), 0 - в протилежному випадку. Розглянемо множину користувачів $\Omega = \{O_1, O_2, \dots, O_n\}$, де n - кількість користувачів.

Методи і критерії порівняння. Введемо поняття похибки: $\Delta = (m-r)/m$, де r -

кількість коректних автентифікацій, m - кількість автентифікацій. При порівнянні функцій автентифікації при фіксованій множині Ω , кращою є та функція, яка забезпечує максимальну точність. При розв'язуванні практичних задач на обчислення функції автентифікації діє обмеження по часу.

Порівнянн методів автентифікації користувача. Нехай вхідними даними для задачі автентифікації є $P(O)$ - офіційні фотографії клієнта які зберігаються в базі даних компанії, $D(O)$ - фотографія клієнта при автентифікації. Порівняймо два методи: гістограму орієнтованих градієнтів (HoG) [1] та згорткову нейронну мережу (CNN) [2]. В результаті тестування на тестовому наборі даних встановлено, що HoG працює в 16 разів швидше, ніж CNN. Середній час відокремлення обличчя за методом HoG становить 0,2 секунди, а за методом CNN – 3,3 секунди. Тестування виконане на базі центрального процесору Intel Core I5-3570. Основна відмінність між методами HoG та CNN полягає в тому, що HoG може відокремити обличчя лише під невеликими кутами. Це означає, що HoG є хорошим «фронтальним» детектором обличчя і не може відокремити обличчя під різними кутами. CNN може відокремити обличчя з широкого спектру кутів.

Висновки. Виконано формалізацію задачі автентифікації користувача та проведено порівняння швидкості верифікації, що в разі використання нейромережових методів є меншою. Існують «фронтальні» зображення, для яких похибка розпізнавання методів HoG та CNN рівна, проте існують класи зображень, для яких похибка розпізнавання нейромережових методів є меншою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chang-Yeon, J. (2008). Face Detection using LBP features. *Final Project Report*, 77, 1–4.
2. Xie, Z., Li, J., & Shi, H. (2019). A Face Recognition Method Based on CNN. *In Journal of Physics: Conference Series*. Vol. 1395, No. 1, p. 012006. IOP Publishing.

Щербан Даніел Васильович, магістр 2 року навчання

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: scherban.daniel@student.uzhnu.edu.ua

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ПОКАЗНИКІВ ЗВ'ЯЗНОСТІ ВЕРШИН ГРАФУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ НАБЛИЖЕНИХ АЛГОРИТМІВ ПОШУКУ КЛІКИ ТА НЕЗАЛЕЖНОЇ МНОЖИНИ ГРАФУ

Дана тема зосереджується на вивченні того, як структура графу впливає на швидкість та точність роботи алгоритмів, що оптимізують різні завдання на графах.

Ця тема актуальна через зростання обсягів даних та потреби в розумінні взаємозв'язків у складних системах, таких як соціальні мережі, транспортні мережі та біологічні системи. Вивчення впливу структури графу на ефективність обчислень допоможе розробити кращі алгоритми для вирішення практичних задач.

Ступінь вершини (Degree of a Vertex) неорієнтованого графу – це кількість ребер, що виходять з неї, або кількість сусідніх вершин даної вершини.

Клікою називається підмножина вершин графу, якщо будь-які дві вершини цієї підмножини з'єднані ребром. Підмножина вершин графу називається **незалежною**, якщо ніякі дві вершини цієї підмножини не з'єднані ребром. Кліка будь-якого графу є незалежною множиною цього графу.

Для кожного графу було досліджено розподіл ступенів його вершин [1] та розподіл ступенів вершин кліки (або незалежної множини) цього графу. Розподіл ступенів вершин кліки взято тільки серед вершин, що увійшли в кліку, знайдену одним з алгоритмів [2], а саме значення ступеня береться з вихідного графу.

Для практичного дослідження було взято різні DIMACS графи [3]. Для деяких графів можна помітити певну специфіку розподілу ступенів вершин, які увійшли до кліки. Наприклад, для графу hamming10-2 всі вершини, які увійшли в кліку, мають ступінь 461. А вже для графу brock200-1 певної закономірності не помічено.

Є необхідність у продовженні проведення практичних експериментів та додаткового дослідження, як різні показники зв'язності вершин графу впливають на ефективність наближених алгоритмів на графах, і як такі показники можна використати при розробці і удосконаленні алгоритмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The degree distribution of a network. *Math Insight*. http://mathinsight.org/degree_distribution
2. Шило, В. П., Градинар, І. П., & Ляшко, В. І. Наближений алгоритм знаходження максимального k -plex (co- k -plex) графу. *Наукові записки НаУКМА*. - Т. 125: Комп'ютерні науки, 17-22.
3. DIMACS dataset. <https://networkrepository.com>.

Югас Вадим Олександрович, магістр 2 року навчання

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: yuhas.vadym@student.uzhnu.edu.ua

МЕТОДИ ГЕНЕРУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Ключові слова: *персональні рекомендації, факторизація, ALS.*

Вступ. Персональні рекомендації мають значний вплив на результати онлайн бізнесу. Amazon активно використовує алгоритми машинного навчання та аналізу даних для покращення своїх персональних рекомендацій та впровадження інноваційних методів, що допомагають покращити конверсію та задоволеність користувачів [1].

Мета. Розглянемо методи персональних рекомендацій.

Результати.

Генерування персональних рекомендацій актуальною задачею. Рекомендаційних системи використовують різні методи для аналізу поведінки користувачів та надання рекомендацій щодо продуктів, послуг, контенту тощо. Розглянемо методи генерування персональних рекомендацій:

1. Метод К-найближчих сусідів (KNN) застосовується для знаходження схожих товарів або покупок і рекомендацій користувачам на основі попередніх дій.

2. Метод факторизації використовує розкладання матриць оцінок для знаходження прихованих залежностей між користувачами і товарами для покращення рекомендацій.

3. Рекурентні нейронні мережі (RNN) з глибоким навчанням дозволяють виявити складні зв'язки у даних та генерувати більш точні персональні рекомендації.

Розглянемо приклад використання методу факторизації. Дано матрицю оцінок товарів користувачами, де кожний рядок відповідає користувачу, а кожний стовпчик – товару. Ця матриця має велику розмірність, але є розрідженою. Метод факторизації полягає у розкладі цієї матрицю на добуток двох матриць меншої

розмірності – матрицю користувачів та матрицю товарів. Наведено приклад факторизації матриці методом ALS [2].

Матриця оцінок товарів користувачами

	Товар 1	Товар 2	Товар 3	Товар 4
Користувач 1	5	4	-	2
Користувач 2	-	2	3	5
Користувач 3	3	-	4	-

Матриця користувачів

	Властивість 1	Властивість 2	Властивість 3
Користувач 1	-0.96	1.23	0.96
Користувач 2	0.07	1.61	-0.79
Користувач 3	0.53	1.62	0.35

Матриця товарів

	Властивість 1	Властивість 2	Властивість 3
Товар 1	-1.25	1.99	1.29
Товар 2	-1.10	1.69	0.79
Товар 3	0.67	2.06	0.44
Товар 4	0.03	2.48	-1.02

Для знаходження прогнозованого значення оцінки товару користувачем достатньо знайти скалярний добуток відповідних рядків матриць користувача та товару. Так можна прогнозувати, що Користувач 1 оцінить Товар 3 на 2.98 балів.

Висновки. Дослідження алгоритмів рекомендацій має великий потенціал і залишається актуальним напрямком у сфері машинного навчання та аналізу даних. Досягнення нових проривів та розробка ефективних алгоритмів можуть здійснити суттєвий внесок у вдосконалення рекомендаційних систем та їх вплив на бізнес і користувацький досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Bouguezzi, S. (2023). *How Does the Amazon Recommendation System Work?* Baeldung. <https://www.baeldung.com/cs/amazon-recommendation-system>
- Takacs, G., & Tikk, D. (2012). Alternating least squares for personalized ranking. In *Sixth ACM conference on Recommender systems* (pp. 83-90).

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 5.
ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ ТА
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.**

Алмашій Володимир Васильович, кандидат історичних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

**ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ НА МЕЖІ 80-Х – 90-Х РР. ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ
КОМІТЕТУ УРЯДУ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ СОЦІАЛІСТИЧНОЇ
РЕСПУБЛІКИ З ПИТАНЬ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ)**

Наприкінці ХХ століття у країнах Центрально-Східної Європи відбулися зміни, які започаткували процеси глибинних суспільно-політичних перетворень, зближення з новими європейськими структурами, розрив усталених відносин з СРСР. Листопадові події 1989 року започаткували демократичні процеси у Чехословаччині, призвели до певної демократизації суспільно-політичного життя, вплинули на зростання національної свідомості громадян країни.

Словацький політичний бомонд схилився до розбудови етнічної моделі держави. Проте, на федеральному рівні не було органу, який був би відповідальний за реалізацію національної політики в державі. Діючі республіканські міністерства, органи влади Чеської і Словацької республік, комітети і комісії депутатів Чеської Національної Ради і Словацької Національної Ради й у Федеральному Парламенті вирішували відповідні питання у своїй компетенції. Про потребу створення відповідного федерального органу виконавчої влади, який би займався національною політикою, говорилося у виборчій програмі «Громадянського форуму» [1, арк. 3–4].

8 січня 1990 року Рішенням Уряду Чехословацької Соціалістичної Республіки (далі ЧССР) був створений Комітет Уряду ЧССР з питань національностей (далі Комітет) як координаційний, ініціативний і дорадчий орган з питань національностей Уряду ЧССР, схвалив Статут Комітету; призначив Першого заступника голови Уряду ЧССР Я. Чарногурського його Головою [2, арк.1]. Згідно Статуту [3, арк.1-2], Комітет був координаційним, ініціативним і дорадчим органом з питань національностей. Він діяв згідно з конституційним положенням влади і її програмою [3, арк.1].

Комітет координував і слідкував за вирішенням усіх основних питань, що торкалися життя національностей і реалізації прав їхніх представників, пропонуючи уряду рекомендації і пропозиції реалізації координованої політики держави щодо національностей; пропонував основні заходи для розвитку їх національних культур, традицій, їхніх прав на освіту, культуру, пресу, літературу й інформацію на їхній мові; розвитку діяльності національних культурницьких і громадських організацій, їхню організацію в політичному і суспільному житті, яка повинна була бути єдиною в цілій ЧССР. Також здійснював аналіз матеріалів, які подавали центральні органи Уряду ЧССР у випадку, якщо вони торкалися національних питань [3, арк.1].

Комітет працював згідно з принципами федеративного устрою ЧССР, співпрацював з усіма центральними органами, яких торкалися заходи, що готувалися в національній сфері й з громадськими організаціями, які займалися національною проблематикою [3, арк.1]. Він складався з Голови, його заступника, членів і секретаря, яких призначав і відкликав Уряд ЧССР. До його складу також входили члени Урядів ЧССР, ЧСР і ССР, визначні представники суспільного, громадського, культурного життя чеського і словацького народів, представники угорської, німецької, польської, української (русинської) національностей, а також представники ромів [3, арк.2] (на федеральному рівні представники українців та русинів ототожнювалися як однієї національності). Роботу Комітету забезпечував фаховий апарат Уряду ЧССР, який здійснював: організаційну і адміністративну діяльність; підготовку і обробку матеріалів для засідань Комітету; підготовку проектів, які подавалися до Комітету іншими органами. Метод організації роботи Комітету, його порядок дій (ведення переговорів) встановлював та регулював Уряд [3, арк.2].

Одночасно продовжувала роботу оновлена РУ СР з питань національностей. Після реорганізації Ради відбулося значне покращення її діяльності, у складі паритетної кількості представників національних меншин і державних службовців. Вона була дорадчим, ініціативним та координаційним органом Уряду СР та підзвітна вищевказаному Комітету і федеральному уряду. До його засідань і на виконання його рішень, постанов готувалися матеріали (як самими меншинами, так і РУ СР з питань

національностей), звіти про виконану роботу тощо.

Таким чином, на межі 80-х–90-х рр. XX ст. етнонаціональна політика Чехословаччини була невід’ємною складовою державної політики, спрямованої на регулювання сфери етнонаціональних відносин з метою забезпечення гармонійного співіснування представників всіх етносів, які населяли Чехословаччину. Вона реалізовувалася шляхом прийняття законів та рішень органів влади з метою задоволення соціальних, політичних та етнокультурних потреб громадян, що належали до словацької нації, національних меншин та етнічних груп, утвердження атмосфери міжетнічної толерантності, зміцнення загальнонаціональної єдності в країні. В центрі державної етнонаціональної політики держави були потреби розвитку людини і колективу як етнічної одиниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dôvodová správa. Príloha III // Pribežny (vnutorny) archiv Úradu vlády Slovenskej republiky. Škatuľa: Kultúrne zväzy Maďarských a Ukrajinských občanov / Spis: Pre schôdzu vlády ČSFR. S. 1–5.
2. Vláda Československé socialistické republiky. Usnesení vlády Československé Socialistické republiky č.80 ze dne 8. února 1990 // Pribežny (vnutorny) archiv Úradu vlády SR. / Spis: Korešpondencia RVN SR. – S.1.
3. Vláda Československé socialistické republiky. Statut Výboru vlády Československé socialistické republiky pro národnosti. (Příloha k usnesení vlády ČSSR č.80 (1990) // Pribežny (vnutorny) archiv Úradu vlády SR. / Spis: Korešpondencia RVN SR. – S.1–2.

Бондаренко Анастасія Євгеніївна, здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти четвертого року навчання
e-mail: mychryvalda@gmail.com

Науковий керівник: **Антощак Марина Миколаївна**, к.і.н., доц.
e-mail: mberezhna1966@ukr.net

*ДВНЗ «Бердянський державний педагогічний університет»,
м. Запоріжжя, Україна*

ПОВСТАННЯ ЗОНДЕРКОМАНДИ В АУШВІЦ-БІРКЕНАУ 7 ЖОВТНЯ 1944 РОКУ

Ключові слова: повстання, зондеркоманда, Аушвіц-Біркенау.

Тема повстання зондеркоманди у таборі смерті Аушвіц 7 жовтня 1944 року є досить популярною серед німецьких, американських та ізраїльських дослідників. Історики проводять опитування, збирають і досліджують спогади та мемуари тих небагатьох в'язнів, що були свідками злочинів проти людства

Проаналізувати доступну літературу й джерела та на основі отриманих результатів показати силу духу й стійкість членів зондеркоманди, які не дивлячись на тяжкі умови, знайшли сили боротися за своє життя і свободу

Об'єктом нашого дослідження є невелика група єврейських ув'язнених, що згодом перетворилася на команду, яка налічувала близько 900 осіб. Цих людей змушували зустрічати на станції та супроводжувати відібраних до газової камери, де їх знищували. Після вбивства члени команди виносити тіла з газової камери, обшукувати їх з метою знаходження цінностей і спалювати у крематоріях.

Перша зондеркоманда була сформована у серпні 1941 року. Зондеркоманда табору смерті Аушвіц розміщувалася у блоці №13 - окремо від решти ув'язнених. 7 жовтня 1944 року розпочалося повстання членів зондеркоманди. Трьох есесівців було вбито, 12 поранено. Повсталі спалили крематорій № 4, підклавши порох в одну з печей. У повстанні взяло участь близько 200 осіб, переважна їх кількість загинула. Кілька євреїв-ув'язнених із «зондеркоманди», у тому числі лідер групи Опору Залман Градовський із гетто в Лунно, написали послання, які

вони сховали в ямах, в яких закопували порох із крематоріїв. 9 таких записок були пізніше знайдені та опубліковані

Незважаючи на найсильніший психологічний тиск, з яким стикалися члени зондеркоманди, відправляючи сотні людей на смерть, у багатьох з них були сили протистояти нацистській владі.

Дана робота в подальшому може стати основою статей, курсових, дипломних та дисертаційних праць.

Тема даного дослідження є спірною, особливо в умовах сьогодення, коли трагедія Холокосту набуває розголосу, розширює джерельну базу, породжує різнопланові, часом кардинально протилежні висновки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Greif, G., Levin, I. (2015). *Aufstand in Auschwitz: die Revolte des jüdischen «Sonderkommandos» am 7. Oktober 1944.* Böhlau Verlag.
2. Greif, G. (2010). *Wir weinten tränenlos: Augenzeugenberichte des jüdischen «Sonderkommandos» in Auschwitz.* Böhlau Verlag.
3. *Handschriften von Mitgliedern des Sonderkommandos (1996).* *Inmitten des grauenvollen Verbrechens.* Verlag des Staatlichen Auschwitz-Birkenau Museums.

Бриленко Владислав Олександрович, здобувач вищої освіти
*Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди, факультету історії і права, м. Харків, Україна*
e-mail: brilenkohistory@gmail.com

МИКОЛА ІВАНОВИЧ МІХНОВСЬКИЙ У БОРОТБІ ЗА УКРАЇНСЬКИЙ ХАРКІВ

У цьому році виповнюється 150 років з дня народження українського політичного та громадського діяча кінця XIX - початку XX ст. Миколи Міхновського (1873-1924 рр.). Микола Іванович Міхновський - видатний український політичний та громадський діяч, адвокат, публіцист, ідеолог українського самостійництва, перший представник українського націоналізму, діяч Української Республіки і організатор українського війська, прихильник дерусифікації та автокефалії Православної Церкви в Україні.

На початку 1899 р. М. Міхновський залишив Київ і переїхав до Харкова [1, с. 57]. У спогадах П. Станіславського, що стосуються періоду з 1897 по 1902 рік, Микола Іванович описується як видатний криміналіст-захисник із виразним темпераментом. Відзначимо, що він завжди намагався отримати дозвіл на використання української мови під час судових процесів у кожній своїй справі [2, с. 157]. Був співорганізатором і головним доповідачем на Шевченківських вечорах у Харкові 1909 та 1911 років [2, с. 54].

Також Микола Іванович ініціював обговорення щодо придбання українських книг для українського відділу Харківської бібліотеки, який він очолював у періоди 1896–1909 і 1922 років. Він успішно домогся цього і книжки були придбані за рахунок загальних коштів бібліотеки [2, с. 684].

Видання у Харкові українського тижневика «Сніп», єдиного українського часопису Слобідської України, також є ініціативою М. Міхновського [2, с. 702]. Микола Іванович завжди вирізнявся як ініціатор ідеї вшанування пам'яті видатних постатей. Зокрема, порушував питання у Харківській міській думі щодо встановлення пам'ятника М. Л. Кропивницькому, Т. Г. Шевченку, Г. Ф. Квітки-

Основ'яненку, М. Лисенкові [2, с. 694-697]. Активно захищав ці ініціативи у Харківській міській думі від імперіалістів та був членом комісії з побудови цих пам'ятників [2, с. 712-716].

Захищав проєкт українського стилю для будинку художньої школи Як влучно зазначили Роман Коваль і Юрій Юзич: «Саме завдяки Міхновському сучасна будівля Харківської державної академії дизайну і мистецтва стала архітектурною окрасою Харкова» [2, с. 702-706].

Отже, Микола Іванович Міхновський був надзвичайно важливим політичним і громадським діячем у місті Харкові та захищав українську націю, її культуру, історію, думав про майбутнє. Надзвичайно важливим є подальше вивчення його діяльності у м. Харкові та почесне вшанування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міхновський, М. (2015). Суспільно-політичні твори. Київ: Смолоскип, 464 с.
2. Коваль, Р., Юзич, Ю. (2021). Микола Міхновський: Спогади. Свідчення. Документи. Бібліотека історичного клубу «Холодний Яр». Київ: Вид-во Марка Мельника, 944 с.

Верховець Денис Ігорович, магістр спеціальності історія та археологія

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

e-mail: shooter8234@gmail.com ORCID: 0009-0004-7344-7927

ПРИЧИНИ ТА ЦІЛІ СТУДЕНТСЬКОГО ПРОТЕСТНОГО РУХУ 1960-Х РОКІВ

Ключові слова: студенти, протести, конфлікт поколінь, капіталізм, радикалізм.

1960-ті роки характерні соціальним протестом та політичним активізмом, який знайшов найяскравіший вираз у тодішніх політичних та міжнародних подіях. Транснаціональний рух нових лівих, що розпочався наприкінці 1950-х років вніс величезний вклад в формування «бунтарних 1960-х років».

Метою даного дослідження є конструктивний та комплексний огляд причин та цілей студентського протестного руху 1960-х років, оскільки ця тема є актуальною для розуміння глобальних процесів другої половини ХХ століття та молодіжного світогляду даного періоду.

Причинами активного залучення молоді до протестної діяльності досліджуваного періоду були демографічні зміни, які призвели до загального зростання кількості студентів, невдоволення відсутністю демократизації навчального процесу, морального конфлікту поколінь. Нарікаючи на відчуження людей і слабку демократичну участь у своїх країнах, західноєвропейські студенти побачили свого головного ворога в капіталізмі, який пропагував технократичні та авторитарні структури. Тарік Алі висловлювався так: «Нас, представників капіталістичних держав, об'єднує відчуття, що капіталізм нелюдський і несправедливий, і тому ми всі підтримуємо його повалення». Основними цілями та вимогами студентів були проведення університетських реформ, які, як правило, стосувалися студентського самоврядування. Крім того, студенти були стурбовані питаннями, не пов'язаними з освітою, проти яких вони також протестували: гонка озброєнь, війна у В'єтнамі та культура споживання.

Отже, провівши комплексне дослідження даної проблеми, можна дійти висновку, що студентський протестний рух 1960-х років «радикалізувався» через низку причин: «конфлікт поколінь», зростання кількості студентів, авторитаризм у сфері освіти та несприйняття капіталізму. Серед цілей, які ставили перед собою протестувальники, можна виділити: питання самоврядування в освіті, глобальні процеси та культурні переживання.

Подальші дослідження з цієї теми будуть актуальними для конструктивного аналізу подій студентських протестів 1960-х років та молодіжного світогляду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Katsiaficas, G.N. (1988). *Imagination of the New Left: A Global Analysis of 1968*. South End Press.
2. Klimke, M. (2009). *Other Alliance: Student Protest in West Germany and the United States in the Global Sixties*. Princeton University Press.
3. Marwick, A. (1998). *The Sixties: Cultural Revolution in Britain, France, Italy, and the United States, 1958–1974*. New York: Oxford University Press.
4. Sprinzak, E., Statera, G. (1977). Death of a Utopia: The Development and Decline of Student Movements in Europe. *The American Political Science Review*, 71(3), 1257. <https://doi.org/10.2307/1960240>
5. Suri, J. (2003). *Power and Protest: Global Revolution and the Rise of Detente*. Cambridge: Harvard University Press.

Верховець Денис Ігорович, магістр спеціальності історія та археологія

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

e-mail: shooter8234@gmail.com

ORCID: 0009-0004-7344-7927

ІДЕОЛОГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ СТУДЕНТСЬКОГО РУХУ 1960-Х РОКІВ

Ключові слова: ідеологія, студентський рух, протест, конфлікт поколінь, радикалізм, бунт, еkleктизм.

1960-ті роки ХХ століття — яскрава ілюстрація «конфлікту поколінь», що проявилася у вигляді руху хіпі в США, далася взнаки в травні 1968 року в Парижі, і що стала одним із стимулів для «Празької весни». Формування середнього класу в Німеччині, що відбулося не без допомоги «економічного дива», дало молоді, яка не знала розрух війни і голоду, твердий ґрунт під ногами. Це був час, коли нове покоління переситилося конформізмом і відчуло свою політичну пасивність.

Постіндустріальне суспільство спричинило кризу цінностей у західному світі, змусивши молодь оголосити себе антисистемною опозицією зі своєю унікальною та еkleктичною «ідеологією».

Оскільки тема ідеологічного підґрунтя студентського руху 1960-х років мало досліджена вітчизняними науковцями, мета даної роботи розширити уявлення про ідеологічну особливість бунтарного студентства, а також провести комплексне дослідження молодіжного руху 60-х років ХХ ст. в країнах Західної Європи.

Центрами, де активно почав розвиватися студентський протестний рух були вищі навчальні заклади. Відповідно, найактивнішими учасниками демонстрацій були студенти гуманітарних факультетів (соціологи, юристи, філософи), які належали до заможних верств суспільства. Саме їхня схильність до теоретизування, знання та навички, вміння оперувати ними, що було набуто під час навчання, дало можливість їм визначати ідеологічне підґрунтя протестів.

«Ідеологію» студентського руху 1960-х років можна описати як ліворадикальну, антикапіталістичну, антиімперіалістичну та антиавторитарну. Серед головних особливостей, в свою чергу, варто виділити: логічну

незавершеність, аморфність та крайній еkleктизм. Водночас, є всі підстави вважати ідеологію молодіжного протесту цілком оригінальним явищем у духовному житті західного суспільства.

Отже, розглядаючи проблематику ідеологічного підґрунтя студентського руху 1960-х років, можна дійти висновку, що їхня специфічна «ідеологія» характеризується своєю ліворадикальною позицією, мінливістю у політичних уподобаннях. Її можна описати, як бунтівний «дух», мінливий, незавершений та крайньо радикальний.

Подальші можливі дослідження мають значну цінність для настільки маловивченої проблеми в складний період історії західного суспільства. Залишається ще велика кількість можливих аспектів ідеологічних та світоглядних особливостей, які мали би бути розглянуті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Goode, S. (1974). *Affluent revolutionaries: A portrait of the New Left*. Watts.
2. Mehnert, K. (1978). *Jugend im Zeitbruch*. Rowohlt.
3. Johnston, H. (2019). The Elephant in the Room: Youth, Cognition, and Student Groups in Mass Social Movements. *Societies*, 9(3), 55. <https://doi.org/10.3390/soc9030055>
4. Marcuse, H. (1972). *Counterrevolution and revolt*. Beacon Press.
5. Roszak, T. (1995). *Making of a Counter Culture: Reflections on the Technocratic Society and Its Youthful Opposition*. University of California Press.
6. Flacks, R. (1971). *Youth and social change*. Markham Pub. Co.

Калінін Ігор Миколайович, магістр

ВПНЗ «Київський медичний університет», м. Київ, Україна

e-mail: iaakpochta@ukr.net

ЗАКОРДОННІ ЕКСКУРСІЇ ГІМНАЗИСТІВ МОДЕРНОЇ ДОБИ НА ПРИКЛАДІ ГІМНАЗІЇ В. І. ПЕТРА

Ключові слова: гімназисти, екскурсії гімназистів, Київ, гімназія В. І. Петра, гімназії.

Метою статті є уточнення та доповнення чинних даних, а також залучення нових відомостей про побут гімназистів України модерної доби, а саме однієї з його складових, закордонних екскурсій та пошук нових напрямків тематики.

Початок ХХ ст. в Україні ознаменувався великими зрушеннями в соціально-економічній та культурній сферах. Саме в цей час новий поштовх свого розвитку отримала екскурсійна справа. В ряді гімназій м. Києва сформувалася практика проведення закордонних екскурсій під час яких учні відвідували інші країни.

Учнівські екскурсії, як складова літніх канікул були введені циркуляром від 2 серпня 1900 р. №20185, міністром народної освіти про використання канікулярних днів для проведення екскурсій. Він скасовував практичні, обов'язкові, канікулярні роботи, які були поширені з 1873 р. У 1916 р. екскурсії були обов'язково введені у навчальні плани гімназій [1, с.35]. Новий екскурсійний напрямок, повинен був стати одним з методів шкільного навчання та виконувати конкретні освітні задачі [2, с.116].

Приватна гімназія В. І. Петра міста Києва в цей період постійно організувала закордонні екскурсії, котрі проходили під час літніх канікул. Варто відзначити, що екскурсіям передувала ретельна підготовка, яка починалася ще в жовтні, з розробки маршруту, визначення вартості, затвердження їх на педагогічній раді та отримання дозволу в управлінні навчального округу або окружного інспектора. Для майбутніх учасників обов'язково читали лекції з: історії, географії, природознавства та літератури країн подорожі; проводили навчання зі збору ботанічних колекцій та метеорологічних спостережень. Цікаво, що в звітах про

екскурсії знаходимо згадку про відвідання не лише природних та історичних пам'яток, але й промислових об'єктів [3, с.27-29; 2, с.15]. Під час літніх канікул учні гімназії В. І. Петра відвідали Німеччину, Чехію, Швейцарію, Австрію, Італію, Бельгію, Нідерланди та Угорщину. Побували в картинних галереях, історичних, художніх та природничо-історичних музеях. Ознайомились з історичними, культурними та природними пам'ятками цих місць: палацами, фортецями, соборами, церквами, пам'ятниками, картинними галереями, виставками. Відвідали Саксонську Швейцарію, гору Салев в Терріте, Рейнський водоспад, Гринвальдський льодовик, акваріум, зоологічний та пальмові сади в Тиргартені, в Адельсбергі – найбільший у світі сталактитовий грот, знаменитий парк Сан-Сусі в Потсдамі; у Вероні – давньоримську арену, галерею «Цвінгер» у Дрездені («цвінгером» називали частину фортеці між зовнішніми та внутрішніми фортечними мурами), в Шарлотенбурзі – королівський палац та Мавзолей, в Будапешті – нову будівлю парламенту, базиліку, у Празі – стару ратушу з дивовижним зовнішнім годинником, старовинний Карлів Міст, знаменитий фонтан Шенебрунек, в Лютиху (Л'єжі) – палац Правосуддя з Королівськими покоями, в Брюге – вічеву башту, Градишанську та Шильйонську фортеці, тощо [4,с.27-28; 5,с.31-32; 6, с.54-55].

Отже, учнівським екскурсіям початку ХХ ст. надано систематизований, ґрунтовний та планомірний характер з обміркованим освітнім матеріалом. Тому гімназисти були добре обізнані як з давньою, так і з сучасною історією, культурою, розвитком науки та економіки інших країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бетлій, О.В. (2015). Учнівські екскурсії по Києву в роки Першої світової війни. *Наукові записки НаУКМА. Історичні науки*. Том 169.
2. Вербицький, В.А., Дзюбан, О.В., Шуст, О.М. (2018). Освітні шкільні екскурсії: історичний досвід минулого (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). *Наукові праці ЧНУ ім. Петра Могили. Педагогіка*. Вип. 299. Т. 311.

3. Наровлянський, О. (2017). Експерсії в системі вітчизняної освіти та виховання (XIX – початок XX ст.). *Історико-педагогічний альманах № 2*.
4. Отчет попечителя Киевского ученого округа о состоянии гимназий и прогимназий за 1905 г. Киев. Типо-литография Товарищества Н. Н. Кушнерев и К., в Москве, Киевское отделение. 1906 г.
5. Отчет попечителя Киевского ученого округа о состоянии гимназий и прогимназий за 1906 г. Киев. Типо-литография Товарищества Н. Н. Кушнерев и К., в Москве, Киевское отделение. 1907 г.
6. Отчет попечителя Киевского ученого округа о состоянии гимназий и прогимназий за 1907 г. Киев. Типо-литография Товарищества Н. Н. Кушнерев и К., в Москве, Киевское отделение. 1908 г.

Ковальчук Вікторія Василівна, випускниця аспірантури

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

e-mail: viktoriya.koval4uk@gmail.com ORCID: 0000-0001-7428-9124

ШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ПОЧАТКОВА ЛАНКА В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СОЛДАТ ТРЕТЬОГО РЕЙХУ

Ключові слова: освіта, виховання, гендер, Третій Рейх.

Запровадження нової гендерної політики стояло для нацистів на рівні з ідеєю про збереження життя нації. Оскільки гендерна політика мала вирішити декілька ключових проблем нацистів: допомогти вийти державі з демографічної кризи, вирішити питання безробіття, допомогти у побудові «народного співтовариства» тощо. В цілях посилення ефективності нової політики, було вирішено реалізувати її ідеї через якомога ширше коло сфер, які регулювалися державним апаратом до 1933 р., або з 1933 р. переходять під повноцінний контроль держави. Однією з таких сфер стала система освіти, зокрема шкільної. З кінця 1920-х рр. нацисти роблять особливий акцент на ролі молоді в майбутньому націонал-соціалістичного руху. Розуміючи потенціал молоді як майбутніх виразників нацистських прагнень, відбулося наскрізне наповнення шкільної освіти нацистською ідеологією.

Мета – дослідити систему шкільної підготовки молодих хлопців як частину загальнодержавної концепції з побудови нових громадян Третього Рейху, які б були дієвою частиною «народного співтовариства».

Дві вихідні проблеми, які стали рушієм багатьох змін в системі шкільної освіти, були: недостатнє почуття спільності та колективу, яке не дозволяло сформувати почуття колективної відповідальності перед націонал-соціалістичною громадою; переважання розумового виховання, а не фізичного, і як наслідок – неможливість сформувати міцний та витривалий характер у школярах. Нестача потрібних якостей у школярів, в розумінні нацистів, призводила до нації, яка теж не володіла потрібними якостями та не могла претендувати на успіх на світовій

арені. Тому було вирішено побудувати нацистську систему освіти на принципах расової та біологічної наук [1, с. 43].

Расовий компонент шкільної програми мав утвердити молодих хлопців в думці про першість арійської раси. В своєму логічному розвитку ця ідея доходила до висновку, що задля існування своєї раси, слід було знищити ті народи, які цьому заважали [2, с. 43]. Також реалізація цієї ідеї вимагала від молодих хлопців володіти набором певних якостей: мужність, сміливість, ідейність, послух (безвідмовне виконання наказів та обов'язків), але разом з тим володіння лідерськими якостями (бути лідером у своїй справі та своїх діях), дисциплінованість тощо. Постійні заняття спортом мали теж посприяти у вихованні характеру, однак, в першу чергу, загартувати тіла молодих хлопців та підготувати їх до подальших значних фізичних навантажень.

Шкільній освіті вдалося стати першою ланкою, яка відповідала за ідейне наповнення молодих хлопців. Кожен шкільний предмет був змінений відповідно до цілі, яку нацисти ставили перед ним. В своєму поєднанні всі шкільні дисципліни змогли створити необхідне ідеологічне підґрунтя. В подальшому виховну роль переважно перебирають на себе молодіжні організації Третього Рейху.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в дослідженні наступних рівнів системи освіти Третього Рейху, щоб дослідити освіту нацистської Німеччини в комплексі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Keeley, J. (2000). Life in the Hitler Youth. San Diego, CA, Lucent Books.
2. Mann, E. (2014). School for Barbarians: Education Under the Nazis. Dover Publications.

Лазько Єлизавета Сергіївна, студентка III курсу
факультету суспільно-гуманітарних наук
Київській університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
e-mail: yslazko.iff21@kubg.edu.ua

ФЛОРЕНТІЙСЬКІ ГІЛЬДІЇ XIV СТ.: АНАЛІЗ ПРАВОВИХ ЗАСАД

Ключові слова: професійні мистецтва, основні гільдії, другорядні гільдії, статут, Флоренція, Калімала, правові засади.

Починаючи з X ст., у містах Європи з'являються об'єднання купців та ремісників, які створюються з метою взаємодопомоги та захисту власних прав від феодалів. Флоренція не стає виключенням. Вивчення історіографії засвідчує, що флорентійські гільдії мали немало автономію та вплив на місто. Тому ставимо за мету на підставі аналізу норм статутів XIV ст. та доробку історіографії з'ясувати правові засади Флорентійських гільдій, а також визначити, наскільки корпорації були вільні у своїх діях.

У Флоренції гільдії визначали, як «Arte» або професійними мистецтвами, а також поділяли на основні (Maggiori) та другорядні (Minori), або, на тих, хто мав повну та умовну владу над містом. Обов'язковим було входження та давання присяги одній із гільдій, без цього заборонялося торгувати в місті. Законом для членів корпорацій були статuti. Норми статутів з одного боку намагалися зробити учасників професійних корпорацій прикладом доброчесності та дисципліни, а з другого боку – ставили за мету захист їх права. У основних гільдій захист прав міг поширюватися навіть за межі держави. Загалом за статутами основних професійних мистецтв та історіографії можна прогледіти велич та їх можливості до впливу на життя міста [1-5].

Кожна гільдія мала розвинений апарат з посадовців. Наприклад, у гільдії Калімалі (Calimala), яка спеціалізувалася на продажі тканин, були такі посади, як консули, радники, нотаріуси, камергер, арбітри, посланці, нічні сторожі, бігуни, брокери, пріор тощо. У другорядних гільдіях посадовці в більшості мали вплив у

середні корпорації, тим часом основні гільдії за допомогою обраних консулів та пріорів могли контролювати все місто, а згодом і Флорентійську республіку [3-5].

Отже, основні та другорядні гільдії Флоренції мали чимало спільного у правових засадах. Утім, основні професійні корпорації як нормативно, так і фактично були більш впливовими у своїх діях порівняно з другорядними.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні повсякденної діяльності Флорентійських гільдій не лише в аспекті статутних норм, а в розрізі їх щоденного застосування в соціальній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dionigi, R. (2014). Le corporazioni delle arti e mestieri a Firenze. In M. Cambareri (Eds.), *Stemmi robbiani in Italia e nel mondo: per un catalogo araldico, storico e artistico* (pp. 77-85). Polistampa.
2. Najemy, J.M. (1979). Guild Republicanism in Trecento Florence: The Successes and Ultimate Failure of Corporate Politics. *The American Historical Review*, 84(1), 53–71. <https://doi.org/10.2307/1855659>
3. Camagna, A. (1932). L'organizzazione interna delle arti maggiori in Firenze. *Archivio Storico Italiano*, 90 (Serie 7, Vol. 18)(4 (344)), 165–203. <http://www.jstor.org/stable/26241066>
4. Giovanni, F. (1889). Statuto dell'arte di Calimala dell'anno 1301. Giovanni F (Ed.). *L'arte dei mercanti di Calimala in Firenze, ed il suo più antico statuto* (pp. 67-170). Fratelli Bocca Editori.
5. Morandini, F. (1956) Statuti delle arti dei fornai e dei vinattieri di Firenze. Leo S. Olschki Editore.

Мироненко Анастасія Павлівна, студентка V курсу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

e-mail: armyronenko.fshn23m@kubg.edu.ua

ЖІНКА МОДЕРНОЇ ДОБИ В УКРАЇНІ: ПРИКЛАД РОДИНИ ТРЕБИНСЬКИХ

Ключові слова: емансипація, жіноцтво модерної доби, гендерні студії, О.М. Требинська.

У сучасному світі «жіноча» історія набула значної актуальності. Зі зміною поглядів на роль жінок у суспільстві та набутті ними більш широких прав, підвищилась і цікавість до досліджень, що присвячені детальному огляду жіночої історії. Для нас актуально відстежити витоки та розвиток шляху, який пройшли жінки, щоб здобути сучасні свободи.

Проміжок XIX-XX століть характеризується кризою традиційних цінностей, в центрі уваги опиняється інститут сім'ї та питання жіноцтва. Загальноприйняті норми під впливом емансипації почали піддаватись критиці. Найбільші зрушення відбувались в темах можливостей здобуття жінками освіти, професійних навичок, та набуття рівних із чоловіками прав. [1] У суспільстві України кінця XIX століття вступ у шлюб і створення сім'ї вважали обов'язковим етапом жіночої долі. Фактично, самореалізація жінок тоді обмежувалась заміжжям і материнством, а суспільна роль жінки зводилась до амплуа супутниці чоловіка. Відповідно жінки не були достатньо впливовими, економічно залежали від чоловіків, а їх голос не мав достатньої ваги. Статеві-природні відмінності зумовлювали гендерні ролі у суспільстві, а також визначали нормовані моделі поведінки. Питомо чоловічими якостями вважались сила й влада, від жінок же очікували делікатності й пасивності. Прихильниці жіночої емансипації наголошували на необхідності нового погляду на концепцію шлюбу та місця жінок у суспільстві. Відтак шлюб мав засновуватись на партнерстві, спільних життєвих поглядах, а найголовніше рівності жінок з чоловіками у можливостях саморозвитку і власної реалізації поза межами дому.

У нашому дослідженні використано архівні матеріали фонду №91 Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтв України, а саме документи родини українських громадських діячів Требинських, основною фондоутворювачкою якого є Олена Миколаївна Требинська.[2] Олена Миколаївна походила із заможної дворянської родини лікарів. Требинські брали активну участь у культурному та суспільно-політичному житті інтелігенції країни: займались благодійністю, проводили поетичні вечори, мали тісні контакти із тогочасними впливовими родинами. Сама ж Олена Миколаївна була надзвичайно освіченою жінкою, здобула фах лікаря закінчивши Київські вищі курси лікарів, перекладала твори з англійської та французької мов. Займалась громадською та науковою роботою. Була членом секції наукових працівників АН УРСР, членом редакції Українського словника, а також авторкою багатьох досліджень з медицини.

Студіювання матеріалів фонду уможливить ґрунтовніше знайомство як із суспільно-політичною атмосферою епохи, безпосереднім досвідом життя містян, освітніми запитамі конкретних родин, формуванням професійно-соціальних зацікавлень доньок, і допоможе виявити приклад життєвого шляху жінки, яка зуміла реалізуватись як в типовій для того часу ролі дружини і матері, так і в ролі медикіні, громадської діячки й науковиці. Олена Миколаївна Требинська (1885-1967 рр.), як свідчать документальні матеріали, була надзвичайно активною та емансипованою громадянкою, котра змогла всупереч панівним стереотипам реалізувати обрану соціально-професійну місію і залишити значний доробок нащадкам. Таким чином, Гендерно-специфічний досвід має стати невід'ємною складовою історичного знання України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кісь, О. (2008). Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX століття). Інститут народознавства НАН України;
2. Опис № 1. Требинські - українські громадські діячі (1856-1967). 91 (арк.1, 2), ЦДАМЛМ України.

Орловський Роман Володимирович, аспірант
кафедри філософії та культурного менеджменту
Національного університету «Острозька академія» м. Острог, Україна
email: orv1979@gmail.com ORCID: 0000-0002-6924-3866

ВІЗИТ ЧАРЛЬЗА ТЕЙЗА РАССЕЛА ДО КИШИНЕВА

Ключові слова: Товариство Вартової Башти, Йосип Рабинович, проповідь серед євреїв, мова їдиш, гостинність.

Чарльз Тейз Рассел (1852–1916) – засновник релігійного руху Міжнародні дослідники Біблії та Товариства Вартової Башти. Він здійснював численні проповідницькі подорожі як в середині Сполучених штатів, так і на інші континенти та частини світу. Так у 1891 р. в рамках своєї першої закордонної поїздки він відвідав місто Кишинів з метою зустрічі зі своїм товаришем Йосипом Рабиновичем. Тому метою цього дослідження є опис відвідування засновником Товариства Вартової Башти міста Кишинів.

Маршрут пролягав починаючи США через низку європейських країн. Після відвідин Відня він залізницею попрямував до Кишинева. Там Рассел планував зустрітися з Йосипом Рабиновичем, євреєм, який сповідував християнство і проповідував свої погляди серед євреїв того міста. Зауважимо, що Рассел, описуючи своє перебування в Кишиневі, написав свого листа з Одеси зазначаючи свою локацію наступним чином «Odessa, Bessarabia, Russia». Подібно до Одеси, Кишинів він також ідентифікує як російське місто. У цьому листі Рассел замість звичного слова «євреї», використовує біблійне шанобливе слово «ізраїльтяни». Таким чином він наголошував на приналежність цього народу до Біблійних обітниць, які Бог дарував їхнім праотцям – Аврааму, Ісааку та Якову – та невдовзі, на думку релігійного діяча, має їх сповнити, повернувши цей вибраний народ на їхню історичну батьківщину.

Рассел розповідає про приємну зустріч та спілкування, яку він мав у домі Йосипа Рабиновича. В його домі був ручний верстат для друкування релігійних брошур на мові їдиш, яку Рабинович охарактеризував як «єврейсько-російсько-

німецький жаргон». Також поруч знаходився молитовний будинок із залом розрахованим на 125 місць. В Кишиневі на той час мешкало близько 50 тисяч євреїв, що створювало для цього єврея-християнина хороші перспективи в його духовній праці. Рассел відмітив, що його власна релігійна діяльність та служіння єврейського товариша мають різне спрямування, однак містять певну спорідненість і виклики. Рабинович працював серед євреїв, які чекають настання Божого Царства, обіцяного пророками, але не вірять в Ісуса як Викупителя. Водночас Рассел проповідував серед представників різних християнських конфесій, які визнають Ісуса як Спасителя, однак не вірять у його проповідь про близьке настання Божого Царства завдяки другому приходу Христа. Треба підмітити, що Йосип Рабинович був знайомий з опублікованими працями засновника Товариства Вартової Башти та симпатизував його релігійним поглядам. Але кишинівський місіонер вважав, що тему про другий прихід Христа поки потрібно проповідувати тільки християнам, оскільки вони розуміють багато ідей висвітлених в книгах Нового Завіту, в той час як для євреїв насамперед треба проголошувати свідчення давніх біблійних пророків та докази, що Ісус з Назарету є справжнім Месією єврейського народу. При закінченні візиту, Рассел помолився з Рабиновичем та його сім'єю схиливши колін. При розставанні Рабинович побажав своєму гостю Божого благословіння та сказав: «Моліться за нас, коли будете в Єрусалимі, місті Великого Царя, і особливо на Єлеонській горі». В рамках свого закордонного туру далі Рассел попрямував потягом до Одеси, а звідти кораблем – до Константинополя (саме так він називав місто Стамбул).

Отже, Чарльз Рассел, маючи власні релігійні переконання намагався знаходити спільні точки дотику серед різних християнських лідерів, зокрема і тих, які проповідували для єврейського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Russell, C.T. (1891). Letter to the Church at Allegheny. *Zion's Watch Tower and Herald of Christ's Presence*, 12(9), 126–128.

Орловський Роман Володимирович, аспірант
кафедри філософії та культурного менеджменту
Національного університету «Острозька академія» м. Острог, Україна
email: orv1979@gmail.com ORCID: 0000-0002-6924-3866

ВІДВІДУВАННЯ ЛЬВОВА ЗАСНОВНИКОМ ТОВАРИСТВА ВАРТОВОЇ БАШТИ, ЧАРЛЬЗОМ ТЕЙЗОМ РАССЕЛОМ

Ключові слова: «Сіонізм в пророцтві», протидія, підозра у прозелітизмі, євреї.

Чарльз Тейз Рассел (1852–1916) – засновник Товариства Вартової Башти та релігійного руху Міжнародні дослідники Біблії, від якого беруть початок багатомільйонна релігійна організація Свідків Єгови та нечисленні групи Дослідників Біблії. Він був активний у намаганнях поширювати власні погляди, зокрема здійснюючи численні проповідницькі подорожі як в середині США, так і закордоном. Так в рамках своєї дев'ятої європейської подорожі в 1911 р. Рассел відвідав місто Львів. Метою дослідження є опис подій пов'язаних з відвідуванням релігійним діячем цього міста.

Рассел відвідав Львів в рамках своєї Дев'ятої європейської подорожі [1]. Зазначимо, що в 1911 році це місто було частиною Австро-угорської імперії, і носило німецькомовну назву – «Lemberg» [2]. Рассел прибув до Львова потягом, прямуючи з Відня через Будапешт та Краків. На 24 березня у нього були заплановані його публічні виступи у великому залі львівського Народного дому. У семи місцевих газетах були розміщені дев'ять оголошень про цю подію, зокрема, українською та польською мовами. Також по місту були розклеєні великі афіші. Чарльз Рассел був представлений як «знаний, славний бесідник з Нового Йорку», який виголосить промову на тему «Сіонізм в пророцтві». Виступ американського гостя того дня мав відбуватися двічі : у післяобідню пору та ввечері. У цій лекції проповідник прагнув наголосити, що біблійні пророцтва щодо відновлення Ізраїльського царства на його історичних землях в Палестині, на його думку, повинні незабаром виконатися [3, с. 121].

Варто зазначити, що на той час у Львові кількість євреїв складала 28 % усіх містян. Водночас поруч з перспективами, які вбачав Рассел у виступах в цьому місті, мали місце серйозні перешкоди його діяльності. Справа у тім, що єврейський рабин з Нью-Йорку послав своїм одновірцям у Львові телеграфом повідомлення-дезінформацію, що до них приїжджає американський проповідник-місіонер, який має на меті повернути євреїв у християнство. Згідно слів Рассела, суттю повідомлення Нью-Йоркського рабина було наступне: «Пастор Рассел – місіонер і найбільша загроза для нашої нації». Таким чином значна частина єврейського населення Львова була налаштована негативно до приїзду Чарльза Рассела і дехто з них рішуче прагнув зірвати його виступ в Народному домі [2].

З цієї причини жодного запланованого заходу провести не вдалося. Як тільки Рассел почав виступ, і перекладач озвучив його перші слова проповідника мовою, зрозумілою присутнім, у залі почав лунаєти осудливий галас, крик та свист. Цей шум не давав змогу американському гостю далі продовжувати свій виступ. Тому, зважаючи на таку складну ситуацію серед аудиторії, Рассел з посмішкою чемно вклонився присутнім та зійшов з сцени. Така ж ситуація повторилася під час виступу ввечері. Водночас деякі відомі львівські євреї, відчуваючи сором, через таке неприязне ставлення своїх краян до американського гостя, згодом вибачалися перед Расселом за негідну поведінку євреїв. Це були один банкір та один юрист. Також, слід зазначити, що під час порушеного спокою в залі на початку виступу один відомий рабин намагався навести порядок серед присутніх. Згодом, як Рассел розповідає, ці «доброзичливі євреї» побоювались, що з релігійним діячем щось може трапитися з боку вороже налаштованих земляків. Тому вони вивели Рассела з залу через задній вхід до автомобіля, і провели його вокзалу, поки проповідник не сів у потяг. Така допомога цих львівських євреїв запевнили Рассела, що не всі місцеві євреї є фанатично налаштованими людьми [2; 3, с. 121].

У якості приведемо спостереження самого Чарльза Рассела. У Львові у той час функціонувала місія Англійської церкви, діяльність якої була спрямована на проповідь християнства серед євреїв. Однак присутність цієї місії не бентежила на місцевих єврейське населення. Однак саме поява у Львові американського

проповідника справила на євреїв особливе хвилювання та жах. Серед них існувало побоювання, що ніби слова цього гостя з США володіють якоюсь «дивовижною чарівною силою», яка впродовж всього двох годин здатна навернути велику частину євреїв у християнство [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Praca do Żydów (1910–1911). (n. d.). Retrieved from: <https://www.pastorrussell.pl/zyciorys/szczegolowy-zyciorys/praca-do-zydow-1910-1911/>
2. Russell, C. T. (1911). Reminders of Apostolic days. *The Watch Tower and Herald of Christ's Presence*, 32(8), 118–119.
3. Україна. (2002). У *Щорічник Свідків Єгови 2002* (с. 118–255). Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania.

Топчий Валерій Ігорович, аспірант 3-го року навчання

факультету історії та філософії

Одеського національного університету імені Іллі Ілліча Мечникова,

м. Одеса, Україна

e-mail: krassus64@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8506-3075

РОБОТА КСЕНОФОНТА АФІНСЬКОГО «АПОЛОГІЯ СОКРАТА», ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ІЗ ВИВЧЕННЯ ОСТАННЬОГО ЕТАПУ ЖИТТЯ ФІЛОСОФА СОКРАТА

Ключові слова: Ксенофонт, Сократ, філософ, Гермоген, суд.

Даний твір Ксенофонта був написаний між 390-380 рр. до н. е., в якому автор розповідає про останній період життя відомого давньогрецького філософа – Сократа (469-399 рр. до н. е.), з метою показати думки вченого наприкінці свого життєвого шляху. Слід зазначити, що твір Ксенофонта частково пов'язаний з іншою його роботою про Сократа, яка має назву «Згадки про Сократа» [3] (була написана у 371 до н. е.) Потрібно додати, що існує ще одна робота під назвою «Апологія Сократа» [1], за авторством відомого філософа Платона (427-347 рр. до н. е.).

Про автора потрібно зазначити, що Ксенофонт Афінський (440-350 рр. до н. е.) – це відомий давньогрецький полководець, політик й історик, який народився в Афінах в передусім запам'ятався історикам, як автор великої кількості робіт з історії, економіки й політики [2].

Якщо казати більш конкретно про кожну із частин праці Ксенофонта, то в першій частині роботи Ксенофонтом відображений діалог між Сократом та Гермогеном, де учень цікавиться в учителя, як він планує свій захист на суді. На слова Гермогена Сократ відповів так: «...двічі вже я пробував обмірковувати захист, але мені противиться бог...» [4]. А другу частину свого твору Ксенофонт присвятив виступу Сократа на суді, де відомого філософа звинувачували, за даними автора, у державній зраді, розбещенні молоді й неповазі до старих богів. Впродовж декількох своїх виступів Сократ звертався до свого обвинувача й до

населення Афін загалом, однак філософа все одно визнали винним [4]. З приводу останньої частини роботи. Ксенофонт її присвятив втісі друзів Сократом, який, за словами автора, побачив як вони горюють й вирішив заспокоїти їх, сказавши, що смерть все одно б прийшла за ним, після чого автор робить свої висновки.

З вище викладеного можна зробити висновок, що твір Ксенофонта «Апологія Сократа» є докладним переказом того, як відчував себе Сократ під час звинувачення проти нього й під час суду. Однак слід зазначити, що вважати дану працю абсолютно достовірною – неможливо, у зв'язку із відсутністю підтвердження наданої Ксенофонтом інформації з біографії Сократа у інших авторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Платон, (1999). Діалоги / [пер. з давньогр. Й. Кобів, У. Головач, Д. Коваль, Т. Лучук, Ю. Мушак]. Київ: Основи, 365 с.
2. Топчий, В.І. (2023). Твір Ксенофонта Афінського «Захист Сократа в суді», як основного джерела із вивчення смерті філософа Сократа. *Збірник наукових матеріалів СХХІV міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Травневі наукові зібрання - 2023»* / Івано-Франківськ: el-conf.com.ua, 2023. 188–192.
3. Xenophon`s Memoirs of Socrates (2016). *Xenophon`s Memorabilia and The Apology of Socrates* / [translated by S. Fielding]. Piscataway: Gorgias Press, 57–212.
4. Xenophon. The defence of Socrates, before his judges (2016). *Xenophon`s Memorabilia and the Apology of Socrates* / [translated by S. Fielding]. Piscataway: Gorgias Press, 213-223.

Топчий Валерій Ігорович, аспірант 3-го року навчання

факультету історії та філософії

Одеського національного університету імені Іллі Ілліча Мечникова,

м. Одеса, Україна

e-mail: krassus64@gmail.com

ORCID: 0000-0001-8506-3075

РОБОТА КСЕНОФОНТА АФІНСЬКОГО «АГЕСІЛАЙ», ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ІЗ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЯ ЦАРЯ АГЕСІЛАЯ II

Ключові слова: Ксенофонт, Агесілай II, цар, війна, джерело.

Робота «Агесілай» була створена між 358-356 рр. до н. е. й загалом була присвячена спартанському царю й полководцю Агесілаю II (442-358 рр. до н. е.). Автором даного твору є Ксенофонт Афінський – відомий давньогрецький політик й письменник (440–350 рр. до н. е.) родом з Афін [2, 3, 6]. Слід зазначити, що дану працю Ксенофонта можна віднести до двох літературних жанрів: панегірику й некрологу. Можна також додати, що окрім Ксенофонта дослідженням постаті Агесілая II займався інший відомий історик Плутарх. (50-125), який написав роботу, яка має назву «Порівняльні життєписи» [1], де він написав біографію спартанського царя.

Тепер більш докладно про твір Ксенофонта. Слід одразу зазначити, що перша та друга частини твору загалом присвячені загальним біографічним відомостям про царя Агесілая II. У першому розділі автор розказує про військово-політичну діяльність Агесілая на Близньому Сході, де він знаходився разом із військом з метою захисту грецьких міст від персів. [4, 5]. А в другому розділі автор розповідає про діяльність Агесілая II під час Коринфської війни й в подіях після неї [4, 5].

Третю частину автор присвятив благочестивості спартанського царя. А четвертий розділ Ксенофонт присвячує благородству, скромності та щедрості Агесілая II. Впродовж п'ятого та шостого розділів Ксенофонт розказує про скромність у їжі та сні й про утримання від пияцтва та любові спартанським царем, а також про його відважність і мудрість. А в сьомому розділі автор коротко

розповідає випадки із життя Агесілая II, які пов'язані із його відношенням до Спарти. Слід зауважити, що давньогрецький письменник звертає увагу на те, що Агесілай II активно виступав проти війн між греками, але був змушений брати в них участь [4, 5]. Також потрібно додати, що у восьмій частині свого твору Ксенофонт розповідає про привабливість Агесілая II, а дев'яту – звертає увагу на різницю між спартанським царем та правителями Персії. В останніх двох розділах автор робить свої висновки [4, 5].

Із вищевикладеного можна зробити висновок, що роботу Ксенофонта «Агесілай» можна віднести до важливого біографічного твору про життя та характер спартанського царя Агесілая II. Однак слід зазначити, що вважати дану працю абсолютно достовірною – неможливо, у зв'язку із відсутністю деяких важливих подій з біографії Агесілая у Ксенофонта (наприклад, битва при Мантінеї).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Плутарх, (1991). Порівняльні життєписи / [пер. з давньогр. Й. Кобова, Ю. Цимбалюк]. Київ: Дніпро, 440 с.
2. Топчий, В.І. (2023). Аналіз твору Ксенофонта Афінського «Агесілай», як основного джерела з вивчення біографії царя Агесілая II. *Збірник наукових матеріалів СХХІ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Розвиток науки та техніки під час світової кризи»* / Запоріжжя: el-conf.com.ua, 2023. 123-128.
3. Xenophon, (1890). Agesilaus / [translation by H.G. Dakyns]. London: Macmillan and Co., 52 p.
4. Xenophon: Ethical Principles and Historical Enquiry / Mnemosyne. Supplements. History and Archaeology of Classical Antiquity, Vol. 348 / Boston: Brill, 2012. 804 p.

Шлапай Марія Андріївна, магістрантка VI курсу

Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

mashlapai.fshn22@kubg.edu.ua

АМЕРИКАНСЬКИЙ VOGUE ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ: ВИТОКИ НОВОГО ЖІНОЧОГО ОБРАЗУ

***Ключові слова:** емансипація, жіноцтво модерної доби, жіноча періодика, мода, комерціалізація жіночої зовнішності, гендерні студії.*

На тлі емансипації відбувається безліч змін в суспільстві, культурі та інших сферах. Сучасні дослідники все частіше звертають увагу на гендерний аспект у науці, який розглядається як відносно новий напрямок у мікроісторії.

Революційним інструментом модерної епохи стали спеціалізовані періодичні видання, які мали чималий вплив на свою читацьку аудиторію, а особливо на її жіночу частину, зокрема найвідоміше з них — американський модний журнал Vogue, який був створений у 1892 році.

Метою даного дослідження є аналіз процесу відображення моди і стилю початку ХХ століття, їх впливу на суспільні стандарти, культуру та обговорення важливих соціокультурних питань на сторінках американського журналу Vogue.

На початку століття темп моди в США все більше прискорювався, і елементом, головним чином відповідальним за зміну цього темпу, було розширення індустрії жіночого одягу «прет-а-порте». [1] Це поняття представляє собою колекції одягу, які розробляють модні бренди та дизайнери для широкого ринку. Це дозволило більшій кількості людей купувати більше одягу, що в свою чергу збільшило попит на нові моделі, а отже виникла і потреба у рекламі. Разом із стрімкою індустріалізацією, відбувалось масове зростання кількості газет, журналів та рекламних матеріалів. Завдяки періодиці мода стала більш доступною, різноманітною та швидкоплинною, і це відобразилося в споживацьких звичках та культурному ландшафті того часу.

Vogue, один із найвпливовіших у світі журналів про жіночу моду та красу, був заснований Артуром Болдуїном Тьорнером (1856-1906) наприкінці ХІХ

століття як щотижневий журнал для вищих прошарків суспільства. На початках він був розрахований на соціальну еліту Нью-Йорка та висвітлював новини місцевої соціальної сцени, традицій вищого суспільства та соціального етикету. [2] Важливу роль у ранньому Vogue відігравали в тому числі чоловіки та спорт. Редакція на чолі з Артуром Тьорнером вважала, що це журнал і для леді і для джентльменів, а не лише жіночий модний журнал, яким ми знаємо Vogue сьогодні.

Все змінилось у 1909 році, коли молодий видавець Конде Наст (1873-1942) купив видання та перетворив його на провідний журнал, що започаткував кардинально новий підхід до жіночої періодики. [3] Конде хотів, щоб видання мало авторитет у питаннях смаку, одягу чи будь-чого іншого, і він хотів, щоб воно сподобалася людям, які мали гроші, але критерієм для яких був смак, а не масова популярність. [1] Конде Наст із своєю командою перекваліфікував журнал у виключно жіноче видання. Причина була досить прагматична, він зрозумів, що саме жінки здійснюють більшість покупок. Своєю цільовою аудиторією редакція журналу хотіла бачити заможних жінок та тогочасних лідерів думок, які були спроможні вести за собою маси, і заохочувати їх купувати те, що рекомендує Vogue.

Журнал створив атмосферу, що гарантувала йому соціальний престиж, який ніколи не ставився під сумнів. Vogue виступав як платформа для встановлення стандартів краси, стилю та елегантності. Він не тільки сприяв сприйняттю тенденцій в індустрії жіночої моди та краси, але також сам став причиною змін у культурному мисленні, одязі та поведінці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chase, E.W., Chase, I. (1954). Always in Vogue. Doubleday.
2. «Vogue» Encyclopedia of Clothing and Fashion. Retrieved from Encyclopedia.com:
<https://www.encyclopedia.com/fashion/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/vogue>
3. «Vogue» St. James Encyclopedia of Popular Culture. Retrieved from Encyclopedia.com: <https://www.encyclopedia.com/media/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/vogue>

Яковець Ольга Євгеніївна, здобувачка другого (магістерського) рівня

вищої освіти першого року навчання

e-mail: akovec370@gmail.com

ORCID: 0009-0003-1507-087X

Науковий керівник: **Антощак Марина Миколаївна**, к.і.н., доц.

e-mail: mberezhna1966@ukr.net

ДВНЗ «Бердянський державний педагогічний університет», м. Запоріжжя, Україна

ПРИЧИНИ ГЕНОЦИДУ КРИМСЬКИХ ТАТАР 1944 РОКУ: ОФІЦІЙНА ВЕРСІЯ ТА ПРИХОВАНІ МОТИВИ

***Ключові слова:** геноцид, причини, кримські татари, мотиви.*

Тема геноциду кримських татар, вчиненого радянською владою в травні 1944 року, який ще називають депортацією, сьогодні є досить актуальною для вітчизняних та зарубіжних істориків. Особливо зараз, після здійсненої російської анексії українського кримського півострова в 2014 році. Як і тоді, в 1944 році, радянська влада примусово виселила майже 200 тисяч кримчаків (Кралюк, 2018, с. 243), так і 2014 році путінський режим знову розпочав утиски, переслідування й арешти татар в Криму за релігійною, національною та політичною ознаками. Найбільш гострі дискусії у науковців викликає питання причин радянського злочину 1944 року. Добре відома офіційна версія, але багато хто не бачить, чи то не хоче бачити справжніх, прихованих мотивів.

Метою є проаналізувати доступну літературу й джерела та на основі отриманих результатів висвітлити офіційну радянську версію причин депортації кримських татар 1944 року та з'ясувати справжні причини цього злочину влади.

Основним аргументом радянської версії причин депортації кримських татар у 1944 році, а разом із тим і радянської пропаганди, являється міркування, наче б то у період так званої «Вітчизняної війни» переважна більшість кримських татар стали колаборантами та дезертирами. Одним словом — зрадниками. У постанові Державного комітету оборони СРСР № ГОКО-5859 від 11 травня 1944 року про виселення кримських татар весь кримськотатарський народ було звинувачено в пособництві німецькому окупаційному режиму (Кралюк, 2018, с. 243). Не одне

покоління українців виросло, знаючи цю версію тієї кривавої історії. Радянські комуністи пішли на цей крок, не зважаючи навіть на те, що багато кримців воювали в лавах Червоної армії й були нагороджені відзнаками різного гатунку, в тому числі й зірками Героїв Радянського Союзу (Амет-Хан Султан, Джафер Осман Топчі та інші). Неофіційні, але досить популярні на сьогоднішній день теорії, висвітлені в працях таких сучасних українських істориків як П. Кралюк, Я. Грицак та С. Каюк. Автори, хоч із деякою різницею в умозаключеннях, в цілому сходяться на тому, що депортація 1944 року була потрібна радянській владі для того, щоб зачистити тили й підготувати плацдарм для майбутньої війни з Туреччиною заради просування на Близький Схід, а також як захід підготовки до можливої Третьої світової війни. Хоч воювати не довелося, проте збулася заповітна російська мрія: Крим став «ісконно руським півостровом».

У ході дослідження ми дійшли беззаперечного факту, що радянська влада примусово депортувала майже 200 тисяч кримських татар зовсім не через колабораціонізм останніх. Керівництво СРСР того часу мало набагато більш далекосяжні плани, в яких кримці виявилися зайвими.

Дана робота в подальшому може стати основою повноцінних статей та історичних розвідок, курсових, дипломних та дисертаційних праць.

Тема даного дослідження досі є спірною та дискусійною, через це — дуже цікавою, але складною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кралюк, П.П. (2018). Півтори тисячі років разом. Спільна історія українців і тюркських народів. Фоліо.
2. Грицак, Я.Й. (2022). Подолати минуле: глобальна історія України. Портал.
3. Плохій, С.М. (2021). Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. КСД.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

СЕКЦІЯ 6.

**МЕДИЧНІ НАУКИ: ДІАГНОСТИКА,
ЛІКУВАННЯ, ПРОФІЛАКТИКА.
ФАРМАЦЕВТИЧНІ ТА
СТОМАТОЛОГІЧНІ НАУКИ.**

Біда Віталій Іванович, доктор медичних наук, професор,
Дорошенко Олена Миколаївна, доктор медичних наук, професор,
Омельяненко Ольга Анатоліївна, кандидат медичних наук, доцент,
Волосовець Тетяна Миколаївна, доктор медичних наук, професор,
Леоненко Павло Вікторович, доктор медичних наук, професор,
Дорошенко Максим Віталійович, кандидат медичних наук, доцент,
Андрусенко Алла Сергіївна, кандидат медичних наук, доцент,
Радько Валерій Іванович, кандидат медичних наук, доцент,
Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
м. Київ, Україна e-mail: durektsiya_is@ukr.net

**АЛГОРИТМ ВПРОВАДЖЕННЯ НАВЧАННЯ ЗА ФАХОМ
«СТОМАТОЛОГІЯ» У СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ НА СТОМАТОЛОГІЧНОМУ
ФАКУЛЬТЕТІ НУОЗ УКРАЇНИ ІМЕНІ П. Л. ШУПИКА**

Актуальність. Стоматологічні захворювання, у тому числі зубо-щелепові аномалії, мають значну поширеність і в структурі загальної захворюваності населення України посідають провідне місце. В умовах пандемії та військового стану ефективність профілактичних заходів різко впала, що негативно впливає на стоматологічне здоров'я населення [1]. Важливу роль у вирішенні цієї проблеми мають відігравати сімейні лікарі, які є представниками первинного рівня медико-санітарної допомоги. Сімейний лікар повинен займати провідне місце в профілактиці і виявленні захворювань, у тому числі стоматологічних, особливу увагу приділяти гігієнічному навчанню і вихованню населення, санітарній просвіті [2,3].

В умовах військового стану ефективність профілактичної роботи по запобіганню розвитку стоматологічних захворювань суттєво знизилася, особливо в регіонах, де проходять активні бойові дії.

У зв'язку з міграцією населення зросло навантаження на лікарів взагалі і на лікарів-стоматологів, ортопедів у тому числі, за рахунок надання стоматологічної

допомоги не тільки місцевим жителям, а і переміщеним особам. Голови деяких осередків ГО «Асоціація стоматологів України» звертають увагу на наступні проблеми в умовах військового стану: ріст загальносоматичної патології у населення та зв'язок з несанованістю порожнини рота; ріст аномалій та деформацій зубо-щелепної системи та інвалідизація дітей за рахунок раннього видалення зубів та виникнення скелетних аномалій, як результат відсутності надання стоматологічної допомоги дітям; збільшення кількості юнаків призовного віку, які не зможуть проходити військову службу (за наявності зубо-щелепних аномалій, деформацій, каліцтва) [5].

Отже, питання узагальнення досвіду та удосконалення надання стоматологічної допомоги в умовах дії військового стану на даний час є надзвичайно актуальним.

У зв'язку з обмеженим доступом до стоматологічної допомоги населення у різних регіонах України в період військового стану та бойових дій з боку РФ, важливо профілакувати та запобігати розвитку стоматологічних захворювань, в тому числі зубо-щелепових аномалій.

В умовах військового стану все більше із патологією зубо-щелепової системи доводиться стикатися не тільки лікарям-стоматологам, але й лікарям інших спеціальностей, в першу чергу, первинної ланки – сімейним лікарям.

Беззаперечна необхідність тісного контакту лікаря загальної практики і лікаря-стоматолога для профілактики, раннього виявлення і лікування загальної патології, на фоні яких можуть розвиватися ті чи інші форми стоматологічної патології, в тому числі – зубо-щелепові деформації.

Досвід зарубіжних фахівців із США засвідчив про те, що більшість пацієнтів похилого і старечого віку, що входять до групи високо ризику по захворюванням порожнини рота, проходять лікування не у лікаря-стоматолога, а у лікарів загальної медичної практики. Американські лікарі первинної медико-санітарної ланки забезпечують: а) якісне і своєчасне обстеження органів і тканин порожнини рота; б) підтримку стоматологічного здоров'я на належному рівні.

Загальновідомим є факт, що лікарі загальної практики у своїй роботі стикаються із низкою труднощів щодо діагностики захворювань ротової

порожнини та їх подальшого лікування. На сьогодні, на жаль, в медичній освіті для більшості українських лікарів загальної практики не передбачено набуття в достатній кількості знань і практичних навиків під час навчання з розділу «Стоматологія», що не дозволяє їм оволодіти відповідними критеріями і методами оцінки стоматологічного здоров'я і стану органів порожнини рота у пацієнтів [5-6].

Проте, можливості лікаря загальної практики у вирішенні проблем збереження і покращення стоматологічного здоров'я у населення досить значні, оскільки первинна ланка медичної допомоги є найбільш поширеним та масовим її видом, а лікарі мають реальну можливість своєчасно і повно пояснити необхідність постійного профілактичного стоматологічного обстеження.

Таким чином, проблема удосконалення знань, умінь та практичних навиків сімейними лікарями за фахом «Стоматологія» є актуальною медико-соціальною проблемою, вирішення якої дозволить суттєво підвищити ефективність стоматологічної допомоги населенню, особливо малозабезпеченому та особам похилого і старечого віку в умовах військового часу.

Важлива роль у вирішенні цієї проблеми відведена сімейним лікарям, які є представниками первинного рівня медико-санітарної допомоги. Сімейний лікар повинен бути компетентним у проблемах первинної ланки і займати провідне місце в профілактиці і виявленні захворювань. Лікарі загальної практики мають організовувати заходи з гігієнічного навчання пацієнтам та пояснювати важливість дотримання гігієни ротової порожнини. Сімейний лікар повинен бути компетентним у проблемах первинної ланки, адже йому відведено ключову позицію у профілактиці та виявленні захворювань [2].

Під час проведення військових дій особливого значення набуває роль сімейного лікаря у сільській місцевості, де лікарі-стоматологи вузького профілю є переважно в районних лікувальних закладах, а пацієнти змушені звертатися майже з усіма проблемами до лікаря загальної практики.

Надзвичайно цінним є те, що лікарі загальної практики мають необхідні знання про анатомію і фізіологію людини, фізіологічні зміни при запальних процесах та розвитку інфекційних захворювань, принципах раціональної фармакотерапії,

побічній дії лікарських препаратів, зв'язку стоматологічного і загальносоматичного здоров'я, що дозволяє їм проводити первинну оцінку стоматологічного здоров'я пацієнтів на належному професійному рівні. Проте, в той же час, необхідно зазначити, що сімейним лікарям необхідно пройти додаткову професійну підготовку в рамках безперервного професійного розвитку для засвоєння і закріплення професійних навиків та вмінь в області стоматології із забезпеченням відповідного інструментарію та обладнання.

Важливим етапом професійної діяльності сімейного лікаря є безперервне професійне навчання. Обов'язкова система безперервної професійної освіти має на меті підтримання необхідного рівня знань і практичних навичок лікаря, зростання професійного рівня, удосконалення отриманих раніше знань і вмінь, опанування нових наукових і технічних можливостей медицини, у тому числі - стоматології. Усе це створює умови для високого рівня надання якісної допомоги та попередження розвитку захворювань і своєчасне їх виявлення і лікування.

Тому ми вважаємо доцільним запровадити на кафедрах стоматологічного факультету НУОЗ України імені П. Л. Шупика курси тематичного удосконалення, фахові школи і семінари для сімейних лікарів. Це буде сприяти розширенню можливостей сімейного лікаря для надання кваліфікованого обслуговування, оскільки сімейний лікар – інтеграційний фах, і чим більше послуг надасть сам лікар, тим менше він направлятиме своїх пацієнтів на вторинну ланку надання медичної допомоги.

На нашу думку, до переліку основних питань програми циклів безперервного професійного розвитку лікарів загальної практики на кафедрах стоматологічного профіля доцільно включити наступні розділи:

- забезпечення належної якості стоматологічного обстеження, діагностики та ефективного лікування шляхом навчання сімейних лікарів роботі із затвердженими офіційними протоколами надання стоматологічної допомоги;

- вивчення симптомів і клінічних ознак розповсюджених стоматологічних захворювань, суті проведення стоматологічних процедур та їх цілей;

- порядок взаємодії лікаря і пацієнта при виявленні патології;

- порядок взаємодії лікаря загальної практики і лікаря-стоматолога у разі виявлення стоматологічної патології;
- організація профілактичних оглядів прикріпленого контингенту з повним обстеженням органів ротової порожнини.

Перспективи подальших досліджень. Впровадження міждисциплінарного підходу до стоматологічної допомоги дає принципово нові можливості для ранньої діагностики стоматологічних і низки системних захворювань, що надасть можливість суттєво мінімізувати об'єми і вартість стоматологічної допомоги та значно покращити якість життя пацієнтів.

Конфлікт інтересів. При написанні тез жодного конфлікту інтересів не виявлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pavlenko, O.V., Volosovets, T.M., Doroshenko, O.M., Doroshenko, M.V., & Bakshutova, N.O. (2020). Zasto-suvannya dystantsiynoyi osvity u pislyadyplomniy pidho-tovtsi likariv-stomatolohiv v umovakh karantynnykh zakhodiv [Application of distance education in postgraduate training of dentists in quarantine measures]. *Medychna osvita – Medical Education*, 3, 13-16 [in Ukrainian].
2. Lyakhova N.O., Filatova V.L, Holovanova I.A. (2016). Profilaktyka stomatolohichnykh zakhvoryuvan' sered dytyachoho ta dorosloho naseleння Ukrayiny v praktytsi simeynoho likarya. *Zdorov"ya natsiyi*, 1–2 (37–38) [in Ukrainian].
3. Volosovets' T.M. Doroshenko O.M., Doroshenko M.V (2014). Pervynna profilaktyka stomatolohichnykh zakhvoryuvan' v roboti simeynoho likarya. *Visnyk naukovykh doslidzhen'*, 1, 63-65. [in Ukrainian]. Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vndt_2014_1_23.
4. Lysty do prezydenta HO «ASU» holiv deyakykh oseredkiv. <https://www.udenta.org.ua>.
5. Doroshenko O. M., Yunakova N. M.(2018). Suchasni standarty pidhotovky likariv-stomatolohiv v instytuti stomatolohiyi NMAPO imeni P. L. Shupyka *Zb. nauk. prats' spivrobot. NMAPO imeni P. L. Shupyka*, 32, 225-230 [in Ukrainian].
6. Bida V.I., Doroshenko O.M, Leonenko P.V., Klochan S.M., Omel'yanenko O.A. (2015). Problema perevirky yakosti pidhotovky fakhivtsiv, yaki navchayut'sya na kafedri ortopedychnoyi stomatolohiyi. *Sovremennaya stomatolohyya*, 2, 76–78 [in Ukrainian].

ВПЛИВ КОМПЛЕКСНОЇ ТЕРАПІЇ ПАЦІЄНТІВ З СЕБОРЕЙНИМ ДЕРМАТИТОМ, НЕАЛКОГОЛЬНОЮ ЖИРОВОЮ ХВОРОБОЮ ПЕЧІНКИ ТА ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ 2 ТИПУ НА МІКРОБІОМ ШКІРИ.

Ключові слова: неалкогольна жирова хвороба печінки, цукровий діабет 2 типу, себорейний дерматит, урсодезоксихолева кислота, амінокислотний комплекс.

Вступ: Себорейний дерматит (СД) слід розглядати як маркер метаболічного синдрому¹. Патогенез СД також має деякі спільні імунологічні та біомолекулярні шляхи і є пов'язаним з дисбіозом шкіри². Тому **метою** дослідження було порівняти мікробіом запалених та інтактних ділянок шкіри пацієнтів з метаболічно-асоційованою жирОВОЮ хворобою печінки та супутнім себорейним дерматитом (НАЖХП та ЦД 2+ СД) до та після лікування урсодезоксихолиевою кислотою (УДХК). **Матеріали і методи:** у 98 пацієнтів з НАЖХП та ЦД 2+ СД брали мазки з себорейних бляшок та незапалених ділянок обличчя. Пересівали на кров'яний агар (КА) 5%, *Malassezia* Leeming & Notman Agar Modified Kairosafe, Uriselect 4 agar Bio-Rad, Sabouraud Glucose Agar with Chloramphenicol Merck, Chromagar Candida (24-72 години, 36 °С) та на кровиний агар з Yeast Extract Sodium Lactate medium (анаеробні умови - Anaerogen SCHUETT-BIOTEC, 37 °С до появи росту). Рандомно поділені пацієнти приймали УДХК або УДХК у комбінації з комплексом амінокислот протягом 2 місяців.

Результати: видовий та кількісний склад мікробіому у групах УДХК та УДХК+АКК отриманий з себорейних бляшок не відрізнялося від результатів, отриманих до лікування: *S. aureus* (p=0.843); *S. saprophyticus* (p=0.824); *S. epidermidis* +hemolytic activity (HA) (p=0.725); *Streptococcus spp.* + HA (p=0.472); *S. epidermidis* (p=0.924); *S. epidermidis* + HA (p=0.725); *Propionibacterium acnes* (p=0.835); *P. acnes* + HA (p=0.917); *Corynebacterium spp.* (p=0.865); *Pseudomonas*

spp. ($p=0.865$); *Candida albicans* ($p=0.865$); *Enterococcus spp.* ($p=0.684$); *Enterobacteriaceae spp.* ($p=0.684$). Проте виявлено тенденцію до зростання частки *Staphylococcus epidermidis* у порівнянні з вихідним контролем як у групі, що приймала УДХК ($p=0.0751$) так і у групі, що приймала комбінацію УДХК та АКК ($p=0.0799$). Достовірно знизилася частка *S. epidermidis* + *HA* у обох групах пацієнтів ($p=0.054$; $p=0.042$). Відсоток *Malassezia spp.* у обстежуваних зразках достовірно не відрізнявся у групі, що приймала УДХК ($p=0.571$) та УДХК+АКК ($p=0.562$). Не було різниці і між порівнюваними групами ($p=0.985$). Співвідношення *P. acne* до *S. Epidermidis* достовірно виросло у порівнянні з первинним забором (1.53 ± 0.16) як у групі, що приймала УДХК (1.81 ± 0.25 $p=0.051$) так і у групі УДХК та АКК (1.82 ± 0.26 $p=0.043$). Незапалені ділянки шкіри не мали достовірної різниці у складі мікробіому незалежної від обраної форми терапії: *S. aureus* ($p=0.894$); *S. saprophyticus* ($p=0.864$); *S. epidermidis* ($p=0.649$); *Staphylococcus epidermidis* + *HA* ($p=0.725$); *P. acnes* ($p=0.346$); *P. acnes* + *HA* ($p=0.218$); *Candida albicans* ($p=0.721$); *Enterococcus spp.* ($p=0.336$); *Enterobacteriaceae spp.* ($p=0.583$). Відсоток колонізації *Malassezia spp.* на незапалених ділянках склав 84.2% в УДХК групі та 85% УДХК+АКК ($p=0.862$), що достовірно не відрізнялось з результатами до курсу лікування ($p=0.894$; $p=0.715$). Співвідношення *P. acne* до *S. epidermidis* склало 1.86 ± 0.23 в УДХК групі та 1.88 ± 0.31 в УДХК+АКК групі ($p=0.824$), що достовірно відрізнялося з контрольними результатами ($p=0.0201$; $p=0.018$) і наблизилося до показника шкіри людей без шкірних захворювань 1.88 ± 0.16 .

Висновки: терапія УДХК чи комбінацією УДХК та комплексом амінокислот не впливає безпосередньо на видовий та кількісний склад бактеріальних та грибкових резидентів шкіри пацієнтів з НАЖХП та ЦД 2+ СД, проте зменшення інтенсивності запалення призводить до стабілізації та нормалізації мікробіому.

Конфлікт інтересів відсутній. Сторонні джерела фінансування відсутні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Akbaş, A., Kılınç, F., Şener, S., & Hayran, Y. (2022). Investigation of the relationship between seborrheic dermatitis and metabolic syndrome parameters. *Journal of cosmetic dermatology*, 21(11), 6079–6085. <https://doi.org/10.1111/jocd.15121>
2. Tao, R., Li, R., Wan, Z., Wu, Y., & Wang, R. (2022). Skin microbiome signatures associated with psoriasis and seborrheic dermatitis. *Experimental dermatology*, 31(7), 1116–1118. <https://doi.org/10.1111/exd.14618>

Гряділь Тарас Іванович, магістр медицини

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: taras.griadil@uzhnu.edu.ua ORCID: 0000-0002-1048-0656

ВІДКРИТА НАУКА В УКРАЇНІ: ЩО ЦЕ ТАКЕ ТА КУДИ МИ РУХАЄМОСЬ? ЯКИЙ СТАН СПРАВ В 2023 РОЦІ?

Ключові слова: наука, відкрита наука, наукові дані, наукові дослідження, вчені.

Вступ. Відкрита наука (ВН) — це загальний термін, який використовується для позначення концепцій відкритості, прозорості, точності, відтворюваності, відтворюваності та накопичення знань, які всі вважаються фундаментальними ознаками наукової діяльності [1].

Згідно визначення Європейського Союзу (ЄС): ВН - це підхід, заснований на відкритій спільній роботі та систематичному обміні знаннями та інструментами на якомога більш ранніх стадіях процесу [2]. Існують сім простих кроків до розуміння концепції ВН [1]: 1) розуміння ВН; 2) відкритий доступ (ВД); 3) відкриті дані (ВД), матеріали та код; 4) відтворювані аналізи; 5) попередня реєстрація та зареєстровані звіти; 6) дослідження реплікації; 7) викладання ВН.

Практики ВН включають [2]: 1) ранній і відкритий обмін результатами досліджень (наприклад, через попередню реєстрацію, зареєстровані звіти, препринти або краудсорсинг) 2) управління результатами досліджень; 3) заходи для забезпечення відтворюваності результатів досліджень (РД); 4) забезпечення ВД до РД (таких як публікації, дані, програмне забезпечення, моделі, алгоритми та робочі процеси); 5) участь у відкритому експертному оцінюванні; 6) залучення всіх відповідних суб'єктів знань, включаючи громадян, громадянське суспільство та кінцевих користувачів, до спільного створення порядку денного та змісту науково-дослідних та дослідно-конструкторські роботи (наприклад, «громадянська наука»).

Мета. Метою даної публікації було проаналізувати поняття та складові ВН та оцінити стан її розвитку в Україні на сьогодні.

Результати. Обмін знаннями має відбуватися на всіх етапах життєвого циклу досліджень, інновацій, в різних дисциплінах, що надає особливого значення інтеграції практик ВН як елементарної складової на початку кожного проекту [3].

ВН є пріоритетом політики Європейської Комісії (ЄК) та стандартним методом роботи в рамках її програм фінансування досліджень та інновацій, оскільки вона підвищує якість, ефективність та оперативність досліджень [4].

Коли дослідники діляться знаннями і даними на якомога більш ранній стадії дослідницького процесу з усіма зацікавленими сторонами, це сприяє поширенню новітніх знань. А коли до участі в дослідницькому та інноваційному процесі запрошуються партнери з академічних кіл, промисловості, органів державної влади та громадських організацій, зростає творчий потенціал і довіра до науки [4].

Саме тому ЄК вимагає від бенефіціарів фінансування досліджень та інновацій розміщувати свої публікації у відкритому доступі та робити свої дані максимально відкритими і настільки закритими, наскільки це необхідно [4].

Європейська хмара ВН (CloudEN), дозволить дослідникам з різних дисциплін і країн зберігати, курувати і обмінюватися даними [4].

Ефективний зв'язок практик ВН з інноваціями та бізнес-моделями вимагає ретельного розгляду таких питань, як права інтелектуальної власності (IPR), ліцензійні угоди, інтероперабельність і повторне використання даних [4].

Для розробки політики у сфері ВН ЄК тісно співпрацює з 2 експертними групами: 1) платформа з питань політики у сфері ВН надала ЄК рекомендації щодо подальшого розвитку та практичної реалізації політики у сфері ВН. 2) експертна група з індикаторів запропонувала індикатори залучення дослідників до ВН та її впливу, що підтримують і визнають практики відкритих знань [3, 4].

Існують 8 амбіцій політики ВН ЄС [4]: ВД. FAIR (Findable, Accessible, Interoperable and Re-usable data) та обмін відкритими даними мають стати стандартом за замовчуванням для результатів наукових досліджень, що фінансуються ЄС; **Європейська хмара ВН (EOSC)** - довірене, віртуальне, федеративне середовище, яке долає кордони і наукові дисципліни для зберігання, обміну, обробки і повторного використання дослідницьких цифрових об'єктів (таких як публікації, дані і програмне забезпечення), які можна знайти, отримати,

обмінятися, обробити і використовувати повторно (FAIR). EOSC об'єднує інституційні, національні та європейські зацікавлені сторони, ініціативи та інфраструктури; **Показники нового покоління** (необхідно розробити нові показники на додаток до традиційних показників якості та впливу досліджень, щоб віддати належне практикам ВН); **Вправи для взаємного навчання з ВН - альтиметричні показники та винагороди** (ці вправи зосереджені на визначенні: а) альтернативних метрик для вимірювання якості та впливу РД; б) винагородах для дослідників за участь у діяльності ВН); **Майбутнє наукової комунікації** (всі рецензовані наукові публікації повинні бути у вільному доступі, і слід заохочувати ранній обмін різними видами РД); **Винагороди** (система оцінювання наукової кар'єри повинні повністю визнавати діяльність у сфері ВН); **Доброчесність досліджень та відтворюваність наукових результатів (НР)** (усі дослідження, що фінансуються державою в ЄС, повинні відповідати загальноприйнятим стандартам дослідницької доброчесності); **Результати науково-дослідницької та інноваційної діяльності повинні бути відтворюваними** (всі дослідження, що фінансуються державою в ЄС, повинні відповідати загальноприйнятим стандартам доброчесності досліджень); **Освіта та навички** (усі науковці в Європі повинні мати необхідні навички та підтримку для застосування дослідницьких процедур і практик ВН); **Громадянська наука** (широка громадськість повинна мати можливість робити значний внесок і бути визнаною як повноправний виробник європейських наукових знань).

Висновки. Оскільки Україна має прагнення до вступу в ЄС, то дана дія вимагає приведення до єдиної гармонізації стандартів різних процесів в країні з такими ж як в ЄС, зокрема й щодо ВН. ВН в Україні перебуває на етапі імплементації, в основу якої покладене Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження національного плану щодо ВН, яке окреслює чіткий Національний план щодо ВН», затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 892-р, із чіткими завданням аж до 2030 року [5, 6]:

1. Забезпечення відкритого доступу до НР та науково-технічної (НТ) інформації;
2. Забезпечення відкритого доступу до дослідницької інфраструктури;
3. Створення умов для проведення ефективної роботи з науково-технічною

інформацією та об'єктами дослідницької інфраструктури, що наявні у відкритому доступі; 4. Популяризація науки, поширення наукових знань та залучення громадян до участі в науковій та науково-технічній діяльності; 5. Удосконалення системи оцінювання якості наукової та НТ діяльності; 6. Підвищення рівня поінформованості та формування компетентності з питань ВН [5].

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження на тему ВН полягають у відстеженні тенденцій впровадження її згідно Національний плану [5,6]. Особлива увага буде приділена закладам вищої освіти, які змушені будуть розробляти локальні гайдлайни за прикладом Потсдамського університету (ПУ), котрий обрав комплексний підхід, що ґрунтується на принципах ВН та охоплює всі сфери наукової практики і трансферу [7]. ПУ діє відповідно до принципів ВН, а саме діючи настільки відкрито, наскільки це можливо, і настільки закрито, наскільки це необхідно. Саме такі гайдлайни відкривають вікно можливостей реалізації ВН та ширшій співпраці науковців.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів щодо даних, опублікованих в даній роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Crüwell, S., van Doorn, J., Etz, A., Makel, et all. (2019). Seven easy steps to open science. *Zeitschrift für Psychologie*.
2. European Society of Endocrinology. Link available on 25 September 2023: https://www.ese-hormones.org/research/european-research-funding/funding-programmes/horizon-europe/novelties-in-horizon-europe-lessons-learned/open-science/?gclid=Cj0KCQjw9fqkBhDSARIsAHlcQYQ4YWMywnVupVGUVrAed0_XhwkKHrrX7j7DG0uNqCCFVdsaLj-C9RsaAswpEALw_wcB&fbclid=IwAR2GSAYXBk5gz5SW0xMn63V8i5Tt0UzXoM1CmMe0BpxdFhfXNBrN3PPxxdc
3. Open Science For Open Societies. Link available on 25 September 2023: <https://openscience.eu/>

4. Open Science - Research and innovation - European Union. Link available on 25 September 2023 https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/open-science_en
5. Про затвердження національного плану щодо відкритої науки Розпорядження Кабінету Міністрів України; План від 08.10.2022 № 892-р https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-%D1%80?fbclid=IwAR0s1IShjg_P6eck0ncGwWDcuwyMF1U8xFP23bLjr__pXXCkIN2TykPgw8#Text
6. Про затвердження національного плану щодо відкритої науки Розпорядження Кабінету Міністрів України; План від 08.10.2022 № 892-р https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/892-2022-%D1%80?fbclid=IwAR0s1IShjg_P6eck0ncGwWDcuwyMF1U8xFP23bLjr__pXXCkIN2TykPgw8#Text
7. Open Science Guidelines of the University of Potsdam Version 1.0, May 2023 Link available on 25 September 2023: https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/59490/file/Open-Science-Leitlinien_V1.02_en.pdf

Дорошенко Олена Миколаївна, доктор медичних наук, професор,
Омельяненко Ольга Анатоліївна, кандидат медичних наук, доцент,
Дорошенко Максим Віталійович, кандидат медичних наук, доцент,
Шепелинський Олександр Валерійович, Дорошенко М. М.

Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,

м. Київ, Україна

durektsiya_is@ukr.net

ПРОБЛЕМА ОРТОПЕДИЧНОГО ЛІКУВАННЯ ПАЦІЄНТІВ ІЗ ПОВНОЮ ВТРАТОЮ ЗУБІВ

Вступ. Ефективність повного знімного протезування залишається недостатньою. За даними ВООЗ (2021) 20,0-26,0 % пацієнтів не користуються повними знімними протезами. Найбільш часта причина цього – незадовільна фіксація виготовлених конструкцій.

Зазначається про кращу результативність протезування знімними протезами з опорою на імпланти, зокрема щодо покращення їх фіксації на беззубих щелепах.

Та, попри це, традиційні повні знімні протези залишаються вельми поширеними через економічну складову такого лікування. Зважаючи на це, особлива роль надається індивідуальному плануванню ортопедичного лікування пацієнтів із повною відсутністю зубів.

В останні великий інтерес викликає дослідження тактильної чутливості слизової оболонки ротової порожнини у беззубих пацієнтів. Слизова оболонка, як відомо, не пристосована філогенетично до безпосереднього сприйняття жувального тиску, тому знання її будови і функціонального стану за повної відсутності зубів важливе [1]. В той же час, податливість слизової оболонки під базисами повних знімних протезів визначає напрямок сумарного вектору оклюзійного навантаження, що в свою чергу, пов'язаний зі стійкістю конструкцій під час жування. Згідно досліджень професора Р. Маркскорса, нові можливості

вирішення проблеми прогнозування усішної адаптації пацієнтів до повних знімних протезів відкриває проведення оральної стереогнозії в пацієнтів із повною втратою зубів. Терміном «оральна стереогнозія» позначають здатність людини адекватно оцінювати форму і геометричні розміри твердих об'єктів за допомогою тактильних рецепторів слизової оболонки ротової порожнини [2]. Зокрема, поряд із вивченням результатів оральної стереогнозії (в англо-американській літературі це дослідження позначається як RF-тест (Recognition of Forms), перспективним є дослідження здатності пацієнта до тонкої координації жувальних м'язів – МА-тест (Muscular-Ability) [3]. Також заслуговує на увагу використання МА-тесту в якості стимулятора оральної стереогнозії для покращення адаптаційних процесів до повних знімних протезів у пацієнтів з повною відсутністю зубів.

Мета. Вивчення вікових відмінностей сенсорної функції слизової оболонки порожнини рота шляхом тестування її стереогнозичної здатності.

Результати. Обстеження 167 пацієнтів із повною втратою зубів включало збір скарг і анамнезу та клінічне дослідження за традиційною схемою.

Для проведення оральної стереогнозії в зуботехнічній лабораторії кафедри ортопедичної стоматології НУОЗ імені П. Л. Шупика було виготовлено з пластмаси «Синма М» дві різновидності наборів Н. Landt для оральної стереогнозії. Перший різновид – оригінальний, другий різновид – геометричні фігури

Відповідно до вікової класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я пацієнти були поділені на чотири вікові групи. До I групи увійшли пацієнти 25-44 років – молодий вік (13 осіб); до II - 44-60 років – середній вік (48 осіб); до III - 60-75 років – похилий вік (69 осіб); до IV - 75-90 років – старечий вік (37 осіб).

Серед 13 пацієнтів I групи 9 мали втрату зубів на верхній щелепі, 4 – на нижній. В II групі беззубу верхню щелепу визначали у 27, а беззубу нижню – у 14 осіб, втрату зубів на обох щелепах- у 7 осіб. В III групі беззубу в/щ визначали у 30, а беззубу нижню – у 23 осіб, втрату зубів на обох щелепах- у 16 осіб. В IV групі спостереження беззубу в/щ діагностована у 28, а беззубу нижню – у 24 осіб, втрату зубів на обох щелепах- у 15 осіб.

Для проведення оральної стереогнозії в зуботехнічній лабораторії кафедри ортопедичної стоматології НУОЗ імені П. Л. Шупика було виготовлено з пластмаси «Синма М» дві різновидності наборів Н. Landt для оральної стереогнозії. Перший різновид – оригінальний, другий різновид – геометричні фігури, збільшені у 8 разів [4,5]. Пацієнта просили заплющити очі та пінцетом клали йому на язик довільно вибрану фігуру з оригінального набору Н. Landt, потім демонстрували збільшений для наглядності набір у 8 разів і вмикали секундомір. Далі просили пацієнта вказати, яка з продемонстрованих фігурок знаходиться у нього в порожнині рота. Після того, як пацієнт визначався з формою зразка, зупиняли секундомір та просили сплюнути зразок у лоток. Всі фігури по чергово клали в ротову порожнину пацієнту і просили визначити їх форму. Критеріями оцінки оральної стереогнозії є час, який потрібний пацієнту для розпізнавання форми фігури та відсоток правильного визначення взірців.

При оцінці атрофії щелеп за Шредером та Келлером у пацієнтів було встановлено переважання II типу атрофії на нижній (48,8 %) та I типу – на верхній щелепі (55%), що засвідчило переважно біль-менш сприятливі умови для протезування на верхній щелепі, а на нижній – несприятливі (особливо у осіб старших вікових груп).

В I віковій групі виявили найсприятливіші умови для протезування, як на верхній, так і на нижній щелепі, а найбільш пагані – в IV віковій групі.

Стан слизової оболонки протезного ложа за Суплі у 32,5 % хворих визначали за 1 класом, у 50,9 % – за 2 класом, у 11,8 % – за 3 класом, у 4,8 % – за 4 класом. Податливість слизової оболонки протезного ложа у осіб похилого віку дуже варіабельна, що потребує індивідуального підходу до виготовлення ортопедичної конструкції.

Результати проведеної оральної стереогнозії показали, що при повній втраті зубів простежується пряма кореляція між зниженням тактильної чутливості слизової оболонки ротової порожнини та віком пацієнта, внаслідок чого люди старшого віку пагано адекватно оцінюють форму геометричної фігури. Так, аналіз часу, за який пацієнт правильно визначає форму взірця, показав, що швидкість

тактильної оцінки форми предмета достовірно знижується у пацієнтів ІУ групи у 2,7 разів порівняно із особами молодого віку.

Проведені дослідження показали, що показники оральної стереогнозії значно погіршуються з віком. Чим старший вік пацієнтів, тим гірші вивчаємі показники. У осіб молодого віку у разі втрати зубів здатність адекватно оцінювати форму і геометричні розміри твердих об'єктів за допомогою тактильних рецепторів слизової оболонки ротової порожнини змінюється мінімально.

Із зростання віку пацієнтів зменшується кількість правильних відповідей і збільшується тривалість часу для визначення фігур. Отже, можна стверджувати, що тактильна чутливість слизової оболонки ротової порожнини погіршується з віком і, можливо, сприяє зниженню здатності до адаптації при використанні повних знімних протезів, та потребує спеціальної тактики ортопедичного лікування.

Висновки. Існують протиріччя у думках, щодо впливу чутливості ротової порожнини на адаптацію до ортопедичного втручання, особливо у осіб із повною втратою зубів. Вважається, що висока чутливість ротової порожнини сприяє поганій адаптації до ПЗПП; і дослідження D Sakthi показали, що пацієнти, які були задоволені своїми повними знімними протезами - мали низькі показники оральної стереогнозії, а пацієнти, які були незадоволені своїми протезами - мали високі показники оральної стереогнозії. Існують протиріччя між рівнем оральної стереогнозії і задоволеністю пацієнтів своїми ПЗПП.

Це спонукає нас до проведення пошуку шляхів удосконалення ортопедичного лікування пацієнтів із повною відсутністю зубів та знаходження нових можливостей підвищення індивідуального рівня адаптаційних можливостей як до, так і після ортопедичного лікування.

Перспективи подальших досліджень. Вивчення даних стереогнозії в якості прогностичного критерія адаптаційних можливостей пацієнтів до повних знімних протезів.

Конфлікт інтересів. При написанні тез жодного конфлікту інтересів не виявлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Sarapuk V. I. Oral'naya stereognoziya u patsiyentov s polnym otsutstviyem zubov / V. I. Sarapuk, M. M. Rozhko // Galitskiy lekarstvennyy vestnik. – 2018. – T. 25, chislo 2. – S. 61-63.
8. A. A. Fastovets O. A. Vliyaniye kachestva funktsional'nykh otpechatkov na okklyuzionnoye ravnovesiye polnykh s»yemnykh protezov / A. A. Fastovets, A. A. Glazunov «Vestnik stomatologii», № 1, 2017. - S. 22-25 v Ukrainu].
9. Sarapuk VI, Rozhko MM (2020) Dynamika elektromiografichnykh pokaznykiv musculus masseter ta musculus temporalis pid vplyvom stymulyatsiyi hrupy m"yaziv, yaki zabezpechuyut' tonku koordynatsiyu zhuval'noyi muskulatury v protsesi ortopedychnoho likuvannya patsiyentiv z povnoyu vidsutnistyu zubiv. Art of Medicine 1(13): 122-128 [in Ukrainian].
10. Volosovets' T.M. Doroshenko O.M., Doroshenko M.V. (2018). Suchasni vyklyky ta vymohy shchodo neperervnoho profesiynoho rozvytku likariv-stomatolohiv. MEDYCHNA OSVITA, 2, 108-111 [in Ukrainian].
11. Oleynik M.YU. Opredeleniye kachestva zhizni bol'nykh s vrozhdennymi nesrashchivaniyami verkhney guby i neba do i posle ikh ortopedicheskoy reabilitatsii / M. YU. Oleynik // Ukrainskiy stomatologicheskiy al'manakh. 2020. № 4. – S. 57-62.

Ігнатко Ярослав Ярославович,

e-mail: yaroslav.ihnatkо@uzhnu.edu.ua ORCID: 0000-0003-1618-8952

Чубірко Ксенія Іванівна

e-mail: kseniya.chubirko@uzhnu.edu.ua ORCID: 0000-0002-4379-0538

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», факультет післядипломної освіти та до університетської підготовки, м. Ужгород, Україна

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЖИТТЯ У ХВОРИХ НА ІШЕМІЧНУ ХВОРОБУ СЕРЦЯ У ПОЄДНАННІ З НЕАЛКОГОЛЬНОЮ ЖИРОВОЮ ХВОРОБОЮ ПЕЧІНКИ

Вступ. Проблема розвитку та прогресування неалкогольної жирової хвороби печінки (НАЖХП) при ішемічній хворобі серця (ІХС) є важливою проблемою внутрішньої медицини, так як вона сприяє погіршенню прогнозу та перебігання основного захворювання, а також веде до зниження якості життя (ЯЖ) пацієнтів.

Мета роботи: оцінити показники ЯЖ у хворих на ІХС у поєднанні з НАЖХП.

Матеріали і методи. Під спостереженням знаходилося 245 пацієнтів з діагнозом ІХС стабільна стенокардія(СС) напруження ІІ ФК, які перебували на лікуванні у КНП «Центральна міська клінічна лікарня» УМР в кардіологічному відділенні з палатами інтенсивної терапії. Нами було виокремлено 2 групи пацієнтів : група 1 (n=145) – пацієнти на ІХС зі СС напруження ІІ функціонального класу (ФК) у поєднанні з НАЖХП і група 2 (n=100) – пацієнти на ІХС зі СС напруження ІІ ФК. ЯЖ пацієнтів визначали за допомогою україномовних версій опитувальників Міжнародного опитувальника з якості життя Medical Outcomes Study Short Form (MOS SF-36) і EQ-5D.

Результати. При визначенні показників ЯЖ за опитувальником MOS SF-36 виявлено, що пацієнти на ІХС зі СС напруження ІІ ФК у поєднанні з НАЖХП із високим ступенем вірогідності ($p < 0,001$) мають достовірно нижчі показники ЯЖ за всіма параметрами в порівнянні з пацієнтами на ІХС зі СС напруження ІІ ФК. Найбільш значного впливу серед хворих на ІХС зі СС напруження ІІ ФК у

поєднанні з НАЖХП зазнали показники загального здоров'я ($22,3 \pm 1,2$), ролі фізичних проблем у обмеженні життєдіяльності ($25,1 \pm 1,5$) бали, а також досить низькі значення мали показники психічного статусу ($36,7 \pm 1,8$) та роль емоційних проблем в обмеженні життєдіяльності ($34,0 \pm 1,8$) бали. Найвищим у хворих на ІХС зі СС напруження П ФК у поєднанні з НАЖХП був показник соціальної активності, що складав ($65,9 \pm 1,7$) бали та все-таки був нижчим за такий в групі 1. При цьому середні значення всіх параметрів фізичного і психічного статусів та показника загального здоров'я у групі 1 були нижчими, ніж у групі 2. При оцінці якості життя за опитувальником EQ-5D та ВАШ виявлено, що у пацієнтів на ІХС зі стабільно стенокардією напруження П ФК у поєднанні з НАЖХП визначається зниження якості життя в порівнянні з ІХС зі СС напруження П ФК, відповідно $64,1 \pm 4,11$ балів (група 1) і $86,2 \pm 5,5$ балів (група 2).

Висновок. Отже, присутність супутньої НАЖХП у пацієнтів на ІХС сприяє зниженню ЯЖ згідно опитувальника MOS SF-36 за середніми значеннями всіх параметрів фізичного і психічного статусів та показника загального здоров'я, а також відмічається зниження якості життя за опитувальником EQ-5D та ВАШ.

Кертис Станіслав Ярославович, студент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: mf.kertys.stanislav@student.uzhnu.edu.ua

ВИКОРИСТАННЯ БАКТЕРІАЛЬНИХ ЛІЗАТІВ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ЗАХВОРЮВАНЬ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ

***Ключові слова:** бактеріальні лізати, імунітет, профілактика, респіраторні інфекції*

Вступ. Бактеріальні лізати – це лікарські препарати, що містять у своєму складі специфічні антигени з інактивованих патогенних бактерій. Вони використовуються у медичній практиці для профілактики інфекцій дихальних шляхів. Крім того, відомі випадки їх призначення пацієнтам з алергічними захворюваннями, зокрема бронхіальною астмою.

Мета. Вивчити механізм дії бактеріальних лізатів, оцінити ефективність цих препаратів для профілактики та лікування респіраторних захворювань.

Результати. Механізм дії бактеріальних лізатів полягає у активації як неспецифічних, такі специфічних імунних механізмів. Активація неспецифічного імунітету здійснюється різними шляхами, зокрема через толл-подібні рецептори (TLR-2/6, 9, TLR-7/8) активуються імуніцити, посилюється їх хемотаксис, і відповідно їх цитотоксична та фагова дія; підвищується активність НК-клітин (CCL2, 3) [1]. Висока сприйнятливість дітей до інфекцій дихальних шляхів якраз і пояснюється низькою експресією TLR, кількість яких збільшується зі збільшенням впливу патогенів, зокрема інактивованих бактерій – компонентів бактеріальних лізатів [2]. Крім того, під впливом даних лікарських препаратів відбувається активація дендритних клітин, посилюється їх здатність до презентації антигену та міграції в дихальні шляхи, що призводить до посилення прозапальної відповіді (секреції IL-1, IL-6, TNF- α), а також підвищення секреції протівірусних цитокінів (IFN- α , IFN- γ). Специфічний імунітет зумовлений підвищенням концентрації секреторного IgA та IgG і посиленням активності Т-кіллерів, В-клітин (CCL2, 3, 20, 22, BAFF, IL-6, APRIL), CD4⁺ CD25⁺ Foxp3⁺ регуляторних Т-клітин. Пероральний

шлях застосування даних препаратів сприяє підвищенню секреції секреторного IgA лімфоцитами GALT-системи (gut-associated lymphoid tissue – кишкова лімфоїдна тканина) слизової оболонки травної системи, захоплення інактивованих бактерій дендритними клітинами, які транспортують антигенні залишки у шийні лімфатичні вузли. У лімфатичних вузлах дендритні клітини перетворюються у антигенпрезентуючі клітини, які виділяють прозапальні цитокіни, що сприяють диференціації Т-клітин у Т-хелпери і В-клітин у плазмоцити. Плазмоцити виділяють IgA, IgM і IgG, які разом з активними В-лімфоцитами потрапляють у системний кровотік і забезпечують специфічний імунний захист. [1] Згідно досліджень вчених, стандартний бактеріальний лізат OM-85 значно знижує транскрипцію рецепторів до ACE2 (ангіотензинперетворюючого ензиму 2-го типу) і TMPRSS2 (трансмембранної протеази серину 2-го типу) в епітеліальних клітинах бронхів мишей. Відомо, що дані рецептори є провідними факторами у патогенезі COVID-19 і зменшення їх кількості призводить до зменшення площі ураження дихальних шляхів. [2]

Висновки. Отже, бактеріальні лізати сприяють активації специфічного та неспецифічного імунітету. Їх використання для лікування і профілактики інфекцій дихальних шляхів (коронавірусної хвороби та інших), зокрема у дітей є науково обґрунтованим.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальших досліджень є аналіз обізнаності українських лікарів про бактеріальні лізати та оцінка поширеності використання даних препаратів.

Конфлікт інтересів. Конфлікту інтересів не виявлено.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jurkiewicz D, Zielnik-Jurkiewicz B. Bacterial lysates in the prevention of respiratory tract infections. *Otolaryngol Pol.* 2018 Oct 31;72(5):1-8. doi: 10.5604/01.3001.0012.7216. PMID: 30460909.
2. Fang L, Zhou L, Tamm M, Roth M. OM-85 Broncho-Vaxom®, a Bacterial Lysate, Reduces SARS-CoV-2 Binding Proteins on Human Bronchial Epithelial Cells. *Biomedicines.* 2021 Oct 26;9(11):1544. doi: 10.3390/biomedicines9111544. PMID: 34829773; PMCID: PMC8615539.

Кутасевич Яніна Францівна, доктор мед. наук, професор

e-mail: idvnamnu@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8706-1487>

Джорасва Світлана Карьягдівна, доктор мед. наук., старший дослідник,

e-mail: dzhoraevasvetlana@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2486-5474>

Гончаренко Валентина Василівна, кандидат мед. наук

e-mail: idvnamnu@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8168-0818>

ДУ «Інститут дерматології та венерології НАМН України», м. Харків, Україна

Бірюков Михайло Сергійович,

e-mail: birukovmaik@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-6525-0883>

Військово-медичний клінічний центр Північного регіону, м. Харків, Україна

МІКРОБІОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ЧУТЛИВОСТІ *K. PNEUMONIAE*, *P. AERUGINOSA* – ЗБУДНИКІВ РАНОВИХ ІНФЕКЦІЙ ДО ТОПІЧНИХ АНТИБАКТЕРІЛЬНИХ ЗАСОБІВ

Ключові слова: *вогнепальні рани, K. pneumoniae, P. aeruginosa, чутливість мікробних агентів до антибіотиків, топічні антибактеріальні засоби*

Вступ. Лікування постраждалих з вогнепальними пораненнями визначається питанням профілактики та лікування гнійних ускладнень, адже поранення, отримані під час бойових дій, апріорі є інфікованими, а самим небезпечним ускладненням поранень є розвиток гнійної інфекції [1, 2]. У чисельних дослідженнях показано, що у більшості ці інфекційні ускладнення спричиняють бактерії, які здатні прикріплюватися до поверхонь та утворювати полімікробні товариства, відомі як біоплівки, що супроводжується значними змінами експресії генів та синтезу додаткових протеїнів, що проявляється резистентністю до антимікробних засобів та факторів імунного захисту. Подолання полірезистентності цих мікроорганізмів до протимікробних засобів є складним завданням для практичної медицини та мікробіології [3, 4]. Застосування зовнішніх засобів (антибіотиків та антисептиків) для лікування бактеріальних інфекцій шкіри дає унікальну можливість безпосередньо впливати на осередок

ураження, оскільки максимальний інтенсивний вплив сконцентровано саме на ураженій ділянці, а системна дія препарату є незначною, що зводить до мінімуму побічні ефекти терапії [5].

Мета. вивчити протимікробну активність окремих лікарських засобів по відношенню до екстенсивно резистентних та полірезистентних лабораторних штамів *K. pneumoniae*, *P. aeruginosa*, ізольованих з бойових ран, з метою розробки алгоритмів в зовнішньої терапії у складі комплексного лікування даних ушкоджень.

Результати. У процесі бактеріологічного дослідження встановлено, що рановий дефект характеризувався високим ступенем колонізації бактеріями, який корелював із глибиною та поширеністю патологічного процесу та становив (5,69 – 7,0) Іг КУО / мл. Домінуючими мікроорганізмами (за частотою ізоляції) в рановому вмісті були: ентеробактерії, стафілококи псевдомонади, ентерококи. Із загальної кількості виділених із ран ізолятів, незалежно від термінів забору матеріалу після поранення, переважна більшість (71,1%) характеризувалася полірезистентністю або екстенсивної резистентністю до антибіотиків. Найвищим рівнем резистентності володіли штами грамнегативних неферментуючих паличок - *P. aeruginosa*, навіть до препаратів, які, в межах своїх класів, відрізняються наявністю анти- псевдомонадної активності. Всі ізоляти *K. pneumoniae* мали 100% стійкість до різних поколінь цефалоспоринів, пеніцилінів, фторхінолонів і мали помірну стійкість до колістину. Для проведення досліджень (метод «колодязів» [6]) були відібрані наступні топічні засоби: мупіроцин, діоксидин та левоміцетин (даний антибіотик не призначався хворим системно). У досліді щодо вивчення антибактеріальної активності топічних засобів по відношенню до клінічних штамів *K. pneumoniae*, *P. aeruginosa*, найбільш ефективною визначено мазь з діоксидином - її ефективність встановлена у 78,6% (оцінку проведено за зонами затримки росту).

Висновки. Виділення з ран флори, стійкої до більшості антибіотиків, диктує необхідність зміни стратегії інфекційного контролю з посиленням заходів попередження нозокоміальної трансмісії та повинно враховуватись у процесі призначення антибіотикотерапії. Отримані результати демонструють

мікробіологічну ефективність діоксидину, який може бути застосований у комплексному лікуванні мікробних ускладнень ранових ушкоджень та розробці оптимальної тактики надання медичної допомоги та лікування поранених.

Перспективи подальших досліджень. Розробка методу комплексного лікування для певних фаз ранового процесу, що дозволяють одночасно впливати на декілька факторів патогенезу

Конфлікт інтересів. Відсутній

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kovalchuk VP, Kondratuk BM. Dynamika vydovogo skladu mikroflory boyovyrh (bognepalnyrh ta minno-vubukhovykh) ran kintchivok, oderzhanykh pid chas antyterorestychnoy operatchii na skhodi Ukrayiny u 2014 rotchi [Dynamics of the species composition of the microflora of combat (fire and mine-explosive) wounds of the limbs, received during the anti-terrorist operation in the east of Ukraine in 2014]. *Khirurgiya Ukrainy*. 2016; 2: 13–18.
2. Horch RE, Ludolph I, Muller-Seubert W et al Topical negative-pressure wound therapy: emerging devices and techniques. *Expert Rev Med Devices*. 2020; 17(2): 139–48.
3. Parkhomenko KU, Tchivenko OI, Schmorgun VV et al. Suchsnuy poglyad ta perspektyvy zastosuvannya vacuum-terapii u kompleksnomu likuvanni vognepalnykh ran (oglyad literatury) [Modern view and prospects of using vacuum terapii in the complex treatment of gunshot wounds (literature review)]. *Visnyk Kharkovskogo Natchionalnogo universytety imeni V. N. Karazina. Seriya «Medytsyna»*. 2023; 46: 89–100.
4. Fomin NS, Fomina VM, Kondratuk BM et al. Kharakterystyka efektyvnosti likuvannya vognepalnykh poranen z vykorystznniam vacu- terapii [Characteristics of the effectiveness of treatment of gunshot wounds using vac therapy] *Visnyk Vinnytckhogo Natchionalnogo mtdychnogo universytety*. 2020; 24 (1): 106–109.

5. Kutasevych YaF, Dzhoraieva SK, Oliynyk OI et al. Zovnischnya antibakterialna terapiya: sychasni moglyvosti likuvannya [Modern Antibacterial Therapy: Current Opportunity]. *Dermatologiya & venerologiya*. 2019; 3(85): 24–30.
6. Shtanuk EA., Minyrhin VV., Lyapunov NA. et al Izushenie antimicrobnoy aktivnosti mazey, soderzhashchirh dioksidin, na standartnykh shtammarh vzbuditeley ranevoy infektchii [Study of the antimicrobial activity of ointments containing dioxidine on standard strains of the main causative agents of wound infection] *Universum: meditchina I farmokologiya*. 2014; 5 (6), razdel 43: Khimioterapiya i antibiotiki.

Мальцева Ольга Борисівна, к. мед. н., доц.

ДВНЗ Ужгородський національний університет, м. Ужгород, Україна

e-mail: olga.maltseva@uzhnu.edu.ua ORCID: 0000 – 0001– 0583 – 5074

Самойленко Світлана Михайлівна, заступник директора з медичних питань,

КНП «Ужгородська міська поліклініка», м. Ужгород, Україна

e-mail: svetsam17@gmail.com ORCID: 0009 – 0001– 8472 – 983X

ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ УШКОДЖЕНЬ ВЕРХНЬОЇ КІНЦІВКИ

Ключові слова: перелом променевої кістки, масаж, гідротерапія, фізичні вправи

Вступ. Одним із основних завдань процесу відновлення цілісності кінцівки після травми, за матеріалами досліджень Дорошенко Е. Ю. та співавт. (2019), є своєчасна розробка тривалої в часі індивідуальної програми фізичної терапії (ФТ) для використання в домашніх умовах, ефективність домашньої програми реабілітації під контролем фізіотерапевта підтверджує і робота Bruder A. M. et al. (2013) [1, 2].

Мета. Підвищити ефективність комплексу методик ФТ для хворих, що перенесли перелом променевої кістки

Результати. Під наглядом знаходились 27 хворих, що перенесли перелом променевої кістки (ППК) і знаходились у відновному періоді захворювання. Хворі в контрольній групі (КГ, 11 осіб) продовжували традиційну протибольову терапію, самостійно проводили масаж, фізичні вправи. В основній групі (ОГ, 16 осіб) для хворих було розроблено спеціальний комплекс ФТ: комплекс спеціальних фізичних вправ для ураженої кінцівки: супінація, пронація, згинання, розгинання передпліччя, зап'ястку, ліктьового суглоба); самомасаж місця перелому та прилеглих суглобів (в теплій воді, температура води не повинна перевищувати 35-36° С), помірні побутові навантаження (прання, прибирання, готування, приготування їжі).

Повторне обстеження підтвердило ефективність програми ФТ відповідно до критеріїв відновлення працездатності хворих: задовільна амплітуда і координація рухів у передпліччі та суглобах при позитивних характеристиках м'язів пошкодженої кінцівки; покращення якості виконання побутової та інших видів діяльності.

Висновки. Доведено, що в амбулаторних умовах для хворих, що перенесли ППК, ефективним комплексом ФТ є сумісне та послідовне застосування спеціально розроблених фізичних вправ, самомасаж прилеглих суглобів та місця ушкодження, ефект посилюють теплі водні процедури.

Перспективи подальших досліджень. Результати досліджень потребують подальшої розробки, деталізації, для покращення результатів.

Конфлікт інтересів.

У авторів конфлікт інтересів відсутній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Дорошенко Е. Ю., Гурєєва А. М., & Черненко О. О. (2019) Застосування терапевтичних вправ після переломів кісток та при ампутованих кінцівках. Методичні рекомендації для самостійної роботи студентів II курсу медичних факультетів спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія» Запоріжжя. Запоріжський державний медичний університет, 26–30.
- 2.Bruder, Andrea ([external link](#)), Taylor, NF, Dodd, Karen ([external link](#)) and Shields, N (2013) Physiotherapy intervention practice patterns used in rehabilitation after distal radial fracture. *Physiotherapy*, 99 (3). 233 - 240. <https://vuir.vu.edu.au/id/eprint/35104>

REFERENCES

1. Doroshenko E. Yu., Hurieieva A. M., Chernenko O. O. (2019) Zastosuvannia terapevtychnykh vprav pislia perelomiv kistok ta pry amputovanykh kintsivkakh Metodychni rekomendatsii dlia samostiinoi roboty studentiv II kursu medychnykh fakultetiv spetsialnosti «Fizychna terapiia, erhoterapiia» Zaporizhzhia. Zaporizhskyi derzhavnyi medychnyi universytet, 26–30.
2. Bruder, Andrea (zovnishnye posylannya), Teylor, N. F., Dodd, Karen (zovnishnye posylannya) i Shylds, N. (2013) Praktychni skhemy fizioterapevtychnoho vtruchannya, shcho vykorystovuyut'sya v rehabilitatsiyi pislya dystal'noho perelomu promenevoyi kistky. fizioterapiya, 99(3). 233-240.
<https://vuir.vu.edu.au/id/eprint/35104>

Мельник Христина Василівна, студентка

Івано-Франківський національний медичний університет,

м. Івано-Франківськ, Україна

e-mail: christinamelnyk611@gmail.com

АНТИВІКОВА МЕДИЦИНА І БІОЛОГІЯ СТАРІННЯ

Ключові слова: *антивікова медицина, старіння, дієта, дослідження.*

Вступ. Вже століттями людство мріє про те, як подолати старіння і зберегти молодість та здоров'я протягом тривалого часу. Антивікова медицина і біологія старіння - це два напрямки, які востаннє набули великого значення у світі науки та медицини. Антивікова медицина спрямована на збереження та покращення фізичного та психічного здоров'я під час старіння. Вона орієнтована на виявлення факторів, які призводять до старіння, і розробку стратегій для їх подолання.

Мета. Основною метою антивікової медицини і біології старіння є розробка методів та стратегій, які дозволять підтримувати фізичне та психічне здоров'я людей на протязі довгого часу, зменшити прояви старіння та підвищити якість життя похилого віку.

Результати. Вивчення біологічних механізмів старіння: науковці виявили ключові процеси, такі як зменшення репарації ДНК, оксидативний стрес і зменшення регенерації тканин, які лежать в основі старіння. Розвиток антивікових технологій: винайдення та впровадження нових методів лікування і профілактики, таких як генно-інженерні технології, створення ліків та технік регенерації тканин. Продовження тривалості активного життя: за допомогою здорового способу життя, дієтотерапії та фізичної активності вдається збільшити тривалість активного життя.

Висновок. Антивікова медицина і біологія старіння представляють собою обіцяючі напрямки досліджень, спрямовані на подолання викликів старіння. Метою антивікової медицини й біології старіння - це зробити життя людей тривалішим і якіснішим, дати можливість насолоджуватися активним і здоровим життям незалежно від віку. Сучасні наукові досягнення і дослідження в цій

області дають нам надію на більш світле та здорове майбутнє, де старість не буде вважатися перешкодою, а аргументом на користь багатого та насиченого життя.

Перспективи подальших досліджень. Майбутні дослідження в антивіковій медицині і біології старіння мають на меті розв'язати більше загадок старіння, розробити нові ліки і технології, покращити методи діагностики та вивчити вплив генетичних та середовищних факторів на процес старіння.

Конфлікт інтересів. Автор даної доповіді не має жодних конфліктів інтересів щодо теми, розглянутої в даному документі. Науковою роботою написано без впливу зовнішніх фінансових чи корпоративних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. <https://www.bsmu.edu.ua/news/biologichni-psyhologichni-ta-soczialni-aspekty-starinnya-lyudyny-suchasni-metody-mozhlyvogo-omolodzhennya-organizmu/>
2. <https://symptom.com.ua/antivikova-medicina-metodi-zb/2/>

Пилипенко Ольга Вікторівна, асистент кафедри анестезіології інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО
Дніпровський державний медичний університет, м. Дніпро, Україна
e-mail: kvasha.olia@gmail.com ORCID 0000-0001-9836-0968

ЕФЕКТИВНІСТЬ ТАР-БЛОКУ В АНАЛГЕЗІЇ ПРИ УРГЕНТНИХ ОПЕРАТИВНИХ ВТРУЧАННЯХ

***Ключові слова:** холецистектомія, знеболення, ТАР-блок, мультимодальна аналгезія.*

Ефективне знеболення після ендоскопічної холецистектомії (ЕХЕ) при гострому холециститі (ГХ) залишається не повністю вирішеною проблемою сучасної медицини. Висока частота такого втручання та значна частка (до 50%) невдоволених пацієнтів (за рівнем післяопераційного болю) робить питання підвищення ефективності різних методів знеболення особливо актуальним.

Мета дослідження - порівняння якості аналгезії після ургентної лапароскопічної холецистектомії шляхом проведення ТАР – блоку з мультимодальною аналгезією та виключно мультимодальною аналгезією.

Матеріал і методи дослідження.

У дослідження включено 48 хворих, яким проведено ЕХЕ при ГХ, що перебували на лікуванні у КНП «КЛШМД» ДОР (м. Дніпро). Хворим у післяопераційному періоді у першій групі проводилась мультимодальна аналгезія (n=32, 66,7%), а у другій групі - мультимодальна аналгезія у поєднанні із ТАР-блоком (n=16, 33,3%). Мультимодальна аналгезія включала парентеральне введення ацетамінофену (1000 мг кожні 8 годин) після операції та внутрішньом'язове введення декскетопрофену (50 мг кожні 8 годин). Проводився правосторонній субкостальний ТАР-блок із використанням ультразвукової (УЗ) навігації із застосуванням 0,25% розчину бупівакаїну. Для оцінки больового синдрому використана візуальна аналогова шкала болю (ВАШ). Для оцінки системних ефектів гострого болю проведено визначення рівню глюкози сироватки крові та оцінка деяких показників гемодинаміки. Вказані параметри оцінювались

до операції, через 2, 4, 8, 12, 24 годин після операції. Також виконана оцінка частоти та інтенсивності нудоти та блювання у першу добу після операції.

Результати. Виявлено, що вираженість больового синдрому у першу добу після операції була вищою у першій групі, ніж у другій ($p < 0,05$), але найбільші відмінності в інтенсивності болю спостерігались на 8 та 12 годину після операції. У першій групі виявлена більша частота та вищі максимальні значення рівню глікемії через 8 та 12 годин після операції ($p < 0,05$). Серед гемодинамічних змін – у першій групі виявлений більш високий рівень тахікардії, та більш високі значення САТ ($p < 0,05$) на 2, 4, 8 та 12 годину та через добу після операції. Також виявлено зменшення частоти післяопераційної нудоти та блювання у другій групі ($p < 0,05$). У другій групі не було потреби у застосуванні наркотичних анагетиків, а в першій групі наркотичні анагетика були застосовані в одному випадку. Ускладнень при проведенні ТАР-блоку у не спостерігалось.

Висновки. Застосування ТАР-блоку є ефективним та безпечним методом післяопераційної анагезії при ургентній ЛХЕ, що на фоні зниження частоти післяопераційної нудоти та блювання та покращення показників гемодинаміки, обгрунтовує доцільність використання регіонарних методик.

Конфлікт інтересів у дослідженні відсутній.

Харипончук Кирило Вікторович, інтерн-анестезіолог

Куратор: **Єхалов Василій Віталійович**, кандидат медичних наук, доцент кафедри анестезіології, інтенсивної терапії та медицини невідкладних станів ФПО
Дніпропетровський державний медичний університет, м. Дніпро, Україна
e-mail: kharyponchukkyryl@gmail.com ORCID:0000-0001-5373-3820

КОМПАРТМЕНТ-СИНДРОМ

Ключові слова: *травми м'яких тканин, компартмент-синдром, лікування.*

Вступ: В реаліях сьогодення українські лікарі дуже часто вирішують проблеми пов'язані з травмами, які спричинені тривалим стисненням м'яких тканин. Ця проблема розповсюджена як серед цивільного населення, так і серед військових.

Мета: Надання першої медичної допомоги пацієнтам, які мали тривалий вплив зовнішнього тиску на тіло та зниження ризиків розвитку синдрому тривалого стиснення у пацієнтів на догоспітальному етапі.

Компартмент-синдром – це тяжкий патологічний стан, який виникає внаслідок закритого пошкодження значних ділянок м'яких тканин під впливом великого зовнішнього тиску та/або довготривалої механічної сили, що призводить до набряку ураженої ділянки.

На догоспітальному етапі, який стосується компартмент-синдрому, важлива тривалість впливу тиску, саме від цього залежить тактика інтенсивної терапії. Догоспітальна терапія спрямована на профілактику й лікування смертельної тріади: гіпотермії, ацидозу, коагулопатії. Головне правило догоспітальної допомоги: чим раніше будуть проведені лікувальні заходи, тим вищою буде ймовірність порятунку хворого. Після першої години без надання належної медичної допомоги летальність починає зростати в геометричній прогресії.

Після оцінки власної безпеки здійснюється медична оцінка стану потерпілого. Первинний огляд по протоколу ABCDE: А – прохідність дихальних шляхів, В – дихання, С- стан кровобігу, D – неврологічний статус, Е – повний

огляд. Проводиться: протекція дихальних шляхів, надання кисню через лицеву маску. При наявності показань та власній безпеці рекомендовано провести інтубацію; Накладання турнікету при активній артеріальній кровотечі, або при тривалому стисненні кінцівки. Важливо вказати час накладання! В літню пору максимальне накладання турнікету 2 години, в холодну - 1 годину. Після плин часу послаблюють турнікет на 5-10 хв і накладають знову на той самий час (при тривалій евакуації); Після переоцінки стану вкриваємо хворого термозберігаючою ковдрою; Розрахунок інфузії: перші 2 години швидкість ізотонічного розчину 500-1000 мл/год. Цільові параметри інфузії в перші 6 годин 3-6 літрів ізотонічного розчину, в залежності від маси та віку людини; знеболення пацієнта; Катетеризація сечового міхура, контроль діурезу; моніторування життєвих функцій та контроль часу накладання турнікетів!

Висновок. Початок ранньої догоспітальної допомоги, профілактика гострої ниркової недостатності та контроль часу накладання турнікету є важливими факторами профілактики розвитку компартмент-синдрому та незворотніх процесів у пацієнтів.

Конфлікт інтересів: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів і власної фінансової зацікавленості при підготовці статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравець О.В., Клигуненко О.М., Єхалов В.В. (2021). Синдром тривалого стискання: навчально-методичний посібник для лікарів-інтернів різних спеціальностей. Новий світ-2000.

Шарапова Олена Миколаївна, к.мед.н.

e-mail: esharapova@ukr.net ORCID: 0000-0002-5323-8616

Поясова Ольга-Розарія Сергіївна, студентка 5 курсу

факультету медицини і фармації

e-mail: poasovaola@gmail.com ORCID: 0009-0004-8626-3166

Дніпровський державний медичний університет, м. Дніпро, Україна

АТЕРОСКЛЕРОЗ ЯК ФАКТОР РИЗИКУ РОЗВИТКУ КОКСАРТРОЗУ

Ключові слова: атеросклероз, ліпідний обмін, коксартроз, кровопостачання.

Вступ. Коксартроз – це дегенеративно-дистрофічне захворювання, особливістю якого є пошкодження суглобового хряща кульшового суглобу з порушенням його функцій. Захворювання супроводжується дуже сильним болем та доставляє страждань пацієнту, що в кінцевому рахунку призводить до потреби в тотальному ендопротезуванні кульшового суглоба та питанні про встановлення групи інвалідності [1;2]. Серед основних причин розвитку коксартрозу є порушення кровопостачання кульшового суглобу, внаслідок патологічних змін в судинах, зумовлених, зокрема, атеросклеротичним процесом [3].

Мета. Розглянути патологічні зміни в судинах, які кровопостачають кульшовий суглоб, при ураженні їх атеросклерозом та з'ясувати їх вплив на розвиток дегенеративно-дистрофічного ураження кульшового суглобу; з'ясувати взаємозв'язок виникнення коксартрозу при атеросклерозі.

Результати. Атеросклероз – це хронічне захворювання, яке виникає внаслідок порушення жирового та білкового обміну, характеризується ураженням артерій великого та середнього калібру. Розрізняють 6 стадії морфогенезу атеросклерозу: 1) доліпідна (мукоїдне набухання внутрішньої оболонки судини, підвищення проникності мембран інтими, що веде до накопичення у внутрішній оболонці судини білків плазми, фібриногену (фібрину) і утворення плоских пристінкових тромбів); 2) ліпоїдоз (в ендотелії з'являються ліпідні включення, спостерігається набухання і руйнування еластичних мембран); 3) ліпосклероз (проліферація фібробластів, ріст яких стимулює руйнування макрофагів

(ксантомних клітин) і розростання в інтимі молодій сполучній тканині, початок формування фіброзної бляшки); 4) атероматоз (ліпідні маси, які розташовані в центральній частині бляшки (ліпідне ядро), і прилеглі колагенові та еластичні волокна розпадаються, формується покривка бляшки); 5) виразкування (прогресування атероматозних змін веде до деструкції покривки бляшки, можливі ускладнення – розрив стінки артерії, аневризма, емболія); 6) атерокальциноз (солі кальцію відкладаються в атероматозні маси, у фіброзну тканину, у проміжну речовину між еластичними волокнами, стінка судини в місці петрифікації різко деформується). Отже, на всіх стадіях розвитку атеросклерозу відбуваються зміни в стінці артерій, що в кінцевому рахунку призводить до стенозу або оклюзії артерій, що призводить до порушення кровопостачання органу. Порушення кровопостачання кульшового суглобу та головки стегнової кістки призводить до зниження їх трофіки з подальшим розвитком дистрофічних змін в хрящовій та кістковій тканинах, відбуваються дегенеративні зміни та порушується біомеханіка суглобу. Все це призводить до поступового руйнування хрящової тканини кульшового суглоба з утворенням остеофітів та подальшим розвитком склеротичних змін під суглобовим хрящем (ущільнення тканини стегнової кістки), що погіршує якість життя хворого та є показанням до тотального ендопротезування кульшового суглобу.

Висновки. Коксартроз – це один із різновидів артрозу, який уражає кульшові суглоби. Хвороба несе велике медичне, соціальне та економічне навантаження на суспільство. В основі патогенезу коксартрозу, нерідко лежить порушення кровопостачання кульшового суглобу. Атеросклеротичні зміни в стінці судин, призводять до їх стенозу або оклюзії, в результаті чого знижується трофіка хрящової тканини суглоба, що в кінцевому рахунку призводить до розвитку дегенеративно-дистрофічних змін в суглобі та склеротичних змін в кістковій тканині стегнової кістки.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати дослідження підтверджують необхідність розробки нового алгоритму обстеження хворих з коксартрозом та надання своєчасної кваліфікованої медичної допомоги на початкових стадіях розвитку хвороби, аби запобігти переходу хвороби на пізні

стадії та знизити потребу в оперативному втручанні та питанні про встановлення групи інвалідності. Поставлені задачі є підставою для подальших наукових досліджень в даному напрямку.

Конфлікт інтересів. Потенційних або явних конфліктів інтересів, що пов'язані з цим рукописом, на момент публікації не існує та не передбачається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fan J, Watanabe T. (2022). Atherosclerosis: Known and unknown. *Pathol Int*, 72(3), 151-160.
2. Falk E. (2006). Pathogenesis of atherosclerosis. *J Am Coll Cardiol*, 47(8 Suppl), C7-12.
3. Macêdo MB, Santos VMOS, Pereira RMR, Fuller R. (2022). Association between osteoarthritis and atherosclerosis: A systematic review and meta-analysis. *Exp Gerontol*, 161:111734.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 7.
МОВОЗНАВСТВО,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО,
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ.**

Ishchuk Olena Mykhailivna, Associate Professor

Ukrainian-American Concordia University, Kyiv, Ukraine

e-mail: lesyaishchuk@gmail.com ORCID: 0000-0003-4952-2080

Ishchuk Alla Anatoliivna, PhD, Associate Professor

Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

e-mail: allaishchuck@hotmail.com ORCID: 0000-0001-7825-4295

COMMUNICATION IN THE MEDIA SPACE AND MANIPULATION DURING WARTIME

Keywords: *media communication, manipulation, public opinion, policymaking, information warfare*

Introduction. Throughout history, media platforms have been wielded as potent instruments by various interest groups seeking to shape public perceptions and further their own agendas. This study aims to delve into the intricate dynamics of communication within the media space during periods of conflict, shedding light on the ways in which such communication can be employed as a tool of manipulation and examining its far-reaching implications for society at large. The **primary objective** of this research is to illustrate the profound impact of media communication on public opinion and the policymaking process.

Results. In recent years, the media's influence on public perception has surged, notably during crises like the COVID-19 pandemic. Media platforms transformed into battlegrounds where opposing groups, including anti-vaxxers and vaccine advocates, fiercely contested for public opinion. The term 'cyberwar' has gained traction among researchers, accurately depicting the complex processes within the digital information sphere, signifying the scale and intensity of modern information warfare (Matveev et al., 2021; Khrypko et al., 2021).

The ongoing Russian-Ukrainian conflict vividly illustrates the intertwining of media communication and manipulation. This war has not only led to real-world atrocities but has also profoundly shaped the narratives conveyed through diverse media channels. Participants in this conflict, be they state actors, rebel groups, or concerned

citizens, wield substantial influence over society's collective consciousness, strategically deploying ideas to manipulate public perceptions, impact political decisions, and achieve strategic goals. James G. Stavridis (2007) underscores the critical role of meticulous planning in effective strategic communications, emphasizing the provision of truthful and timely information tailored to specific audiences with a focus on precision in message delivery.

Conclusions and perspectives. This research highlights the pivotal role of media communication in shaping public opinion and policymaking, especially during conflicts. It underscores the need to understand and counter manipulation within the media. Policymakers, communicators, and society must remain vigilant, advocating for ethical practices and media literacy to combat manipulation in the digital age. It's crucial to continue studying evolving media dynamics to protect the integrity of public discourse and democracy.

Conflict of interest. The authors declare no conflict of interest.

REFERENCES

1. Matveev, V., Nykytchenko, O., Stefanova, N., Khrypko, S., Ishchuk, A., Pasko, K. (2021). Cybercrime as a Discourse of Interpretations: the Semantics of Speech Silence vs Psychological Motivation for Actual Trouble. *International Journal of Computer Science and Network Security*, 21, No. 8, 203–211. http://paper.ijcsns.org/07_book/202108/20210827.pdf
2. Khrypko, S., Matveev, V., Nykytchenko, O., Stefanova, N., Ishchuk, A., Ishchuk, O., Bondar, T. (2021). Cybercrime in the Economic Space: Psychological Motivation and Semantic-Terminological Specifics. *Journal of Computer Science and Network Security*, 21, No. 11, 135–142. http://paper.ijcsns.org/07_book/202111/20211118.pdf
3. Stavridis, J. (2007). Strategic Communication and National Security. *JFQ*, Issue 46, 1–7. <https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA575204.pdf>

Іщук Алла Анатоліївна, к. філос. н., доц.

e-mail: allaishchuck@hotmail.com _ORCID: 0000-0001-7825-4295

Третяк Любов Іванівна, доцент

e-mail: lubov.tretiak@gmail.com

Керножицька Ольга Андріївна, старший викладач

e-mail: olga-1952@i.ua

Український державний університет ім. Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

MEDIA AND COMMUNICATION IN MARTIAL LAW CONTEXT

Keywords: *intercultural communication, communication strategies, media language.*

Introduction. In a world marked by tension and rapid change, effective communication is vital for collaboration, information dissemination, and shared vision. Language bridges gaps between diverse stakeholders, enabling dialogue, idea exchange, and resilient partnerships. Amid martial law, it serves as both a shield and catalyst for knowledge sharing, innovation, and Ukraine's scientific future.

Purpose of the research. This study examines effective communication and language's role in fostering collaboration and knowledge sharing in Ukraine during martial law.

Results. Amid these circumstances, researchers increasingly focus on the subject of war. For instance, Adriana Chuchvara investigates effective communication with foreign language audiences during the Russian-Ukrainian war. Her study reveals terminological divergence, where «crisis» and «conflict» are interchangeably used. Moreover, various European countries adopt distinct approaches in their coverage of Ukrainian events (Chuchvara, 2023). Building on this, Volodymyr Kulyk (2020) highlights Western countries' marked disparities in their stances on Russia, evident in analytical literature on the Russian invasion of Ukraine. These differing perspectives are crucial in examining communication strategies within this ongoing conflict. Further, Lyubov Frolyak and Myroslava Froliak's research (2023) explores axiological attributes in intercultural media communication, focusing on the «Russian-Ukrainian war 2022-

2023» in French television discourse. Here, professional experts, particularly political scientists, hold a central role in shaping the media's portrayal of the event. Examination extends to assessment categories related to the subject, encompassing evaluations by notable individuals employing various discourse techniques. This analysis reveals the intricate nature of media event evaluation and underscores the need for additional research into its structure and typology within the domain of intercultural communication.

Conclusions. Effective communication and language are vital in the context of martial law, facilitating collaboration and knowledge exchange. Terminological differences and varying Western perspectives on the Russian-Ukrainian war add complexity to communication strategies. Professional experts significantly influence media narratives.

Perspectives of further investigations. Future research should continue exploring communication's multifaceted nature in conflict contexts, delving deeper into the impact of language, terminology, and differing perspectives on intercultural media communication. Further investigation into the structure and typology of media event evaluation can enhance our understanding of communication dynamics in complex situations.

REFERENCES

1. Chuchvara, A. (2023). Mova i viina: perspektyvy mizhkulturnoi komunikatsii v inshomovnii avdytorii [Language and war: perspectives of intercultural communication in the foreign-language audience]. *Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language*. [in Ukrainian], 17, 3–14. <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/ukrinos/article/viewFile/3904/4296>
2. Interpretatsii rosiisko-ukrainskogo konfliktu v zakhidnykh naukovykh i ekspertnoanalitichnykh pratsiakh [Interpretations of Russian-Ukrainian conflict in western scientific and expert analytical works]. (2020). [in Ukrainian].
3. Frolyak, L., & Froliak, M. (2023). Structure and typology of assessment of the «Russian-Ukrainian War 2022-2023» media event in French television discourse. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Literary Studies. Linguistics. Folklore Studies*, (1(33)), 120-125. <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2023.33.20>

Базга Єлізовета Олегівна, магістрантка II курсу,

факультет іноземних мов,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань

e-mail: lizabazga11@gmail.com

РОЛЬ ГРИ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ НУШ

Ключові слова: іношомовна комунікативна компетентність, гра, Нова українська школа.

Вступ. За новим Державним стандартом Концепція «Нова українська школа» вбачає інноваційний, духовний та фізичний розвиток особистості на основі компетентнісного підходу. Провідною діяльністю учнів молодшого шкільного віку є гра, де доцільним є регулярне використання в освітньому процесі ігрових методів, форм і прийомів навчання. Нова українська школа спрямована на формування ключових компетентностей, що спонукає учнів бути критичними, впевненими в собі і креативними, висловлювати власну думку, аналізувати, критично мислити, вміти співпрацювати, вчитися впродовж життя та набувати здібності, які потрібні для успішного освоєння майбутньої професії. Подібні вміння розвинути допоможе ігрова діяльність, яка слугує певною практикою для використання знань, умінь та навичок, отриманих в процесі навчання [1].

Мета. Вчені С. Шацький, А. Макаренко, В. Сухомлинський у своїх працях висвітлювали важливість ігор у розвитку комунікативної компетентності школярів, але ґрунтовно не розглянута проблема врахування методики використання ігрових засобів на уроках англійської мови в умовах НУШ. Тому *метою* нашої статті є дослідження ролі гри у формуванні іношомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів НУШ.

Результати. Успішне навчання всіх дітей одного класу водночас — є однією з головних проблем сучасного вчителя, адже всі учні є абсолютно різними особистостями, які мають різні можливості та мотивації до навчання. Сучасні школярі не прагнуть сприймати будь-яку інформацію з нудного процесу навчання,

адже вони хочуть усвідомлювати практичне застосування знань для вирішення життєвих проблем за допомогою ефективного навчального процесу [2, с.11–114].

Для формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів НУШ важливою постає роль використання гри. Формування іншомовної комунікативної компетентності учнів в початковій школі здійснюється за допомогою методів та засобів ігрової діяльності. Відома методистка С. Роман, зокрема, зазначає, що ігри, зазвичай, несуть характер розваг і дають можливість дітям відпочити. Саме тому, вона вважає, що гра – це один із видів діяльності, який полягає в емоційному розвантаженні та освоєнні життєвого досвіду людини [3, с. 32–35].

Висновки. Узагальнюючи зазначене вище, можна зробити висновок, що гра створює для учнів такі умови, які дають можливість засвоювати іноземну мову мимоволі за рахунок частого повторення. Розвиваюче знання гри закладено в її природі тому, що гра – це завжди емоції, а там де емоції, там активність, увага, уява, там працює мислення. Тому гра є ефективним засобом формування іншомовної комунікативної компетентності учнів початкових класів НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа». URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf> (дата звернення: 10.09.2023).
2. Сопівник Р. В., Дубровська Л. О., Дубровський В. Л. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу у сучасній початковій школі. *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 4. С. 111–114.
3. Роман С. В. Методика викладання англійської мови в початковій школі: навч. посіб. К.: Ленвіт, 2005. С. 32–35, 201–207.

Бакаєвич Костянтин Олегович, здобувач наукового ступеня
доктора філософії з журналістики,
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
e-mail: k.bakaievych.asp@kubg.edu.ua ORCID 0009-0000-7996-2541

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ключові слова: *соцмережі, TikTok, Instagram, медіаринок, повномасштабне вторгнення, роспропаганда, українські ЗМІ.*

Вступ. Український медіапростір, після початку повномасштабної війни, пережив значні трансформації, які суттєво вплинули на споживання новин та інформації в країні. Збільшення популярності нових медіаплатформ, таких як Telegram і TikTok, а також зменшення активності інших платформ, які використовують офіційні джерела інформації та медіа.

Головна мета: дослідити нові платформи, які можуть використовувати медіа. Прорахувати їх головні недоліки та переваги задля запобігання публікації фейків та маніпуляцій, які б могли стати зброєю російської пропаганди.

Війна значною мірою змінила український медіапростір, що стало причиною збільшення популярності відносно нових платформ, таких, як Telegram та TikTok та зменшення при цьому традиційних майданчиків, таких, як телебачення та навіть Youtube. Вимушені трансформації українських засобів масової інформації спричинені агресією Росії несуть в собі, як плюси, так і мінуси для України. Стрімкий розвиток новинних Telegram-каналів на початку повномасштабного вторгнення змусив чиновників та державні установи також створити або активніше почати вести свої канали в даному месенджері для оперативного інформування населення. Так, на початку повномасштабної війни, з'явився Telegram-канал Віталія Кіма, який лише за період з 24 лютого 2022 року до 13 березня 2022 року збільшив свою аудиторію підписників з нуля до близько 690 тисяч. Станом на 23 вересня 2023 кількість підписників Віталія Кіма в телеграмі за даними TGStat складає 613 553. Також варто відзначити, що за такий самий час

кількість підписників на телеграм-каналі Володимира Зеленського зросла на 1,25 мільйона.

Однак зі збільшення аудиторії офіційних каналів або “мережєвих відгалужень ЗМІ”, стрімко почали розвиватися анонімні або зовсім проросійські телеграм-канали. Так, найпопулярнішим по кількості підписників Телеграм-каналом в Україні наразі є «Труха ⚡ Україна» з аудиторією понад 2,7 млн. Варто зазначити, що з самого початку, ресурс спеціалізувався лише на новинах Харкова. До січня 2022 року щомісячний приріст складав всього декілька тисяч підписників. Основний пік популярності «Труха ⚡ Україна» припав на початок повномасштабного вторгнення Росії. Однак подібні ресурси несуть небезпеку, оскільки дуже часто керуються великою оперативністю, яка випереджає традиційні медіа й навіть офіційні джерела, через що відбувається поширення маніпуляцій, які потім використовується російською пропагандою для дискредитації українських медіа. Варто зазначити, що «Труха ⚡ Україна» не спростовує інформацію, а просто оновлює повідомлення, яке аудиторія каналу вже прочитала і навряд чи повернеться прочитати ще раз.

Висновки. У цьому контексті, важливо підкреслити потребу в критичному підході до джерел інформації та споживанні новин. Трансформація медіапростору потребує розвинутих механізмів перевірки достовірності інформації, щоб забезпечити інформованість громадян і запобігти розповсюдженню дезінформації, яка може негативно вплинути на суспільний діалог та національну безпеку України.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження цієї теми можуть стосуватися детального дослідження кожної популярної соцмережі та актуальних трендів стосовно кожної, а також дослідження контентних характеристик різних профілів та каналів соцмереж, представлених на українському медійному ринку для виявлення особливостей поширення фейків і маніпуляцій російської пропаганди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Burlakov, S. 2020. «ЩОДО НЕОБХІДНОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ЗМІ В РОЗРІЗІ РОЗВИТКУ ПОПУЛЯРНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ TELEGRAM-КАНАЛІВ». *Juridical science*, № 6(108), 56–63. doi:10.32844/2222-5374-2020-108-6-1.07.
2. Васьківська, О. Є. «ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ КАНАЛІВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ». *Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми науки, освіти та суспільства в сучасних умовах»*.
3. detector.media. 2022. ««2,27 млн підписників». Дослідження встановило найпопулярніший телеграм-канал в українському сегменті». detector.media, 9 вересня. <https://detector.media/infospace/article/202680/2022-09-09-227-mln-pidpysnykiv-doslidzhennya-vstanovylo-naupopulyarnishyyu-telegram-kanal-v-ukrainskomu-segmenti/>.
4. detector.media. 2022a. «Телеграм-канал Зеленського має найвищий рівень цитування в українському сегменті – дослідження». detector.media, 13 вересня. <https://detector.media/infospace/article/202685/2022-09-13-telegram-kanal-zelenskogo-maie-nayvyshchyy-riven-tsytuvannya-v-ukrainskomu-segmenti-doslidzhennya/>.
5. Дукач, Юлія. 2022. «UPD:Труха. Як популярний телеграм-канал розганяє фейки і придумує відмазки, коли це помічають». Texty.org.ua - статті та журналістика даних для людей — Тексти.org.ua, 1 серпня. <https://texty.org.ua/articles/107377/informacijna-telehram-smittyarka-dlya-2-miljoniv/>.

Кечеджі Оксана Вікторівна, ст. викладач

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, Україна

e-mail: ksenawin@hotmail.com

ЗАСОБИ СУГЕСТІЇ В РЕКЛАМНОМУ КОНТЕКСТІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

***Ключові слова:** текст, реклама, лексична одиниця, сугестія.*

Вступ. Рекламний текст є формою існування та відбиття певної культури, породженням епохи сьогодення, що, в свою чергу, зумовлює необхідність його постійного та поглибленого дослідження. Дана позиція підкріплюється тенденціями розвитку сучасної лінгвістики, що приділяє велику увагу когнітивним і прагматичним проблемам організації мови і пов'язаних з цим вивченням різних типів тексту. На сучасному етапі будь-яка реклама в житті соціуму є одним із видів масової комунікації, а також глобалізацією багатьох світових процесів. Переклад рекламних текстів потребує певної фахової підготовки та майстерності, оскільки він маркується певною специфікою і саме тому потребує особливого підходу щодо перекладу задля збереження сенсу та сили сугестії. До того ж, при перекладі рекламних текстів варто враховувати стереотипи та своєрідність етнічної аудиторії, якій він має бути адресований.

Мета. Метою є аналіз рекламного контексту, його характеристик, феномена сугестії соціальної реклами, а також варіанти перекладу рекламних текстів та виявлення проблем та труднощів, що виникають в процесі перекладу.

Результати. Найпоширенішою моделлю рекламного тексту є AIDA (attention – interest – desire – action), яка є відображенням етапів психологічного впливу реклами: привернути увагу, викликати інтерес, збудити бажання, дати аргументи на користь товару або послуг, привести до вирішення, зробити покупку або скористатися послугами [1; 2]. Тексти реклами маркуються антропоцентризмом оскільки вони пов'язані з потребами представників будь-якого соціуму і мають доволі різноманітну класифікацію, а саме – по об'єкту реклами, за типом цільової аудиторії, по ЗМІ-рекламоносія тощо.

При перекладі рекламних текстів, для досягнення максимального зближення з текстом оригіналу, перекладач використовує трансформації. Щоб коректно та доцільно застосовувати ефективні перекладацькі прийоми перетворення, необхідно бути обізнаним культурами етносів мови-донора та мови-реципієнта. Розуміння тексту перекладу представниками мови-реципієнта залежить від коректного перекладу, вдалого узусу перекладацьких трансформацій тощо. Прагматична установка рекламних текстів є визначальною у виборі інформативною моделі перекладу. Емпіричний матеріал вказує на незначний відсоток лексико-граматичної групи, тому за доцільне розподіл корпусу прикладів на дві групи: застосування прийому конкретизації, генералізації, смислового розвитку при перекладі текстів соціальної реклами та синтаксичне уподібнення, членування пропозиції, об'єднання пропозицій, граматичні заміни при перекладі.

Висновки. Переклад рекламних текстів є вдалим лише в тому разі, якщо будуть враховані особливості людської ментальності. Прагматична функція соціальної реклами визначає жанрову маркованість рекламних текстів, а саме, сугестивний її вплив на реципієнтів. Метою перекладача є зберігання такого впливу завдяки вдало підібраним еквівалентам при перекладі.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальшого дослідження вбачаємо аналіз контекстовагомих сугестивних лексем кожної окремої складової рекламної моделі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубова О. (2022, 06 червня). *Що таке формула AIDA і для чого її потрібно знати кожному інтернет-маркетологу.* <https://apix-drive.com/ua/blog/marketing/scho-take-formula-aida>
2. Девятка О. (2023, 05 квітня). *Формули ефективних комерційних текстів: AIDA, FAB, PAS.* <https://www.devyatka.com.ua/kopirajtyng/formula-prodayuchogo-tekstu-aida-fab-pas/>

Кічіна Олександра Віталіївна, студентка.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

e-mail: kichina10.08.2000@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЗА ДОПОМОГОЮ ГРИ

Головне завдання, котре ставлять перед здобувачами освіти у процесі вивчення англійської мови, є набуття лексичної компетентності у здобувачів базової середньої освіти, яка є компонентом комунікативної компетентності. Однією із проблем нашої освіти є те, що учні мають ряд компетенцій (тобто теоретичні знання), але не можуть правильно застосовувати під час практичної діяльності, також, вони не спроможні вільно оперувати іншомовними лексичними одиницями й застосовувати їх у реальному контексті. Через це, головне завдання вчителя базується на знаходженні найефективніших методів та засобів набуття лексичної компетентності, зокрема за допомогою використання на уроках роботи з іграми.

Мета дослідження полягає у дослідженні процесу формування англійської лексичної компетентності здобувачів базової середньої освіти на основі використання інтерактивних ігор та експериментальній перевірці ефективності розробленого комплексу вправ із їх використанням.

Основні завдання дослідження: 1. Проаналізувати теоретико-методичні засади формування англійської лексичної компетентності здобувачів базової середньої освіти; 2. Розкрити сутність поняття «інтерактивні ігри», охарактеризувати їх, та визначити можливості їх використання у процесі вивчення англійської лексики; 3. Обґрунтувати перспективи та переваги використання інтерактивних ігор під час вивчення лексичного матеріалу на уроках англійської мови у 5-7 класах; 4. Розробити комплекс завдань для ефективного засвоєння

англомовної лексики здобувачами базової середньої освіти та експериментально перевірити їх ефективність.

Під час дослідження формування лексичної компетентності у здобувачів базової середньої освіти використано під час навчання іноземної мови різні види ігор: ігри-маніпуляції з предметами; ігри, пов'язані з рухами, фізичними діями; ігри-змагання; рольові ігри на основі уявних та реальних ситуацій; мовні (фонетичні, лексичні, граматичні); мовленнєві (розвиток аудіювання, говоріння); комунікативні (формування навичок спілкування). Після використання ігор у навчальному процесі проведено початковий та контрольний зрізи знань, створено таблиці результатів дослідження.

Було виявлено, що формування лексичної компетентності здобувачів базової середньої освіти за допомогою ігор відбувається у 3 етапи: 1.Ознайомлення, 2.Автоматизація, 3. Застосування. Саме використання ігор на етапах формування лексичної компетентності сприяло виникненню в учнів мотивації, збагаченню словникового запасу та коректному застосуванню нових слів та словосполучень у конкретних комунікаційних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гембарук А.С. Методика викладання іноземної мови в таблицях і схемах: методичний посібник. – Умань:ФОП Жовтий, 2011. – 144 с.
2. Алексіна Е.В. Навчальні ігри на уроках англійської мови / Е.В.Алексіна // Педагогіка. – 2002. - №4. с.66-68.
3. Бочаров Л.Н. Ігри на уроках англійської мови на початковому та середньому ступенях навчання /Л.Н. Бочаров//ІМШ. – 2004.- №3. – с.27.
4. Газман О.С. Роль гри у формуванні особи /О.С. Газман// Навчальна педагогіка. – 2001. - №9. – с.22.

Кохановська Анжела Сергіївна, здобувач ОС «Магістр»

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

e-mail: brilliantick9@gmail.com

ЛІНГВОКУЛЬТУРНА МОТИВАЦІЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ

Ключові слова: фразеологія, фразеологічна одиниця, лінгвокультурологія, зоонім, внутрішня форма.

Вступ. Кожна мова має свої унікальні фразеологічні одиниці, пов'язані з тваринами, які відображають традиції, вірування та культурні особливості певного народу. В осмисленні найменувань представників тваринного світу соціум вербалізує образи, висхідні до давньої міфології. Фразеологізми з компонентом-зоонімом виникли на підґрунті образного уявлення про фенотипічні властивості та звички диких і домашніх тварин, що стали свого роду системою оціночних образів національної картини світу.

Мета – виявлення мотиваційної основи англійських фразеологічних одиниць з компонентом-зоонімом шляхом аналізу лінгвокультурної інформації, закладеної в їхню внутрішню форму.

Результати. Розглянуті аспекти лінгвокультурної мотивації англійських фразеологічних одиниць із компонентом-зоонімом дозволяють стверджувати, що досліджувані одиниці становлять значну частину лінгвокультурної спадщини та допомагають розкрити особливості мислення та цінностей англійських країн. Приміром, походження англійської компаративної фраземи *quiet as a mouse* може бути пов'язано з думкою про мишей як таких, які завжди намагаються залишатися непомітними, що відображає традицію дискретності в англійській культурі. Англійський сталий вираз *the early bird catches the worm* підкреслює важливість спланованої діяльності для досягнення успіху, що передбачає негайне виконання. Внутрішня форма цієї фраземи відображає американське прагматичне мислення та акцент на продуктивності. Фразеологізм *like a fish out of water* описує почуття

незручності та нездатності адаптуватися до нової ситуації, тим самим віддзеркалюючи традиційне ставлення до комфорту та звичайності у британській культурі.

В англійській фразеології зооніми можуть виступати символами або асоціюватися з певними якостями або характеристиками тварини. Приміром, *strong as an ox* означає надзвичайну силу та міцність, властиві волам. Як різновид експресивної лексики зооніми у складі фразеологічних одиниць слугують виділенню позитивних або негативних якостей людини за допомогою уподібнення тварині. Ці особливості можуть позначатися як позитивними (хоробрість, відважність, працьовитість), так і негативними (впертість, самовпевненість, пихатість, жадібність, нахабність, злість) мотиваційними ознаками [2, с. 68].

Наведені міркування підтверджують важливість ролі тварин у житті людини, що сягає давніх часів, особливо ранніх стадій розвитку людства, коли тварини та люди співіснували у тісному сусідстві [1].

Висновки. Фразеологічні одиниці з компонентом-зоонімом широко представлені в англійській мові та мають великий потенціал до вторинної номінації та метафоризації явищ дійсності. Проведене дослідження цих одиниць засвідчує, що їхня мотиваційна основа пояснюється екстралінгвістичними факторами, зокрема географічними.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у порівняльному аналізі досліджуваного англійського матеріалу та фразеологічних одиниць із компонентами-зоонімами інших мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головня, А. (2011). Зоонім як складова порівняння на позначення рис характеру людини. *Всесвітня література та культура в навчальних закладах*, 6, 57–60.
2. Талько, С. В. (2009). *Лінгвоаксіологічна семантика антропоцентричних метафор та порівнянь в українській і англійській мовах*: дис. канд. філол. наук: 10.02.17. Київ: Київський національний лінгвістичний ун-т.

Кравченко Владислав Геннадійович, здобувач ОС «Магістр»
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
e-mail: vlad_vladiislav@ukr.net

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ХАРАКТЕРУ ЛЮДИНИ

Ключові слова: *фразеологія, фразеологізм, лінгвокультурологія, національний менталітет, характер людини.*

Вступ. У висвітленні сучасних лінгвістів фразеологічні одиниці постають яскравим відображенням взаємовпливу мови і культури та становлять яскравий пласт мовної системи, тісно пов'язаний з національним менталітетом. Особливо яскраво це віддзеркалюється у фраземах на позначення характеру людини.

Мета – провести аналіз особливостей англійських фразеологізмів на позначення характеру людини з лінгвокультурологічного погляду.

Результати. Аналіз англійських фразеологічних одиниць, семантика яких співвідносна з рисами характеру або особливостями поведінки людини, засвідчив їхнє різне етимологічне походження та низку ознак, що є характерними англomовному соціуму.

Значна частина досліджуваного матеріалу має літературне походження, наприклад: англійська ідіома *Peter Pan* «досл. Пітер Пен» – молодий чи незрілий чоловік, «інфантильний чоловік» походить від імені головного персонажу повісті Дж. Баррі, хлопчика, який не хотів дорослішати та прагнув вічно залишається юним [2]. Відчутний вплив на розвиток фразеологічного фонду англійської мови мала творчість Шекспіра, наприклад: *chronicler of small beer* «людина, що займається дрібницями» [АУФС, с. 214] (*to chronicle small beer* – шекспірівський вираз – «Othello», д. II, сц. 1), *a sad dog* «досл. похмурий пес», що метафорично позначає похмуру людину (W. Shakespeare, «King Richard II», д. V, сц. 5).

Біблійне походження пояснює значення таких виразів, як *Physician, heal thyself!*, що виражає докір людині, яка не помічаючи власних вад, осуджує їх в інших (первісно вжито у проповіді Ісуса Христа, зверненій до тих, хто моляться і очікують від нього дива), *Job's post* «досл. листоноша Іова» – «людина, що приносить погані новини» тощо.

Низка фразеологізмів англійської мови на позначення характеру людини містять архаїзми чи історизми, що відтворюють національно-культурну інформацію на власне вербальному рівні. Приміром, *the vicar of Bray* «досл. вікарій з Брей» – людина, яка змінює свої погляди відповідно до того, що їй підходить на певний момент, «безпринципна людина, ренегат, пристосуванець» (за ім'ям напівлегендарного вікарія XVI століття, який чотири рази змінював свою релігію: двічі був протестантом і двічі католиком) [1, с. 986].

Заслуговує на увагу той факт, що більшість рис характеру, відтворюваних англійськими ідіоматичними виразами, є негативними, наприклад: *barber's block* – в одному із значень «бездушна людина» [1, с. 63]; *bad actor* «ненадійна людина» [1, с. 59].

Висновки. Лінгвокультурологічні особливості англійських фразеологічних одиниць першочергово обумовлені їхнім походженням, зокрема етимологічними джерелами виступають літературні твори, Біблія, історичні постаті та факти. Внутрішня форма досліджуваних одиниць відтворює історичні реалії, державний устрій, традиції і вірування англомовного народу.

Перспективи подальших досліджень полягають у дослідженні структури та семантики англійських фразеологічних одиниць на позначення характеру людини та здійсненні порівняльного аналізу у цьому контексті на матеріалі англійської та української мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранцев, К. Т. (2006). Англо-український фразеологічний словник. Київ: Т-во «Знання», КОО.
2. Ayto, J. (2009). Oxford Dictionary of English Idioms. N. Y.: Oxford University Press.

Левчук Оксана Андріївна, к. філол. н., доц.

e-mail: o.ponomariova@udpu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-8352-1597

Пасічник Яна Євгеніївна, здобувач ОС «Магістр»

e-mail: yanapasi4nyk@gmail.com

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

ДО ПИТАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ АНГЛІЙСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІЗ ЕТНОКУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ

Ключові слова: фразеологія, етнокультурний компонент, національна специфіка, структурно-семантичні особливості.

Вступ. Семантики фразеологічних одиниць активно досліджується лінгвістами, адже у процесі її вивчення розкриваються образи, пов'язані з етнокультурними специфічними фрагментами світогляду тієї чи іншої нації. Особливої уваги заслуговує фразеологія англійської та німецької мов, оскільки фраземи, що містять етнокультурний компонент, є достатньо чисельними, широковживаними та характеризуються структурною і семантичною різноманітністю.

Мета. Метою цієї розвідки є здійснити порівняльний аналіз англійських та німецьких фразеологічних одиниць із етнокультурним компонентом на рівні структурно-семантичних та когнітивних особливостей.

Результати. Порівняльний аналіз англійських та німецьких фразем із етнокультурним компонентом засвідчив, що обидві мови пройшли подібні історичні, культурні та релігійні етапи розвитку, тому в них наявні сталі вирази з однаковими образними, предметними та національно-етнічними компонентами, наприклад: англійська ідіома *blue stocking* «вчена жінка, педантка», трансформувалася в німецькомовну *Blaustrumpf* зі збереженням того ж значення – характерне для епохи Просвітництва «глузливе прізвисько освіченої жінки,

позбавленої чарівності і цілком поглиненої книжковими та науковими інтересами».

Досліджувані мови містять фразеологічні одиниці, пов'язані із продуктами харчування чи національними стравами. Приміром, англійські вирази *to spill the beans* «1) зруйнувати чийсь плани; 2) ускочити в клопіт, халепу, біду» [1, с. 880], *full of beans* «1) запальний, гарячий (про коня); 2) живий, енергійний, у піднесеному настрої; 3) що заплутався у власних міркуваннях» [1, с. 365] та німецький вираз *das ist mir Wurst* «це мені сосиска», *klar wie Kloßbrühe* «досл. ясний, як непрозорий відвар із галушок» [2], тобто «заплутаний» вказують на важливість певних страв у культурі.

Виявлено вирази, які відтворюють звички носіїв мови. Так, наприклад, англійська ідіома *couch potato* «ледар» була первинно створена на позначення того, хто дивитися занадто багато телевизор, тому що в деяких західних країнах, людина зазвичай сидить на дивані («couch») і їсть картопляні чіпси («potato») під час перегляду. Німецький вираз *Das ist nicht mein Bier!* «Це не моя справа!» містить лексему *Bier* «пиво», яке є важливою частиною німецької культури. Німці славлять пиво та мають багато традицій, пов'язаних із його споживанням, таких як фестивалі пива (як от Мюнхенський Фестиваль Пива).

Висновки. Отже, за допомогою порівняльного аналізу англійських та німецьких ідіоматичних виразів із етнокультурним компонентом можна виявити спільні та відмінні риси фразеологічних систем досліджуваних мов, а відтак зіставити два соціуми, особливості їх світосприйняття та мислення.

Перспективи подальших досліджень. Перспективами подальших розвідок є дослідження фразеологічних одиниць із етнокультурним компонентом, що представлені в інших варіантах та ареальних різновидах англійської та інших мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранцев К. Т. (2006). *Англо-український фразеологічний словник*. Київ: Т-во «Знання», КОО.
2. Мелех Г. Б. (2014). Мотиваційна база німецьких гастрономічних фразеологізмів. *Science and Education a New Dimension. Philology*, II(6), Issue: 29, 63–64.

Новиченко Юлія Миколаївна, магістрантка,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: novychenko.yuliia@student.uzhnu.edu.ua

МАНІПУЛЯТИВНІ ЗАСОБИ ПРИВЕРНЕННЯ УВАГИ АУДИТОРІЇ В ЗАГОЛОВКАХ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

Ключові слова: заголовок, інтернет-видання, маніпулятивні засоби, інформація, споживач, інформативність.

Завдяки технологічному прогресу та розвитку засобів комунікації безперервний інформаційний потік є невід'ємною частиною повсякденного життя сучасної людини. Людство буквально стало залежним від інтернету, що є головним джерелом пошуку інформації та доступу до неї. Перенасиченість медіаринку пропозиціями та невпинний процес зростання конкуренції у сфері інформаційних послуг змушують ЗМІ активно боротися за свого споживача. Саме заголовки опублікованих матеріалів інтернет-видань виступають тим самим інструментом привернення уваги аудиторії та впливають на популярність, успішність сайту. Тому журналісти вдаються до певних хитрощів, застосовуючи маніпулятивні засоби у назвах до своїх публікацій.

Галузь інтернет-медіа активно вивчається вітчизняними та зарубіжними науковцями: Л. Прайс, Дж. Прайс, Л. Крейг, Я. Нільсен, Л. Коханова, О. Вартанова, І. Артамонова, К. Харрісон, І. Хаммері, К. Кіліан, І. Фомічова, Б. Потятиник, О. Коцарев та ін. Враховуючи психологію потенційного читача інтернет-видання й вивчаючи особливості мережі, вони досліджували специфіку інтернет-заголовків. Головний редактор інтернет-видання «Українська правда» у 2000-2014 рр. О. Притула чітко розмежує друковані ЗМІ від електронних і наголошує, що в друкованих газетах весь текст доступний читачеві, він може легко знайти цікавий йому матеріал, просто прогортавши сторінки. Однак у випадку інтернет-видань споживач має обмежений час для вибору тої чи іншої публікації: він може лише прочитати заголовок та вирішити, чи варто переходити до статті [1, с. 9]. В свою чергу, дослідник А. Градюшко зазначає: «У друкованому виданні людина бачить

всю новину повністю. В Інтернеті є тільки заголовок і всього декілька секунд на його прочитання, тому заголовок інтернет-ЗМІ завжди володіє максимальним інформативним потенціалом, у ньому узагальнюється головне з того, про що йдеться в тексті, іншими словами, заголовок є квінтесенцією змісту публікації. Відповідно до основної інформативної функції, він покликаний відобразити тему чи головну суть новини» [2]. Заголовок інтернет-статті має максимально інформативний потенціал, оскільки в ньому узагальнюється основна ідея публікації, і в той же час задача заголовкового комплексу заохотити читача ознайомитись з текстом публікації.

Мета дослідження полягає в аналізі маніпулятивних технологій, які використовуються в сучасному медіапросторі при формулюванні заголовків для привернення уваги аудиторії.

Враховуючи той факт, що в інтернеті є чимало ненадійної й неякісної інформації, користувачі надають перевагу найавторитетнішим джерелам. Тому це емпіричне дослідження базувалось на новинах інтернет-медіа України з найбільшою кількістю відвідувачів. Основу аналізу склали заголовки різних рубрик за двома критеріями: привернення уваги та інформативність.

При формулюванні заголовків автори часто вдаються до застосування таких маніпулятивних засобів, як провокація, спрощення, запитання, акцентування, негативність, цифри, цитування тощо. Однак не всі відомі видання користуються подібними прийомами.

Після порівняльного аналізу назви статті та її основного змісту, з'ясуємо, що заголовок може повністю відповідати, частково відповідати чи зовсім не відповідати змісту. Так, наприклад, заголовок «Російський пропагандист заявив, що потрапив під обстріл в Україні» («Українська правда») відповідає змісту, адже Соловйов дійсно в ефірі своєї програми повідомляв про те, що потрапив під обстріли. Про це йдеться в матеріалі «Української правди». Назва статті «Зрадниця Анна Asti висміяла українську мову та назвала «найсмійніші» слова» («ТСН») має характер перебільшення, адже тут описано, що співачка розповіла про те, що вважає слова «парасолька» та «ліхтарик» кумедними, а журналісти змалювали це, як «знущання над українською мовою». Фактично «роздули з мухи слона» і все для

привернення уваги читачів. Лише за перший тиждень ця публікація набрала 161 тисячу переглядів. До речі, інші видання розмістили таку ж саму інформацію з подібними назвами. Сайт «Знай.UA» опублікував матеріал з такою назвою: «Злата Огнєвіч вперше пережила це у 10 років і наважилась розповісти: «Це було у Симферополі». Публікацію доповнили відвертим фото співачки й обрали провокативний заголовок, який не відповідає змісту, адже тут розповідається про те, що співачка опублікувала пост в інстаграмі про своє найперше інтерв'ю.

На відміну від друкованих ЗМІ, заголовки в онлайнних виданнях мають свої особливості, зумовлені психологією поведінки користувачів всесвітньої мережі. Задля зацікавлення аудиторії журналісти вдаються до методів, які можуть зашкодити достовірності інформації, але натомість сприятимуть просуванню веб-сторінки. Проте застосування маніпулятивних прийомів та надмірна перевантаженість заголовків призводять до складнощів у сприйнятті текстової інформації. Коли інтригуючі заголовки та сенсаційні заяви не відображаються у самих текстах, у читачів знижується рівень довіри до видання, що згодом призводить до зменшення загальної кількості відвідувачів.

Дослідження показало, що сайти з великою кількістю підписників не потребують спотворених та провокативних заголовків, оскільки вже мають свого постійного читача. Однак в контексті невинно зростаючої конкуренції і для залучення нових користувачів вони все ж використовують маніпулятивні прийоми у назвах своїх публікацій.

Як інструмент привернення уваги, заголовки відіграють важливу роль для популяризації сайтів. В той же час вдало сформульований заголовок, який не спотворює інформативного змісту основного тексту, здатен зацікавити читача прочитати матеріал, а в подальшому спонукатиме його стати постійним відвідувачем сайту.

Аналіз маніпулятивних засобів в заголовках сучасних українських інтернет-видань має чимало перспектив для подальших досліджень. Актуальними є наукові розвідки про вивчення алгоритмів інтелектуального аналізу заголовків, психологічний вплив маніпуляції на свідомість та поведінку користувачів, аналіз та порівняння маніпулятивних методів в різних медіа, розробку та впровадження

стандартів журналістської етики в епоху цифровізації, вплив маніпулятивних заголовків на політичну діяльність та громадянське суспільство, розробку освітніх програм та ресурсів для виховання медіаграмотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Потятиник Б.В. Інтернет-журналістика: навч. посібник. Львів: ПАІС, 2010. 246 с.
2. Градюшко А. Заголовок як найважливіший елемент тексту у веб-журналістиці. *Вісті БДПУ*, 2014. Вип. 1. С. 73–77.
3. Дацишин Х. Мовні маніпуляції в заголовках Інтернет-версії телевізійних новин (на прикладі інтернет-сторінки програми «ТСН»). *Теле– та радіожурналістика*. Київ, 2014. Вип. 13. С. 204–209.
4. Nielsen J. Microcontent: How to Write Headlines, Page Titles, and Subject Lines. URL: <http://www.useit.com/alertbox/980906.html>. (дата звернення: 05.03.2023 р).

Паш Оксана Василівна, магістрантка

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна*

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ В УЧНІВ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

***Ключові слова:** базова середня школа, іншомовне спілкування, комунікативно орієнтоване навчання, комунікативне вміння, міжкультурна комунікація, іншомовна техніка.*

Вступ. Навчання іноземної мови сьогодні тісно пов'язане з можливістю реального виходу на іншу культуру та її представників. В цих умовах від сучасного учня вимагається не просто знання мови, але й уміння використовувати мову, яку він вивчає у школі, в реальній комунікації і готовність вступити в цю комунікацію. Враховуючи це, особливої актуальності набуває проблема формування іншомовного мовлення як одного з визначальних чинників успішного оволодіння іноземною мовою в учнів базової середньої школи.

Мета статті – на основі аналізу літератури дослідити формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів базової середньої школи.

Результати. Якщо взяти до уваги останні досягнення лінгвістичної науки, котра є базовою науковою дисципліною для сучасної методики, то можна прийти до висновку, що в ній по новому трактується суть вербального спілкування, яке розглядається як складний соціальний феномен [1]. Увага лінгвістів переключилась на роль «людського фактора» в мові, зокрема на мовні здібності особистості, на здатність людини породжувати та розуміти мовленнєві висловлювання. Говорячи мовою лінгвістики, формування здатності до такої взаємодії передбачає оволодіння вербально-семантичним кодом мови, що вивчається [2]. Актуальність даної позиції визначається тим фактом, що мовна освіта стає важливим інструментом життєдіяльності людини в полікультурній спільноті людей.

Сформувати готовність і здатність учня до міжкультурної комунікації – означає розвинути в учня не тільки здібності до спілкування, але й уміння користуватися відповідною іншомовною «технікою», «озброїти» його екстралінгвістичною інформацією, необхідною для адекватного спілкування і взаєморозуміння на міжкультурному рівні, а також сформувати в нього такі якості, які дозволять йому здійснювати безпосереднє та опосередковане спілкування з представниками інших культур [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень Ми можемо стверджувати, що головною метою навчання іноземної мови у базовій середній школі є формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності, підґрунтям для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок. Комунікативно орієнтоване навчання іноземної мови – це моделювання процесу спілкування, а отже, урок іноземної мови за методикою комунікативно орієнтованого навчання – це модель процесу комунікації іноземною мовою. З точки зору навчання іншомовного спілкування, базова середня школа покликана стати етапом активного вивчення іноземної мови та накопичення практичного іншомовного досвіду, що слугуватиме фундаментом для подальшої систематизації та вдосконалення іншомовних навичок та умінь у процесі формування комунікативної компетентності та інструментом його профільної орієнтації на етапі старшої школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Редько В.Г., Полонська Т.К., Басай Н.П. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів. Навчально-методичний посібник. К. Педагогічна думка, 2013. 360 с.
2. Калмикова Л.О., Калмиков Г.В., Лапшина І.М., Харченко Н.В. Психологія мовлення і психолінгвістика: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. Л.О.Калмикової. Переяслав-Хмельницький: Фенікс. 2008. 245 с.
3. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. К. Академія, 2004. 343с

Підгаєць Марія Сергіївна, здобувач ОС «Магістр»

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

e-mail: mariiapidhaiets@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ АБРЕВІАТУР ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: *абревіація, переклад, скорочення, асоціативне значення.*

Вступ. Переклад англомовних абревіатур на українську мову – це завдання, яке може створювати певні проблеми через специфіку обох мовних систем. Переклад абревіатур завжди був актуальним предметом для вивчення, зокрема в останні десятиліття йому приділялася особлива увага.

Мета – виокремити основні проблеми, що виникають при перекладі англомовних абревіатур засобами української мови та встановити шляхи їх вирішення.

Результати. Враховуючи той факт, що абревіатури в англійській мові відносяться до специфічних найменувань, часто із незрозумілим асоціативним значенням, процес їх перекладу можна розглядати як процес пристосування іншомовного лексичного елемента до фонетичної, граматичної, лексико-семантичної та стилістичної систем мови оригіналу.

За визначенням А. Лефевра, переклад – це мистецтво, тож до перекладу абревіатур потрібно застосовувати творчий підхід. Науковець порівнює переклад із відкритим каналом, стверджуючи, що «це не просто вікно, відкрите іншим словам, або певна подібна благочестива розкіш... це переклад відкритого каналу, через який іноземний вплив може проникнути у вітчизняну культуру, кинути виклик і навіть сприяти його руйнації» [1, с. 172].

Значна частина сучасних абревіатур мають омонімічний характер. Приміром, англ. *D&G* – має більше 15 визначень, серед яких: *Dolce & Gabbana* (бренд), *Dharma & Greg* (телепередача), *Donald & Goofy* (персонаж Disney), *Doom & Gloom*, *Direction & Guidance* тощо [2].

Особливої уваги під час перекладу потребують ініціали. Існують випадки, коли ініціали подаються у тексті лише після того, як попередньо було подано повну форму імені. Однак інколи вони можуть вживатися без попередньої розшифрування. Тож, перед перекладачем постає завдання адекватно передати ініціали на українську мову без знання повної форми імені.

Деякі ініціали мають однозначні українські відповідники, а тому не становить особливих труднощів для перекладача, наприклад: N. (N. Strang – Н. Стренг), R. (R. Clifton – Р. Кліфтон), J. (J. Bub – Дж. Баб), D. (D. Bowen – Д. Боуен), M. (M. Berry – М. Беррі) тощо. Низка англійських ініціалів мають не один, а кілька українських відповідників, тому дуже важливо знати повну форму імені, що позначено ініціалом.

Висновки. Виокремлені проблеми підкреслюють важливість належного підходу до перекладу абревіатур та активної співпраці з фахівцями з обох мов, щоб забезпечити максимальну точність та зрозумілість в перекладі абревіатур з англійської на українську мову. При перекладі абревіатур потрібно враховувати: розбіжності культур, наявність у мові відповідного аналога абревіатури (при відсутності такого – створення власного), ступінь поширеності, етимологію абревіатури, специфіку відтворення молодіжного сленгу.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження в цій області можуть бути спрямовані на розробку кращих практик перекладу абревіатур, створення ресурсів для перекладачів, а також дослідження впливу перекладу абревіатур на сприйняття тексту читачами та користувачами. Також важливо враховувати розвиток сучасних технологій та їхній вплив на переклад абревіатур, наприклад, автоматизовані системи перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Lefevere, A. (1992). *Translation – History, Culture*. New York: Routledge, USA.
2. Acronym Finder. URL: <https://www.acronymfinder.com/>

Рогальова Дарина Григорівна, магістрантка II курсу,
факультет іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

***Ключові слова:** військова термінологія, лексичні особливості, семантика термінів, англійська мова, сучасна лінгвістика, лінгвокультурологічний аналіз, спеціалізована лексика.*

Вступ. Військова термінологія в англійській мові завжди відзначалася своєю багатозначністю та насиченістю, створюючи особливий лінгвістичний світ, що відображає важливу сферу військової діяльності. Розуміння цієї лексики та її ролі у військовій комунікації є критично важливим для забезпечення точності та ефективності військових операцій, а також для розуміння культурних контекстів та міжнародних відносин в сучасному світі.

Метою дослідження є вивчення та аналіз специфіки військової термінології в англійській мові з погляду семантики, стилістики та лінгвокультурології.

Результати. Військова термінологія розглядається як частина активної загальномовної лексики, тому що поняття, які вона називає, є життєво важливими для сучасної людини.

Лексико-семантичні особливості військової термінології в сучасній англійській мові включають такі аспекти:

1. Військова термінологія в англійській мові налічує сотні, як не тисячі спеціалізованих термінів, що охоплюють різні аспекти військової справи. Наприклад, «ammunition» (боєприпаси), «counterinsurgency» (піддушення повстанців), «military intelligence» (військова розвідка).

2. Військова термінологія активно використовує слова та фрази з інших мов, таких як латинська, французька, грецька. Наприклад, «coup d'état» (переворот), «habeas corpus» (процедура видачі ув'язнених перед судом).

3. Військова термінологія часто використовує аббревіатури та акроніми для спрощення та прискорення комунікації. Наприклад, «NATO» (Північноатлантичний альянс), «SEAL» (морська піхота).

4. Оскільки військова діяльність вимагає точності та ясності, багато військових термінів мають однозначні визначення, які важливі для уникнення недорозумінь. Наприклад, «friendly fire» (вогнь по своїх).

5. Деякі військові терміни можуть залежати від контексту для правильного розуміння. Наприклад, «cover» може означати прикриття від вогню або обговорення певного об'єкта.

6. Багато військових термінів мають глибокий історичний та культурний контекст, що відображає традиції та цінності військових сил. Наприклад, «Purple Heart» (орден «Пурпурове серце»).

Ці особливості роблять військову термінологію в англійській мові досить унікальною та специфічною для сфери військової діяльності.

Висновки. Вивчення лексико-семантичних особливостей військової термінології сприяє розумінню важливих аспектів військової діяльності, а також співвідношення культурних, історичних і соціальних аспектів в англійськомовному військовому середовищі.

Перспективи подальших досліджень можуть включати: дослідження змін у військовій термінології зі зміною часу та технологічного прогресу, виявлення нових термінів та видалення застарілих, а також аналіз військової термінології як складової лінгвокультурного образу, дослідження впливу культурних факторів на військову лексику.

Конфлікт інтересів. Транспарентність і чесність у вивченні цієї теми допомогли зберегти науковий інтегритет дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dickson P. (1994) War Slang American Fighting Words and Phrases from the Civil War to the Gulf War, N.Y, 403. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2022.57.44>
2. Арламов О. Ю., Бекала К. І. (2020) Лексико-семантичні особливості військової термінології в сучасній англійській мові. *Матеріали двадцять другої всеукраїнської науково-методичної конференції*, 36-40. <http://confopcb.iee.kpi.ua/proc/article/view/212085>
3. Лисичкіна І. О., Лисичкіна О. О. (2022) Сучасна військова лексика в аспекті англо-українського перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, № 57, 190-193

Рощенко Катерина Олександрівна, студентка

Уманського державного педагогічного університету ім. П.Г. Тичини,

м. Умань, Україна

e-mail: kroshchenko15.04@gmail.com

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДОШКІЛЬНИКІВ

У багатьох школах навчання іноземної мови починається з першого класу, з'являються курси, мовні школи. Однак і в деяких дитячих садках проводяться заняття з англійської мови.

Вік п'яти-шести років є оптимальним для початку вивчення іноземної мови дошкільнятами. Багато теоретичних і практичних досліджень довели, що навчання іноземної мови на інтегративній основі є найбільш ефективним стосовно старшого дошкільного віку. Це пояснюється особливостями дитячого віку, відкритістю дітей до прояву будь-якої культури, цілісним, неподільним сприйняттям інформації, великими потенційними можливостями для інтелектуального розвитку та здатністю до узагальненого мислення [1, с. 15].

Нині іноземна мова є невід'ємною частиною широкої програми культурного та мовного розвитку особистості дитини. Вивчення її закладає найважливіші навички, необхідні дитині не лише у подальшому навчанні, а й у житті взагалі. Очевидно, що вивчення іноземної мови у дошкільному віці сприяє соціальному та особистісному розвитку дитини.

У практиці навчання англійської мови широко використовуються різноманітні навчальні комплекси, котрі різною мірою відображають зміст, зафіксований у державних документах. По перше, це дає можливість вчителю обирати навчальні засоби, які відповідають його концепції та індивідуальним особливостям учнів. По друге, виникає проблема обґрунтування вибору тієї або іншої методичної системи, яка, на жаль, вирішується значною мірою інтуїтивно, з урахуванням особистого досвіду педагога [2, с. 96].

Успішне формування лінгвістичної компетенції дошкільника можливе, якщо виявити її сутність та структуру та визначити її специфіку у дошкільному віці; розробити та реалізувати системно-орієнтовану методичну модель, що дозволяє формувати лінгвістичну компетенцію у цілісному процесі навчання дітей іноземній мові; розробити та застосувати програмно-методичне забезпечення процесу формування лінгвістичної компетенції дошкільнят.

Методологічний аспект навчання іноземної мови спрямований на навчання дошкільнят деяким прийомам навчальної діяльності, формування навичок порівняння та аналізу, розвиток пізнавальних здібностей дитини, а також навичок ведення словника, складання портфолію, виконання проектних робіт [3, с. 520].

У процесі навчання дошкільника іноземної мови, спрямованого на формування лінгвістичної компетенції, застосовуються такі методичні прийоми: використання наочності, міміки, жестів, рухів; імітація / наслідування; аналіз / граматичний аналіз; порівняння; дефініція; тлумачення; коментар; переклад [4].

Використання прийомів аналізу та порівняння сприяє, на наш погляд, розвитку прагнення дитини до пізнання та навчання, кращого запам'ятовування мовного матеріалу та концентрації уваги. Визнаючи важливість різних видів ігрової діяльності, вважаємо, що гра не повинна займати весь термін часу в процесі навчання дитини старшого дошкільного віку іноземної мови, тому що в цьому віці дитина вже готова починати вчитися.

Однак дотримуємося думки, що заняття іноземної мови на передшкільному етапі для формування іншомовної лексичної компетенції не повинні бути для дитини лише навчальною діяльністю. Вони повинні включати різні ігрові прийоми, інтеграцію найбільш властивих для цього віку видів діяльності, таких як малювання, ліплення, аплікація та ін., й окрім того, приносити радість дитині та почуття задоволення від досягнутих нею результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Slattery M., Willis J. English for primary teachers. A handbook of activities and classroom language. Oxford : Oxford University Press, 2008. 148 p.
2. Методика навчання іноземних мов у початковій школі : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Котенко, А. В. Соломаха та ін. Київ : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. 356 с.
3. Котенко О. В., Головатенко Т. Ю., Лобода О. В. Програма «Tip Top English». Методичні рекомендації до освітньої програми для дітей від двох до семи років «Дитина». 2020. С. 519-524.
4. Кривобокова І. Я., Лотарева Т. В. Особливості комунікативно-розвиваючої технології навчання мови, розвитку мови і мовного спілкування дітей дошкільного віку // *Іноземні мови в школі*. 2000. №2. С.53-55.

Сазонова Юлія Олександрівна, кандидат наук із соц. ком., доц.

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», Київ, Україна

e-mail: saz.iuliya@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0928-847X>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СПОРТУ ЯК ШОУ-ІНДУСТРІЇ ТА ІГОРНОГО БІЗНЕСУ В СПОРТИВНІЙ ПРЕСІ УКРАЇНИ

Актуальність теми. У наш час спорт стає все більше не просто змаганням атлетів, а цілою розважальною індустрією, яка привертає величезну аудиторію. Змагання транслюються в прямому ефірі, спортсмени стають зірками, а мас-медіа активно використовують цей контент. Ігорна індустрія стала надзвичайно важливим конструктом спорту, і це має великий вплив на фінансову структуру спортивних змагань, що й зумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Тема концептуалізації спорту в різних образах фрагментарно порушувалася в працях В. Басараба «Спорт як соціальний вектор розвитку суспільства» [1], де провадиться соціокультурний аналіз спорту в різних сферах життя суспільства, С. Бацунова «Спорт як соціокультурний феномен» [2], де аналізується функціональний діапазон спорту, М. Житарюка «Великий спорт і мас-медіа» [3], де автор розглядає аналізує етимологію поняття «спорт», генезу його розвитку та висвітлення в ЗМІ, Ю. Сазонової «Концептуалізація спорту як бізнесу в українській спортивній пресі ХХ-ХХІ ст..», де розглядається медіатизація в спортивній пресі парадигми спорту як бізнесу та її основні концепти [4]. Разом з тим соціокультурний ракурс української спортивної журналістики загалом і парадигма спорту як шоу-індустрії в спортивних ЗМІ зокрема та вектори її репрезентації залишаються на маргінесі медіадосліджень.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. У спортивній пресі України спорт тиражується як шоу-бізнес та ігорний бізнес через інформацію про спортивні тоталізатори, відкриття і закриття олімпійських ігор у вигляді барвистих масових шоу, різноманітні рейтинги («Найрезультативніший спортсмен», «Найкращий спортсмен року (десятиріччя)»), що створює у масовій свідомості

образ спорту як видовища, де рівень спортсмена визначається глядацькими симпатіями, а не рівнем гри, і результати змагань стають другорядним фактором.

Проведений нами контент-аналіз спортивної преси 2010-2020-х років демонструє широку висвітлення парадигми спорту як шоу-індустрії в корпоративній та всеукраїнській спортивній пресі. Зокрема яскравим прикладом цієї парадигми спорту є рубрика «Гравець місяця» в корпоративному журналі ФК «Шахтар», де найкращого гравця місяця визначають за допомогою оцінок вболівальників, ветеранів клубу та журналістів на сайті команди. Репрезентантами образу спорту як шоу-індустрії в журналі «Шахтар» служать матеріали про «Донбас Арену», зокрема, замітки «Арена сезону» (2011; № 6) та «Рік елітного життя» (2010; № 9), де арена репрезентується як НЛО, космічний корабель, тарілка, що літає, подаються дані про те, скільки людей за рік побувало в турах по стадіону, скільки мільйонів глядачів побувало на стадіоні, скільки хот-догів продано тощо.

Образ спорту як шоу-бізнесу характеризує і той факт, що в Україні тривалий час видавався дайджест «ФК Шахтар: Донбас Арена», де розповідалося про етапи будівництва стадіону та його грандіозне відкриття, подавалися фотоілюстрації «Донбас Арени», висвітлювалися її визначні пам'ятки, барвисті шоу на стадіоні, комфортні елітні умови на арені. Про це йшлося в таких статтях дайджесту за 2011-2012 роки: «Театр у стадіоні», «Дорогоцінний фєсєрєрк», «Живі фігури на газоні», «Команда, що створила дива» (нариси про будівників стадіону), «Гранд шоу», «Настрій в стилі Шоу», «Літаюча тарілка», «М'яч-фонтан для Книги Рекордів».

Парадигма спорту як шоу-бізнесу реалізується також у всеукраїнському журналі «Футбол Style», зокрема у матеріалі «У стилі ретро» (№ 5, 2012) що розпочинається з фрази: «Футбол наприкінці ХХ століття перестав вважатися просто видом спорту, перетворившись на складову частину шоу-бізнесу. Сьогоднішні зірки футболу – це вже не «герої робітничого класу», вони – представники богемі». Концепцію спорту як шоу-індустрії у журналі репрезентують також матеріали про барвисті відкриття та закриття Олімпійський ігор у Пекині.

Концепція спорту як ігорного бізнесу дещо ототожнюється з криміналом, оскільки спортивні тоталізатори – це насамперед афера, фабрикація результатів матчів під ставки з метою отримання прибутків, і в цій афері задіяні футбольні функціонери, спортсмени, власники тоталізаторів. Зокрема тема спортивного тоталізатора порушується в матеріалі «День, коли арештували футбол» у журналі «Футбол» (№ 1, 2011), де розглядається корупція в італійському футболі у 1986 р., зокрема йдеться про те, що в 1986 р. вболівальники робили ставки на матчі італійської Серії А, а власники тоталізатора Кручіані і Трінка ділилися грошима з капітанами команд і домовлялися з ними про перемогу чи поразку в конкретному матчі з конкретним рахунком. Таким чином, спортсмени скоювали злочин, зливаючи за гроші матчі, фабрикуючи результати, за що були заарештовані. Підпільний ігорний бізнес – тотонеро – був у 1980–90-х роках надзвичайно поширений і став одним з найгучніших виявів корупції в італійському футболі.

Висновки. Таким чином, проведений нами контент-аналіз репрезентації образ спорту в спортивних мас-медіа як шоу-індустрії та ігорного бізнесу дозволяє зробити такі висновки: 1) комерціалізація спорту (зростаюча роль мас-медіа та ігорного бізнесу у спорті призводить до його комерціалізації, спорт стає товаром, який продається і рекламується на глобальному рівні, що призводить до збільшення інвестицій у спорт, але разом з тим ставить питання щодо інтегритету та справедливості змагань); 2) зростання популярності спорту як розважального шоу (спорт стає не лише способом змагання, але і розважальним шоу, шоу-індустрією, яка привертає величезну аудиторію); 3) актуалізація імпліцитних моральних та етичних аспектів (зростаюча роль грошей та реклами в спорті підвищує питання етики та чесності в змаганнях, а ЗМІ, конструюючи ті чи інші образи спорту, мають великий вплив на формування громадської думки щодо питань етики). Усі ці аспекти свідчать про те, що спорт в сучасних мас-медіа стає не просто змаганням, але й складною індустрією, яка впливає на всі сфери життя суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басараб В. Ю. Спорт як соціальний вектор розвитку суспільства // *International scientific journal*. 2015. № 4. С. 33-36.
2. Бацунов С. Спорт як соціокультурний феномен: автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.03. Запоріжжя, 2012. 20 с.
3. Житарюк М. Великий спорт і мас-медіа: навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 1997. 84 с.
4. Сазонова Ю. О. Концептуалізація спорту як бізнесу в українській спортивній пресі ХХ-ХХІ ст. *Вісник Книжкової палати України*. 2021. № 8. С. 24-29.

Толочко Наталія Валеріївна, кандидат наук із соціальних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
e-mail: nataliia.tolochko@uzhnu.edu.ua ORCID: 0000-0002-9828-9687

**ПРОБЛЕМАТИКА МАТЕРІАЛІВ ПРО ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ
В ЕФІРІ ЗАКАРПАТСЬКИХ ТЕЛЕКАНАЛІВ «СУСПІЛЬНЕ УЖГОРОД»,
«TV21UNGVAR»**

Міграційні процеси, спричинені повномасштабною війною, спричинили суттєві зміни в суспільно-політичній, економічній, культурній та інших галузях, та, без сумніву, відображаються в медіа. Тематика внутрішньо або вимушено переміщених осіб була й залишається однією з найважливіших у загальнонаціональних та регіональних ЗМІ від першого дня вторгнення. Щоправда, не є новою, адже схожі процеси, хоч і не настільки масштабні, журналісти висвітлювали у 2014-2015 рр. Зміни у складі населення, його етнічній і культурній різноманітності, що відбуваються під впливом переселення осіб, можуть по-різному відображатися на життєдіяльності окремого регіону. Між місцевим населенням та приїжджими можуть спостерігатися як гармонійне співіснування, якісна співпраця, так і конфлікти, труднощі в спілкуванні і сприйнятті, спричинені, зокрема, слабким інформуванням, необізнаністю. Якісне й об'єктивне висвітлення тем, пов'язаних із ВПО, допомагає налагодженню комунікації, суспільному порозумінню, може запобігти конфліктним ситуаціям. Відтак моніторинг та дослідження медіа, які працюють із відповідною проблематикою, є важливим, своєчасним та зумовлює мету цієї розвідки.

У закордонному науковому дискурсі представлено чимало наукових досліджень про міграційні процеси, переселенців, зокрема сприйняття і несприйняття таких осіб. Слушною є думка, висловлена М. Адамус, М. Грежо під час аналізу ставлення до українських переселенців у Словаччині: «Відчуття спільної долі та розуміння можуть послабити ворожість до біженців та мігрантів (...) Підвищена чутливість до людей, які постраждали від війни чи зміни клімату, є основою для отримання широкої підтримки політики, спрямованої на надання

допомоги тим, хто найбільше постраждав. Із зростанням загроз — реальних чи уявних — якості життя та безпеки, егоїстичні мотиви можуть взяти гору» [1]. Авторки праці про висвітлення міграційного дискурсу в хорватських медіа К. Добрич Басанеже, П. Остоїч також наголошують на ролі журналістів, важливості правильних мовних засобів у процесі порозуміння між переселенцями й місцевими жителями: «Уважність до мови, яку ми використовуємо, коли обговорюємо міграційну кризу, таким чином може також сприяти підвищенню обізнаності про міжнародні стандарти захисту, які пропонуються цим людям» [2].

З середини 2022 року суттєво зросла кількість українських наукових праць, у яких дослідники звертаються до теми ВПО у розрізі медіа, зокрема порушують питання висловлювань ворожнечі, дезінформації, формування медіаобразу, а також забезпечення прав таких осіб. Так, із відповідною проблематикою працює А. Галич, О. Курганова-Мельникова, Т. Бондаренко, А. Костовська, С. Фіялка, М. Менджул та ін.

У цій науковій розвідці з'ясуємо особливості матеріалів про вимушено переміщених осіб, зокрема проблематику телевізійних сюжетів і програм, що виходили на двох закарпатських телеканалах – «Суспільне Ужгород», який входить до ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України», та приватного мовника «TV21Ungvar».

Насамперед варто зазначити, що обидва медіа змінилися з часу повномасштабного вторгнення: надають перевагу новинам, відмовилися від вузькотематичних проєктів, щоправда змогли відновити програми для і про національні спільноти. Про особливості контенту й труднощі роботи в умовах війни ми писали в попередній розвідці [3]. Зараз приділяємо увагу вивченню матеріалів про вимушено переміщених осіб.

Проаналізовані з січня по серпень 2023 р. відео (приблизно 500, створених «Суспільне Ужгород» та майже 200 – «TV21Ungvar»), представлені на офіційних ютуб-каналах мовників, дозволяють визначити основну проблематику, формально-змістові особливості журналістських матеріалів. Так, медійники готують як окремі інформаційні сюжети для випусків новин, а також матеріали у форматі сторителінгу, аналітичні репортажі, інтерв'ю про ВПО. Тематично

охоплюють усі галузі: медичне забезпечення, житлові проблеми, освіту, правове забезпечення, культуру і мистецтво, екологію і спорт. Привертають увагу матеріали про житлові потреби, працевлаштування людей, що рятуються від війни на Закарпатті.

Оскільки обидва телеканали створюють контент для етноспільнот і про них, значну увагу приділяють проблемам ВПО з числа меншин. Зокрема, у сюжеті від 23.08.23 журналісти «Суспільне Ужгород» розповідають про дві сім'ї ромів, яким спочатку пообіцяли житло в місті, а потім не змогли переселити з освітнього закладу. У матеріалі порушено одразу кілька проблем, пов'язаних зі ставленням до ромів, їхніми документами, діями міської ради. Відтак переселенці самостійно вирішують проблему, звернулися до уповноваженого з прав людини. Журналісти повідомляють про розвиток справи, зазначають, що на час виходу сюжету перевіряють законність обставин, що завадили переселенню сімей.

Чимало відеоматеріалів, у яких прямо чи опосередковано звучали проблеми ВПО, виходили в рамках програм для етносів («Magyar szó / Угорське слово», румунів «Acasă la români / У румунів вдома», німців «Mit eigenen Augen / На власні очі», словаків «Slovenské pohľady / Словацькі погляди», ромів «Романо Джівіпен»). Тут розкривали теми про підтримку сусідніх країн: надання прихистку, гуманітарної допомоги переселенцям (наприклад, матеріали від 3.04.2023, 8.06.2023 р.). Позитивно, що медійники приділяли увагу представникам тих етноспільнот, які прибували на Закарпаття – готували сторителінг про вірмен, ромів, кримських татар, які приїжджали до крайньої західної області. Звісно, проблеми й історії загалом дещо схожі між собою: герої розповідали про пережите в умовах війни, переїзд, облаштування в іншій області, зрідка згадували про конфліктні ситуації (програми від 16.02.2023, 27.02.2023, 3.03.2023, 4.04.2023, 21.06.2023 та ін.).

У сюжетах про допомогу вимушено переміщеним особам журналісти «TV21Ungvar» приділяють значну увагу допомозі угорських благодійників, серед яких урядові й неурядові організації. Це пояснюється тим, що частина акції мовника належить ГО «Товариство угорської культури Закарпаття». Тому в новинах висвітлюють забезпечення ВПО медикаментами, їжею, водою,

генераторами, комп'ютерами з Угорщини, а також організацію відпочинку, культурних заходів для дітей і дорослих (близько 20 сюжетів про підтримку сусідньої країни за січень-серпень 2023 р. на «TV21Ungvar» проти 2, зафіксованих в ефірі «Суспільне Ужгород»). Крім журналістських матеріалів, в ефірі були й 30-секундні відеоролики іміджевого спрямування про Угорщину з акцентом на допомозі Закарпаттю й ВПО (наприклад, 26.06, 4.07, 17.07, 12.06, 6.06, 31.05., 25.05., 19.05, 15.05, 11.05, 9.05, 3.05, 29.04, 25.04, 23.04, 19.04, 18.04, 17.04, 13.04, 11.04, 31.03, 23.03).

Із червня 2022 року на телеканалі «TV21Ungvar» виходить рубрика «Історії війни / Обпалені війною» у рамках програми «Дослівно». У кожному випуску, що триває від 4 до 6 хв. переселенці діляться розповідями про життя, яке змінила війна. Героями програми є представники різних професій, з областей, що постраждали внаслідок бойових дій чи навіть тимчасово окуповані. Люди розповідають, як залишали свої домівки, діляться щемкими спогадами та планами на майбутнє. Над програмою працюють різні журналісти TV21Ungvar, тому за форматом випуски відрізняються, можна розділити їх на три умовні групи: 1) деякі нагадують сторителінг, хоч журналіст присутній у кадрі, але глядачеві представляють лише розповідь героя; 2) інші є класичними телеінтерв'ю, коли чути запитання журналіста за кадром; 3) також спостерігаємо телематеріали, створені за принципом інформаційного сюжету чи нарису, із закадровим голосом журналіста. З червня 2022 до серпня 2023 р. вийшло 80 випусків програми. Варто зазначити, що серед учасників були й представники інших національностей, зокрема ромської.

Отже, з часу повномасштабного вторгнення журналісти закарпатських телеканалів приділяють значну увагу тематиці вимушено переміщених осіб: у новинах, тематичних спецпроектах, а також програмах для етнічних спільнот. Позитивно, що охоплюють майже всі галузі, висвітлюють актуальні питання, пов'язані з поселенням, медициною, соціальною галуззю, освітою, юридичним супроводом ВПО. Щодо формально-змістових ознак матеріалів, тенденційним є використання сторителінгу або підготовка типового інформаційного сюжету. Утім за таких умов у медійника не завжди є можливість продемонструвати

передісторію, пояснити ситуацію зусібч не вустами героя, проаналізувавши ситуацію. Відповідно, для дослідження теми теж виникають певні обмеження (часові чи зумовлені самою формою сторителінгу). Відтак радимо приділяти більшу увагу аналітичній складовій на телебаченні й створювати проєкти, в яких є більше можливостей для розкриття проблеми, її всебічного обговорення й подані варіанти для вирішення, що загалом відповідає напряму конструктивної журналістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Adamus, M., Grežo, M. (2023). Attitudes towards migrants and preferences for asylum and refugee policies before and during Russian invasion of Ukraine: The case of Slovakia. MUNI ECON Working Paper n. 2023-01. Brno: Masaryk University.
2. Katja Dobrić Basanež, Paulina Ostojić (2021). Migration Discourse in Croatian News Media. *Medij. istraž.* (god. 27, br. 1). P. 5-27. IZVORNI ZNANSTVENI RAD DOI: 10.22572/mi.27.1.1.
3. Толочко Н.В., Шаповалова Г. В., Путрашик В.І. Виклики і завдання філії суспільного мовлення прикордонного регіону в умовах війни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Том 34 (73) № 1.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 8.
ПЕДАГОГІКА.
ПИТАННЯ ДО ДИПЛОМНОЇ ТА
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.**

Борович Інна Юріївна, магістрантка

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка,

м. Полтава, Україна

e-mail: Inna110391@gmail.com

СУТНІСТЬ ТА ГЕНЕЗИС МЕТОДИКИ CLIL

Ключові слова: методика CLIL, методологія, англійська мова, білінгвальне навчання, сучасна освіта.

Вступ. Сучасний світ вимагає від освітньої системи не тільки передачі фактів і знань, але й розвитку навичок та компетенцій, необхідних для успішної адаптації у глобальному суспільстві. У цьому контексті, методика Content and Language Integrated Learning (CLIL) здобула популярність як ефективний спосіб поєднання вивчення предметного матеріалу та розвитку мовних навичок. У статті розглядається сутність та генезис методики CLIL, а також її вплив на навчальний процес та можливі **перспективи подальших досліджень**.

Мета. Основною метою даної статті є аналіз сутності та еволюції методики CLIL, висвітлення її ключових принципів і особливостей.

Результати. Сутність методики CLIL полягає у використанні іноземної мови як засобу комунікації інструкцій у контексті навчання предметних дисциплін. Основними принципами CLIL є інтеграція мовного та предметного навчання, активне залучення здобувачів освіти до мовної практики та сприяння розвитку критичного мислення.

Генезис методики CLIL можна прослідкувати до 1980-х років, коли вона була розроблена для використання в білінгвальних середніх школах. Протягом наступних десятиліть методика поширилася як в шкільному, так і вищому освітньому середовищі. Вона отримала визнання як ефективний засіб розвитку мовних навичок, підвищення мотивації здобувачів освіти та покращення рівня засвоєння предметного матеріалу.

Методика CLIL є підходом до навчання, який використовується для вивчення іноземної мови та предметів одночасно. Основна ідея CLIL полягає в

тому, щоб використовувати іноземну мову як засіб комунікації під час вивчення різних предметів, таких як математика, наука, історія тощо, замість використання її тільки в межах уроків мови.

При такому білінгвальному навчанні здобувачі освіти вивчають предмети через іноземну мову, що дозволяє їм одночасно розвивати як мовні, так і предметні навички. Використання іноземної мови в контексті реальних предметів і ситуацій робить навчання більш аутентичним і зміцнює мовні навички учнів. Учні беруть активну участь у вивченні предметів та мови, спілкуючись, вирішуючи завдання та виконуючи проекти.

Висновки. Методика CLIL є важливим компонентом сучасної освіти, що допомагає здобувачам освіти розвивати як предметні, так і мовні навички. Вона сприяє глибокому засвоєнню навчального матеріалу та розвитку мовної компетентності. Однак, впровадження CLIL вимагає від вчителів підготовки та підтримки, а також наявності відповідних навчальних ресурсів.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження методики CLIL залишають багато нерозв'язаних завдань. Можливі напрями подальших досліджень включають вивчення ефективних стратегій впровадження CLIL у різних освітніх контекстах, дослідження впливу CLIL на розвиток когнітивних навичок здобувачів освіти, а також оцінку результатів навчання за допомогою CLIL.

Конфлікт інтересів може виникати між вивченням мови і предметів, а саме: іноді здобувачі освіти можуть зіштовхуватися з труднощами у засвоєнні як іноземної мови, так і предметних знань. Вчителі, які викладають за методикою CLIL, повинні мати як мовні, так і предметні компетенції. Це може призвести до конфлікту інтересів, оскільки не всі вчителі можуть бути однаково компетентними в обох аспектах. Для деяких учнів методика CLIL може бути менш ефективною, оскільки вимагає більшої кількості зусиль і ресурсів для вивчення іноземної мови і предметів одночасно, порівняно з традиційним навчанням. Запровадження методики CLIL може вимагати додаткових витрат на навчальні матеріали, підготовку вчителів тощо, що може викликати **конфлікт інтересів** у шкільних адміністрацій та батьків.

Гайович Євгенія Федорівна, аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «УжНУ», начальник відділу електронного навчання центру інформаційних технологій ДВНЗ «УжНУ»

e-mail: y.haiovych@uzhnu.edu.ua ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3855-7476>

Розлуцька Галина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи ДВНЗ «УжНУ»

e-mail: grozlutska@ukr.net ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9062-5466>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, Україна

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГА

Ключові слова: цифрова компетентність, цифровий контент, діджиталізація, післядипломна освіта, безперервний професійний розвиток.

Цифрова компетентність стала невід'ємною складовою сучасної освіти, включаючи післядипломну освіту педагога. Володіння цифровими навиками розширює доступ до навчання та розвитку через онлайн-курси, навчальні платформи, електронні бібліотеки і інші ресурси, дозволяє вчитися та розвиватися у власному темпі та вибирати теми, які їх цікавлять.

Метою є визначення ролі та важливості цифрової компетентності в післядипломній освіті педагогів і дослідити її вплив на підвищення якості навчання здобувачів освіти.

Відповідно до пункту 15 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800, педагоги повинні розвивати цифрові навички за напрямками, зазначеними у цьому пункті, зокрема – використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, включаючи електронне навчання, інформаційну та кібернетичну безпеку, оскільки вони стають ключовими для успішної роботи в сучасному освітньому середовищі [1].

Цифрова компетентність у контексті післядипломної освіти повинна реалізовуватися з урахуванням Типової програми підвищення кваліфікації

педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності педагога [2] та виявлятися у таких складових:

Освоєння цифрових інструментів освіти передбачає використання цифрових педагогічних інструментів, таких як програмне забезпечення для навчання, інтерактивні дошки, онлайн-ресурси (онлайн-тести, блоги та соціальні медіа для навчання), платформи для управління навчанням (LMS), відеоконференції, що допоможе ефективніше співпрацювати та комунікувати з учнями, колегами, батьками, оцінювати навчальні досягнення та проводити аналіз даних для покращення освітнього процесу тощо.

Створення власного цифрового навчального контенту. Акцентується увага на розробленні власного цифрових навчальних ресурсів, включаючи блоги, відеоуроки, презентації, інтерактивні завдання і електронні підручники.

Цифрова безпека та етика, медіаграмотність. У реаліях сьогодення кожен користувач цифрового простору має володіти основами цифрової безпеки та етики, вміти критично мислити, аналізувати та оцінювати інформацію з Інтернету.

Підтримка інклюзивності через використання ІТ має особливе місце з урахуванням індивідуального підходу до здобувача освіти з особливими освітніми потребами.

З проведеного аналізу доходимо висновку, що перед післядипломною освітою стоїть постає ряд завдань, спрямованих на вдосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності педагога, – оновлення навчальних програм з акцентом на вимоги часу, нові підходи до викладання та підготовка професійних кадрів для інформатизованого суспільства.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні зарубіжного досвіду використання цифрової компетентності в рамках післядипломної освіти України та розробці на цій основі освітніх програм для післядипломної освіти педагогів гуманітарних спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1133 від 27.12.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
2. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників з розвитку цифрової компетентності. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 10 грудня 2021 р. № 1340. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-programi-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-z-rozvitku-cifrovoyi-kompetentnosti>

Гуріна Анна Петрівна, магістрантка

Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, м. Умань, Україна

e-mail: annasokol2001@gmail.com

УМОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НУШ

Ключові слова: англійська мова, самостійна робота, урок, НУШ.

Вступ. Урок англійської мови є відрізком навчального часу, під час якого досягаються конкретні практичні, освітні, розвиваючі та виховні цілі. Основною метою самостійної роботи учнів на уроках англійської мови є розвиток їх здатності аналізувати, синтезувати та вивчати навчальний матеріал на іноземній мові без активного втручання вчителя. Підвищення ефективності самостійної роботи можна досягти шляхом її чіткої організації в навчальний та позанавчальний час.

Мета полягає у розгляді умов організації самостійної роботи учнів на уроках англійської мови в НУШ для підвищення її ефективності.

Результати. У НУШ при вивченні англійської мови акцент у навчанні зроблено на розвитку умінь спілкування, особистісного зростання та використання інноваційних, інтерактивних методів. Наразі великі зусилля приділяються розвитку ключових умінь, таких як навички ведення дебатів, переговорів та діалогу, критичного мислення, вміння розв'язувати проблеми. Ці діалоги спрямовані на сприяння розумінню толерантності, взаєморозуміння та побудові конструктивного діалогу.

Цілком погоджуємось із думкою О. Демченко [1] про те, що самостійна робота буде ефективнішою і дасть позитивні наслідки лише за певних умов. Серед них було виділено: чітка, конкретна постановка завдань; типи завдань і рівень їх складності для самостійної роботи мають змінюватися на різних етапах навчання; доступність і посильність завдань для самостійної роботи; диференціація завдань для самостійної роботи; якісна підготовка до виконання самостійних робіт.

На нашу думку, ефективність самостійної роботи учнів значно зросте за таких умов (додаємо до вищезазначених):

- Залучення до активного та інтерактивного навчання.

Вчителі повинні сприяти активному залученню учнів до навчання, стимулюючи їх допитливість та інтерес до теми. Це може бути досягнуто за допомогою цікавих завдань, групових проєктів або інтерактивних вправ. Учень може сам обирати методи роботи із завданням, планувати час.

- Оптимальна тривалість.

Самостійна робота повинна бути збалансованою за часом. Занадто тривала або надто коротка самостійна робота може негативно вплинути на увагу та мотивацію учнів.

- Сприятлива навчальна атмосфера.

Важливо сформувати навчальне середовище, в якому учні відчують підтримку, оскільки це стимулює їх до успішного самостійного навчання.

- Фідбек, або зворотній зв'язок.

Учителі повинні надавати зворотній зв'язок під час та/або після завершення самостійної роботи. Це допомагає учням зрозуміти свої помилки та шляхи покращення результатів.

- Використання ігрових елементів.

Ігри, конкурси та інші ігрові елементи можуть зробити навчання англійської мови цікавішим та більш мотиваційним для учнів.

- Використання стимулюючого матеріалу.

Використання різноманітних текстів, відеоматеріалів, аудіозаписів, які цікаві та актуальні для учнів, може стимулювати їхній інтерес та увагу.

Висновки. Враховуючи всі означені вище умови, самостійна робота на уроці англійської мови в НУШ може бути більш ефективною, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу та розвитку навичок самостійного навчання учнів.

Перспективами подальшого дослідження вбачаємо у розгляді видів самостійної роботи на уроках англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Демченко О. (2006). Реалізація основних підходів, методів та форм організації самостійної роботи у сучасній педагогічній практиці. Рідна школа. No 7. 19-22.

Діденко Ростислав Олександрович, аспірант

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

e-mail: Prettyd3nt@gmail.com

ORCID: 0009-0009-5821-7521

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

***Ключові слова:** майбутні фахівці міжнародних відносин, стратегічні комунікації; професійна підготовка; управління комунікаціями; критичне мислення; професійна компетентність; професійні знання.*

Вступ. Підготовка майбутніх фахівців до роботи в системі стратегічних комунікацій (далі – СК) є актуальним питанням педагогічної науки і освітянської практики, оскільки ефективні СК допомагають установам і організаціям поліпшувати конкурентоспроможність, висвітлювати унікальні переваги та цінності, які вони пропонують, а також сприяють побудові позитивної репутації.

Мета полягає у тому, щоб представити узагальнення європейського досвіду підготовки фахівців до роботи в системі СК.

Результати. У країнах Європи постійно триває діяльність щодо досягнення стратегічних та економічних інтересів інформаційними засобами. Одним із поширених підходів до підготовки фахівців в системі СК є поєднання теоретичного навчання з виконанням практичних завдань. Зокрема у Великобританії університети пропонують програми підготовки фахівців у сфері реклами та піару. Під час вивчення цих програм майбутні фахівці отримують знання про основні принципи та стратегії роботи у сфері СК, виконують практичні завдання з розробки реклами тощо.

У Німеччині функціонують спеціалізовані програми зі СК на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти, які поєднують викладання теорій комунікації, формують уявлення про принципи роботи ЗМІ та інтернет-технологій, розвивають навички управління комунікаціями та ведення СК. До викладання залучаються, фахівці та експерти у сфері національної та міжнародної безпеки (Smith, 2012).

Підготовка фахівців до роботи в системі СК передбачає набуття навичок використання різних аналітичних платформ та технологій, цифрових інструментів, соціальних медіа, щоб ефективно взаємодіяти з аудиторією та аналізувати дані. Оскільки у сучасному світі для ефективних комунікаційних процесів важливо мати навички у різних сферах суспільного життя, то підготовка фахівців до роботи в системі СК у закладах освіти в країнах Європи ґрунтується на засадах міждисциплінарного підходу. Він охоплює такі сфери, як журналістика, психологія, реклама, маркетинг та політичні науки (Dilenschneider, 2010).

Висновки. Для ефективної підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі СК важливе значення має використання Європейського досвіду. Підготовка фахівців до роботи в системі СК потребує подальшого дослідження.

Перспективи подальших досліджень. Доцільно виокремити та обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців до роботи в системі СК.

Конфлікт інтересів. Немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Smith, K. (2012). Best practices for effective corporate crisis management: A breakdown of crisis stages through the utilization of case studies.
2. Dilenschneider, R. L. (2010). The AMA Handbook of Public Relations: Leveraging PR in the Digital World. New York, NY: AMACOM.

Жукова Галина Вікторівна, кандидат педагогічних наук

e-mail: galinazh1299@gmail.com

Булгакова Тетяна Михайлівна, кандидат педагогічних наук,

e-mail: bulgakova_a_0702@ukr.net

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААКАДЕМІЧНОЇ ОСВІТИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

***Ключові слова:** академічна і позаакадемічна освіта, знання й уміння, освітній досвід, навчальний процес.*

Вступ. Питання політики, управління, культури, влади та педагогіки стають все більш актуальними. Війна в Україні змінює основні принципи освіти у все більш глобалізовану сторону. В основі освіти як засобу планування свого життя лежить активний пошук відповідності психотипу особистості і способу життя. Побудова індивідуальної життєвої стратегії має відбуватися з урахуванням розвитку країни.

Метою статті є виокремлення і усвідомлення змісту феномену позаакадемічної освіти.

Результати. Засвоєння глобального освітнього досвіду в його цілісності дозволить майбутнім фахівцям не тільки успішно функціонувати у своїй професії, у суспільстві, а й діяти самостійно, не просто відповідати соціальній системі, а й змінювати її. Академічна освіта готує до життя, до існуючого порядку речей, людина виявляється здатною вносити власний вклад в цей порядок, але дещо теоретичний. Тому передбачається і проєктується позаакадемічна освіта, зміст якої виступає як соціально і особистісно детерміноване, фіксоване в суспільстві уявлення про уміння й знання, що підлягає засвоєнню молодим поколінням. Відповідно викладається значення і підґрунтя позаакадемічної освіти, які складаються з досвіду пізнавальної діяльності, фіксованої у формі її результатів (знань, досвіду репродуктивної

діяльності), способів здійснення (умінь і навичок), досвіду творчої діяльності у формі проблемних ситуацій та здійснення емоційно-ціннісних відносин [1].

В освітньому процесі закладу вищої освіти, де відбувається навчання з метою розвитку особистості, важливо визначити структуру і зміст навчання, потрібного для засвоєння об'єктивного запиту соціуму потребам і інтересам самого учня. Досвід людини як продукт особистісного творчого розвитку і результат навчання, як внутрішнє утворення, є і процесом, і результатом засвоєння особистістю суспільних норм, установок, зразків поведінки, пов'язаних з життям. Внаслідок розгляду суті особистості можна заключити, що під час соціалізації відбувається її розвиток, включаючи дорослішання і становлення, розвиток умінь і навичок, готовності до взаємодії і перетворення, накопичення соціальних навиків особистості в процесі адаптації та індивідуалізації [2]. Саме вміння спілкуватися, яке в значній мірі визначається наявністю у фахівців адекватних і продуктивних комунікативних та емоційних стереотипів, визначає багато в чому їх успішність в сфері соціальних і особистих взаємин, а значить в цілому їх кар'єру і особистісну успішність [3, с. 49].

Висновки. Отже, сучасною освітньою ситуацією в соціальному сенсі є життя, соціальні інститути, міжособистісні відносини, які ставлять завдання та мету, дані в певних умовах. Потрібно визначити ці умови, оцінити зв'язки між ними, виявити смисли і поставити для себе професійну задачу. Виконання всіх цих дій пов'язано з довизначенням умов, оцінкою їх впливу на ситуацію, їх інтерпретацією, переведенням на професійну мову і мову внутрішньої ментальної мови, побудовою гіпотез.

Перспективою подальших досліджень є активність і становлення особистісної освітньої стратегії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жукова Г. В. Місце і роль позаакадемічної освіти в предметному полі філософії освіти / Г. В. Жукова // Освітній дискурс. – 2020. – № 20 (2). – С. 45-55.
2. Brown R. Knowledge, education, and cultural change. Papers in the sociology of education / R. Brown. – London: Routledge, 2018. – 424 p.
3. Watzlawik P. Pragmatics of human communication / P. Watzlawik, J. H. Beavin, A. B. Don. – New York–London: W. W. Norton Company, 2011. – 74 p.

Кубська Лариса Іванівна

УДУ імені Михайла Драгоманова, м. Київ, Україна

**ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ
НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПЕДАГОГІЧНИХ І КЕРІВНИХ КАДРІВ**

Ключові слова: підвищення кваліфікації, організація, навчально-методична робота, форми навчання, дистанційне навчання, воєнний стан.

Удосконалення професійних знань і вмінь педагогічних працівників полягає у підвищенні їхньої кваліфікації відповідно до вимог і потреб сучасного суспільства. Підвищення кваліфікації залишається актуальне в умовах воєнного стану. Адже при організації підвищення кваліфікації необхідно враховувати не тільки проблеми з електропостачанням, зв'язком та інтернетом, а в першу чергу те, як змінилася роль вчителя/викладача/керівника і вимоги до організації його роботи.

Метою статті є проаналізувати, як в умовах війни в Україні змінили підходи до організації навчально-методичної роботи під час проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних і керівних кадрів закладів освіти різних рівнів у Львівському навчально-науковому центрі професійної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова.

Організація навчання на курсах підвищення кваліфікації здійснюється для педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх, професійних закладів, передвищої та вищої школи, позашкілля.

Центр має напрацьовану схему організації навчання на курсах підвищення кваліфікації. На даний час на курсах підвищення кваліфікації освітян і керівних кадрів використовується нова концепція організації підвищення кваліфікації з акцентом на застосування модульної та дистанційної форм навчання. Структура навчальних програм є модульною (соціально-гуманітарний, професійний, фаховий, діагностико-аналітичний модулі) й відповідає структурі навчальних

планів підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів, розкриває їхній зміст. Основна роль відведена проведенню тренінгів, майстер-класів тощо.

Шляхи формування груп педагогів – споживачів освітніх послуг, які проходять курси підвищення кваліфікації в ЛННЦ: співпраця з навчально-методичними центрами професійної освіти, зокрема Львівської, Івано-Франківської, Рівненської, Тернопільської, Волинської, Київської, Полтавської тощо; участь у тендерах в електронній системі ProZorro, через які здійснюються всі державні закупівлі; реєстрація на сайту Центру; завдяки позитивному іміджу Центру та базі постійних замовників освітніх послуг, що сформована на основі напрацьованого досвіду з 2002 року, якості навчання, відповідальності та довірі до ЛННЦ.

Для слухачів курсів підвищення кваліфікації запропоновано освітні комплексні програми на 150, 120, 90, 60 і 30 годин, а також авторські програми викладачів Центру на 30 годин.

В ЛННЦ запроваджені педагогічні та організаційні інновації. Серед педагогічних – створення нових програм для підвищення кваліфікації в дистанційній формі з акцентом на роботу умовах воєнного стану (наприклад, «Особливості взаємодії учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану», «Організація інклюзивного освітнього простору в закладі освіти», «Особливості управління освітнім середовищем в умовах воєнного стану» тощо), моделювання роботи з дітьми, які потребують особливої уваги, трансформацію, вдосконалення вже існуючих програм відповідно до потреб сучасного освітянського простору, як от технології, педагогічна медіаграмотність, психологічних напрямів.

Крім педагогічних інновацій, введено організаційні – переформатування на дистанційне навчання, створення відеолекцій, онлайн-конференцій, участь у проєктах безбар'єрності та благодійних.

Крім цього, освітяни використовують ресурси, інструменти й платформи, щоб адаптувати формат кожного заняття до онлайн-навчання, формують базу інформаційних джерел для навчання, що особливо важливо в умовах фізичної та інформаційної війни [1].

Особливостями проведення навчальних занять, а одночасно потужною мотивацією до переформатування викладачами підходів до проведення навчання, стали умови пандемії у зв'язку з коронавірусною інфекцією. Закладу довелося перейти на навчання онлайн, що спричинило і позитивні зміни (освоєння методів проведення занять онлайн, здобуття нових знань, творчий підхід до занять, економія часу на добирання тощо), і негативні (оскільки багато педагогів – це люди, яким понад 60 років, вони мали труднощі щодо освоєння навчання онлайн, також спричиняє незручності для слухачів відсутність інтернету чи слабкий зв'язок, відсутність сучасних комп'ютерів і телефонів).

Тому навчання здійснюється за індивідуальними освітніми траєкторіями, що є мотивацією для викладачів, оскільки дозволяє задіяти творчі підходи до його організації, а «досягнення успіху організаціями визначається їх здатністю функціонувати в умовах ринкових відносин та кризи» [2].

Отже, сучасні реалії потребують динамічних та ефективних трансформацій в організації підвищення кваліфікації педагогічних працівників і керівних кадрів, зокрема врахування переходу на очно-дистанційну чи дистанційну форми навчання; акценту на створення безпечного інклюзивного середовища; покращання психологічної підтримки учнів/студентів, дітей ВПО, учнів з особливими освітніми потребами. Підвищуються вимоги до володіння педагогічною етикою як основою продуктивного спілкування.

Врахування в освітньому менеджменті змін в умовах життя та діяльності українських педагогів дозволяє залишатися ЛННЦ конкурентоспроможним закладом під час війни, що забезпечує умови для внесення системних напрацювань у діяльність освітньої організації, що спрямовані на її розвиток, покращення роботи та впевненість у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кубська, Л.І. (2022). Особливості формування медіаіммунітету педагогів в умовах війни. Сучасні тенденції розвитку освіти й науки : проблеми та перспективи : зб. наук. праць / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ, Львів, Бережани, Ломза (2), 56-60.

<https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/38636/Kubska.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

2. Олійник, С. У. (2013). Теорія та практика менеджменту персоналу. Вид-во НУА.

Пашук Леся Миколаївна, здобувачка СВО магістра
*Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна*
e-mail: lesia012017@gmail.com

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ З ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ

***Ключові слова:** дошкільна освіта, майбутні вихователі, діти дошкільного віку, математика, природа, інтеграція, інтегрований курс.*

ВСТУП. На сучасному етапі реформуванні дошкільної освіти треба модифікуватися та працювати відповідно до нових положень, нормативних документів, щодо підготовки майбутніх вихователів, які будуть ефективно організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти.

Мета полягає в чіткому та лаконічному обґрунтуванні змісту підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого курсу з природничо – математичної освіти у дошкільних навчальних закладах. Щоб досягти реалізації мети потрібно розкрити ключові етапи підготовки майбутніх вихователів до впровадження навчальної дисципліни «Природничо-математичної освіти у дітей дошкільного віку» [1].

Результати підготовки майбутніх вихователів до викладання навчальної дисципліни «Природничо-математичної освіти у дітей дошкільного віку» детально розкриті в таб.1. «Результати підготовки майбутніх вихователів, щодо впровадження навчальної дисципліни «Природничо-математичної освіти у дітей дошкільного віку».

Таблиця 1. Результати підготовки майбутніх вихователів, щодо впровадження навчальної дисципліни «Природничо-математичної освіти у дітей дошкільного віку»[2,с.124]

№	Назва	Характеристика
1.	Сформовано	знання про еволюцію розвитку інтеграційних процесів в освіті, нормативно-правове забезпечення освітнього процесу ЗДО
2.	Сформовано	базові положення концептуальних положень інтегрованого навчання дітей, основу науково-методологічних підходів і принципів його реалізації, аспекти застосування інтегрованого навчання в освітньому процесі в умовах модернізації змісту закладів дошкільної освіти
3.	Сформовано	творче застосування засвоєних знань у ході впровадження інтегрованого навчання у практичній педагогічній діяльності
4.	Сформовано	здатність до самоаналізу та самовдосконалення та виховання професійно важливих якостей майбутніх вихователів .

Висновки. Професійна підготовка майбутніх вихователів до інтегрованого навчання дітей – це цілеспрямований, системний процес формування у студентів готовності до інтегрованості у навчанні, цілеспрямованості, креативного підходу, творчий підхід, щоб якісно організувати навчальний процес у дошкільному заклад.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз проблеми. Дане питання було детально мною досліджене та проаналізоване, а саме, методи і форми навчання майбутніх вихователів, щодо впровадження навчальної дисципліни «Природничо-математичної освіти у дітей дошкільного віку» та ефективність їх застосування на практиці. Дані методи мають позитивні риси, які позитивно впливають на навчання майбутніх вихователів. Треба і надалі вивчати дане питання для покращення результатів.

Конфлікт інтересів. Ґрунтовного дослідження потребують питання визначення ефективних форм та методів підготовки майбутніх вихователів до інтегрованого навчання дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти). № 33. (2021) Вилучено з <https://mon.gov.ua/ua/pr/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponentadoshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartudoshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Крутій К. Л. (2017) Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради (с. 124). Запоріжжя.

Проскурін Іван Андрійович, старший лаборант кафедри педагогіки факультету психології¹, викладач української мови, викладач української літератури²

¹ДВНЗ «Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна»,

²Харківський ліцей № 38 Харківської міської ради Харківської області

м. Харків, Україна

e-mail: sintaksisesperanto@gmail.com ORCID: 0000-0003-4922-223X

ЯК «НЕ ЗАГУБИТИ ЛЮДИНУ» В ЕПОХУ «ЦИФРОВОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ»

Ключові слова: цифровізація; діджиталізація; технології; гуманність; аксіологія; освітні втрати.

Вступ. «Цифрова трансформація» суспільства, на жаль, призводить до появи феномену «цифрового середньовіччя».

Мета. Метою доповіді є проблематизація негативних наслідків «цифрового» суспільства: на нашу думку, надмірна «діджиталізація» загрожує суспільству втратою певних необхідних компонентів для формування елітарних сегментів суспільства; тобто, «елітою» для «цифрового суспільства» є «діджиталізовано компетентна» особистість, натомість, «інтелектуальна еліта» опиняється на маргінесі соціальних процесів та за умови недостатньої «цифрової» обізнаності, врешті-решт, ризикує зникнути взагалі.

Результати. Ситуацію «цифрового середньовіччя» можна описати за допомогою наступного нарративу. Діяльність автора доповіді пов'язана з педагогічною сферою. За одним із напрямків цієї діяльності автор цікавиться сучасними науковими розвідками в царині педагогіки. Дуже багато сучасних розвідок присвячено «діджиталізації», «цифровізації» освітніх процесів. Натомість, значно менше науковців вивчають класичну педагогіку та фундаментальні педагогічні роботи. Майже зовсім «архаїкою» у сучасній педагогіці виглядають розвідки-роздуми. За іншим напрямком діяльності автор доповіді є педагогом-практиком, вчителем української мови та літератури. Спостереження над школярами з високим рівнем критичного мислення

дозволяють припустити, що зменшити ризик появи «втраченого покоління» можна тільки за умови виходу з «цифрового середньовіччя» у площину «Ренесансу». Тобто «цифровізація» та «діджиталізація» суспільства має бути помірною, збалансованою. Інакше людина перетворюється на «аватар» у соціальній мережі.

Висновки. Шляхом виходу з «цифрового середньовіччя» є докорінна десеґментація еліт, адже «...XXI століття, стаючи епохою надвисоких інформаційних технологій, при яких країни, що їх матимуть, фактично володітимуть всім світом, поставивши його у свою залежність, повинне повернутися обличчям до гуманістичних цінностей» (Holoborod`ko, K., 2013, p. 71).

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у наступних розвідках із зазначеної теми.

Конфлікт інтересів. Немає.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Holoborod`ko, K. (2013). Language personality: cognitive and linguistic pedagogical aspects. Proceedings of the 4th International scientific conference “Modern Ukrainica: scientific paradigms of language, history and philosophy”. Kharkiv, Publisher Ivanchenko I. S., 70-78.

Рудяшко Олена Олексіївна, студентка 2 курсу ступінь «Магістр»
факультету іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна

КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЯ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Комунікативний підхід до навчання іноземних мов виник у 70-ті роки ХХ столття (W. Littlewood, K. Morrow, D. Nunan, Дж. Шейлз) як закономірна реакція на появу та формулювання на той момент інноваційного соціального замовлення – навчити мові як засобу спілкування/комунікації. Його виникнення спровоковано потужним розвитком плеяди наукових напрямів у лінгвістиці: філософії мови, прагматики, лінгвістики тексту, семіотики, соціолінгвістики, когнітивної лінгвістики, функціональної лінгвістики та ін.

Відбулося злиття взаємодіючих течій, і в цій «гущі подій» зародився і став активно розвиватися комунікативний підхід як новий (порівняно з попередніми напрямками – аудіолінгвальним та аудіовізуальним) лінгводидактичний підхід. Відповідно до цього підходу навчання мови повинно враховувати особливості реальної комунікації, а в основі процесу навчання зосереджена модель реального спілкування.

У надрах комунікативного підходу зародився і почав бурхливо розвиватись новий напрямок, який видозмінив у кінцевому результаті свого попередника. Сучасний етап розвитку лінгводидактики справедливо називають посткомунікативною епохою.

Останнім часом у наукових дослідженнях різного рівня спостерігається інтенсивний пошук шляхів поєднання звичної ідеї «комунікативності» з тим чи іншим новим напрямом у профільному навчанні іноземних мов майбутніх випускників шкіл [1, с. 54]. Виникають такі, наприклад, поєднання як «комунікативно-дискурсивний підхід», «комунікативно-когнітивний підхід»,

«комунікативно-діяльнісний підхід», «комунікативно-ігровий метод», «комунікативно-ситуативне навчання», «комунікативно-прагматична організація процесу навчання» та ін.

Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов (Communicative language teaching) – це підхід, який спрямований на формування у тих, хто навчається іноземним мовам смислового сприйняття та розуміння іноземної мови, а також оволодіння мовним матеріалом для побудови мовних висловлювань. Комунікативний підхід у навчанні іноземних мов, насамперед, покликаний навчити учнів вільно орієнтуватися в іншомовному середовищі, а також вміти адекватно реагувати у різних мовних ситуаціях [2, с. 11].

Основні принципи комунікативного підходу в узагальненому вигляді представлені таким чином:

1. У процесі навчання учні включаються до пізнання навколишньої дійсності.
2. Учні просять висловити свою думку, почуття, поділитися досвідом.
3. Учні несуть відповідальність за результати навчання і розвивають у себе вміння вчитися.
4. Роль учителя – різна і залежить від завдань на кожному етапі.

Головною метою навчання є комунікативна компетенція школярів.

Усна мова грамотної людини досить суттєво може відрізнитися від письмової. Комунікативний метод покликаний насамперед зняти страх перед спілкуванням. Людина, озброєна стандартним набором граматичних конструкцій та словниковим запасом у 600-1000 слів, легко порозуміється в незнайомій країні. Однак є й зворотна сторона медалі: клішованість фраз і небагатий лексикон. Наприклад, оксфордський та кембриджський підходи до навчання англійської мови поєднують те, що в основу покладена комунікативна методика, інтегрована з деякими традиційними елементами викладання. Вона передбачає максимальне занурення учня в мовний процес, що досягається за допомогою зведення апеляції учня до рідної мови до мінімуму [3, с. 154].

Основна мета комунікативної методики – навчити спочатку вільно говорити англійською мовою, а потім думати нею. Важливо й те, що механічні

відтворювальні вправи теж відсутні: їх місце займають ігрові ситуації, робота з партнером або групою, завдання на пошук помилок, порівняння і зіставлення, які задіюють пам'ять, логіку, вміння мислити аналітично та образно. Весь комплекс прийомів допомагає створити англomовне середовище, в якому мають «функціонувати» учні: читати, спілкуватися, брати участь у рольових іграх, викладати свої думки, робити висновки.

Комунікативна методика навчання англійської мови більше націлена на практичні потреби: граматики присутня в обмеженому вигляді за необхідності, лексика – за необхідності для практичних завдань, практика – у вигляді життєвих ситуацій. Обговорення реальних життєвих ситуацій викликає в учнів живий інтерес і бажання поділитися своїми ідеями [4, с. 69].

Багато прихильників комунікативного підходу підтримують використання у класі автентичних матеріалів. Це можуть бути різні мовні реалії, такі як журнали, рекламні оголошення та газети або візуальні джерела, навколо яких може бути побудовано комунікацію (карти, графіки, таблиці тощо).

Основне завдання комунікативного підходу – допомогти учню позбутися горезвісного мовного бар'єру. Не секрет, що мовний бар'єр часто розвивається від того, що учень боїться допустити помилку у розмові. Communicative language teaching допомагає зняти і безпосередньо мовний, і психологічний бар'єр: в учнів поступово зникає страх розмовляти англійською мовою. Чим більше і частіше навчаються вони говорити англійською, тим швидше навчаються формулювати свої думки [5, с. 74]. А на заняттях з використанням комунікативної методики учні розмовляють більшу частину уроку. Учитель будує діалог таким чином, щоб учням було цікаво відповідати на запитання і вони могли використовувати отримані знання максимаьно.

Комунікативний метод вчить зв'язного мовлення, різних розмовних фраз і кліше, які дозволяють згодом говорити швидше і впевненіше. Учні обговорюють цікаву тему та навчаються застосовувати нову конструкцію чи лексику у процесі розмови. Наприклад, вчитель пояснює другий тип умовних речень та пропонує поговорити про мрії: *If I won much money, I would buy a Ferrari* (Якщо б я виграв багато грошей, я б купив «Феррарі»). Після 5–10 речень учні легко

запам'ятовують цю конструкцію та розуміють принципи її використання. Тобто граматики та лексики фактично не є основним об'єктом вивчення, а використовуються як допоміжний матеріал та вивчаються автоматично.

Комунікативність учнів проявляється у функціональності навчання. Функціональність передбачає, що як слова, так і граматичні форми засвоюються відразу у діяльності, на основі її виконання.

Відтак можна зробити висновок, що комунікативність необхідна у процесі навчання учнів англійської мови, оскільки служить для того, щоб їх спілкування відбувалося в адекватних умовах, таких як врахування індивідуальності кожного учня, мовна спрямованість процесу навчання, функціональність навчання, ситуативність спілкування, стала новизна процесу навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Англійська мова. Комунікативний аспект: Підручник для студентів юридичних і гуманітарних спеціальностей. За ред. Л. В. Мисик. Київ: Атіка, 2000. 368 с.
2. Кащеева Н. Активізація комунікативного підходу на уроках англійської мови. Лозівка: Відділ Освіти Лозівської міської ради. 2010. 33 с.
3. Byram M., Zarate G. Investigating Cultural Studies in Foreign Language Teaching. Clevedon: Philadelphia: Multilingual Matters, 1991. 258 p.
4. Swain M., Canale M. The role of grammar in a communicative approach to second language teaching and testing. 1989. 138 p.
5. Pica T. P. Communicative language teaching: An aid to second language acquisition? Some insights from classroom research. «English Quarterly». 21 (2), 1988. Pp. 70–80.

Савченко Ярослав Володимирович, аспірант¹, молодший науковий співробітник
відділу інформаційно-дидактичного моделювання²

¹*Інститут обдарованої дитини НАПН України, м. Київ, Україна*

²*Національний центр «Мала академія наук України», м. Київ, Україна*

e-mail: savchyarik@gmail.com ORCID: 0000-0001-5790-6629

ВІЗІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ІНТЕРАКТИВНОГО МУЗЕЮ НАУКИ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: візія, інтерактивний музей науки, популяризація науки, МАН.

Вступ. У 2020 році в Україні відбулася значна науково-освітня подія: Національний центр «Мала академія наук України» (далі НЦ «МАНУ» або МАН), використовуючи досвід найрозвинутіших країн світу, допомогу уряду України, а також зарубіжних партнерів в галузі музейного обладнання, вперше в Україні створив і відкрив на Виставці досягнень народного господарства України державний інтерактивний музей науки (далі ІМН) для юнацтва [1]. Також на рівні МОН України і НАН України було прийняте рішення щодо створення мережі таких центрів в усіх регіонах нашої країни [2]. Про те, повномасштабній реалізації цього проекту в 2022 р. завадила російська агресія і певний час ІМН був змушений припинити свою роботу.

Мета публікації полягає у представленні візії розвитку інтерактивного музейного простору МАН в умовах війни.

Результати. Упродовж 2022 р. НЦ «МАНУ» розпочав роботу щодо створення безпечних умов відвідування ІМН, зокрема було побудовано сучасне укриття для відвідувачів за головної причини, що стеля музею вироблена з кольорового скла (коли екскурсанти вірно відповідають на запитання про науку на планшетах, то стеля реагує на це і починає грати всіма кольорами веселки). Задля психологічної підтримки евакуйованих дітей, зняття стресового навантаження, продовження подальшого розвитку наукової освіти у 2022-2023 рр. філіали музею

було відкрито у м. Львів, м. Івано-Франківськ та організовано експозицію інтерактивного музею науки у торговельному центрі «Гулівер» м. Києва.

Під час війни, ураховуючи насамперед першочергову необхідність створення безпечних умов відвідування дітьми ІМН, візія його розвитку, в контексті практичної реалізації кращих практик сучасної музейної педагогіки, полягає у подальшому вивченні компаративного досвіду створення подібних просторів з метою подальшого залучення молоді до наукової діяльності; придбання як за кордоном, так і створення власних інноваційних інтерактивних експонатів ІМН (якими діти досліджують у грі наукові закони і поглиблюють знання); створення колекцій експозицій для мобільних виставок; розробці Веб-сайту ІМН; розробленні і апробації програм науково-дослідної роботи учнів-членів МАН на базі ІМН; вивченні попиту і проектування наукових студій на базі ІМН; вивченні питання щодо створення віртуальних екскурсій ІМН; проектування заходу «Ніч у музеї».

Висновки. Підсумовуючи зазначимо, представлене візіювання майбутнього ІМН прагматичне, філософське, реалістичне спрямовується на реальні кроки та дисемінацію педагогічного досвіду щодо створення таких просторів.

Однією з перспектив подальшого дослідження проблеми є виявлення факторів, що сприяють активному залученню здобувачів освіти в ІМН до дослідницької практики, роботи у наукових гуртках, секціях, студіях, зокрема в системі МАН.

Конфлікт інтересів може полягати у створенні конкурентного середовища між державними і приватними інтерактивними науковими просторами (музеями цікавої науки, експериментаріумами, науковими містечками, колекціями техніки, зібраннями технологій майбутнього і минулого). Це потребує створення відповідної взаємодоповнюючої концепції розвитку інтерактивних наукових просторів в Україні з урахуванням потреб регіонів, державних та приватних потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко, Я. В. (2020). Філософсько-педагогічні засади створення Музею науки Малої академії наук України. Наукові записки Малої академії наук України, 3(19), 100–108. <https://snman.science/index.php/sn/article/view/34>
2. Савченко, Я. В.; Ємець, В. В. (2022). Протистояння інтелектів: незупинний науковий розвиток учнівської молоді малої академії наук в умовах воєнного стану. X Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Віртуальний освітній простір: психологічні проблеми». https://newlearning.org.ua/sites/default/files/tezy/2022/Savchenko_Yaroslav_2022.pdf

ЗМІСТ ВИКОРИСТАННЯ ТА ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: Інноваційні технології, Викладання іноземних мов, Комп'ютеризоване навчання, Інформатизація освіти, Мультимедійні засоби, Дистанційна освіта, ІКТ в навчанні.

Метою цієї статті є аналіз способів впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес закладів середньої освіти з фокусом на викладанні іноземних мов. Стаття розглядає роль комп'ютеризованого навчання, мультимедійних засобів та дистанційної освіти в покращенні навчального процесу та розвитку комунікативної компетенції студентів.

Перспективи подальших досліджень:

- Ефективність використання конкретних ІКТ-засобів в навчанні іноземних мов.
- Вивчення впливу комп'ютерного навчання на мовну компетенцію та мотивацію студентів.
- Розробку інноваційних методів викладання, що базуються на ІКТ.
- Оцінку доступності та ефективності дистанційної освіти в контексті вивчення іноземних мов.
- Дослідження впливу ІКТ на підготовку майбутніх вчителів.

Вступ. Протягом останніх років в Україні було визначено нові пріоритети розвитку освіти, що спричинило початок складного процесу її модернізації з урахуванням вимог сучасного інформаційно-технологічного суспільства. Вхід України в європейський та світовий контексти актуалізує завдання підготовки нового покоління вчителів, які майстерно володіють сучасними педагогічними методами.

Ця стаття спрямована на аналіз способів впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес закладів середньої освіти. Застосування інноваційних педагогічних методів є ключовим для досягнення цих цілей в навчально-виховному процесі.

Термін «педагогічна технологія» ще не має однозначного визначення і тлумачиться науковцями по-різному. Зокрема, це може бути сфера знань, що включає методи, засоби і теорію їх використання для досягнення освітніх цілей. Також це сукупність педагогічних прийомів, що спрямовані на досягнення педагогічних цілей, або спільна галузь педагогічного знання, яка охоплює дві групи питань: застосування технічних засобів у навчальному процесі та його організація. [2, 4]

Сисоєва С. О. вказує, що використання інноваційних педагогічних методів в освіті має сприяти особистісному і професійному розвитку, підвищенню мобільності та конкурентоспроможності особистості на ринку праці. Інші дослідники, як Мазох Д. С. та Опанасенко Н. І., зазначають, що педагогічна професія вимагає глибокого розуміння сучасних тенденцій суспільства та здатності адаптувати навчально-виховну діяльність до їхніх потреб. [1, 8]

Інформатизація освіти є важливим напрямом модернізації, оскільки інформаційні технології дозволяють студентам отримати доступ до різноманітної інформації, розвивати навички аналізу та рішення проблем, а також здобувати знання в різних галузях. Заклади середньої освіти акцентують увагу на активних методах навчання, що сприяють розвитку самостійності, креативності та критичного мислення студентів.

Сучасні методи викладання іноземних мов, застосовані як на мовних, так і на немовних факультетах, включають професійно-орієнтоване навчання, проектну роботу, використання інформаційних та телекомунікаційних технологій, роботу з навчальними комп'ютерними програмами, використання дистанційних методів у навчанні іноземних мов, створення презентацій у Microsoft PowerPoint, а також використання ресурсів світової мережі Інтернет.

Використання комп'ютерів у вивченні іноземних мов є перспективним напрямом. Комп'ютеризоване навчання дозволяє контролювати навчальну

діяльність студентів з точністю та об'єктивністю, надаючи можливість постійного зворотного зв'язку. Мультимедійні засоби дозволяють використовувати аудіовізуальний контент та створювати активне комунікативне середовище на уроках іноземної мови. [3] [6, с. 16]

Комп'ютерне використання для навчання іноземних мов пропонує ряд переваг, зокрема індивідуалізацію навчання, можливість планування глибини та послідовності вивчення матеріалу, гнучке використання на різних етапах навчання, полегшення сприйняття та запам'ятовування інформації, можливість коригування послідовності навчання на основі аналізу помилок студентів, розвиток самооцінки та стимулювання самостійної роботи. Всі ці переваги комп'ютерного навчання сприяють головній меті мовної освіти – розвитку мовної компетенції у майбутніх вчителів.

Сучасні автоматизовані навчальні курси забезпечують можливість ознайомлення з новим мовним матеріалом на різних етапах навчання та використання вивчених знань і вмінь. Ці курси дозволяють студентам вивчати нову лексику, поліпшувати розуміння аудіотекстів, розвивати навички читання, засвоювати граматику, тренувати писемне мовлення, покращувати вимову та інше.

Використання комп'ютера дає змогу створювати реалістичні умови комунікативної діяльності та використовувати їх у різноманітних навчальних вправах, рольових іграх, практичних та додаткових заняттях. Використання таких програмних засобів, як мовні ігри, реконструкція тексту, комп'ютерні програми для вивчення мов, допомагає забезпечити ефективний процес навчання.

Загалом, інтеграція комп'ютерних технологій і Інтернету у процес навчання іноземних мов забезпечує більш ефективний спосіб розвитку комунікативної компетенції, сприяє реалізації інтерактивних методів та допомагає створити відповідні умови для навчання в сучасному глобальному середовищі.

На жаль, не завжди доступно проводити заняття в аудиторіях, обладнаних мультимедійними засобами навчання. Проте ця робота надалі продовжується, і кожен навчальний рік приносить відкриття нових мультимедійних лабораторій, де

наші співробітники можуть використовувати передові засоби навчання на практичних заняттях з іноземної мови.

Додатково, сучасні освітні технології можна застосовувати не лише під час практичних занять. Самостійна робота студентів також може включати в себе використання передових технологій, таких як Moodle – модульне об'єктно-орієнтоване середовище для дистанційного навчання. Ця безкоштовна відкрита система дистанційного навчання ґрунтується на принципах «педагогіки соціального конструктивізму» та передбачає активну взаємодію між викладачем та студентами.

Впровадження нових інформаційних технологій надає можливість створення відкритого навчального середовища. Однак для цього необхідна переосмислення системи управління освітою, а також наукове та ресурсне забезпечення.

У контексті викладання іноземної мови, використання ІКТ виступає як багатогранний інструмент для розв'язання завдань уроку. Воно сприяє удосконаленню навчального процесу, наданню можливості передати більше інформації, розвитку активності студентів, індивідуалізації та диференціації навчання. Це також допомагає різноманітності форми роботи, підвищити зацікавленість студентів предметами та темами, що вивчаються, розвивати навички самостійності та логічного мислення, а також забезпечує можливість контролю знань, умінь та навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання: [наук. ред. С.Ю.Ніколаєва]. - Відділ сучасних мов. Страсбург. -К . : Ленвіт, 2003. -273 с.
2. Зязюн І. Технологізація освіти як історична неперервність / І. Зязюн // Неперервна педагогічна освіта. Теорія і практика. -2001. -Вип.1. - С. 73-85.
3. Мазоха Д. С. Педагогіка: [навч. посіб.] / Д. С Мазоха, Н. І. Опанасенко. - К.: Центр начальної літератури, 2005.-232 с.

4. Миндерова О.Н. Комп'ютер на уроках математики // Обдарована дитина. - 2003. - № 1. - С.30.
5. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: [уклад. М.Ф.Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Лемківський, Ю.В.Сухарніков; відп. ред. М.Ф.Степко]. -К ., 2004. - С.6-7.
6. Носенко Є. Л. Використання ІТ в освіті / Є. Л. Носенко // Освіта. -2001. -№ 7. - С. 16-18.
7. Руденко-Моргун О. І. «Комп'ютерні технології як нова форма навчання» О. І. Руденко-Моргун // «Іноземні мови в школі». -2001р. -№ 2. -С.12.
8. Сисоєва С. О. Творчий розвиток особистості в процесі неперервної професійної освіти / С. О. Сисоєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: зб. наук.пр. // За ред. І. А. Зязюна та Н. Г. Ничкало. - у 2 ч. - Ч. 1.-К, 2001.-С. 45-53.

Сокур Богдан Сергійович

УДПУ «Уманський Державний Педагогічний Університет», м. Умань, Україна

e-mail: sokurb2001@mai.com

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Ключові слова: Вивчення іноземних мов, інноваційні методи навчання, комп'ютер для навчання, психологія навчання, самостійна освіта, інформаційні технології, дистанційна освіта, педагогічна технологія, інтернет-технології.

Вступ. Вивчення іноземних мов, зокрема англійської, має вирішальний вплив як на індивідуальний, так і на національний розвиток в цілому. Для покращення комунікативних навичок учнів необхідно впроваджувати інноваційні методи навчання, щоб зробити процес засвоєння нового матеріалу захоплюючим і цікавим як для учнів, так і для вчителів [1, стор. 7].

Мета: Аналіз впливу інноваційних методів навчання з використанням комп'ютера на вивчення іноземних мов, розгляд сучасних педагогічних технологій та їх вплив на якість освіти.

Перспективи подальших досліджень: Дослідження може бути розширене для детальнішого розгляду конкретних методів використання Інтернет-технологій у навчанні іноземних мов, а також для вивчення впливу цих технологій на різні групи учнів.

Питання використання комп'ютера для навчання іноземним мовам виступає серед численних ролей, які комп'ютери відіграють в різних сферах життя людини. На поточному етапі розвитку теорії та методики навчання було створено значну кількість комп'ютерних програм, які допомагають поліпшити ефективність навчання.

Складність завдань навчання іноземним мовам пояснюється тим, що процес навчання є комплексним і вимагає врахування досягнень в галузі психології, педагогіки та методики. Таким чином, будь-яка навчальна програма представляє собою складну систему штучного інтелекту.

Після аналізу психологічно-педагогічних і дидактичних досліджень декілька вчених відзначають, що всі вони підкреслюють важливість самостійної освіти, розвитку та прагнення до творчого підходу до засвоєння та використання знань учнями. Знання іноземних мов мають значний вплив на формування особистості та її інтеграцію у суспільство як освіченої та успішної особи, допомагаючи встановити загальноприйняті норми, які є ключовими для збереження культурної спадщини [2, стор. 305]. Використання інформаційних технологій дозволяє ефективно розвивати комунікативну компетенцію завдяки доступу до значної кількості навчальної інформації та комп'ютерного моделювання.

Використання мультимедійних, інтерактивних технологій та Інтернету суттєво розширює можливості сучасного навчального процесу та системи освіти загалом [3, стор. 177].

Підвищення успішності освоєння предмету в процесі самостійного навчання суттєво сприяє регулярне та адекватне використання інформаційних технологій. Це твердження може бути пояснено тим, що при роботі з інформацією у цифровому (електронному) форматі значно спрощується пошук потрібної інформації за допомогою автоматизованих систем пошуку. Зараз багато друкованих видань, таких як енциклопедії, словники, навчальні посібники, довідники та книги, перетворені на електронний формат.

Дистанційна освіта стає все більш популярною. Викладачі надсилають завдання та методичні рекомендації студентам через Інтернет або електронну пошту, і отримують від них виконані завдання, контролюючи засвоєння знань таким самим способом. У письмовому інтерактивному спілкуванні процеси отримання і передачі інформації залишаються роздільними. Результати писемного спілкування подібні до результатів усного спілкування [4, стор. 56].

Практики та методисти відмічають, що комп'ютер досі не став повноцінним засобом навчання в загальноосвітніх школах. Щоб використання Інтернет-технологій було результативним, необхідно дотримуватися певних умов:

— Час. Кожен предмет має свої особливості, і потрібно вибрати вірний момент для впровадження інформаційних технологій.

— Техніка. Технічні характеристики комп'ютерів різні, і вибір обладнання залежить від завдань предмета.

— Організація. Впровадження інформаційних технологій вимагає налаштування програмного забезпечення та устаткування. Часто викладачі не мають достатніх навичок технічного обслуговування комп'ютерів, і це вимагає залучення фахівців.

На думку дослідників, сучасні Інтернет-технології можуть бути ефективним засобом навчання за відповідних умов. Готовність вчителя до використання комп'ютера як засобу навчання на уроці має великий вплив на позитивні результати.

Розвиток інформаційних технологій неминуче призводить до виникнення абсолютно нової освітньої системи, яка здатна забезпечити доступ до освітніх ресурсів для широкого кола користувачів і водночас зменшити витрати на освіту. Відповідно до думки фахівців, безладна фаза комп'ютеризації освітньої системи завершується, оскільки Інтернет-технології стали вже невід'ємною частиною теорії та методики навчання, перетворившись на її стандарт. Отже, вчитель, який впроваджує сучасні методи навчання у свою практику, є ключовим фактором успішної дії освітньої системи [5, стор. 5].

У сучасній педагогічній термінології поняття «педагогічна технологія» є широко відомим, але варто зауважити, що серед педагогів існують різні тлумачення та сприйняття цього терміну.

Останніми роками термін «Інтернет-технології» часто використовується як синонім «комп'ютерним технологіям», оскільки всі інформаційні технології в даний час якось пов'язані з використанням комп'ютера [6, стор. 505]. Проте термін «Інтернет-технології» є ширшим і включає в себе «комп'ютерні технології» як одну з компонентів. Використання інформаційних технологій, що базуються на сучасних комп'ютерних і мережевих рішеннях, утворюють поняття «сучасні Інтернет-технології».

Інформаційні технології стали невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, що відкриває нові можливості для навчання та взаємодії між учнями, вчителями та навчальними матеріалами. Застосування інноваційних методів

навчання, таких як Інтернет-технології, допомагає підвищити ефективність освоєння навчального матеріалу та підвищити комунікативні навички учнів.

На фоні швидкого розвитку сучасних інформаційних технологій, дистанційна освіта набуває все більшої популярності, дозволяючи здійснювати навчання та спілкування без географічних обмежень. Водночас, успішна інтеграція цих технологій в освітній процес вимагає належної підготовки вчителів та врахування специфіки кожного предмета.

Особливу увагу слід приділяти використанню Інтернет-технологій, які не лише розширюють доступ до знань, але й створюють можливості для інтерактивної взаємодії та підвищують мотивацію учнів до навчання. Розвиток інформаційних технологій зумовлює переосмислення підходів до навчання та розвитку педагогічної технології, що сприяє покращенню якості освіти і формуванню компетентної, активної та адаптивної молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нетрадиційний урок як сучасний спосіб слідування сучасній доктрині освіти в Україні /Назаренко О.В., Баранова С.В., Приходько Н. А., Плетенко К. П.// Science and Educational New Dimension. Pedagogy and Psychology. VI(73), Issue 175. – Budapest, 2018. – P. 7-10.
2. Кобякова, І.К. Філологія у сучасному суспільстві [Текст] / І.К. Кобякова, А.І. Сіренко // Перший крок у науку : матеріали VIII студентської конференції, м. Суми, 11 грудня 2016 р. / Відп. за вип. М.Б. Оприско. - Суми : СумДУ, 2016. - С. 305.
3. Використання мультимедійних презентацій та відеоматеріалів на уроках у початкових класах / Т. Ф. Кузнецова // Таврійський вісник освіти. - 2013. - № 1. - С. 176-181.

4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук., проф. С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 140 с.
5. Машбиць Ю. Нові інформаційні технології навчання / Ю. Машбиць // Педагогічна газета. – 2008. – листопад (№ 11). – С. 3-8.
6. Новий тлумачний словник української мови [Текст] : у 3 т.: 42000 сл. / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. - К. : Аконіт, 2003 . Т. 2 : К - П. - [Б. м.]: [б.в.], 2003. – 926 с.

Соловей Юлія Олександрівна, доктор філософії зі спеціальності 011 – освітні,
педагогічні науки, викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

e-mail: solovey_yula@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4778-7640>

ТРАНСФОРМАЦІЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ: ІНТЕГРАЦІЯ ТА ІНКЛЮЗІЯ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ключові слова: спеціальна освіта, інклюзія, інтеграція, трансформація, освітнє середовище, діти з особливими потребами.

Вступ. В сучасному світі, де різноманітність і унікальність кожної людини визнаються як безцінні скарби суспільства, спеціальна освіта стає ключовим елементом для забезпечення рівних можливостей навчання та розвитку для всіх дітей [1].

Мета – дослідження інклюзивної освіти та її інтеграції в сучасному освітньому середовищі.

Результати. Спеціальна освіта є важливим сегментом сучасної освітньої системи, що спрямована на підтримку та розвиток осіб з особливими освітніми потребами. Останні роки свідчать про значний рух у напрямку інтеграції та інклюзії в освітнє середовище, з метою створення більш доступних та справедливих умов навчання для всіх дітей. Варто зауважити, що інтеграція та інклюзія у сучасній освіті представляють дві ключові концепції, спрямовані на розширення доступу до навчання та створення сприятливого середовища для всіх дітей, включаючи тих, у кого є особливі освітні потреби. Інтеграція передбачає навчання дітей з особливими потребами разом з їхніми ровесниками у загальноосвітніх закладах, з врахуванням їхніх індивідуальних потреб. Інклюзія, в свою чергу, є більш широким поняттям, яке прагне створити відкрите та прийнятне освітнє середовище для всіх дітей, незалежно від їхньої фізичної, психологічної, соціальної чи емоційної особливості [2].

Актуальні питання спеціальної освіти досліджували такі вітчизняні науковці як: О. Бойчук, Н. Задорожна, В. Савченко, О. Кузьменко, О. Савченко. Проблеми спеціальної освіти також висвітлюють у своїх працях і закордонні дослідники, як-то М. Ainscow, S. Gabel, T. Hehir, F. Henshaw, M. Sapon-Shevin та інші. Проаналізувавши інформаційні джерела [3] коротко окреслимо переваги інтеграції та інклюзії: рівні можливості для всіх (інтеграція та інклюзія дозволяють забезпечити рівні можливості для навчання та розвитку кожної дитини); соціальна взаємодія (діти навчаються спілкуватися, співпрацювати та розуміти інших); зниження стигми (інклюзивна освіта сприяє зниженню стигми, пов'язаної з особливими потребами); різносторонній розвиток (діти отримують можливість розвивати різні навички та здібності, взаємодіючи з різними людьми).

Висновки. Впровадження інтеграції та інклюзії в освіту потребує системних зусиль, які включають в себе професійну підготовку педагогів, створення адаптованих програм, інфраструктурні зміни та підтримку від держави та суспільства. Усі ці зусилля є важливими, оскільки вони спрямовані на створення освітнього середовища, в якому кожна дитина може розвивати свій потенціал.

Перспективи подальших досліджень полягають у аналізі та адаптації інклюзивних практик країн зарубіжжя для вдосконалення системи інклюзивної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барно, О. (2008). Проблема людей з особливими потребами як гостра державна проблема. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами, 4(6), 37.
2. Дослідження якості інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами. (б. д.). Головна. Міністерство освіти і науки України. <http://surl.li/ruxt> (дата звернення 09.09.2023)
3. Талан, М. (2006). Корекційна освіта в Україні: стан, тенденції, перспективи. Соціальний захист, 9, 17.

Стеценко Надія Миколаївна, к.пед.н., доц.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань, Україна

e-mail: stecenkonm@gmail.com ORCID: 0000-0002-9802-6529

ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

***Ключові слова:** педагог, компетентнісний підхід, конфліктологія, конфліктологічна компетентність, учитель закладу загальної середньої освіти.*

Вступ. Освітня система в Україні перебуває у постійному розвитку та реформуванні та призводить до появи нових вимог до рівня знань, навичок та компетентностей учителів, чия професія залишається важливою та затребуваною як в межах нашої країни, так і за її межами. Майбутньому педагогу слід зарекомендувати себе не тільки відповідальним та професійним працівником, а й показати вміння ефективно вирішувати складні конфліктні ситуації, що можуть виникнути в освітньому процесі. В даному випадку важливою компетентністю стає конфліктологічна компетентність, що становить важливу складову професійної майстерності педагога.

Формування конфліктологічної компетентності набуває важливості ще й в умовах широкомасштабної та загарбницької війни російської федерації на українських землях. Окупанти нищать цілі міста, вбивають та катують людей. Військова агресія впливає на економіку нашої країни та спричиняє її кризу, підвищує міжособистісні конфлікти та часом різкі протистояння у різних сферах життя суспільства.

Мета. Визначити ефективні способи удосконалення формування конфліктологічної компетентності майбутніх педагогів в умовах проведення тренінгів.

Результати. Сучасний педагог не завжди може розібратися у причинах та наслідках, що призводять до конфлікту. Часто він не володіє достатніми знаннями про рушійні сили, які стоять за конфліктами, а також не розуміє емоційних станів

та особистісних якостей людей, які беруть участь у конфлікті. Крім того, він може не знати про стратегії поведінки, яких варто дотримуватись під час конфлікту та можливих методів маніпуляції зі сторони іншої людини. Але найважливіше те, що він не мав можливості отримати таку підготовку під час навчання і не знати технології запобігання конфліктним ситуаціям, недооцінюючи можливі наслідки своїх дій та поведінки для оточуючих.

Удосконалити процес розвитку конфліктологічної компетентності майбутнього педагога можна різними шляхами. На нашу думку, найкраще конфліктологічна компетентність може бути сформована на практиці, зокрема у процесі проведення тренінгових занять. Під час їх проведення можна запропонувати такі завдання:

- тестові завдання з наступною рефлексією та обговоренням результатів;
- самостійного виконання есе з основних та додаткових тем, публічні виступи та дискусії, обговорення проблемних питань;
- застосування психодіагностичних методик для визначення рівня конфліктності педагогів, стилів поведінки у конфлікті, їх попередження та вирішення тощо;
- залучення майбутніх педагогів до психологічних ігор, які дають змогу моделювати різні конфліктні ситуації під наглядом викладача та вирішувати їх, використовувати метод психодрами, метафоричні карти тощо;
- спільні перегляди фільмів з подальшим обговоренням різних конфліктних ситуацій, які виникали у ході розвитку сюжету, реакцій та поведінки персонажів, а також способів вирішення або попередження конфліктних ситуацій тощо.

Висновки. Конфлікти існували завжди, тому що кожна людина має власні потреби, інтереси та погляди, які можуть розходитись з потребами та інтересами інших людей. Тому володіння необхідними знаннями та навичками для ефективного вирішення конфліктних ситуацій є важливим в будь-якій сфері. Особливо актуальною ця навичка є для педагогів, чия професійна діяльність нерозривно пов'язана з побудовою та підтримкою позитивних міжособистісних взаємин в колективі.

Перспективи подальших досліджень. В умовах постійної комп'ютеризації та інформатизації людського життя також потребують вивчення питання ефективності використання сучасних інформаційних засобів під час проведення тренінгів, спрямованих на розвиток конфліктологічної компетентності.

Ягодзінський Сергій Миколайович, д-р філос. наук, професор

e-mail: serhii.yahodzinskyi@e-u.edu.ua ORCID: 0000-0001-8755-2235

Козинець Анатолій Олександрович

e-mail: anatoliy.kozinets@e-u.edu.ua ORCID: 0000-0002-3926-4981

ПВНЗ «Європейський університет», м. Київ, Україна

ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ ВІЙНИ: СОЦІАЛЬНА ПОСЛУГА ЧИ БІЗНЕС?

Ключові слова: вища освіта, мотивація до навчання, конкуренція в освіті, освітній бізнес, освітні послуги

Вступ. Що таке вища освіта в Україні? Що таке вища освіта у світі? Питання можуть збентежити, адже кому не зрозуміло, що це? Відкриваємо закони України про освіту, про вищу освіту і читаємо ключові визначення. Кому цього недостатньо, той може звернутись до міжнародних документів, з яких випливає: освіта – це стійкий, організований процес комунікації, який породжує знання. При цьому навчання – як результат – тлумачиться як зміна в поведінці, світогляді, цінностях та уміннях.

Чи може нас задовольнити така дефініція? В сфері середньої та фахової передвищої освіти – імовірно, так. Але щойно ми торкаємось вищої освіти, наведені визначення не видаються настільки однозначними і переконливими.

Мета. Основною метою публікації є означення проблем, пов'язаних із суперечливим статусом вищої освіти в Україні. З одного боку, вища освіта розглядається як соціальне благо і в суспільній свідомості безпосередньо пов'язана з видом діяльності, що апріорі не може існувати у форматі бізнес-проекту. З іншого боку, низька якість вищої освіти в Україні (про що свідчать світові рейтинги) змушує переосмислювати підходи до надання освітніх послуг. На думку авторів, вища освіта як бізнес-послуга має потенціал в частині поліпшення стандартів освітньої діяльності, а також врегулювання попиту на фахівців 7-го та 8-го рівнів Національної рамки кваліфікації.

Результати. Для кращого розуміння проблем, пов'язаних із суперечливим статусом вищої освіти в Україні, звернемося до дефініцій. Визначення вищої

освіти в законодавстві залишають багато питань відкритими. З одного боку, вища освіта розглядається як соціальне благо, що забезпечує підготовку кваліфікованих спеціалістів, які вносять важливий внесок у суспільний розвиток. Відповідно до цього підходу, вища освіта не може бути повністю визначена ринковими законами та економічними показниками.

З іншого боку, проблема якості вищої освіти в Україні залишається не вирішеною. Світові рейтинги й експертні оцінки часто вказують на низький рівень освіти в Україні. Це може бути викликом як для самої системи освіти, так і для студентів, які розглядають вищу освіту як інвестицію у своє майбутнє.

Саме тому автори наполягають на тому, аби тлумачення процедури надання вищої освіти як бізнес-послуги в Україні вийшло на рівень загальнодержавної дискусії. Вища освіта вимагає значних інвестицій у формі часу та коштів з боку замовників послуги. Поряд з цим кінцевими споживачами послуги є як її прямі замовники – здобувачів, так і роботодавців, а в підсумку – суспільство та імідж України в світовому освітньому просторі. Останні дані міжнародного рейтингу роботодавців QS показує, що університети України перебувають в далекому від оптимальних показників довіри до них з боку бізнесу.

Висновки. Необхідність обговорення статусу вищої освіти в Україні є очевидною. Низька якість вищої та суперечливі підходи до її регулювання особливо відчутно і гостро проявили себе в умовах війни проти України з боку Російської Федерації. Відсутність балансу між соціальною цінністю вищої освіти та можливістю її комерціалізації призводить до негативних явищ, що дискредитують освіту та усіх її учасників.

Перспективи подальших досліджень. Для подальших досліджень рекомендується провести детальний аналіз динаміки якості вищої освіти в Україні та вивчити досвід провідних країн світу у питанні лібералізації статусу університетів, надання їм автономії з одночасним контролем фінансової, наукової, освітньої діяльності.

Конфлікт інтересів. Автори не мають жодних конфліктів інтересів, пов'язаних із цією публікацією.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

СЕКЦІЯ 9.

**ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ НАУКИ
(ЗОКРЕМА МОЛОДІЖНОЇ) В УКРАЇНІ**

Докус Ангеліна Олександрівна¹, Рубель Олег Євгенович²,

Лабунець Ірина Юріївна³

канд. геогр. наук¹, д-р екон. наук, проф², аспірант³

ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»^{1,2,3},

м. Одеса

e-mail: angel.dokus@gmail.com¹

ORCID: 0000-0003-0912-6411¹, 0000-0001-6249-6652², 0000-0001-6296-3177³

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: *молоді вчені, академічний потенціал, Одеська область.*

Вступ. В умовах викликів воєнного часу та повоєнного інноваційного відновлення економіки України застосування академічного потенціалу молодих вчених сприятиме розвитку вищої освіти та науки у регіонах України. Молоді вчені мають низку переваг: адаптивні до викликів сьогодення, легко освоюють нову інформацію, технології, мають інноваційні ідеї тощо.

Маючи значний академічний потенціал у галузі вищої освіти та науки, молоді науковці можуть більш ефективно його використовувати для економічного та суспільного розвитку країни.

Метою наукових досліджень є аналіз академічного потенціалу молодих вчених Одеської області. Дослідження спрямоване на виявлення основних викликів і можливостей для їх професійного та наукового зростання.

Результати. «Академічний потенціал» за визначенням авторів – це вираження спроможності та можливостей науковця, дослідника, або навчального закладу до досягнення високих академічних здобутків, розвитку інноваційних досліджень та внесення вагомого вкладу в наукову галузь та освітню сферу.

Академічний потенціал може охоплювати низку ключових аспектів: дослідницький, інноваційний, публікаційний, освітній, навчальний, інтелектуальний потенціал, потенціал співпраці з бізнесом, потенціал академічної мобільності, самоорганізації та ін.

В рамках наукового дослідження виконано збір інформації за п'ятирічний період (з 2018 по 2022 рр.) щодо академічного потенціалу молодих вчених Одеської області.

Використаний метод збору інформації – соціологічне дослідження. Цільова група опитування – молоді вчені Одеської області. В опитуванні взяли участь представники 90 % всіх закладів вищої освіти та наукових установ Одеської області, які мають різну вікову категорію (від 23 до 38 років), стать (65,3 % – жінки, 34,7 % – чоловіки) та науково-педагогічний досвід (від 1 до 17 років).

За результатами опитування встановлено, що молоді науковці Одеської області мають значний дослідницький потенціал, що підтверджується значною кількістю публікацій у наукометричних базах SCOPUS, Web of Science та публікаціями статей, що включені до переліку фахових видань України. За останні 5 років середня кількість публікацій молодих вчених по області у вищеперелічених базах становить – 6, 2 і 6 статей відповідно та в середньому 2 наукові монографії.

Більшість молодих вчених Одеської області беруть участь у науково-дослідних темах МОН та НАН України із наявним фінансуванням.

За останні 5 років підвищилась академічна мобільність молодих вчених коштом грантових програм та стипендій від закордонних партнерів.

Результати опитування показали, що 80 % молодих вчених Одещини готові долучитися до колективу (групи) інших вчених з метою написання проєктів та співпраці з бізнесом та мають при цьому інноваційні ідеї та пропозиції. Проте, на жаль, переважній більшості молодих вчених недоступна сучасна науково-технічна інфраструктура, для реалізації інноваційного потенціалу.

Стримувальним фактором для молодих науковців є вкладання власних інвестицій при написанні наукових статей, проєктів, стартапів, відряджень. Так, результати показали, що 18,4 % молодих науковців витрачають на рік до 1 тис. грн, 40,8 % від 1 тис. до 5 тис. грн, 6,1 % – понад 5-10 тис. грн, 8,2 % – більше як 10 тис. грн, 6 % – залучають кошти з додаткових джерел фінансування та 20,4 % – не вкладають власних інвестицій. Також, стримувальним фактором є перевантаженість, суміщення декількох посад, наявність на систематичній основі позапланових завдань, хронічна втома та емоційне вигорання в період воєнного часу.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

СЕКЦІЯ 10.

**СЕКЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ НАУК
(ФІЗИЧНІ ТА ХІМІЧНІ НАУКИ).**

Крупій Федор Андрійович, учень 10-го класу

КЗ «Науковий ліцей імені Анатолія Лигуна» Кам'янської міської ради,

м. Кам'янське

e-mail: krupiy2008@gmail.com ORCID: 0009-0007-0615-8537

Осокін Євген Сергійович, доктор філософії в галузі хімії,

вчитель біології та хімії

Дніпровський ліцей «Primus Inter Pares School», м. Дніпро, Україна

e-mail: osokin@cf.dnu.dp.ua ORCID: 0000-0001-8894-0723

ГЕОМЕТРИЧНА ТА ЕЛЕКТРОННА БУДОВА КОМПЛЕКСІВ Cu^+ В РОЗЧИНІ ДИМЕТИЛСУЛЬФОКСИДУ

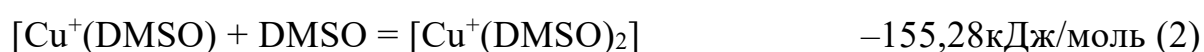
Ключові слова: комплекси Cu^+ , диметилсульфоксид, квантово-хімічне моделювання, енергія зв'язування, енергетичний ефект утворення, ефективний заряд центрального атому, електронна енергія.

Вступ. Комплекси купруму в низьких ступенях окиснення проявляють різноманітні функціональні властивості. Розчини таких комплексів мають бактерицидні властивості та можуть використовуватися в якості антисептиків. Також є перспектива використання цих комплексів для реакцій органічного синтезу в якості каталізаторів. А так як більшість органічних реакцій протікає в неводних розчинах, тому перспективним є дослідження таких комплексів в органічних розчинниках, зокрема в диметилсульфоксиді (DMSO).

Мета. Дослідити та проаналізувати геометричну та електронну будову комплексів Cu^+ в розчині диметилсульфоксиду.

Результати. Моделювання структури ймовірних комплексних сполук проводилось на рівні DFT/B3LYP за допомогою базисного набору Wachters+f для атомів купруму, для всіх інших атомів – 6-311G (d,p). Сольватаційні ефекти враховувалися за допомогою моделі поляризаційного континууму в DMSO. Ця методологія добре відпрацьована в роботі [1] у водному розчині. Було встановлено що найбільш стабільним був комплекс складу $[\text{Cu}^+(\text{DMSO})_4]$. Стабільність комплексу визначалась за сумою електронної енергії та поправки

до нульових коливань комплексу (Sum of electronic and zero-point Energies). Були представлені реакції приєднання молекул DMSO до внутрішньої координаційної сфери Купруму та енергетичний ефект утворення відповідних комплексів. Послідовне приєднання першої та другої молекули DMSO до іону Cu^+ протікає зі значним енергетичним ефектом. При цьому приєднання другої молекули DMSO (2) має найбільший енергетичний ефект з усіх досліджуваних. З приєднанням третьої молекули DMSO (3) енергетичний ефект закономірно зменшився. При приєднанні четвертої молекули DMSO (4) енергетичний ефект мав дещо менше значення порівняно з реакцією (3).

Висновки. Були проведені квантово-хімічні розрахунки: енергій зв'язування, енергій систем, граничних молекулярних орбіталей, ефективних зарядів центрального атому та енергетичних ефектів утворення σ -комплексів Cu^+ з диметилсульфоксидом (DMSO) в якості ліганду і розчинника.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати будуть використані для моделювання фумаратних та малеїнатних комплексів купруму в середовищі DMSO.

Конфлікт інтересів. Автори декларують, що не мають конфлікту інтересів стосовно даного дослідження, в тому числі фінансового, особистісного характеру, авторства чи іншого характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Vargalyuk, V. F., Osokin, Y. S., Polonskyu, V. A., Glushkov, V. N. (2019). Features of ($d\pi$ - $p\pi$)-binding of Cu (I) ions with acrylic, maleic and fumaric acids in aqueous solution. *Journal of Chemistry and Technologies*, 27(2), 148-157.

Михалко А.Я.¹, Михалко Г.Я.²

*Ужгородський ліцей №12 Ужгородської міської ради Закарпатської області,
м. Ужгород, Україна*

¹e-mail: likespro.official@gmail.com, ²e-mail: ssfdssfd0@gmail.com

Михалко Ярослав Омелянович

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: yaroslav.myhalko@uzhnu.edu.ua ORCID: 0000-0002-9890-6665

ВПЛИВ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА МІЦНІСТЬ ШАРУВАТИХ АНІЗОТРОПНИХ СТРУКТУР

***Ключові слова:** 3Д друк, міцність, іонізуюче випромінювання, деформація згину.*

Вступ. На сьогодні 3Д друк активно використовується як при виготовленні декоративної продукції так і для отримання деталей у авіакосмічній, автомобілебудівній, суднобудівній та інших галузях. Отримані у такий спосіб об'єкти мають шарувату структуру та виражені анізотропні фізичні властивості. Особливий інтерес становить вплив іонізуючого випромінювання на вироби з пластику, адже 3Д друк почав активно використовуватися в радіаційній медицині. Так, дану технологію застосовують для виготовлення різного роду фантомів, аплікаторів та болюсів при проведенні променевої терапії злоякісних пухлин, що дозволяє індивідуалізувати лікування з врахуванням особливостей просторової конфігурації патологічного процесу [1, 2]. Роботи останніх років показують, що вплив опромінення на механічні властивості деталей може бути різним та залежить як від типу матеріалу, так і від виду та дози опромінення [3, 4, 5, 6].

При цьому, практично відсутні дані стосовно дії опромінення на властивості деталей з частковим заповненням внутрішнього об'єму.

Мета. Дослідити вплив нейтронного опромінення на міцність пластикових зразків, виготовлених за допомогою 3Д принтеру.

Матеріали та методи. На 3Д принтері GRABER i3 було виготовлено 15 брусків у формі прямокутного паралелепіпеду розмірами 20x20x100 мм з

використанням пластику акрилонітрил бутадієн стирол та частковим (20%) заповненням внутрішнього об'єму візерунком типу «сітка». 5 зразків становили контрольну групу, а 10 – дослідну. Бруски дослідної групи опромінювали швидкими нейтронами за допомогою плутоній-берилієвого (Pu- α -Be) джерела типу ДШН-3 при кімнатній (20,00 °C) температурі. Поглинута доза становила 24 (5 брусків) та 9 Гр (5 брусків) відповідно. Визначення міцності досліджуваних зразків при деформації згину проводили за допомогою гідравлічного пресу ПГПР-4. На основі отриманих даних будували діаграми напружень.

Результати. Аналіз діаграм напружень брусків контрольної групи виявив, що межа пропорційності досягалася при ε 0,019 і внутрішньому напруженні $22,36 \pm 0,53$ МПа. Після досягнення межі пружності $25,23 \pm 0,61$ МПа мало місце тимчасове зростання міцності, а після досягнення межі міцності σ_m $27,32 \pm 0,41$ МПа відбувалося поступове руйнування зразків шляхом деламінації бічних стінок та утворенням поздовжніх тріщин.

Опромінення дозою 24 Гр суттєво вплинуло на міцність та характер руйнування досліджуваних зразків. Так, межа пропорційності була майже в чотири рази меншою ($5,82 \pm 0,28$ МПа), порівняно зі зразками контрольної групи і досягалася при значно менших показниках відносної деформації. Межа пружності була на 15,38% більшою, а руйнування відбувалося після досягнення σ_m $29,11 \pm 0,88$ МПа.

У брусків, що поглинули дозу 9 Гр, межа пропорційності була втричі більшою, порівняно з показниками попередньої дослідної групи, а межа пружності залишалася високою ($31,06 \pm 0,65$ МПа) і збігалася з межею міцності, яка була вірогідно вищою, порівняно з брусками контрольної групи ($p < 0,05$).

Висновки. Опромінення деталей, виготовлених з АБС-пластику за допомогою 3Д принтеру, швидкими нейтронами вплинуло на їхні механічні властивості, зокрема підвищило межу міцності. Ці зміни були більш виразними при меншій поглинутій дозі опромінення.

Перспективи подальших досліджень. Отримані результати вимагають проведення подальших експериментів, спрямованих на детальне вивчення

механізмів підвищення міцності пластикових об'єктів внаслідок дії іонізуючого випромінювання

Конфлікт інтересів. Автори роботи декларують відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Dipasquale, G., Poirier, A., Sprunger, Y., Uiterwijk, J.W., & Miralbell, R. (2018). Improving 3D-printing of megavoltage X-rays radiotherapy bolus with surface-scanner. *Radiation Oncology* (London, England), 13.
2. Tillery, H., Moore, M., Gallagher, K.J., Taddei, P.J., Leuro, E., Argento, D.C., Moffitt, G.B., Kranz, M., Carey, M., Heymsfield, S.B., & Newhauser, W.D. (2022). Personalized 3D-printed anthropomorphic whole-body phantom irradiated by protons, photons, and neutrons. *Biomedical Physics & Engineering Express*, 8.
3. Jeziarska, K., Sękowska, A., Podraza, W., Gronwald, H., & Łukowiak, M. (2021). The effect of ionising radiation on the physical properties of 3D-printed polymer boluses. *Radiation and Environmental Biophysics*, 60, 377 - 381.
4. Wady, P.T., Wasilewski, A.A., Brock, L., Edge, R., Baidak, A., McBride, C., Leay, L., Griffiths, A., & Vallés, C. (2020). Effect of ionising radiation on the mechanical and structural properties of 3D printed plastics. *Additive manufacturing*, 31, 100907.
5. West, C., McTaggart, R., Letcher, T., Raynie, D.E., & Roy, R. (2019). Effects of Gamma Irradiation Upon the Mechanical and Chemical Properties of 3D-Printed Samples of Polylactic Acid. *Journal of Manufacturing Science and Engineering*.
6. Mastalerz, C., Vroman, I., Coqueret, X., & Alix, S. (2021). Effects of Electron Beam Irradiation on 3D-Printed Biopolymers for Bone Tissue Engineering. *Journal of Composites Science*.

Михалко Г.Я.¹, Михалко А.Я.²

*Ужгородський ліцей №12 Ужгородської міської ради Закарпатської області,
м. Ужгород, Україна*

¹e-mail: ssfdssfd0@gmail.com, ²e-mail: likespro.official@gmail.com

Михалко Ярослав Омелянович

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: yaroslav.myhalko@uzhnu.edu.ua ORCID: 0000-0002-9890-6665

ВПЛИВ ТОВЩИНИ ВЕРХНЬОЇ ТА НИЖНЬОЇ СТІНОК ПЛАСТИКОВОГО БРУСКА НА ПОКАЗНИКИ ЙОГО МІЦНОСТІ

***Ключові слова:** адитивні технології, деформація згину, межа міцності, пластик.*

Вступ. Адитивні технології (АТ) дедалі активніше використовуються у виробництві, адже дозволяють використовувати широкий спектр матеріалів – від пластику до бетону [1]. Серед всіх технологій найбільшого поширення набув метод fused deposition modelling (FDM), що пояснюється порівняно низькою вартістю як принтерів так і витратних матеріалів, а також хорошою якістю отриманих деталей.

Однак, суттєвим недоліком АТ, що значно обмежує їх масове використання, є зниження міцності отриманих деталей. Крім того, такі вироби є анізотропними і на їх кінцеві механічні властивості впливають багато параметрів – від кута укладання окремих ліній екструдером до візерунку заповнення внутрішнього об'єму [2, 3, 4, 5, 6]. Тому, надзвичайно актуальним є дослідження механічних властивостей деталей, отриманих за допомогою 3Д друку. 3Д друк є складним процесом, де на кінцеві властивості продукту впливає багато факторів.

Метою дослідження аналіз впливу товщини верхньої та нижньої стінок пластикових брусків, виготовлених з використанням 3D-принтера, на їхню міцність.

Матеріали та методи. На 3Д принтері GRABER i3 було надруковано 40 брусків у формі прямокутного паралелепіпеду розмірами 20x20x100 мм з

товщинами верхньої та нижньої стінок від 1,00 до 8,00 мм та кроком 1,00 мм. Товщина стінок периметру була 0,8 мм. Використовували пластик акрилонітрил бутадієн стирол білого кольору з діаметром філаменту $1,75 \pm 0,05$ мм (3Dplast, Україна). Визначення міцності зразків при деформації згину проводили за допомогою гідравлічного пресу ПГПР-4. За отриманими даними будували діаграми напружень.

Результати. При аналізі діаграми напружень брусків з товщиною верхньої та нижньої стінок по 1,00 мм було встановлено, що межа міцності σ_m досягалася при показниках $27,17 \pm 0,98$. Потовщення стінок до 2,00 мм супроводжувалося зростанням σ_m на 15,72% ($31,44 \pm 0,81$ МПа). Бруски з товщиною стінок 3,00 мм були незначно міцніші ($\sigma_m = 32,22 \pm 1,05$ МПа) за попередні. При товщині стінок 4,00 мм σ_m становила $38,04 \pm 0,87$ МПа. У брусків з товщиною верхньої та нижньої стінок 5,00 мм межа міцності становила $41,92 \pm 1,17$ МПа. При дослідженні особливостей деформації згину зразків з товщинами стінок 6,00 мм було виявлено, що σ_m для них становила $44,64 \pm 1,15$ МПа. Межа міцності для брусків з товщинами стінок 7,00 мм була $45,42 \pm 1,22$ МПа. Збільшення товщини стінок до 8,00 мм призводило до підвищення σ_m на 11,11%, порівняно з попередніми зразками ($50,46 \pm 1,33$ МПа). Варто відмітити, що восьмикратне підвищення товщини верхньої та нижньої стінок (від 1,00 до 8,00 мм) супроводжувалося зростанням межі міцності зразків тільки на 85,72%.

Висновки: збільшення товщини стінок призводило до збільшення межі міцності, але цей ефект не був пропорційним і збільшення товщини від 1,00 до 8,00 мм призводило до зростання межі міцності на менше, ніж вдвічі.

Перспективи подальших досліджень. Потребують подальшого вивчення шляхи оптимізації параметрів адитивного виробництва з огляду на фізико-механічні властивості кінцевих деталей.

Конфлікт інтересів. Автори роботи декларують відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. N., Shahrubudin., T.C., Lee., Rohaizan, Ramlan. (2019). An overview on 3D printing technology: Technological, materials, and applications. *Procedia Manufacturing*, 35:1286-1296. doi: 10.1016/J.PROMFG.2019.06.089
2. Abeykoon, C., Sri-Amphorn, P., & Fernando, A. (2020). Optimization of fused deposition modeling parameters for improved PLA and ABS 3D printed structures. *International Journal of Lightweight Materials and Manufacture*, 3, 284-297.
3. Giri, J.P., Chiwande, A., Gupta, Y., Mahatme, C., & Giri, P.J. (2021). Effect of process parameters on mechanical properties of 3d printed samples using FDM process. *Materials Today: Proceedings*.
4. Михалко А.Я., Гомоннай О.О. (2021) Вплив візерунку заповнення внутрішнього об'єму пластикового бруска на показники межі міцності: матеріали конференції ІЕФ-2021. Міжнародна конференція молодих учених та аспірантів Ужгород, 26–28 травня 2021 року. 165-166.
5. Gonabadi, H., Yadav, A., & Bull, S.J. (2020). The effect of processing parameters on the mechanical characteristics of PLA produced by a 3D FFF printer. *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 111, 695 - 709.
6. Man, Y., Luo, X., Xie, Z., & Qu, D. (2020). Influence of 3D Printed Topological Structure on Lightweight Mullite Load Bearing Board in Thermal Environment. *Advances in Materials Science and Engineering*, 2020, 1-8.

¹Молнар Крістіна Аттілівна,

e-mail: molnar.krisztina@kmf.org.ua

^{1,2}Філеп Михайло Йосипович, к.х.н., ²Чома З.З. к.х.н.

¹Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, м. Берегове, Україна

²ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

АНІЗОТРОПІЯ ОПТИЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МОНОКРИСТАЛІЧНОГО $\text{NiSO}_4 \times 6\text{H}_2\text{O}$

Ключові слова: монокристали, анізотропія, оптичні спектри.

Вступ. Нікель (II) сульфат утворює значну кількість гідратів $\text{NiSO}_4 \times n\text{H}_2\text{O}$ ($n = 1-9$), що привертають до себе значну увагу завдяки широкому спектру їх властивостей – від магнітних до каталітичних [1]. Однак найбільш активно досліджуються гексагідрат – $\alpha\text{-NiSO}_4 \times 6\text{H}_2\text{O}$ (NSH). Основна сфера застосування $\alpha\text{-NiSO}_4 \times 6\text{H}_2\text{O}$ – селективний УФ-фільтр та детектор УФ-випромінювання [2], що обумовлено вузькою смугою поглинання у діапазоні 200–300 нм та високою пропускну здатністю. Це робить їх перспективними робочими елементами у «сонячно сліпій» технології [2]. Дослідження оптичних властивостей даних кристалів проводиться на орієнтованих по площині (001) зразках. Відомості щодо оптичних властивостей орієнтованих відносно різних кристалографічних площин кристалів NSH відсутні.

Мета. Враховуючи вище сказане, метою даної роботи є встановлення оптимальних режимів вирощування якісних монокристалів NSH та дослідження анізотропії оптичних властивостей орієнтованих кристалічних зразків NSH.

Результати. Монокристали NSH вирощували з водного розчину методом повільного випаровування. Розчин NiSO_4 видержували у термостаті при температурі 42°C до появи монокристалічного зародку, а подальший ріст здійснювали при температурі 25°C. В результаті отримані оптично прозорі та однорідні кристали NSH зеленого кольору з типовим габітусом. Вирощені монокристали є фазово однорідним, що підтверджується результатами досліджень РФА. Вміст іонів Ni^{2+} у монокристалах (587.0 мг/дм³) є близьким до теоретично

розрахованого (596.5 мг/дм^3). Із вирощеного монокристалу NSH було вирізано та підготовлено чотири плоско-паралельні пластини (товщиною $0.030 - 0.079 \text{ см}$) з різною орієнтацією у просторі. Орієнтацію одержаних плоско-паралельних пластин встановлювали за допомогою методу РФА. Для усіх зразків спостерігається наявність дифракційного піку, що відповідає одній з кристалографічних площин: зразок NSH1 орієнтований по площині (301), зразок NSH2 – площині (001), зразок NSH3 орієнтований по площині (320), а зразок NSH4 орієнтований по площині (204). Спектри пропускання в області UV-VIS-NIS (діапазон $190-1100 \text{ нм}$) орієнтованих пластин $\alpha\text{-NiSO}_4 \times 6\text{H}_2\text{O}$, у досліджуваному інтервалі, містять смуги поглинання, що є типовими для комплексного катіона $[\text{Ni}(\text{H}_2\text{O})_6]^{2+}$ (d^8 конфігурація) та відповідають оптичним переходам: ${}^3\text{A}_{2g} \rightarrow {}^3\text{T}_{1g}(\text{P})$, ${}^3\text{A}_{2g} \rightarrow {}^3\text{T}_{1g}(\text{F})$, ${}^3\text{A}_{2g} \rightarrow {}^1\text{E}_g$ та ${}^3\text{A}_{2g} \rightarrow {}^3\text{T}_{2g}$. Для усіх пластин, характерним є вищі значення пропускання в UVB діапазоні, ніж в VIS та NIR, а максимальне пропускання спостерігається для пластин NSH1 та NSH4.

Висновки. Методом повільного випаровування розчинника при кімнатній температурі вирощено монокристали $\alpha\text{-NiSO}_4 \times 6\text{H}_2\text{O}$. Аналіз методом РФА вказує на фазову однорідність одержаних кристалів. На плоско-паралельних пластинах NSH різної орієнтації проведено дослідження оптичних параметрів у UV-VIS-NIS діапазоні. Встановлено, що найвищою пропускнуою здатністю володіють зразки з орієнтацією (102).

Перспективи подальших досліджень. В подальшому буде здійснено дослідження термічної поведінки, спектрів пропускання в ІЧ області та механічних властивостей різно-орієнтованих пластин $\alpha\text{-NiSO}_4 \times 6\text{H}_2\text{O}$, що потенційно може розширити область їх практичного використання

Конфлікт інтересів. Автори тез «Анізотропія оптичних властивостей монокристалічного $\text{NiSO}_4 \times 6\text{H}_2\text{O}$ » заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Matsumoto, A., Ozawa, H., Inumarua A., & Soai K. (2015). Asymmetric induction by retgersite, nickel sulfate hexahydrate, in conjunction with asymmetric autocatalysis. *New Journal of Chemistry*, 39, 6742-6745.
2. Kathiravan, P., Balakrishnan, T., Srinath, C., Ramamurthi, K., Thamocharan, S. (2016). Growth and characterization of α -nickel sulphate hexahydrate single crystal. *Karbala International Journal of Modern Science*, 2(4), 226–238.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

СЕКЦІЯ 11.

**СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ:
ПОЛІТОЛОГІЯ, ПСИХОЛОГІЯ,
СОЦІОЛОГІЯ, КУЛЬТУРОЛОГІЯ,
МИСТЕЦТВО.**

Lopachuk Olha Olehivna, applicant for the first (bachelor's) level
of higher education specialty International Economic Relations
Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

e-mail: olha.lokachuk.ev.2021@lpnu.ua ORCID: 0009-0001-3030-2064

UKRAINIAN REFUGEES ABROAD: A FACTOR OF WAR

Keywords: *non-return, refugees, risks, sample survey, Ukraine, war.*

Introduction. Due to the full-scale war that Russia started on Ukrainian land on February 24, 2022, many Ukrainian citizens were forced to leave their homeland and save their lives abroad. From February 24, 2022, to July 30, 2023, United Nations experts recorded 26015 cases of civilian deaths or injuries in Ukraine: 9369 killed and 16646 injured [1]. According to the latest information, a total of 5.88 million refugees from Ukraine were registered in Europe as of August 8, 2023, and 6.24 million worldwide [1]. However, the situation with Ukrainians who have been forcibly deported and continue to be deported to Russia without their consent and desire remains uncertain.

Sociologists, journalists, and demographers from all over the world are trying to study the living conditions of refugees in a foreign country and their desire to return home. According to a survey conducted by the sociological group “Rating” in early May 2022, about 8-9% of Ukrainians already said they did not intend to return to Ukraine. V. Paniotto, Director of the Kyiv International Institute of Sociology, informs that Ukraine will lose 7% or more of its population [2].

Objective. To identify trends and risks of refugees' non-return to Ukraine.

Results. At the beginning of the autumn of 2023, the situation is unchanged - people continue to flee the country. To study the most pressing problems of internally displaced persons and refugees from Ukraine, I conducted my own anonymous questionnaire survey among Ukrainians abroad. It was based on Ukrainian citizens who left Ukraine after February 24, 2022. The actual number of respondents was 131. The survey found that 22.5% of people plan to return to Ukraine immediately after the end

of the war, 22.5% do not plan to return, 15.8% plan to return in a few years after the war, and 28.3% found it difficult to answer. These results are alarming.

I believe that the main risks of refugees not returning to Ukraine are:

1. Assimilation. Most of the women who went abroad without their husbands have found jobs, rented acceptable housing, their children go to schools, kindergartens, entered universities, and when the ban on men traveling abroad is lifted, the heads of the family will go to their wives and children and probably stay there.

2. Education. Among refugees, there are many competitive, scarce personnel who are in great demand on the foreign labor market.

3. Adaptation. The longer the war lasts, the faster Ukrainians will learn new languages, look for work abroad, and send their children to local schools and universities.

4. Integration. During the 1.5 years of the war, many Ukrainian men who were working abroad before the full-scale invasion immediately took their wives and children to Europe and other countries.

Conclusions. The risks of refugees not returning from abroad are very high. As of now, it is difficult for many refugees to name exact plans for returning home. Most of them say that it depends on the level of danger prevailing in Ukraine. In addition to the military situation, the standard of living achieved by refugees abroad, their experience of staying, employment, and the benefits of education abroad have a significant impact on the tendency to not return.

REFERENCES

1. Ukraine: civilian casualty update 31 July 2023. United Nations [URL]: <https://www.ohchr.org/en/news/2023/07/ukraine-civilian-casualty-update-31-july-2023>
2. The road home. How to return refugees from abroad to Ukraine? RBC-Ukraine. [URL]: <https://www.rbc.ua/ukr/news/doroga-domoy-vernut-ukrainu-bezhentsev-rubezha-1655823664.html>.

Алмашій Альона Олександрівна, аспірантка

кафедри політології та державного управління факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: alona.almashii@uzhnu.edu.ua

ЯК ЗМІНЮЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКА МОЛОДЬ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** молодь, підлітки, повномасштабне вторгнення.*

Вступ. Підлітковий вік складний попри будь-які обставини. Спочатку на шляху дорослішання та самореалізації став Covid 19, а як ці складні часи почали стихати почалась повномасштабна війна Росії проти України.

Саме з моменту вторгнення Росії на територію України українська молодь опинилася в непростій ситуації. Але єдине непохитне спільне бажання у них- це мир, стабільність та процвітання рідної країни.

Мета. Дослідити зміни настроїв української молоді під час російського вторгнення в Україну.

Результати. Очевидно, що війна змінила українську молодь, але їх бажання жити в мирній країні, будувати в ній своє майбутнє, реалізовувати себе як спеціаліст є не змінним.

За результатами всеукраїнського соціологічного дослідження “Підлітки та їхнє життя під час війни: настрої, цінності, майбутнє”, яке проводилося компанією Kantar в 4 online фокус-групах серед підлітків від 13 до 19 років 95% опитаних українських підлітків вірять у перемогу України у війні та 86% – бачать своє майбутнє саме в Україні. Хоча 33% хочуть поїхати за кордон на навчання, але потім повернутися в Україну. Проте майже 70% хочуть вчитися та жити в Україні.

Важливим моментом залишається забезпечення повноцінного навчання української молоді в умовах війни. Так як саме сучасній молоді потрібно буде відбудувувати Україну в майбутньому. 88% вважають, що навчання важливе і 80%

знає де і як може використати свої знання, хоча 62% стверджують, що не отримують повноцінних знань через війну .

Війна змінює як умови навчання молоді так і його якість. 47% молоді зазначають, що війна змінила їх бачення щодо вибору професії та власного майбутнього в цілому. Але однозначно відповіли 90%, що хочуть бути корисним в суспільстві не дивлячись ні на що.

В умовах воєнного стану набуває особливого та надважливого значення статус волонтера в напрямку перемоги України . Десятки тисяч людей в Україні стали волонтерами і молодь не є виключенням. 43% української молоді долучилися до волонтерської діяльності під час війни. З них 49% збирали кошти на ЗСУ, 35% плели маскувальні сітки, 28% допомагали дітям з одягом та іграшками, 20% готували чи роздавали їжу [1].

Висновок. Військова агресія, постійні повітряні тривоги, навчання онлайн, нестача живого спілкування, втрата домівки, рідних та близьких, перебої електропостачання, Інтернету і т. д. впливають на самореалізацію молоді та на впевненість в своєму майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підлітки та їхнє життя під час війни. URL: <https://dobrodiy.club/wp-content/uploads/2023/03/doslidzhennya-pidlitky-ta-yihnye-zhyttya-pid-chas-vijny-nastroyi-czinnosti-majbutnye.pdf>

Боришполь Ганна Іванівна, аспірантка

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна

e-mail: dkr3121.hboryshpol@dakkkim.edu.ua ORCID: 0000-0002-9014-6657

ФЕНОМЕН СУСПІЛЬНОГО ІДЕАЛУ УКРАЇНИ У ВІЗІЙНОМУ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Ключові слова: суспільний ідеал, хронотоп, культурологічний дискурс, соціокультурний простір.

Вступ. В умовах глобальної трансформації світоустрою людської цивілізації відбувається утвердження України як унікальної культурно-історичної формації, проявлення та актуалізація її культурних смислів та духовних цінностей, визначення місця української культури в середовищі культурної взаємодії країн Європи та світу. Усвідомлення сутності феномену культури як цивілізаційного індикатора дозволяє визначити провідні напрямки соціокультурного поступу українського суспільства. Однією з ключових ланок візійного гуманітарного дискурсу України постає проблема осягнення простору та культурологічних вимірів феномену суспільного ідеалу.

Мета дослідження – наголосити на важливості проведення дискусії щодо феномену суспільного ідеалу України в хронотопі культури першої чверті ХХІ століття, який акумулює людський інтелектуальний та духовний потенціал і визначає спосіб культурного буття; зауважити на прояві тригерів в розвитку українського соціокультурного простору; підкреслити важливість продовження наукового культурологічного пошуку для формування світоглядних орієнтирів суспільного життя в Україні.

Результати. Ставлення людини до оточуючої дійсності зумовлене її здатністю ціннісно структурувати буття у певну соціокультурну систему за ціннісними вимірами, які успадковуються через хронотоп культури, світоглядні принципи, уявлення в еталонах та ідеалах. Зазначена актуальність дослідження зумовлює необхідність проведення експлікації культурологічних вимірів та культурологічної концептуалізації змісту феномену «суспільний ідеал».

За І. Кантом, ідеали не визначають об'єктивну реальність, проте він не вважав їх химерами, оскільки «...ідеали... правлять за необхідне мірило розумного, яке потребує поняття того, що у своєму роді є цілком досконалим, аби за ним оцінювати й вимірювати ступінь та вади Недосконалого...»[3]. Усвідомлення ж неможливості повного втілення ідеалу не зупиняє людини, вона не відмовляється від ідеальних прагнень бажаного. Суспільні ідеали через невдалий досвід втілення (напр., утопічні практики «просвітницького» абсолютизму в Європі XVIII ст.) не можуть бути запереченими, бо «перебувають у протистоянні і єдності»[1] як заперечення суцього і твердження належного, бо завжди втілюється «максимальне», не «абсолютне»[2]. Відтак, гармонія цінностей та смислів певного хронотопу стає фактором суспільного поступального розвитку.

Глобалізація світових проблем закликає створювати візії майбуття, його соціокультурні ідеали. О. Дзьобань пропонує розглядати суспільний ідеал як феномен певної соціокультурної традиції «удвох діалектично взаємопов'язаних контекстах: ідеал як структура свідомості суспільства (когнітивний контекст); і ідеал як функція суспільного розвитку (соціокультурний аспект)»[1]. Як феномен суспільний ідеал структурує суспільну свідомість, окреслює спосіб соціокультурної діяльності, субстантивує творення людиною гармонії власного буття в просторі. В осягненні феномену суспільного ідеалу присутні виміри, суголосні з вимірами понять суспільного блага, справедливості, рівності, свободи, волі.

Суспільний ідеал – динамічна система, що реагує на явища дійсності і трансформується. Саме філософсько-культурологічний підхід до проблеми пошуку змістоутворюючих структур суспільного ідеалу породжує культурний синтез мистецьких та інтелектуальних рефлексій як провідний механізм трансформації. Аксеологічний аспект культури уможлиблює акт сприйняття та переживання об'єктивної дійсності в соціокультурному просторі і проектує світоглядні орієнтації суспільства, дає йому змогу отримати відповіді на смислові питання буття.

Соціокультурний простір громадянського суспільства проходить своє становлення в Україні, формується в полі і під впливом систем культурних

цінностей як окремих особистостей – культурних лідерів – так і цілих спільнот інтелектуалів. Дослідження феномену суспільного ідеалу та творення уявних проєкцій українського майбутнього у гуманітарному дискурсі мають давню традицію [4] і особливо актуалізуються в першій чверті ХХІ століття: прогнозують, конструюють та проєктують національну прийдешність. Л. Чорна, наприклад, проводить паралель між розумінням ідеалу людиною та усвідомленням ідеалу на рівні суспільства і наголошує на потребі їх гармонійного розвитку [5].

Висновки. Суспільний ідеал має проєктивну функцію для соціокультурного простору і через орієнтацію на систему цінностей детермінує його благодатний розвиток. Завжди часткове і неповне втілення ідеалу вимагає від особистості та суспільства зосередження на шляху до нього. Пошук ідеалу сучасного українського суспільства, який може бути створений на основі системи суспільних цінностей як онтологічної основи культури, має базуватися на думці, що *об'єднуючий державу чіткий суспільний ідеал відіграє ключову роль в її культурній еволюції.*

Напрямки наступних досліджень. В межах досліджуваної проблематики: культурологічна рефлексія феномену справедливості в соціокультурному просторі; суспільний ідеал в філософії інкультуральності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурковський, І. (Ред.). (2000) *Критика чистого розуму*. Юніверс.
2. Дзьобань, О.П. (2016). До питання про сутність суспільного ідеалу. *Гілея: науковий вісник*, 111(41), 155–160. http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2016_111_41.
3. Онищенко, О.С., Половинчак, Ю.М., Хилько, М.М., Матвійчук, А.В., Закірова, С.Г., Іванова, Н.Г., & Струнгар, В.В. (2019). *Динаміка трансформацій уявлень про суспільний ідеал в українському суспільстві*. НБУВ.

4. Смолій, В.А., Ясь, О.В. (2019). *Суспільні ідеали та уявні проєкції українського майбутнього у репрезентації «діючих» генерацій інтелектуалів ХХ – початку ХХІ ст.* (В.А. Смолій, Ред.). НАН України.
5. Чорна Л.В. (2015). Феномен ідеалу в суспільному розвитку. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України.* 2, 93–97.
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2015_2_15

Джуган Руслана Іванівна,

голова ради молодих вчених факультету суспільних наук,
кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та соціальної роботи

e-mail: ruslana.sopko@uzhnu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5999-7752>

Джуган Володимир Васильович, кандидат юридичних наук, доцент кафедри
конституційного права та порівняльного правознавства

e-mail: volodymyr.dzhugan@uzhnu.edu.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7896-836X>

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНИХ ТА ПОВЕДІНКОВИХ НАУК, КОНКУРЕТНІСТЬ ТА ОЦІНКА

***Ключові слова:** соціальні та поведінкові науки, природничі науки, оцінка, конкуретність.*

Вступ. Проблему конкуренції між науками ми спостерігаємо достатньо довгий час, особливо це помітно при розгляді та оцінці конкурсних справ претендентів на стипендії Кабінету Міністрів України, Президента України та ін. Ця проблема поставала назвами конференцій 2018, 2020, 2021 років у формулюванні «Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук». Незважаючи на досить просте і загальне формулювання ми не зустрічаємо опис цих проблем і взагалі, ці два діаметрально протилежні напрямки в науці досить не логічно є порівнювати.

Мета – обґрунтувати проблеми та виклики соціально поведінкових наук при їх оцінці та порівнянні з природничими.

Результати. Для логіки подальших міркувань наводимо цитати з статті «Гуманітарії про наукометрію» видання «Український тиждень»[1]. У цій статті зібрані відповіді 5 науковців (2 польських, 3 українських).

Отже, нагальною проблемою гуманітаріїв є їх оцінювання, у кожного вузу є своя система оцінювання. У ДВНЗ «УжНУ» до прикладу є критерії, які містяться у

картці працівника, де окремо зазначаються досягнення у професійній діяльності, які зараховуються за останні п'ять років. Досягнення генеруються у 20 колонок, чим більша кількість колонок заповнена, тим це є кращим результатом для викладача. Варто згадати і про щорічний рейтинг науково-педагогічних працівників, у який мала за честь потрапити аж 3 рази, але тільки у якості старшого викладача. Для доцента, що є на посаді 2 роки, це є не реальним, адже потрапити у цю когорту можна коли у тебе більше 450 балів сумарно. Ці усі оцінювання у нашому вузі є однаковими, як для гуманітаріїв, так і для природничих наук. Щоправда у рейтингу працівників, чітко відділені ці 2 когорти, але анкета оцінювання та сама.

Інша, ще гостріша проблема - індексуються в наукометричних базах SCOPUS і Web of Science. Саме цей показник унеможлиблює конкуренцію з природничими науками. Дивним є те, що для гуманітаріїв є наукометрична база COPERNICUS (яка так і зазначається «приміткою» - для суспільних та гуманітарних наук), а на практиці ніде не враховується, жодним чином не прирівнюється. Тому видати статтю для SCOPUS, безкоштовно, це виклик, адже знайти потрібне видання, зацікавити рецензентів тематикою твого дослідження, яке зосереджене на проблематику України і вчасно надрукувати, з острахом очікувати індексацію, адже вона змінюється щороку, під силу не кожному.

Повертаючись до згадуваної статті, варто навести думку Ю. Волошина: «Думаю, що радше маємо справу з власним винаходом, коли з'явилася ціла купа посередників і фейкових видань, так званих мурзілок, які реєструються за кордоном і видають себе за скопусівські. Наскільки потрібна вимога друкуватися в таких журналах усім науковцям? Гадаю, це неправильно, адже гуманітарне знання розраховане радше на внутрішнього споживача. До того ж мені цікава оцінка власних робіт фахівцями з моєї проблеми, а вони не обов'язково шукатимуть її в таких журналах. Крім того, в українській історіографії є купа недосліджених тем, які західна історична наука вивчила багато років тому, і сьогодні вони їй просто нецікаві[1]».

Висновки. Окреслена нами проблема настільки широка, що її важко викласти під вимоги цієї публікації. Отже, найгостріша проблема, для

гуманитаріїв, є науково-метричні бази та цитування у них. Відсутність у порівнянні статей, що індексуються у базах SCOPUS. Та самого оцінювання науково-педагогічного доробку гуманітарія, адже - це багато годин аудиторного навантаження, розробка методичних рекомендацій та щорічно написання нових робочих програм для навчальних дисциплін.

Перспективи подальших досліджень. Сподіваємось, що вимоги для гуманітаріїв будуть змінюватись на рівні Міністерства освіти та науки, а поки що намагатимемось відстоювати своє право на «інаковість» на рівні структурних підрозділів університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайловський В. Гуманітарії про наукометрію. URL: <https://tyzhden.ua/humanitarii-pro-naukometriiu/> (дата звернення 24.09.2023).

Діордій Катерина Василівна, магістр психології

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини, м. Умань, Україна

e-mail: katyhka29@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2158-5269

ВІЙНА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

***Ключові слова:** Інтернет, фейк, цифрові технології, війна, просвітницька діяльність, пропаганда, маніпуляція.*

Вступ: особливістю нинішньої війни, що точиться на теренах України є присутність цифрових технологій у житті кожної сучасної людини в тому чи іншому вигляді. І нині жоден із нас не здатен уникнути впливу мас-медіа та мережі повністю, а отже кожен може стати ціллю для маніпуляції зі сторони країни-агресорки та невідомим розповсюджувачем фейків та пропаганди. А фейків та психологічних атак, ціллю яких були звичайні українці було та й є досить багато. Зокрема, з перших днів війни під відео та постами, до прикладу, в мережі тік-ток, де українці намагалися пояснити світові, що відбувається, почали з'являтися коментарі, котрі можна класифікувати одним реченням: «де ви були вісім років». Суть цих коментарів була наступна – влаштувати розбрат серед українців. Як відомо частина територій України була захоплена ще в 2014-му році. Отже, ці коментарі адресувалися ніби то українцям від українців із захоплених територій зі звинуваченням, що люди, де не було бойових дій жили спокійно допоки люди на окупованих територіях страждали.

Мета статті полягає у тому, щоб продемонструвати окремі приклади як можна використати соціальні мережі задля психологічного тиску, розповсюдження фейків та маніпуляції під час війни, а також як це діє на психіку звичайних людей.

Результати дослідження:

Закидання фейків в український інформаційний простір мало на меті зокрема: підсилення страху та паніки у мирного населення; стало методом дезінформації; методом підсилення дезорієнтації; підсилення загального

психологічного тиску на мирних людей, спробами викликати різноманітні почуття страх, сором чи провину, зокрема звинувачуючи українців, у тому що вони почали цей конфлікт, не хочуть його припинити тощо; плутанина населення.

Ще одним доказом того, що віртуальний світ не можливо та навіть небезпечно ігнорувати є те, що, як зазначено у статті О.Є. Васьківської «Особливості інформаційних каналів соціальних мереж під час російсько-української війни», потреба в актуальних новинах серед українців зростає з початку повномасштабного вторгнення і, відповідно, почали розвиватися як уже створені, підтверджені новинні канали так і з'явилися нові, котрі не пройшли верифікацію, а їх власники, адміністратори є не відомими[1].

Знову ж таки, все вищезазначене є причиною для того, щоб вести просвітницьку діяльність серед цивільного населення по протидії дезінформації та розвитку стресостійкості кожної людини. Цивільне населення варто навчати:

- перевіряти інформацію, аналізувати сказане в тому чи іншому повідомленні, шукати першоджерело, відрізнити офіційне джерело від анонімного, не розповсюджувати інформацію тільки-но почуту чи прочитану без перевірки в офіційних джерелах.

Висновок: в наш час є дуже серйозним інструментом для чинення психологічного тиску та маніпуляцій мережа Інтернет особливо під час війни, тому варто вести просвітницьку діяльність серед цивільного населення, що навчити відрізнити фейк від правди і тим самим мінімізувати шкоду для психіки людини, яку здатен нанести агресор.

Перспективи подальших досліджень: Інтернет увійшов у масовий вжиток не так давно, тому його вплив на психіку, особливо під час війни вивчений не достатньо і зміни у психіці людини вченим ще тільки доведеться досліджувати. Ця тема є дуже актуальною, особливо зважаючи на те, що в зв'язку з пандемією та війною Інтернет став незамінним у всіх сферах життя.

Конфлікт інтересів: відсутній

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васьківська О. Є. Особливості інформаційних каналів соціальних мереж під час російсько-української війни *Актуальні проблеми науки, освіти та суспільства в сучасних умовах: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції*. Полтава: ЦФЕНД, 2022. Ч. 2. С. 72-73. URL: <http://surl.li/kacvm>

¹Куйдіна Тетяна Михайлівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри валеології

e-mail: t.kuidina@karazin.ua

²Єфремова Анастасія Андріївна, студентка

e-mail: na.efrem200404@gmail.com

³Кравченко Єлизавета Іванівна, студентка

e-mail: kravchenko2021.9512127@student.karazin.ua

^{2,3}*Навчально-науковий інститут екології, м. Харків, Україна*

^{1,2,3}*Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків, Україна*

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СТРЕСОВИЙ СТАН УКРАЇНЦІВ

Ключові слова: *стрес, війна, психіка, причини і наслідки, здоров'я людини.*

Вступ. *Стрес* — явище, з яким ми стикаємося мало не щодня. Він супроводжує нас на різних етапах життя — школа, навчання, робота, дім, особисті стосунки, сім'я. Стрес впливає на наш організм двоюко: в деяких ситуаціях це фактор, необхідний для виживання, і своєрідний мотиватор, що спонукає нас діяти, але його негативні наслідки впливають не тільки на настрій, але й порушують роботу організму взагалі, викликаючи низку психосоматичних захворювань. [1]

Мета - проаналізувати вплив стресу на здоров'я українців.

Результати. Переважна більшість українців з 24 лютого 2022 року, коли розпочалося повномасштабне вторгнення Росії на територію України, опинилась в умовах, що значно відрізняються від звичного життя.

Стрес впливає на всі сфери життя людини, яка його відчуває, змінює її життєдіяльність, часто перешкоджаючи нормальному існуванню. Він знижує працездатність, погіршує концентрацію уваги, викликає почуття виснаження, прискорює втомлюваність, знижує імунітет та може призводити до ряду серйозних хвороб. Незважаючи на те, що війна викликала стрес у всього українського суспільства, він виявляється по-різному, враховуючи те, що люди знаходяться у різних умовах. Розуміння того, який відсоток українців і в якій мірі

піддаються зараз стресу, є важливим для подальшого розуміння проблем, з якими можуть зіткнутися українці під час освітньої, суспільної та професійної активності в подальшому [2].

Можливий також стрес, пов'язаний з переконаннями особистості. Однією із досить загальних настанов свідомості є оптимізм і песимізм – тобто тенденція бачити в явищах навколишнього світу хороші або погані моменти. Насправді різко виражених оптимістів та песимістів досить мало, а більша частина людей сходиться поблизу якоїсь середньої точки. Користь песимізму полягає в тому, що ця установка примушує людину готуватися до несприятливого перебігу подій, дозволяє з більшим спокоєм приймати удари долі. Досвід показує, що позитивне мислення приносить людині значно більше користі, суттєво зменшуючи загальну кількість стресів у її житті [3].

Висновки. Таким чином, у кожної людини є вибір навіть у часи повномасштабного вторгнення: оптимістично налаштувати себе та дякувати за можливість жити або налаштувати себе тільки на погане та скаржитися на життя та втрачені можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стрес: причини, види, вплив на організм і як з ним боротися // веб-сайт.
URL: <https://tsn.ua/lady/zdorovye/aktualnaya-tema/stres-prichini-vidi-vpliv-na-organizm-i-yak-z-nim-borotisy-a-1857388.html>
2. Предко, В. В.; Сомова, О. О. Вплив війни на зміну рівня стресу та стратегій збереження життєстійкості українців. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія, 2022, 33.72: 89-98 с.
3. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 324 с.

Коваленко Тетяна Вікторівна, старший науковий співробітник відділу питань захисту прав інтелектуальної власності
*Науково-дослідний інститут інформатики і права
Національної академії правових наук України, м. Київ, Україна
e-mail: tatkov40@gmail.com*

СЕМІОТИКА ТОРГОВЕЛЬНОЇ МАРКИ

***Ключові слова:** семіотика, торговельна марка, семіотичний підхід, психологічне сприйняття.*

Вступ. Семіотика як наука плідно почала розвиватися наприкінці ХІХ початку ХХ сторіч, однак її корені сягають античних часів. «СЕМІОТИКА, -и, ж., спец. 1. Наука про різні знаки і системи знаків (мовні й немовні), що їх використовують у людському суспільстві для передавання інформації» [1, 1306].

Результати. Фердинанд де Соссюр (фр. Ferdinand de Saussure; 26 листопада 1857, Женева - 22 лютого 1913) – швейцарський лінгвіст, який заклав основи семіології визначив її як науку, що вивчає життя знаків всередині життя суспільства [2].

Тобто, одиницею наукової дисципліни семіотики є знак із певним значенням. Це безпосередньо відноситься і до торговельної марки, оскільки у різних нормативно-правових актах вона визначається і як знак, і як позначення. Із найпоширеніших, традиційних знаків він може бути словесним, зображувальним, комбінованим, об'ємним.

Семіотичний підхід до торговельної марки – це науковий підхід для її створення, розробки дизайну, реклами, стимулювання збуту товарів і послуг із цією торговельною маркою, психологічне її сприйняття споживачем та згодом і перетворення торговельної марки у бренд.

Торговельна марка як знак фонетичної, візуальної та семантичної ідентифікації розглядається у трьох її напрямках: синтактика – відносини між самими торговельними марками; семантика – відносини між торговельними

марками та об'єктами, які вони позначають; прагматика – психологічні відносини між торговельними марками та споживачами. З точки зору маркетингу торговельна марка, як знак, повинна мати декілька основних ознак: торговельна марка повинна викликати асоціацію з однією або декількома перевагами (Rolex, BMW - задоволення та престиж, Volvo – надійність та безпека); торговельна марка повинна представляти певну вікову категорію осіб (HP – особи від 20 до 50 років, Chanel – особи старші 50 років); торговельна марка повинна нагадувати значущість її власника (нововведення, уважність до споживачів, відповідальність тощо навіть поза наявністю перед споживачем відповідного товару чи послуги).

Торговельна марка як знак повинна викликати очікувані асоціації – якість, характеристика товару чи послуги, ціна. Торговельна марка як знак – це засіб комунікації між виробником і споживачем.

Висновки. Саме семіотика як наука може допомогти у розробці торговельної марки. Сьогодні семіотика дозволяє аналізувати різноманітні сфери діяльності, серед іншого проводяться дослідження з креативної індустрії політики, промислового виробництва, туризму тощо. Тому для виробника або надавача послуг важливо створити таку торговельну марку (знак, позначення, символ), щоб при зустрічі із споживачем вона позитивно впливала на психологічний стан і згодом перетворилася у бренд.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004. – 1440 с.
2. Фердинанд де Соссюр. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B5%D1%80%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BD_%D0%B4%D0%B5_%D0%A1%D0%BE%D1%81%D1%8E%D1%80
3. Кей Райт. Побудування бренду: не мовчіть у галасливому світі. – Харків, видавництво Vivat. 2023р. – 28 с.

Козловська Людмила Володимирівна, кандидат політичних наук, доцент
ВНЗ «Інститут Військово-Морських Сил НУ «ОМА»», м. Одеса, Україна
e-mail: 7000494@gmail.com ORCID: 0000-0003-2635-7916

МІГРАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ключові слова: Міграція, політичні процеси, Україна, воєнний стан

Вступ. Переміщення людей через кордони територій зі зміною місця проживання в умовах воєнного стану в Україні розглядається під новим ракурсом. Якщо раніше міграція в ряді досліджень висвітлювалась як складова впливу на політичні процеси, була нестійкою і аморфною, то в умовах російської агресії в Україну вона набула нового забарвлення, стала вагомим фактором впливу не лише на політичні процеси в нашій країні, а й на їх економічну складову.

Мета наукового пошуку – проаналізувати вплив міграції на політичні процеси в Україні в умовах воєнного стану та окреслити позитивні варіанти вирішення питання.

Виклад основного матеріалу. Вимушена міграція українців в умовах воєнного стану є визначальним важелем політичних процесів сучасності.[1,с.79] Це положення вимагає наукового аналізу і сприяло проведенню наукового пошуку. В основу дослідження були покладені результати експертного опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова у липні 2023 року. З 24.02.2022 року до середини літа 2022 року за даними міжнародної організації з міграції (МОМ) з України виїхало близько 8 мільйонів громадян, які намагалися врятувати своє життя. У вересні 2023 року Урсула фон дер Ляєн зазначила, що 4 мільйони громадян України знайшли притулок у ЄС після початку повномасштабного вторгнення РФ і продовжують жити за кордоном. Така міграція стала негативними явищами в політичних процесах України, які базуються на падінні економіки. Для її росту необхідно вирішити питання міграції та повернути біженців, так як в Україні існує дефіцит робочої сили. Виходом з

такого стану може стати важіль жорсткого регулювання політичних процесів в Україні, який передбачає ручне управління економікою зі сторони держави: вона вирішує, що є пріоритетом і на що має йти держпідтримка. Сама ж міграція в зазначеному ракурсі криє великі ризики для української економіки. [2,с.183] Це потягло за собою певні явища в політичних процесах країни: скорочення кількості працездатних та зростання кількості непрацездатних, зростання кількості громадян вразливих категорій, поширення явища посттравматичних стресових розладів, регіональні диспропорції у професійному складі працівників та ін. Для покращення ситуації в керуванні політичними процесами такого напрямку існує арсенал інструментів політики держави, здатний стимулювати створення нових робочих місць та генерувати мультиплікативний ефект в економіці і політиці.

Висновок, зазначимо, що міграція породила в політичних процесах України нестабільність, пов'язану з питаннями безробіття і дефіциту кадрів. Особливо від цього потерпіває оборонно-промисловий комплекс України.[3,с.125] Варіант виходу з ситуації - створення нових робочих місць шляхом залучення міжнародного бізнесу через використання механізму офшорингу (переносу робочих місць). Це призведе до стабілізації економіки України і позитивної спрямованості політичних процесів у нашій країні, буде сприяти підвищенню економічної і політичної активності населення та повернення мігрантів на Україну. **Дослідження** проводилось фрагментарно і **потребує подальшого продовження**.

Конфлікт інтересів наукового пошуку збігся на перетині політичних та економічних наук, так як стабільність політичних процесів залежить від економічної стабільності, але це ніяк не знижує його значимість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Ковальська, Л., Гук, Р. (2018). Міграційні процеси в Україні в період агресії Російської федерації. (№1(29). с. 78-82). Warsaw : World science.
2. Малиновська, О. А. (2018). Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії. Київ : НІСД – 472 с.
- 3.Пирожков, С. І., Лібанова, Е. М., Новікова, О.Ф. (2018). Українське суспільство: міграційний вимір. Київ : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України – 396 с.

Коржук Ігор Олександрович, аспірант

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна

e-mail: igorkorzhuk84@gmail.com ORCID: 0000-0002-3072-1795

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ, ЯК АГРЕГАТОРИ СУЧАСНОЇ МЕДІАКУЛЬТУРИ

***Ключові слова:** медіакультура, інтернет, соціальні мережі, візуальний контент, подкасти, медійна грамотність, споживання медіа*

Вступ. Сучасна медіакультура - це комплексне поняття, що охоплює всі аспекти взаємодії людей з різноманітними медійними формами, включаючи телебачення, радіо, Інтернет, соціальні мережі, мобільні додатки та багато інших.

Мета вказаної роботи - це розкрити важливі аспекти сучасної медіа культури, її вплив на суспільство і індивідуальних осіб, а також підкреслити значення медійної грамотності та критичного мислення у цьому контексті.

Результати. Науковець Ороховська Л. визначає сучасну медіакультуру – як особливий тип культури інформаційної доби, яка є посередником між суспільством і державою, особистістю та соціумом, різними країнами і континентами [1, с. 50].

Зражевська Н. вказує, що сучасна медіакультура — «це особлива нова форма медіакомунікації, яка проникає в усі сфери життя людини: бізнес, освіту, політику, культуру. Віртуалізація, ігрофікація, не ієрархічність, блиц комунікація, персоналізація зумовлюють процес сучасних культурних змін» [2, с. 74].

Сучасна медіакультура формує наше мислення та світогляд через надання платформи для різноманітних поглядів, інформації та думок. Швидкий розвиток технологій призвів до переходу від традиційних медійних форматів до цифрових платформ.

Платформи, такі як Facebook, Instagram, Twitter, TikTok та інші, стали важливими засобами спілкування, публікації власного контенту та споживання інформації.

Розвиток медіакультури вимагає розвитку критичного мислення серед користувачів для здатності аналізувати, оцінювати та розрізняти інформацію.

Соціальні мережі також сприяють культурній розмаїтості та зіткненню ідей завдяки своєму глобальному характеру. Люди з різних культур можуть взаємодіяти та обмінюватися своїми цінностями, ідеями та досвідом, що сприяє розширенню світогляду та підвищенню культурної освіченості.

Коневщинська О. у своїй роботі визначає, що «соціальні мережі можна розглядати як технологічні комплекси організації й управління обмінами електронними даними між суб'єктами навчально-виховного процесу, соціальних відносин, призначені для забезпечення горизонтального спілкування зацікавлених у ньому суб'єктів, об'єднаних спільними інтересами, інформаційними потребами і навичками спілкування» [3, с. 39].

Висновки. Таким чином, соціальні мережі відіграють важливу роль у формуванні сучасної медіа культури, розширюючи можливості спілкування, самовираження та інформаційного обміну.

Перспективи подальших досліджень в галузі медіакультури можуть спрямовуватися на декілька напрямків, зокрема, дослідники можуть дослідити, як розвиток медіакультури впливає на суспільну свідомість, формування цінностей та сприйняття важливих суспільних питань.

Конфлікт інтересів у контексті досліджень медіакультури може виникати в різних сферах і мати різні прояви. Зокрема, деякі дослідники, особливо ті, які отримують фінансування від медіа-компаній або корпорацій, можуть стикатися з конфліктом інтересів. Це може впливати на об'єктивність їхніх досліджень і результати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ороховська, Л. А. (2013). Роль ідей космізму для сучасної медіакультури. Вісник Національного Авіаційного Університету, (18), 50-54.
2. Зражевська, Н. (2013). Нові медіа і нові форми комунікації в медіакультурі. Current Issues of Mass Communication. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, (14), 70-75.
3. Коневщинська, О. Е. (2016). Розвиток медіаосвіти і медіакультури в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 54(4), 32-41.

Міненко Єгор Сергійович

НДЦ «Інститут сімейної та молодіжної політики імені Олександра Яременка»,

ННІ права та політології УДУ імені Михайла Драгоманова, м. Київ

e-mail: minenko.dismp@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7169-3252

ЦИФРОВІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ключові слова:** молодіжна робота, молодіжна політика, інформаційні ресурси.*

Вступ. Залучення молодих людей до процесу прийняття управлінських рішень може здійснюватися на різних етапах, а саме: підготовки і прийняття рішень, реалізації та оцінки результатів. Молоді люди відчують, що вони важливі, що їхні думки враховуються, і що вони можуть внести свій вклад у прийняття рішень на національному, регіональному та місцевому рівнях [1]. Однак, активізація участі молоді в житті громади і суспільства відбувається засобами молодіжної роботи, що вимагають ефективного та раціонального використання наявних ресурсів, зокрема інформаційних.

Мета. Комплексне дослідження сучасного стану цифровізації молодіжної роботи в умовах воєнного стану.

Результати. Сьогодні інформація відіграє все вагомішу роль у суспільних, культурних та економічних процесах. Особливо це стосується молодого покоління, яке є найбільш вразливою та менш емоційно стійкою групою населення. Молодь зазнає значних труднощів у досягненні своїх цілей, реалізації планів та використанні свого інтелектуального потенціалу, що одночасно впливає на соціальну структуру суспільства та сприяє якісним змінам у ній. У період формування своєї особистості молоді люди зіштовхуються із широким спектром соціальних, правових, психологічних та медичних викликів. У більшості випадків через відсутність соціальної компетентності вони не готові ефективно впоратися з цими труднощами та не володіють необхідними навичками для їх вирішення. Відсутність адекватної інформації про те, як можна розв'язати певні проблеми

самостійно, підсилюється недостатністю знань щодо того, які спеціалісти та служби можуть надати реальну допомогу та підтримку.

Суть інформаційного забезпечення молоді полягає в наданні інформації на всіх рівнях молодіжної політики; поширенні інформації молоді, молодіжним і дитячим громадським організаціям, фахівцям, які працюють з дітьми та молоддю; створенні інформаційних, методичних та дослідницьких матеріалів для дітей і молоді; розвитку та підтримки системи інформаційних каналів (наприклад, телефонних гарячих ліній, веб-сайтів в інтернеті, що охоплюють питання роботи з дітьми та молоддю).

Слід зазначити, що молодь все більше використовує нові технології та цифрові медіа, а цифрові технології є невід'ємною частиною сучасного повсякденного життя і грають важливу роль у розвитку суспільства. Сучасні інформаційні технології допомагають молоді отримати доступ до інформації, розвивати особисті навички, взаємодіяти з однолітками, висловлювати свою думку, творити та самореалізовуватися, захищати свої права і проявляти громадянську активність.

Висновки. Цифровізація молодіжної роботи є важливим інструментом, який відіграє ключову роль у використанні нового цифрового простору для сприяння розвитку молоді, підтримки цифрової грамотності та саморозвитку. Цифрова молодіжна робота використовує новітні інформаційні технології та цифрові медіа для досягнення своїх цілей, які в цілому збігаються з цілями інших форм молодіжної роботи, а саме - сприяти розвитку та самореалізації молоді. Так, у цифровій молодіжній роботі використовуються інструменти цифрових медіа та технологій, які дозволяють підтримати участь, зручність та більш широке охоплення молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Драпушко Р., Горінов П., Міненко Є. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Том 33(72) № 3. С. 54–59.
2. Молодіжна політика в Україні: навчальний посібник / П. В. Горінов, Р. Г. Драпушко, Н. А. Драпушко, О. Є. Ільюк / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенко. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.

Пирогова Наталія Віталіївна, аспірантка

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ, Україна

e-mail: nvp1@ukr.net

ORCID: 0000-0002-0938-9433

ПЕРЕАТРИБУЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ

***Ключові слова:** культурна пам'ять, апропріація, переатрибуція, наратив, трансформація, національна ідентичність*

Вступ. Апропріація (культурне привласнення) української культури з боку російської мала системний характер і тривала багато років, починаючи з моменту усвідомлення владою московського царства використання витоків формування та значення Київської Русі та бажання привласнити все, що знаходилось на територіях, підконтрольних спочатку московитам, а згодом, і імперській Росії. Це призводило до масштабної апропріації українських символів, традицій, історії, що мало на меті придушити українську самосвідомість та створити російський наратив про історію та культуру України.

Результати. Ще в 16 столітті московський цар Іван IV (Грозний) вивіз з Чернігова мощі святих князя Михайла та його боярина Феодора задля утворення легенди і наративу про спадкоємство від Риму та Візантії [1]. За відсутності державності, українці були змушені працювати у інституціях російської імперії. Культурний продукт, створений українцями на території імперії автоматично вважався імперським і мав назву російського. Все, що створювалось громадянами російської імперії і потім громадянами СРСР (хоч і окремих республік) автоматично зараховується до «великої» російської культури. Марксистсько-ленінська політична ідеологія насильно через державно-репресивний апарат створювала наратив «радянська людина» (людина без національної ідентичності) і десятиліттями формувала міф про «велику російську культуру», більше підкреслювала класовий аспект культури і відкидала національну складову. Таким чином, українську культуру спробували підкорити і русифікувати, приводячи її до загально-російських стандартів і норм.

Складовою міфу «великої російської культури» було знецінення національного та етнічного походження творця та зарахування його творів до списку досягнень російської культури. Національним культурам залишали маркування творів народного мистецтва і тим самим створювалось та викривляється значення та розвиток національних культур, і штучно підносилося значення російської культури, як панівної та цінної. За таких умов розвивались і наукові дослідження. Центр СРСР (Москва та Ленінград) могли безперешкодно ввозити найцінніші твори з музейних колекцій міст України і зараховувати твори до російської культури або продавати. Так у московській Трет'яковській галереї опинились мозаїки з зруйнованого Михайлівського Золотоверхого собору в Києві [2]. Активною стала фаза актуалізації проблем апропріації українського культурного продукту та його авторів з 2014 року після Революції Гідності і початку війни. З появою науково-націленої роботи нових інституцій (Інститут національної пам'яті, Український інститут), переатрибуція отримала інституціональну підтримку. Переатрибуція - це процес присвоєння культурної спадщини тим, кому вона належить, в даному випадку, українському народу. Ця стратегія полягає у поверненні українських символів, традицій історичних подій та фігур їхній аутентичній українській сутності. Він сприяє зміцненню українського суспільства та формуванню власного нарративу про історію та культуру України. Крім того, переатрибуція є процесом відведення ролі активного суб'єкта самому народу, який здатен визначати значення своєї культурної спадщини та впливати на її майбутнє. В Україні вже багато років тривають зусилля по переатрибуції української культури. Це проявляється в оновленні музеїв, пам'ятників, проведенню фестивалів та інших культурних подій, занесення нових пам'яток матеріальної та нематеріальної культури до переліку об'єктів всесвітньої спадщини UNESCO. Сприяє цьому підтримка української культури з боку держави та громадських організацій, а також зростаючий інтерес до української спадщини у світі та всередині країни.

Але навіть зараз, через більше 30 років незалежності не було напрацьовано критеріїв та методології щодо визначення та атрибуції митців та їх творів як тих, кого варто і потрібно відносити до української культури та як інтерпретувати їх

творчість в постколоніальному дискурсі. Досі точаться палкі дискусії щодо Чайковського та його творчості [3], Булгакова та його творів та багатьох інших митців, які народились в Україні, але своєю ідентичністю вважали російську.

Позитивні зрушення в питанні переатрибуції творів українських мистців або на українську тематику за кордоном відбулись точково, під тиском українських активістів. Наприклад, картина Едгара Дега в лондонській картинній галереї була перемаркована під назвою «Танцівниці в українському вбранні» [4].

Як зазначають більшість експертів, музейників та мистецтвознавців, процес переатрибуції довгий і потребує зусиль не тільки громадської, а і наукової спільноти. Саме через наукові дослідження, статті, виступи на конференціях відбувається введення досліджень у науковий обіг і можливість використати науковцями та дослідниками світових інституцій інформацію від нас про нас. Бо там, де ми не говоримо і не присутні, за нас і про нас будуть говорити росіяни і російські наративи будуть продовжувати працювати на «велику російську культуру» та системно розглядати українську культуру як підпорядковану російським інтересам і як частину російської.

Висновки. Отже, переатрибуція є інструментом, що допомагає відновити українську культурну пам'ять, створити нову національну самосвідомість і розірвати залежність від імперського наративу. Ця стратегія є важливим елементом трансформації культурної пам'яті та забезпечує зміцнення національного розмаїття і самоідентифікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павленко С. (1996) «Князь Михайло чернігівський та його виклик Орді.» *Чернігів: Сіверянський літопис* .
2. Кот, С. (2016). Проблеми повернення культурних цінностей в українсько-російських міждержавних відносинах (1991–2015 років). *Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика*, (21), 160-177.
3. Свірідюк Ю. *Композитор номер один для путінської Росії: біля стін консерваторії вимагають перейменування закладу*. Взято 19.09.2023 з <https://suspilne.media/416010-kompozitor-nomer-odin-dla-putinskoj-rosii-bila-stin-konservatorii-vimagaut-perejmenuvanna-zakladu/>
4. Лавришин Ю. *Переатрибуція: як Україна повертає собі привласнене Росією мистецтво*. Взято 19.09.2023 з <https://ms.detector.media/trendi/post/32977/2023-09-18-pereatrybutsiya-yak-ukraina-povertaie-sobi-pryvlasnene-rosiieyu-mystetstvo/>

Сухорукова Анна Леонідівна, к.н. з держ. управ., в.о. доцента
e-mail: a.l.sukhorukova83@gmail.com ORCID: 0000-0002-6170-4955

Нехайчик Єлизавета Євгенівна, здобувач вищої освіти
e-mail: nehay4ikelisaveta@gmail.com

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ЛОКАЛЬНОМУ РІВНІ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

***Ключові слова:** електронний документообіг, США, Канада, Італія, локальний рівень.*

Вступ. Електронний документообіг є однією з ключових складових сучасної адміністративної та бізнес-інфраструктури, яка дозволяє оптимізувати процеси обміну і зберігання інформації на локальному рівні. Особливо важливим стає використання цього інструменту в умовах зростаючого обсягу даних та прагнення забезпечити їх безпеку та доступність.

Мета. Метою даного дослідження є аналіз іноземного досвіду у використанні електронного документообігу на локальному рівні, зокрема в Сполучених Штатах Америки, Канаді та Італії.

Результати. Електронний документообіг в Сполучених Штатах Америки здійснюється на досить високому рівні. Уряд і багато приватних компаній використовують сучасні технології для обробки та обміну документів [1]. Державні органи встановили ефективні електронні системи для забезпечення зручності та безпеки обміну інформацією. Електронний документообіг в США сприяє підвищенню продуктивності та зменшенню бюрократичних витрат.

У Канаді також існує високий рівень використання електронного документообігу. Державні органи активно впроваджують ці технології для полегшення доступу громадян до різних послуг та спрощення взаємодії з урядом. Канада розвиває системи електронного документообігу, щоб покращити прозорість та ефективність своєї адміністрації.

У Італії електронний документообіг стає все більш поширеним. Уряд активно впроваджує електронні платформи для обміну документами між державними органами та громадянами [2]. Це сприяє зменшенню бюрократії та прискорює процеси надання послуг. Італія також розвиває інфраструктуру для електронної ідентифікації та цифрового підпису, щоб забезпечити безпеку документообігу.

Висновки. Отже, електронний документообіг допомагає покращити ефективність роботи організацій і державних структур, спрощує процеси зберігання та обміну інформацією. Іноземний досвід показує, що успішне впровадження електронного документообігу потребує суворої регуляторної бази та навчання персоналу. Ефективне використання електронного документообігу може значно полегшити взаємодію між різними галузями та органами влади.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження можуть спрямовуватися на наступні напрямки: вивчення сучасних технологічних рішень для забезпечення безпеки та конфіденційності даних у системах електронного документообігу, аналіз досвіду інших країн у впровадженні електронних систем документообігу у галузях, які ще не впровадили цей інструмент тощо.

Конфлікт інтересів. Дослідження проводилося незалежно від будь-яких комерційних чи інших впливів, що можуть вплинути на об'єктивність дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шарапова, О., & Зленко, О. (2021). Розвиток електронного документообігу в Сполучених Штатах Америки. *Молодий вчений*, (6 (94)), 79–82. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-6-94-18>
2. Шарапова, О., Онопрієнко, С., Чирва, Т., & Наранович, О. (2022). Особливості впровадження електронного документообігу в Італії під впливом законодавства ЄС. *Grail of Science*, (16), 96–100. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.06.2022.015>.

Сучков Денис Геннадійович, викладач кафедри звукорежисури,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна
e-mail: denele@ukr.net ORCID ID: 0000-0003-2716-3873

«ВІЗУАЛЬНИЙ ПОВОРОТ» І АУДІОВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА

Ключові слова: аудіовізуальна культура, візуальний поворот, візуальне мислення, звук.

Вступ. На сьогодні в суспільному і науковому дискурсі дедалі частіше використовується поняття «аудіовізуальна культура». Утім, більшість дослідників продовжують оперувати поняттями «візуальна культура» та «візуальний поворот». Так, А. Тормахова наголошує на візуальних характеристиках сучасної культури і зазначає, що «концепт візуального повороту утвердився ще в другій половині ХХ століття» [1, с. 44].

Мета публікації – окреслити основні ознаки «візуального повороту» як домінуючої передумови утвердження «аудіовізуальної культури».

Результати. Важливу роль у візуальному повороті відіграє візуальне мислення, характерне для «покоління Z - «Digital Native»», яке вважають повністю залученим до цифрових технологій. За візуального мислення люди думають картинками, а не словами, тому краще сприймають інформацію візуально і масштабно, а не деталями, виявляють дивовижні здібності щодо складних завдань, можуть системно опрацьовувати великі обсяги інформації з різних доменів [3, р.29].

Нові інформаційні технології також є відповідальними за процес формування візуального мислення. Інтенсивний візуальний потік, який ми щодня просіваємо у пошуках необхідних повідомлень, змушує віддавати перевагу не повільному спогляданню, а швидкому прагматичному відбору інформації. Візуальне мислення характеризується такими якостями, як: одночасне сприйняття різних за змістом, обсягом та ритмом пакетів інформації; швидка обробка розрізненої, багатоканальної візуальної інформації та її інтеграція на новій основі; інтенсивна візуальна комунікація.

Ще одна причина - домінування зорової перцепції у сенсорній ієрархії, яку дослідники пояснюють здатністю зору сприймати об'єкт як ціле, порівняно з іншими органами відчуттів. Так історично акцентуація на візуальності фактично призвела до ігнорування інших відчуттів.

У ХХ ст. з появою кіно виникло поняття «екранна культура». Такий візуальний акцент у дослідженнях кінематографа дослідники пояснюють тим, що: примат візуального в аудіовізуальних медіа може впливати з невловимості звуку як об'єкта [2], класична теорія звуку була побудована на передумові, що кіно – це візуальний засіб, хоча воно ніколи не було німим. Недарма ще з кінця 20-х років ХХ ст., коли відбувся значний крок у розвитку аудіовізуальних носіїв, вперше і зображення, і звук синхронізувалися, суперечки щодо використання поняття «аудіовізуальне» щодо кіно не вщухають.

Висновки. У ХХ ст. аудіо- і візуальна культури зазнали історично безпрецедентного розширення та реформування завдяки звуковому кіно, аудіоплівці, відео, які повністю переконфігурували стосунки між звуком і зображенням. Фактично, переорієнтація на аудіовізуальне сприйняття, цифровізація, підкріплена інтересом до різноманітних аудіовізуальних практик, вказують на домінування аудіовізуальної стимуляції у синестезійній світоперцепції та роблять аудіовізуальність модусом існування сучасної культури. Відтак інтерес до аудіовізуальної культури зростатиме, що робить перспективними дослідження її характерних ознак, особливо опосередкованих впливом соціальних медіа.

Конфлікт інтересів. Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тормахова А. М. (2021) Аудіовізуальні практики нових медіа та їх комунікативний характер. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 3,42-46.
2. Daniels D., Naumann S. (2015). *Audiovisuology.* Köln.
3. Silverman, L. K. (2002). *Upside-Down Brilliance: The Visual-Spatial Learner.* Denver: DeLeo.

Хмель Анастасія Юріївна, студентка,

Волинського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

e-mail: khmel.anasttasia@gmail.com

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** державна політика, бібліотечно-інформаційна галузь, розвиток, стратегія підтримки, модернізація бібліотек, цифровізація, національна ідентичність, доступ до знань, глобалізація.*

Вступ. Бібліотечно-інформаційна галузь є однією з найважливіших складових культурного та освітнього життя кожної країни. Вона відіграє ключову роль у збереженні національної ідентичності, розвитку наукових досліджень та наданні доступу громадянам до знань. У сучасних умовах, коли інформаційні технології розвиваються з швидкістю світла, завдання бібліотек стає ще актуальнішим і складнішим. В Україні бібліотечно-інформаційна сфера переживає ряд трансформацій, спричинених як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Це ставить питання про роль держави у розвитку цієї галузі на перший план.

Мета. Мета полягає у дослідженні і аналізі ролі держави в розвитку та підтримці бібліотечно-інформаційної галузі в Україні, вивченні державної політики, стратегій та програм, що сприяє розвитку освіти, культури та науки країни.

Результати. В контексті національної ідентичності бібліотека набуває особливого статусу як культурно-соціальна установа, що сприяє демократії в Україні. Інформатизація робить бібліотеку центром збереження та доступу до інформації, підсилюючи її роль у розумовому розвитку особистості. Адаптація до ринкових умов вимагає від бібліотеки реагування на новітні економічні виклики, перетворюючи її на активного учасника інформаційного простору [1, с. 41].

Держава прийняла план «Візія бібліотечної діяльності до 2025 року: Крок до стабільного майбутнього України» [5]. Цей документ виокремлює основні вектори бібліотечного прогресу в державі, акцентуючи на ролі бібліотек у соціально-

економічній сфері, забезпеченні інформаційної стабільності, а також просуванні науки, освіти та культурних цінностей.

Серед зазначених ініціатив: вдосконалення законодавства у сфері бібліотечної діяльності, адаптація галузевих стандартів до міжнародних вимог, зміцнення професійних навичок працівників бібліотек, а також реорганізація технічної та технологічної підтримки.

Впровадження цього плану має на меті підсилити репутацію бібліотеки як центру громадських комунікацій, інтегрувати українську бібліотечну сферу у світовий контекст, сприяти повній комп'ютеризації, забезпечити відкритий інтернет-доступ, розширити спектр бібліотечних послуг, розпочати роботу Національної електронної бібліотеки та створити централізований реєстр «Культурні скарби України у книжковому форматі».

Висновки. Україна взяла курс на модернізацію своєї культурної, наукової та освітньої інфраструктури, і бібліотечно-інформаційна галузь не стала винятком. Щоб реалізувати ці зміни, держава розробляє ряд політик, стратегій та програм.

Перспективи подальших досліджень. Необхідність оцінювати, наскільки ефективно діючі державні програми та ініціативи сприяють розвитку бібліотечно-інформаційної сфери; дослідження можливостей впровадження новітніх технологій у бібліотечну сферу, таких як штучний інтелект, блокчейн для архівації даних, або віртуальна реальність для інтерактивного доступу до матеріалів; озробка та впровадження нових освітніх програм для підготовки спеціалістів в галузі бібліотечної справи, що відповідали б новим викликам часу.

Конфлікт інтересів. Хоча держава розробляє і реалізує ряд стратегій та програм для розвитку бібліотечно-інформаційної галузі, важливо забезпечити їх адекватне фінансування, ефективний контроль за виконанням та взаємодію з професійною спільнотою для досягнення найкращих результатів.

REFERENCES

1. Koloskova G. V. (2023). Bibliotechno-informatsiinyi potentsial yak skladnyk resursnoho potentsialu informatsiinoi ekonomiky rehionu. *Visnyk Knyzhkovoï palaty*. 2023. №4. pp. 39-47
2. Kunanec N., Lipak G. & Pasichnik V. (2017). Formuvannya konsolidovanogo informacijnoho resursu rozumnoho mista: bibliotechnij aspekt. *Bibliotechnij visnik*, 2, pp. 3—8.
3. Koncepciya rozvitku cifrovih kompetentnostej do 2025 roku. (2021). Available at: <https://everlegal.ua/kontseptsiyarozvytku-tsyfrovykh-kompetentnostey-do-2025-roku-ta-yiyi-znachennya>.
4. Oleshko T. I. [ta in.]. (2022). *Cifrova ekonomika : pidruchnik*. Kyiv: NAU
5. *Pro skhvalennia Stratehii rozvytku bibliotechnoi spravy na period do 2025 roku "Iakisni zminy bibliotek dlia zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy"*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248924865>
6. Shemayev S. O. (2017). Spivrobotnictvo bibliotek, arhiviv, muzeyiv v suchasnih umovah. *Visnik Harkivskoyi derzhavnoyi akademiyi kulturi*, 36, pp. 166—174.

Цветкова Наталія Миколаївна, аспірантка

кафедри соціології та соціальної роботи

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: nataliia.tsvietkova@uzhnu.edu.ua ORCID: 0009-0008-8712-5725

МЕТОДИКИ РОБОТИ З ОСОБАМИ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТТІ

***Ключові слова:** домашнє насильство, гендерно зумовлене насильство, спеціалізовані служби підтримки постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, соціально-психологічна допомога постраждалим.*

Вступ. Насильство – це соціальне явище, яке порушує права та свободи людини. Від нього може постраждати будь-яка особа незалежно від свого статусу та національності. Жодна людина не заслуговує на приниження, побиття, чи інші знущання. Більшість країн світу це явище сприймають як неприпустимим і базують своє національне законодавство та допомогу на міжнародних стандартах [1]. Україна також орієнтується на європейські цінності такі як: верховенство права, демократія, свобода слова, чесність та прозорість, надання рівних прав та можливостей усім громадянам - і проблематика насильства не виключення.

Жінки та діти є найбільш вразливими верствами населення в ситуаціях насильства. Тому, ще у 1985 році Комітетом міністрів на 382-му засіданні заступників міністрів було прийнято Рекомендацію N R (85) 4 Комітету міністрів державам-членам «Про насильство в сім'ї», в якій йдеться про створення адміністративних відділів або багатoproфільних закладів, метою яких було б піклування про жертв насильства в сім'ях і які мали б повноваження розглядати ці випадки. В 2001 році Україна вперше ухвалила законодавчий акт у сфері боротьби з насильством. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» був першим законодавчим актом, який прийняла наша держава в країнах Центральної і Східної Європи та колишніх пострадянських країн СНД. А в 2017 році з прийняттям нового Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» вперше згадуються спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб [2].

Мета: представити різні інноваційні підходи в роботі з постраждалими від домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Результати. В ході проведеного дослідження було розглянуто нові методики роботи з особами, постраждалими від домашнього насильства та насильства за ознакою статі такі як:

1. кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей [3];
2. мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі [4];
3. спеціалізована служба первинного соціально-психологічного консультування осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (консультативна служба) [4];
4. денний центр соціально-психологічної допомоги та кризова кімната [5];
5. притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі [6].

Висновки. Зміни які відбуваються в соціальній сфері показують нам розвиток нових підходів у роботі з особами постраждалими від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Дані інновації розширюють можливості надання соціально-психологічної допомоги постраждалим та засновують нову мережу спеціалізованих послуг.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальших досліджень є більш детальний аналіз та вивчення методів роботи спеціалізованих служб підтримки для осіб, постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі, що дозволить врахувати індивідуальні підходи та

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федорович Н., Скіпальська Г., Цветкова Н., Ковальова О., Голобородько І. (2020). Забезпечення діяльності мобільних бригад соціально-психологічної допомоги як спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб від домашнього насильства. Методичний посібник. Київ: Калита.
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07 грудня 2017 року [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
3. Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11 грудня 2018 р. № 1852 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1458-18#Text>
4. Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 654 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2018-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження типових положень про центр соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, та про спеціалізовану службу з надання первинної соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 824 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/824-2019-%D0%BF#Text>
6. Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 655 [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>

Шевченко Наталія Валеріївна, аспірантка

кафедри філософської антропології, філософії культури та культурології

Навчально-наукового інституту філософії та освітньої політики

Український державний університет ім. М. Драгоманова, м. Київ, Україна

e-mail: 20ffs_n.v.shevchenko@std.npu.edu.ua ORCID: 0000-0002-0281-8872

РЕМЕЙК В КІНЕМАТОГРАФІ: АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Вступ. Сучасне мистецтво створюється за допомогою техніки, яка залучається до творчого процесу, перетворюючи культуру на галузь індустрії, а художній твір – на культурний продукт. Створення культурних продуктів окрім художньої складової має економічне підґрунтя, адже наприклад, в кінематографі, виготовлення певного кінофільму потребує величезного фінансового забезпечення. Для сталого прибутку кіновиробництво залучає перевірені часом образи та сюжети, переробляючи їх згідно сучасних викликів, актуалізуючи певні риси, приховуючи чи змінюючи інші. Продукування кінофільмів та їх ремейків в промислових масштабах та швидке розповсюдження по всьому світові призводить до стандартизації, уніфікації художньої мови, адже сюжети та образи мають бути однозначними, зрозумілими та нести в собі певний меседж, створюючи нову глобальну культурну ідентичність. Таким чином, самотність національних культур може ставати більш вразливою в умовах активних глобалізаційних процесів.

Ключові слова. Ремейк, кінофільм, кінематограф.

Мета. Визначити сутність ремейку сучасних кінофільмів.

Кінематограф, що завдяки своїй специфіці являється не тільки видом мистецтва, а й засобом масової комунікації, виступає інструментом реалізації різноманітних цілей, а також формує актуальні ціннісно-сміслові орієнтири та потреби масової аудиторії. За М. Маклюеном, засоби масової комунікації не тільки передають інформацію, а й формують нашу реальність та світосприйняття, являючись зовнішнім продовженням свідомості, що відображається у мові та поведінці індивіда. Специфіка кіновидовища полягає у його всебічному впливові на

глибинні пласти свідомості людини, у прориві до архетипів колективного несвідомого, адже глядач під час перегляду кінофільму поринає у світ ілюзій, який сприймає безпосередньо та несвідомо.

Кінофільм, стаючи медіапродуктом, відображає характерні ознаки, які властиві медіа, стає носієм певного меседжа, що прямо чи опосередковано впливає на свідомість глядачів. З плином часу в ремейках змінюється основна ідея, покладена в оригінал, просуваються новітні образи та моделі поведінки, етики та моралі, закріплюючись у масовій свідомості. Конвеєрне виробництво кіноремейків про весь світ супергероїв та антигероїв з коміксів, які не пов'язані з національними героями певних країн, успішно впроваджує образи постмодернового позанаціонального світового суспільства.

Результати. Ремейки змінюють основну ідею оригінальних творів, розщеплюють архетипові образи, ставлячи під загрозу побутування першоджерел в якості істинних, первинних, та транслюють новітні моделі культурного буття суспільству.

Висновки. Кінематограф, використовуючи інструменти засобів масової комунікації та засоби художньої виразності як вид мистецтва, сприяє м'якому впливові та заміщенню традиційних для певного суспільства цінностей, моделей образу життя та усталеного світосприйняття до уніфікованих ідеалів, що разом призводять до зміни соціокультурної реальності та культурної парадигми певного суспільства.

Перспективи подальших досліджень. Дослідження ремейків та їх популярність у публіки показує, що український кінематограф має виробляти власний кінопродукт, зберігаючи національну героїку та вдало репрезентувати її широкому загалу. Тому створення, накопичення і впровадження образів та сюжетів, моделей культурного буття, притаманних саме українському суспільству має бути визначним фактором задля збереження національної ідентичності нашого етносу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кастельс, М. Інформаційна епоха: економіка, суспільство і культура. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Polit/kastel/index.php
2. McLuhan, M. (2001). *Understanding media: The extensions of man*. Routledge, 400 p.
3. Юнг, К. Г. (2018). *Архетипи і колективне несвідоме*. Астролябія, 608 с.

Шершова Тетяна Вікторівна, доктор філософії з культурології

Полтавська обласна філармонія, м. Полтава, Україна

e-mail: tatyana-sherhova@gmail.com

ORCID: 0000-0003-1993-4236

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНИХ КОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: РОЛЬ НАУКИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

Ключові слова: культурні коди, воєнний стан, ідентичність, культурна спадщина, наука, громадськість, історична пам'ять.

Вступ. Воєнний стан завжди створює складну ситуацію для суспільства, включаючи культурну сферу. Важливим аспектом у цей період є збереження культурних кодів та традицій, які формують ідентичність нації. З моменту російської інвазії було знищено та пошкоджено багато культурних об'єктів, а з окупованих територій вивезено артефакти, археологічні розкопки, музейні експонати. Увесь світ став свідком культурного геноциду та знищення історичної пам'яті України. Тому тема збереження культурних кодів є актуальною сьогодні.

Мета. Розглянути роль науки, громадськості та інших аспектів та інших аспектів у збереженні культурних кодів під час воєнного стану.

Культурні коди складають собою цінності, традиції, мову, мистецтво та інші аспекти культури, які визначають національну ідентичність. В умовах воєнного конфлікту, ці коди можуть зазнати певних змін та викликів, але їх збереження є важливим для підтримки національного єднання та самосвідомості.

Відновлення культурної спадщини та збереження існуючих культурних кодів – питання державного рівня. Наука та громадська спільнота відіграють ключову роль у цьому. Держава забезпечує безпеку культурних об'єктів, а також здійснює фінансову підтримку їхнього відновлення після руйнувань. Важливим аспектом є укладання міжнародних угод та співпраця з міжнародними організаціями для захисту та відновлення світової спадщини.

Наука та громадська спільнота в умовах війни відіграють важливу роль у збереженні культурних кодів. Дослідження, документування і архівування культурних цінностей, кодів та спадщини забезпечують їхню безпеку та відтворення

в майбутньому. Громадська спільнота сприяє популяризації культурних кодів через освітні програми, фестивалі та виставки.

Результати. Отже, наука може відігравати ключову роль у збереженні та архівуванні культурних кодів та спадщини в умовах воєнного конфлікту. Громадські ініціативи та заходи спільнот сприяють популяризації та захисту культурної спадщини.

Висновки. Мови воєнного стану є викликом для збереження культурних кодів та традицій, але вони також надають можливість для їхнього переосмислення та зміни. Наука, громадськість та активісти грають важливу роль у збереженні цих цінностей, що визначають ідентичність нації. Через спільні зусилля ми можемо зберегти культурну спадщину та забезпечити її передачу майбутнім поколінням, навіть в умовах воєнного конфлікту.

Перспективи подальших досліджень. Майбутні дослідження можуть зосередитися на детальному вивченні впливу воєнного конфлікту на культурні коди та на шляхи їхньої трансформації в умовах стресу та загрози. Вони також можуть фокусуватися на аналізі ефективності державних програм та ініціатив у сфері відновлення культурної спадщини, а також на ролі наукових досліджень у збереженні та розвитку культурних кодів в сучасному світі.

Конфлікт інтересів. Автори статті підтримують збереження культурних кодів та традицій в умовах воєнного стану та можуть мати інтереси у науковій, культурній та активістській спільнотах, що працюють у цьому напрямку.

Шумейко Людмила Михайлівна, аспірантка

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

e-mail: arianna88w@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0182-6432

ЕКЗИСТЕНЦІЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ключові слова: екзистенція, екзистенціалізм, творча особистість.

Вступ. Екзистенція (від лат. *existentia* – існування, буття) як філософська категорія у осмисленні творчої особистості в умовах війни – складне і важке завдання, адже війна приносить багато страждань, стресів та обмежень, які можуть впливати на творчий процес і самого митця. Водночас саме у цей період творчість стає не тільки механізмом вираження почуттів та думок, але й способом виживання та підтримки морального духу, а відтак і усвідомлення сенсу буття [1].

Мета дослідження полягає у виокремленні головних аспектів екзистенції творчої особистості в умовах війни.

Результатом дослідження стала класифікація головних форм та напрямів екзистенції творчої особистості в умовах війни.

Вираз та протест. Творчість може бути засобом виразу почуттів та протесту проти війни, а мистецтво є формою голосу, що привертає увагу. Митці віддзеркалюючи у своїй творчості повноту трагедії війни та її вплив на суспільство, висловлюють свій протест.

Терапевтичний вплив. За рахунок творчості особистість частково долає стрес і травму, пов'язані з війною. Мистецтво стає засобом самовираження та відновлення психологічного здоров'я. Вистави, концерти, літературні вечори та інші мистецькі події створюють атмосферу єднання та надії.

Збереження культурної спадщини. Умови війни загрожують культурній спадщині, і творчі особистості відіграють важливу роль у збереженні та відновленні цінних артефактів, традицій та історії.

Виховання свідомості. Мистецтво впливає на свідомість особистості, допомагаючи розуміти наслідки війни, сприяє мирному вирішенню конфліктів та

співпереживанню з постраждалими. Творча особистість використовує свої доробки задля привертання уваги до порушень прав людини.

Виживання і рефлексія. Творчість може допомогти зберегти свою ідентичність та розуміти власний досвід в умовах війни. Це дієвий спосіб виразити свою внутрішню боротьбу та рефлексію. В умовах війни творча діяльність може слугувати способом пошуку внутрішньої гармонії та втілення прагнень миру [2].

Висновки. Творча особистість в умовах війни може зазнавати великих викликів через обмеження ресурсів, страх та нестабільність, але в той же час вона може відчувати сенс життя шляхом вираження глибинних емоцій та думок.

Перспективи дослідження. Екзистенція творчої особистості в епоху війни – складна філософська тема, яка спонукає до роздумів про природу людського існування і може бути також осмислена крізь оптику поглядів філософів-екзистенціалістів ХХ – ХХІ століття [3].

Конфлікт інтересів може бути зумовлений різницею поглядів філософів-екзистенціалістів на дану проблематику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шахова, О.Г. (2022). Екзистенція в умовах війни. Особистість, суспільство, війна: тези доп. учасників міжнар. психол. форуму (м. Харків, 15 квіт. 2022 р.). Харків: ХНУВС, (с. 123–126). <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/13868>
2. Крук Галина. Війна як екзистенційна криза породжує дуже яскраві вияви культури. URL: <https://pen.org.ua/galina-kruk-vijna-yak-ekzistencijna-kryza-porodzhue-duzhe-yaskravi-viyavi-kulturi> (дата звернення: 10.09.2023).
3. Стеценко, В. 2010. Екзистенціалізм як «філософія людини» ХХ сторіччя. *Соціогуманітарні проблеми людини*. № 4 (с. 44–54). <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/27409> (дата звернення: 12.09.2023).

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 12.
ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ ТА
ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ.**

Паньків Марія Михайлівна, кандидат історичних наук
Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків
e-mail: mrankiv@gmail.com ORCID: 0000-0002-6505-2878

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛІВ

Ключові слова: екологічний туризм, еко-готель, екологічна сертифікація, природні джерела енергії.

Еко-готелі є одним із основних напрямків розвитку сучасної готельної індустрії. Процеси екологізації засобів розміщення спрямовані на збільшення туристської атрактивності та підвищують конкурентоспроможність країн на світовій туристичній арені. В цих умовах актуалізується потреба вивчення закордонного досвіду екологізації діяльності готелів з метою його адаптації до умов українського ринку гостинності.

Еко-готелі у світі функціонують на підставі екологічних стандартів. Найважливішим є міжнародний стандарт управління природокористуванням ISO 14001, який регламентує вимоги до організацій щодо проведення спеціальної політики з охорони навколишнього середовища.

Відповідність готелів екологічним вимогам підтверджується сертифікацією та присвоєнням певних знаків. Найбільш відомою є сертифікація від компанії Green Key (Данія). Екомаркування цієї компанії присуджено 2700 готелям у 56 країнах. Перш ніж отримати знак екоякості, компанія повинна встановити норми споживання та економії води, впровадити систему повторного використання ресурсів, почати закуповувати екологічно чисті органічні продукти. Крім того, є критерії щодо освітлення, вентиляції, роботи з інвалідами, систем іригації, прибирання сміття [1].

Лідерами у розвитку еко-готелів є Італія, Німеччина та Франція. У цих країнах повсюдно впроваджуються програми розвитку екологічного туризму та підтримки будівництва і функціонування еко-готелів. Еко-готелі у країнах Європи поступово переходять на природні джерела енергії, використовують при будівництві будівель лише натуральні матеріали тощо.

Серед прикладів ефективного впровадження стратегії та механізмів обмеження шкідливих наслідків діяльності підприємств готельного бізнесу можна назвати італійський еко-готель «Lefay Lago di Garda». Заклад використовує на 100% енергію з відновлюваних джерел. Для цього застосовуються сонячні панелі та станція з отримання енергії з біомаси (використання біопалива). Також функціонує система зниження споживання води, що зменшує її витрати на 50%. У готелі формуються запаси дощової води, вода із басейну використовується для поливної системи [2].

Ще одним прикладом є діяльність французької готельної мережі Accor Group, яка у рамках стратегічної тресторонньої угоди з Expedia Group та ЮНЕСКО сприяє просуванню екологічного порядку денного та стійкого туризму у світі шляхом запровадження екологічних стандартів у діяльність своїх готелів [2].

На підставі вивченого матеріалу, можна зробити висновок, що еко-готелі у всьому світі розвиваються досить швидкими темпами з метою запобігання екологічній кризі. Практично в усіх країнах світу відкриті еко-готелі, які здійснюють свою роботу з використанням екологічних технологій, наприклад, сонячних батарей, переробки харчових відходів в енергію тощо. Готелі не просто розміщуються в екологічно чистих районах, але й беруть участь у різних екопроектах, спрямованих на збереження, відновлення та збільшення природної спадщини світу. Зарубіжний досвід розвитку еко-готелів показує, що даний напрямок затребуваний та має важливе значення у рішенні екологічних і соціальних потреб людства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова, А. Г. (2020). Еко-тренд в сфері гостинності: економічні та соціальні аспекти. *Ефективна економіка*, (5). <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.82>
2. Agarwal, S., Kasliwal, N. (2017). Going green: a study on consumer perception and willingness to pay towards green attributes of hotels. *International Journal of Emerging Research in Management & Technology*, 6 (10), 16-28.

Тищенко Ольга Леонтіївна

Черкаський фаховий коледж харчових технологій та туризму,

м. Черкаси, Україна

e-mail: tyshchenkoolga2020@gmail.com ORCID: 0000-0003-4843-4505

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В ЧЕРКАСЬКОМУ РЕГІОНІ

***Ключові слова:** туризм, сільський зелений туризм, сільська садиба зеленого туризму, розвиток, ресурсне забезпечення, сільське населення.*

Вступ. Сільський зелений туризм є одним з найбільш перспективних напрямів відродження та розвитку українського села, загального піднесення економічного рівня регіону. Він не виснажує наявні ресурси, а підвищує рівень життя місцевого населення. Удосконалення послуг, покращення інфраструктури сільського зеленого туризму здатне зробити сприятливий вплив на туризм в цілому, забезпечити задоволення попиту, розвивати нові форми туризму, забезпечувати доступність нових туристських напрямів і сприяти економічному розвитку країни і регіонів.

Мета. Метою дослідження є провести аналіз розвитку зеленого туризму як перспективного напрямку загального піднесення рівня Черкаського регіону.

Результати. Українське село має величезну культуру, самобутній побут, історико-архітектурну спадщину, мальовничі ландшафти, а також рекреаційно-оздоровчі ресурси.

Зараз все більшою популярністю користується такий різновид відпочинку, як зелений туризм. Цей відпочинок зацікавить жителів міст, які прагнуть тихого, розміреного, близького до природи життя, а також тих, хто бажає відірватися від метушні міста та порелаксувати. Реальне або придумане, «сільське життя» приваблює туристів як альтернатива міського життя для відчуття контрасту з ним. Зелений туризм пропонує відновлення зв'язків із природою, із корінням своїх предків [1].

Черкащина має надзвичайний потенціал та всі можливості для розвитку зеленого туризму, створення тематичних сіл та функціонування зелених агросадиб.

У Черкаському регіоні є 824 села, які мають свою унікальну історію, чудовий природний ресурс та власну родзинку. Зелені агросадиби та тематичні села уже є у Чигиринському, Смілянському, Кам'янському та Черкаському районах.

Популярністю у туристів, що приїждять на Черкащину, користуються гостинні садиби: «Холодноярський зорепад», «Дерунова лагуна», «Лісова легенда», Садиба «Симиренків край», «Солов'їна пісня», «Калиновий гай», «У Щербаків» та ін. Чимало садиб Черкаської області входить до мережі «Українська гостинна садиба» та має відповідну категорію [2].

Незважаючи на певні недоліки, розвиток зеленого туризму в Черкаській області має значні перспективи та переваги, зокрема стимулювання різних сфер економіки, розширення напрямків підвищення ефективності соціально-економічного розвитку в регіоні на наявних місцевих ресурсах, оптимізації регіональної структури природокористування, підвищення господарської активності.

Висновки. Отже, сільський зелений туризм підвищує рівень зайнятості сільського населення і рівень економічного розвитку в цілому. Сприяє відродженню, збереженню та розвитку народних звичаїв і традицій. Стимулює розвиток соціальної інфраструктури, зокрема благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл, доріг тощо і звичайно підвищує культурно-освітній рівень сільського населення.

Перспективи подальших досліджень. Важливість розвитку даного виду туризму для України та Черкаського регіону є очевидною. З одного боку, він сприяє задоволенню етнокультурних, соціально-психологічних і пізнавальних потреб українців, а з іншого – може виступати ефективним засобом впливу на українську економіку. Питання розвитку сільського (зеленого) туризму в Черкаському регіоні є актуальним і потребує подальшого вивчення та розвитку.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Особливості розвитку сільського зеленого туризму в Україні. (б. д.). Все про туризм: туристична бібліотека. https://tourlib.net/statti_ukr/karlyk.htm
2. GreenTour. (б. д.). Спілка сільського зеленого туризму України. <https://www.greentour.com.ua/>

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 13.
ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА СПОРТ.**

Безверхий Денис Александрович, магістрант
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»,
Науковий керівник: **Бричко Аліна Михайлівна**, кандидат економічних наук,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
e-mail: researcheimsnau@gmail.com

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В УКРАЇНІ

В сучасному демократичному суспільстві, яке орієнтується на цінності Європейського Союзу і веде інтеграційні процеси, Україна здійснює кроки до реформування економіки, створення цілісної концепції соціально-економічного розвитку та ефективної фінансово-бюджетної системи. Очевидним є той факт, що радикальні та системні зміни в механізмі державного управління мають вплив на соціально-культурну сферу, до складовою частиною якої належить фізична культура і спорт.

У зв'язку з розподілом сфери фізичної культури і спорту на професійний спорт (спорт вищих досягнень) і масову фізичну культуру і спорт, на рівні законодавства необхідно чітко визначити завдання держави, її органів та посадових осіб щодо розвитку цих сегментів. Крім того, варто встановити законодавчу відповідальність між державними органами та інституціями місцевого самоврядування у сфері розвитку фізичної культури і спорту.

Таким чином, потрібно розробити чіткі норми на рівні законодавства, що визначатимуть ролі та відповідальність державних структур та місцевого самоврядування в розвитку фізичної культури і спорту. Це допоможе забезпечити ефективну реалізацію державної політики в цій сфері і забезпечити належну увагу до розвитку як професійного спорту, так і масової фізичної культури і спорту.

Згідно з чинним законодавством, держава встановлює регуляцію в сфері фізичної культури і спорту шляхом формування державної політики. Вона забезпечує створення спеціалізованих державних органів та встановлює засади їх

функціонування. Також вона гарантує право людини та громадянина на заняття фізичною культурою та спортом.

Особливу увагу держава приділяє розвитку фізичної культури і спорту вищих досягнень, визначаючи пріоритети в цій галузі. Вона забезпечує необхідні ресурси, інфраструктуру та підтримку для розвитку професійного спорту та досягнення високих результатів.

Таким чином, держава має ключову роль у регулюванні відносин у сфері фізичної культури і спорту, забезпечуючи необхідну політику, організаційну структуру та ресурси для їх розвитку [1, с. 96].

Для вирішення проблем правового регулювання спорту, спортивної діяльності та захисту спортивних прав, велике значення мають суб'єкти спортивної діяльності, які включають фізичних або юридичних осіб, що працюють на розвиток фізичної культури і спорту, а також суб'єкти сфери фізичної культури і спорту. Останні включають фізичних осіб, які займаються фізичною культурою і спортом, включаючи спортсменів, фахівців у галузі фізичної культури і спорту, заклади фізичної культури і спорту, а також відповідні органи влади.

Тому важливо ретельно розглянути повноваження цих органів та ефективність їх функціонування, а також рівень і якість захисту спортивних прав людини і громадянина. Особливо важливою є роль місцевих і регіональних органів влади, які знаходяться найближче до конкретної людини, територіальної громади і спортивних організацій.

Таким чином, необхідно ретельно дослідити ролі та повноваження цих суб'єктів у сфері фізичної культури і спорту, оцінити ефективність їх функціонування та забезпечення спортивних прав людей і громадян. Приділення належної уваги місцевим і регіональним органам влади, які знаходяться на найближчому рівні до людей, територіальних громад і спортивних організацій, є особливо важливим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нікітенко, С. (2016) Особливості нормативно-правового регулювання фізичного виховання і спорту в Україні. Державне управління та місцеве самоврядування. Вип. 1 (28). С. 95–100.

27-29 вересня, 2023
м. Ужгород
УКРАЇНА

**Матеріали II Міжнародної міждисциплінарної
науково-практичної конференції**

**«ВІДКРИТА НАУКА УКРАЇНИ:
ВІЗІЙНИЙ ДИСКУРС В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ»**

**СЕКЦІЯ 14.
ЮРИДИЧНІ НАУКИ.**

Бідалова Карина Сергіївна, студентка 4 курсу,
Науковий керівник: **Сударенко Олена Володимирівна**, к.ю.н., доцент
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна
e-mail: karina_zvit@ukr.net

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЙНОВИХ ПОДАТКІВ

***Ключові слова:** майнові податки, майно, суб'єкти господарювання, бюджет.*

Вступ. У світовій практиці майнові податки займають не просто важливу, а навіть ключову роль у формуванні джерел доходів для бюджету. Тому науковий інтерес становить потреба з'ясування правових основ справляння відповідних обов'язкових платежів до бюджетів та вироблення пропозицій удосконалення законодавства України у зазначеній сфері, що і є **метою** даного дослідження.

Результати. Аналізуючи наукову літературу можна виділити три основних підходи до визначення поняття «майнового оподаткування». Перший підхід стверджує, що система майнового оподаткування охоплює всі податки, пов'язані з наявністю або переміщенням майна. Наступний підхід визначає об'єктом оподаткування саме майно (як рухоме, так і нерухоме), незалежно від його потенціалу приносити дохід його власнику. Саме цей підхід, на думку А. Дубоносової, у спрощеній формі відображає суть майнового оподаткування [1, с. 146]. Деякі науковці вважають, що майно стає об'єктом оподаткування лише тоді, коли у платника виникає юридичний обов'язок сплатити конкретний майновий податок згідно з законодавством. Оподатковується саме вартість отриманого майна: справляється податок на лісові ділянки, нерухоме майно, транспортні засоби та природні ресурси, інвестиційні активи, такі як акції, облігації, інвестиційні фонди та нерухомість; яхти, літаки та вертольоти, які належать фізичним особам також можуть підлягати оподаткуванню відповідно до податкових правил кожної держави. Майнові податки можуть бути складовою частиною більш широкої системи оподаткування, включаючи інші прямі та непрямі податки [2]. В Україні, на відміну від законодавства інших держав

майновий податок справляється з плати за землю. Саме на майно, не враховуючи людські життя та здоров'я, на сьогодні припадає весь тягар знищення, внаслідок військової агресії російської федерації. Тому перед державою та органами місцевого самоврядування стоїть питання щодо забезпечення надходжень до місцевих бюджетів.

Враховуючи, що після Перемоги у фізичних та юридичних осіб будуть перебувати дрони, то можна припустити, що вони можуть бути об'єктом оподаткування майновими податками, проте тут слід врахувати, що дрони (безпілотні літальні апарати) вважаються майном і вони можуть бути об'єктом оподаткування, але лише в певних випадках, наприклад, якщо у власності є земельна ділянка, на якій дрон використовується для аграрних або інших цілей. Якщо дрон використовується для комерційних цілей і отримується дохід від цієї діяльності, то дохід, отриманий від дрона, може підпадати під оподаткування податком на прибуток. Переваги майнових податків можна систематизувати наступним чином: по-перше, податки допомагають краще використовувати наявні активи, забезпечують бюджет стабільним джерелом надходжень, створюють для органів місцевого самоврядування підґрунтя для формування додаткових стимулів збільшувати привабливість своїх територій не тільки для проживання, а й для ведення бізнесу.

Висновки. Отже, підводячи підсумок слід зазначити, що наша держава враховує ситуацію війни та можливість втрати майна громадянами і суб'єктами господарювання, як приклад звільнення від додаткового оподаткування тих осіб, майно яких було зруйновано або пошкоджено [3]. Разом з тим потрібно віднайти нові джерела поповнення місцевих бюджетів за рахунок майнових податків, що є предметом наших нових наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубоносова А. Г. Майно як об'єкт оподаткування. *Форум права*. 2008. № 3. С. 146–151.
2. Податковий кодекс України – № 2755-VI / Верховна Рада України
URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 11.09.2023).
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно: Закон України від 11 квіт. 2023р. №3050.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3050-20> (дата звернення 12.09.23).

Брюховецька Марина Сергіївна, адвокат, кандидат юридичних наук,
викладач кафедри цивільно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Одеський державний університет внутрішніх справ, м. Одеса, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0153-4613>

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна – це період загострення конфлікту, коли суспільство стикається з найважчими випробуваннями. Воєнний стан призводить до порушення звичних структур суспільних відносин, виникають серйозні загрози для безпеки та прав людей, включаючи жінок. Захист прав жінок в умовах воєнного стану є питанням першої важливості, оскільки вони є особливо вразливою групою населення.

Починаючи з 2014 року, коли почалось зростання ролі жінок у реалізації функцій українською армією, відбулись суттєві зрушення у гендерній сфері на рівні чинного законодавства. Жінки отримали доступ до посад, які раніше займали виключно чоловіки, а з 24 лютого 2022 року загальна кількість жінок, які приєдналися до Збройних Сил України, зросла вдвічі. Однак, в сучасних умовах ознаки дискримінації залишають свій прояв та є суттєвими проблемами. Разом з тим, у зв'язку з тимчасовим переміщенням жінок з прифронтових зон, їх права зазнали суттєвих обмежень, у деяких випадках вони взагалі залишились без доступу до правосуддя [1].

Воєнний стан супроводжується важкими порушеннями прав людини, включаючи зґвалтування, сексуальне насильство, використання в якості заручників та інші форми фізичного та психологічного насильства. Жінки стають жертвами цих злочинів через свою статеву належність, і вони також можуть бути позбавлені доступу до основних ресурсів, таких як медична допомога та освіта.

Загрози також включають насильство, спрямоване на жінок на невідконтрольних територіях, де групи збройного конфлікту можуть застосовувати насильство як засіб контролю та інструмент війни. Жінки можуть бути вимушені до різних форм експлуатації.

На міжнародному рівні існують документи, які закликають до захисту прав жінок під час конфліктів. Зокрема, Женевські конвенції про захист жертв війни і Додаткові протоколи до них [2] та Римський статут Міжнародного кримінального суду [3] містять положення, що забороняють сексуальне насильство та інші форми гендерно зумовленого насильства.

Багато країн та міжнародних організацій вживають заходи, спрямовані на запобігання та покарання порушників прав жінок під час конфліктів. Це може включати в себе створення спеціальних механізмів для збору доказів та переслідування винних [4, с 301].

Підписання та ратифікація Стамбульської Конвенції [5] у 2022 році стала суттєвим кроком у процесі створення механізму захисту українських жінок, проте, шлях до її імплементації у чинне законодавство тривав досить довго.

Забезпечення захисту прав жінок в умовах воєнного стану вимагає комплексних заходів. Гуманітарні організації грають важливу роль у наданні підтримки жінкам, які потерпіли від насильства. Їх діяльність полягає наданні доступу до безпечних притулків, медичної допомоги, психологічної підтримки та правової допомоги.

На сьогодні важливо включати жінок у процес миротворчості та відновлення після конфліктів. Жінки повинні брати участь у прийнятті рішень, які стосуються мирного врегулювання та відновлення своїх спільнот.

Українське законодавство повністю направлено на викорінення гендерних стереотипів, що обмежують права жінок. Одночасно, захист їх прав в умовах воєнного стану є невід'ємною частиною глобальних зусиль з підтримки прав людини та забезпечення миру та безпеки. Важливо визнати вразливість жінок під час конфліктів та забезпечити їм доступ до захисту й підтримки. Тільки шляхом спільних зусиль на міжнародному, національному та громадському рівнях можна досягти прогресу у цій важливій справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Запобігання та реагування на гендернозумовлене насильство під час війни та в післявоєнних умовах. Досвід та рекомендації жіночих громадських організацій. ОБСЄ. 2022. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/c/7/532505.pdf>
2. Женевські конвенції про захист жертв війни. Уповноважений Верховної Ради з прав людини. URL: <https://www.ombudsman.gov.ua/uk/zhenevski-konvenciyi-pro-zahist-zhertv-vijni-1949-roku>
3. Римський статут Міжнародного кримінального суду. Організація Об'єднаних Націй. 1998. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
4. Джафарова, О. Зінченко, Д. Права жінок-військовослужбовців під час військового стану. Гендерна політика в умовах воєнного стану: правовий вимір: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 5 черв. 2023 р.) / Урядов. уповноважена з питань гендер. політики, Наук.-дослід. ін-т публ. права. Одеса: Юридика, 2023. С. 297-303.
5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Рада Європи. 2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_001-11

Вареник Катерина Володимирівна,

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна
e-mail: ekaterinavarenik00@gmail.com*

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СУТЕНЕРСТВО АБО
ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ:
ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ**

***Ключові слова.** Сутєнерство, втягнення в зайняття проституцією, кримінальні правопорушення проти моральності, сексуальна експлуатація.*

Вступ. Проблеми морального занепаду суспільства вже протягом тривалого часу не втрачають своєї актуальності. Вони, зокрема, пов'язані з інтенсивним поширенням сексуального рабства, до якого можна потрапити не тільки за кордоном, але і в своїй країні. Поширеними ситуаціями є поїздки на заробітки за кордон жінок, які, не усвідомлюючи небезпеку, через незнання іноземної мови та законів іноземних країн, піддаються насильницькому впливу вербувальників, які замовчують про вид та реальні умови праці.

Метою наукової публікації є з'ясування питань, які є актуальними для аналізу кримінальної відповідальності за сутєнерство та втягнення особи в зайняття проституцією.

Результати. Боротьба з цими негативними проявами ускладнюється тим, що йому сприяють соціальна нерівність у країні, низький рівень життя певної частини населення, розшарування суспільства за соціальним статусом, матеріальна незабезпеченість більшості молодих жінок через обмеженість працевлаштування, сексуальна необізнаність населення. Таке становище з початком повномасштабної агресії Російської Федерації проти України лише загострилося.

Сексуальна експлуатація осіб, які займаються проституцією, протягом тривалого часу є досить поширеним кримінальним діянням в Україні, що підтверджується офіційною статистикою – щороку реєструються сотні фактів сутєнерства або втягнення особи в заняття проституцією: у 2018 р. – 264 випадки;

у 2019 р. – 334 випадки; у 2020 р. – 341 випадок, у 2021 р. – 269 випадків, у 2022 р. – 195 випадків [1].

Розглядуване діяння має негативні наслідки як у масштабі суспільства, адже воно призводить до порушення його моральних основ, послаблення інституту сім'ї, поширення ВІЛ-інфекції та інших захворювань, що передаються статевим шляхом, так і щодо окремих потерпілих від цього злочину, оскільки він посягає на статеву свободу та завдає шкоди їх здоров'ю.

Одним із важливих засобів боротьби із сутенерством або втягненням особи в заняття проституцією виступає наявність у ст. 303 Кримінального кодексу України, яка встановлює відповідальність за такі дії.

Висновки. Уявляється, що пріоритетними напрямками дослідження цього негативного явища є: 1) соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією, 2) становлення та розвиток відповідальності за це правопорушення, 3) відповідальність за нього за законодавством інших держав, 4) об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу вказаного злочину, 5) обставини, що обтяжують відповідальність за його вчинення, 6) відмежування від суміжних кримінальних правопорушень.

Перспективами подальших досліджень є наукові пошуки з метою оптимізації кримінальної відповідальності за це суспільно небезпечне явище.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіс Генерального прокурора. *Статистична інформація*. Взято 12.09.2023
URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/1stat>.

Іванова Марія Андріївна, студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник: **Ярошевська Тамара Василівна** – доктор юридичних наук,
доцент, професор кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна
e-mail: ivanova85787@gmail.com

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛІЗАЦІЇ МАЙНА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

***Ключові слова:** націоналізація майна, воєнний стан, примусове відчуження майна, вилучення майна.*

Вступ. Внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації (далі – РФ) на території України відбувся процес загострення націоналізації майна, що, своєю чергою, стало поштовхом для ухвалення українською владою рішення про примусове вилучення всього російського майна на території України. Саме тому 1 квітня 2022 року Верховна Рада України прийняла закон, який передбачає націоналізацію майна громадян РФ, а також українців, які публічно заперечують збройний конфлікт та військову агресії. До цього кола осіб входять також і колаборанти.

Основною метою даного дослідження є розгляд теоретичних аспектів запровадження націоналізації майна, її особливостей під час воєнного стану, а також проблемні питання реалізації відповідної процедури.

Результати дослідження. Початок широкомасштабної збройної агресії РФ проти України став рушійною силою для запровадження нових правових норм, що створювали б правові підстави для націоналізації майна росіян, її резидентів, що знаходяться на території України, а також українців, які заперечують цю військову агресію. На сьогоднішній день питання націоналізації майна є досить суперечливим явищем, оскільки жоден нормативно-правовий акт України, на жаль, не розкриває повною мірою цього поняття. І хоча у Господарському кодексі зустрічається цей інститут (наприклад, Іноземні інвестиції в Україні не підлягають

націоналізації [1]), проте, все ж таки його визначення цього терміну немає. Натомість в українському законодавстві більш широко застосовується саме термін «вилучення» або «відчуження», що, насамперед, мають дещо різне правове значення.

Згідно Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» значущою різницею між «примусовим відчуженням» та «вилученням» майна є те, що примусове відчуження здійснюється з повною відшкодування вартості такого майна, натомість вилучення майна відбувається без відшкодування вартості останнього [2].

Ввівши в дію 1 квітня 2022 року Закон України «Про основні засади вилучення в Україні об'єктів права власності Російської Федерації та її резидентів» було запущено дещо новий механізм безпосередньої процедури націоналізації об'єктів права власності РФ на території України. Насамперед, до об'єктів права власності РФ, а також до її резидентів було встановлено інший порядок їх прийняття. Відповідно до цього закону, об'єктами права власності можна вважати рухоме і нерухоме майно, кошти, вклади у банках, цінні папери, інші права, що знаходяться/зареєстровані на території України та належать РФ та її резидентам [3]. У даному випадку резидентами можуть виступати виключно юридичні особи, що, у свою чергу, забороняє вилучення об'єктів права власності у фізичних осіб.

Висновок. Націоналізація майна на сьогодні є одним із варіантів економічної боротьби проти РФ, що потребує більш детальної правової регламентації. В умовах дії воєнного стану питання вилучення майна має неабияку значущість, а тому доцільним є розробка більш стійкої законодавчої бази, що призведе до більш імовірних практичних результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01 2003р. №436–IV.
2. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765-VI.
3. Про основні засади примусового вилучення в Україні об'єктів права власності Російської федерації та її резидентів : Закон України від 03.03.2022 р. № 2116-IX

Любчич Анна Миколаївна, кандидат юридичних наук, старший дослідник,
учений секретар НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
Національна академія правових наук України, м. Харків, Україна
e-mail: anna.n.l@ukr.net ORCID: 0000-0002-6492-4179

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЛІЦЕНЗІЙ ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Ключові слова: ліцензія відкритого доступу, наукові результати, науково-технічна інформація.

Вступ. Міжнародно-правову основу ліцензій відкритого доступу складають Будапештська ініціатива відкритого доступу 2002 року, заява Bethesda 2003 року щодо видавництва відкритого доступу, Берлінська декларація про відкритий доступ до знань у галузі природничих та гуманітарних наук 2003 року, Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee on scientific information in the digital age: access, dissemination and preservation {SEC(2007)181}, Commission Recommendation of 17 July 2012 on access to and preservation of scientific information, Керівні принципи до правил про відкритий доступ до наукових публікацій і відкритий доступ до дослідження даних у «Горизонт 2020» від 21 березня 2017 року, Рекомендації ЮНЕСКО з відкритого доступу 2021 року, прийняті на 41 сесії Генеральної конференції, Directive (EU) 2019/1024 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on open data and the re-use of public sector information (recast), Commission Recommendation (EU) 2018/790 of 25 April 2018 on access to and preservation of scientific information.

Політика відкритого доступу поширюється на суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності, визначених Законом України “Про наукову і науково-технічну діяльність”, зокрема, наукові установи незалежно від форми власності, сфери діяльності та підпорядкування, заклади вищої освіти.

Метою є висвітлення деяких питань щодо правового регулювання відкритої науки в Україні, впровадження цінностей світової відкритої науки, забезпечення вільного доступу до надбань вітчизняної науки та подолання цифрового розриву.

Результати. Ліцензія відкритого доступу – це публічна ліцензія [1], що надає будь-якій особі право доступу та повторного використання наукових результатів та науково-технічної інформації, представлених у цифровому форматі [2], навчальних ресурсів, програмного забезпечення та програмного коду, а також апаратного забезпечення з мінімальними правовими вимогами ліцензіара [3].

З більшою відкритістю приходить більша відповідальність для всіх суб'єктів відкритої науки, що разом із публічною підзвітністю, чутливістю до конфліктів інтересів, пильністю щодо можливих соціальних та екологічних наслідків дослідницької діяльності, інтелектуальною чесністю та повагою для етичних принципів і наслідків, що стосуються досліджень, має стати основою для ефективного управління відкритою наукою.

Механізми доступу повинні сприяти чіткій офіційній інституційній практиці, такій як розробка правил і положень щодо обов'язків різних сторін, залучених до діяльності, пов'язаної з даними. Ці практики мають стосуватися авторства, авторства виробника, власності, розповсюдження, обмежень на використання, фінансових домовленостей, етичних правил, умов ліцензування, відповідальності та стабільного архівування. Механізми доступу, як на урядовому, так і на інституційному рівнях, повинні бути розроблені в консультаціях з представниками всіх безпосередньо зацікавлених сторін. У спільних дослідницьких програмах або проєктах, а особливо в міжнародному науковому співробітництві або дослідницьких проєктах, заснованих на державно-приватному партнерстві, де існують відмінності в нормативно-правовій базі, залучені сторони повинні узгодити домовленості про обмін дослідницькими даними якомога раніше в житті дослідницького проєкту, в ідеалі на початковій стадії пропозиції. Це допоможе забезпечити адекватне та своєчасне розглядання таких питань, як розподіл ресурсів для спільного використання та сталого збереження дослідницьких даних, відмінності в національних законах про інтелектуальну власність, обмеження, пов'язані з національною безпекою, а також захист

приватного життя та конфіденційності. Механізми доступу також повинні відповідати таким чинникам, як характеристики даних, їхня потенційна цінність для дослідницьких цілей, рівень обробки даних (необроблені чи частково оброблені чи остаточні), чи є це однорідними даними з приладу чи датчика чи гетерогенними. польові дані, зібрані окремими дослідниками, дані про людей або фізичні параметри, а також те, чи створені дані безпосередньо державною установою чи в результаті державного фінансування. Ці відмінності в походженні або типі даних слід брати до уваги під час встановлення механізмів доступу до даних.

Висновки. Отже слід звернути увагу на наступне:

- Багато проблем, пов'язаних із доступом, розповсюдженням і спільним використанням даних, виникають через відсутність чітких інституційних домовленостей щодо умов доступу та використання. Традиційні неформальні домовленості між дослідниками може бути необхідно доповнити офіційно узгодженими практиками та процедурами.

- Відповідальність за різні аспекти доступу та управління даними має бути встановлено у відповідних документах, таких як опис формальних завдань установ, заявки на отримання грантів, дослідницькі контракти, угоди про публікацію та ліцензії.

- Довгострокова стійкість інфраструктури, необхідної для доступу до даних, є особливо важливою. Науково-дослідні установи та державні організації повинні взяти на себе офіційну відповідальність за забезпечення ефективного збереження, управління та доступу до дослідницьких даних, щоб їх можна було використовувати для ефективного та належного використання протягом тривалого часу [4].

Відповідальність за порушення ліцензії залежить від конкретних умов, викладених у ліцензійній угоді

- Сторона, яка порушила угоду, може нести відповідальність за будь-які збитки, завдані іншій стороні. Ці збитки можуть включати фінансові збитки, упущену вигоду або інші конкретні збитки, зазначені в ліцензійній угоді.

- Сторона, чия ліцензія було порушено, може вимагати судової заборони, щоб запобігти продовженню несанкціонованого використання порушником.

- Ліцензійна угода може передбачати положення про припинення дії у разі порушення. Постраждала сторона може мати право припинити дію ліцензії через порушення.

- Сторона, ліцензія якої було порушено, може вимагати грошових збитків як компенсацію за шкоду, спричинену порушенням.

- Порушник може покривати судові витрати, понесені потерпілою стороною під час захисту своїх прав згідно з ліцензійною угодою. Це може включати гонорари адвоката, судові витрати та інші витрати, пов'язані з позовом.

- Якщо ліцензією визначено можливість некомерційного використання ліцензійного матеріалу, а користувач використовує його комерційно, то Ліцензіар, який має авторське право, може застосувати всі передбачені законодавством засоби цивільно-правового, адміністративно-правового та кримінально-правового захисту майнових прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.
2. Commission Recommendation (EU) 2018/790 of 25 April 2018 on access to and preservation of scientific information. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2018/790/oj>.
3. Recommendation on Open Science. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-science>.
4. Recommendation on Open Science. URL: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-open-science>

Малеш Поліна Володимирівна, студентка 2 курсу ОС «Магістр»

спеціальність 081 «Право»

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

e-mail: malesh.polina@student.uzhnu.edu.ua

ПРАВО НА СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

***Ключові слова:** право на свободу пересування, права людини, євроінтеграція.*

Вступ. Право на свободу пересування є одним з ключових аспектів інтеграції України у європейський простір, поштовхом для розвитку якого стало запровадження безвізового режиму в рамках Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі - ЄС). Тим не менш, у зв'язку із наданням нашій державі статусу країни-кандидата на членство в ЄС 23-го червня 2022 року постало питання більш детального вивчення внутрішнього механізму регулювання пересування осіб у ЄС як такого, що з часом розширить свою дію і на територію України.

Метою даного дослідження є здійснення короткого огляду регулювання права на свободу пересування в межах ЄС.

Результати. Свобода пересування людини для європейського простору визнається однією з ключових цінностей, що було висвітлено в Договорах про Європейський Союз та про функціонування Європейського Союзу. Зокрема, ст. 20 останнього гарантує право громадянам ЄС право на вільне пересування та вибір місця проживання в межах території. Окремий розділ власне присвячено засадам вільного пересування осіб, послуг та капіталів [1].

Сьогодні право на свободу пересування в аспекті євроінтеграційних процесів можна розглядати як комплекс окремих прав, обов'язків, гарантій та відповідальності (у випадку порушення встановленого режиму), які надаються тій чи іншій особі залежно від її статусу та підстави перебування у ЄС. Так, можна говорити окремо про право на свободу пересування працівників, членів їхніх сімей, тих, хто прирівнюється до членів сім'ї; громадян так званих "третьох країн",

які не є членами ЄС, зокрема тих, яким надається право на висококваліфіковане працевлаштування або які навчаються, займаються волонтерською діяльністю або au pairing; осіб, які підпадають під критерії права на возз'єднання сімей; осіб, які шукають притулок, а також біженців [2].

В рамках аналізу права на свободу пересування ключовою, окрім, звісно, установчих документів ЄС, видається Директива 2004/38/ЄС, яка наголосила на фундаментальності права на свободу пересування та необхідності розробки єдиних “правил гри” в межах ЄС для недопущення неоднакового ставлення до осіб, які змінюють місце проживання в різних державах-членах ЄС [3]. Зокрема, було визначено, що право на свободу пересування громадян ЄС повинно реалізовуватися без будь-яких додаткових формальностей за умови наявності паспорту. Для членів же сім'ї, які не є громадянами ЄС умовою для пересування є наявність візи, видача якої здійснюється безкоштовно (або без неї, якщо між державами встановлено безвізовий режим).

Таким особам та членам їх сімей гарантується право на вільне перебування у державі ЄС терміном до трьох місяців без будь-яких вимог або ж на більший строк за наявності офіційного працевлаштування чи достатніх ресурсів на утримання себе та свої сім'ї.

Крім того, Директивою визначаються також гарантії на збереження права на перебування у державі ЄС для членів сім'ї - громадян третіх країн у випадку втрати того члена родини, який є громадянином ЄС.

Актуальності для нашої держави внаслідок повномасштабного вторгнення набув Регламент Ради Європи (ЄС) No 604/2013, який визначив механізми та критерії для надання притулку та статусу біженця [4]. Цей Регламент зобов'язав кожну державу-члена ЄС, до якої звернулася особа, що в силу обставин змушена шукати захисту у ЄС, розглянути звернення такої особи протягом двох місяців з моменту звернення та надати письмову відповідь щодо надання або ненадання їй такого притулку. Крім того, в Регламенті було визначено і критерії тієї держави, яка зобов'язана розглянути таке звернення, а також окреслено гарантії гуманітарної допомоги, яка повинна бути надана особам, які звернулися за притулком, зокрема, в аспекті заборони роз'єднання сімей.

В аспекті допомоги ЄС Україні увійшла в дію і так звана Директива тимчасового захисту, яка визначила мінімальні стандарти надання допомоги тим, хто був змушений покинути Україну у зв'язку з повномасштабним вторгненням [5]. До таких мінімальних вимог було, зокрема, віднесено забезпечення інформацією про права та гарантії перебування осіб зрозумілою для них мовою, в тому числі про процедуру отримання притулку на набуття статусу біженця, право на працевлаштування та освіту, житло та медичне обслуговування, соціальне забезпечення, доступ до банківських послуг, право на возз'єднання сімей.

Висновки. Підводячи підсумки даного дослідження, можна стверджувати, що з моменту створення ЄС було сформовано систему гарантування права на свободу пересування як фундаментального права загалом та однієї з ключових цінностей ЄС зокрема. В контексті євроінтеграційного курсу України важливим є вивчення даного механізму та приведення національного законодавства до тих стандартів, які запитує ЄС у кандидатів на вступ.

Перспективи подальших досліджень полягають у більш детальному дослідженні механізму регулювання пересування осіб у ЄС та пошуку тих моделей гармонізації національного законодавства із європейським, що дозволять пришвидшити та покращити процес вступу України до Європейського Союзу.

Конфлікт інтересів відсутній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union 12016E/TXT (2020). URL: http://data.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2016/oj
2. Cuyvers, A. (2017). Free Movement of Persons in the EU. In E. Ugirashebuja, J. E. Ruhangisa, T. Ottervanger, & A. Cuyvers (Eds.), *East African Community Law. Institutional, Substantive and Comparative EU Aspects* (pp. 354–364). Brill Nijhoff. DOI: https://doi.org/10.1163/9789004322073_023
3. Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside

freely within the territory of the Member States. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2004/38/oj>

4. Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast) URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2013/604/oj>
5. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2001/55/oj>

Мацько Віта Андріївна, кандидат юридичних наук,

Державний науково-дослідний інститут МВС України, м. Київ, Україна

e-mail: mazko95@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-4149-8744

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОШОКОВИХ ПРИСТРОЇВ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ УКРАЇНИ

У ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року № 580-VIII визначено, що основними завданнями поліцейських є забезпечення публічної безпеки і порядку, охорона прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидія злочинності [1]. Виконання таких завдань, особливо в умовах правового режиму воєнного стану в Україні, може здійснюватися за допомогою поліцейських заходів примусу, до яких належать електрошокові пристрої, у випадках і порядку передбачених чинним законодавством України.

Застосування будь-яких поліцейських засобів примусу, а особливо електрошокових пристроїв, має здійснюватися з безумовним дотриманням прав і свобод людини і громадянина, тому питання належної нормативно-правової регламентації застосування зазначених вище спеціальних засобів обумовлює актуальність дослідження вказаної теми.

Основними нормативно-правовими актами, які регламентують підстави та умови застосування електрошокових пристроїв є:

- Конституція України;
- Закон України «Про Національну поліцію»;
- Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Конституція України визначає загальні основи правовідносин, які виникають у сфері застосування поліцейських засобів примусу, до яких належать електрошокові пристрої.

Основним нормативно-правовим актом у досліджуваній нами сфері є Закон України «Про Національну поліцію», саме цим законом регламентовано загальні правила застосування електрошокових пристроїв.

Ще одним документом, в якому законодавець закріпив право поліцейських на застосування заходів примусового характеру, до яких також належать електрошокери, є Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України».

Варто зазначити, що всі вищеперераховані нормативно-правові акти не регламентують детальний порядок застосування та призначення, а також не закріплюють правила безпеки та заборони при користуванні електрошокових пристроїв, а також не визначають поняття «електрошокери».

Донедавна всі ці питання врегульовувалися наказом МВС України № 101 від 13.02.1998 «Про затвердження Інструкції про порядок застосування електрошокових пристроїв (електрошокерів)», який втратив чинність у 2016 році відповідно до наказу МВС України від 11.07.2016 № 640. Такий стан речей пояснюється не тільки через застарілість певних його положень, а й через моральну та технічну невідповідність електрошокерів, які знаходяться на озброєнні у Національній поліції України.

В країнах Європи та США поліцейські оснащені сучасними зразками електрошокових пристроїв за технологією TAZER. Застосування таких спецзасобів (нелетальних) має значну перевагу над іншими спецзасобами, зокрема вогнепальною зброєю (летальна).

Впровадження сучасних видів електрошокових пристроїв у діяльність Національної поліції України, з урахуванням міжнародного досвіду їх застосування, забезпечить ефективне виконання поліцейськими службових обов'язків не завдаючи значної шкоди організму людини.

Саме тому, вважаємо доцільним розробити Інструкцію про порядок застосування електрошокових пристроїв, яка буде відповідати сучасним потребам поліцейських у застосуванні електрошокових пристроїв різних видів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію : Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

Мірошніченко Альона Олександрівна, студентка 4 курсу

факультету Міжнародної торгівлі та права

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

e-mail: a.miroshnichemko@gmail.com

БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У роботі визначено ключові підходи до трактування поняття «безпека підприємництва в умовах воєнного стану». Зазначено основні заходи для забезпечення безпеки підприємницької діяльності в умовах сьогодення.

Ключові слова: безпека, підприємницька діяльність, воєнний стан.

Постановка проблеми. Війна накладає свої відмінні виклики на бізнес-середовище, які торкаються безпеки працівників, майна, а також стосунків з усіма зацікавленими сторонами. І тому для ефективного управління цими викликами підприємець повинен запроваджувати відповідні стратегії для захисту своїх прав.

Аналіз досліджень та публікацій. Захист підприємницької діяльності в умовах воєнного стану розглядають у своїх роботах: О.М. Герасимова, І.В. Гладиш, В. В. Гобела, Л.П. Жук, О.І. Сліпченко, М.О. Ткалич та інші.

Мета роботи: проаналізувати теоретичні аспекти захисту підприємницької діяльності в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Введення воєнного стану саме для сфери господарювання означає тимчасове обмеження прав і законних інтересів підприємців, про що зазначається у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» (стаття 8) [1]:

- під час дії воєнного стану може бути заборонена торгівля зброєю, алкоголем та сильнодіючими речовинами. Такі заходи у першу чергу впливають на прибуток компанії, оскільки зупиняється виготовлення продукції як для внутрішнього ринку, так і на експорт. Так, Nemiroff (український виробник алкогольних напоїв) одразу після початку воєнного вторгнення РФ в Україну був змушений призупинити виробництво алкогольних виробів. Завод виконує сумарну

проектну потужність розливних ліній на 120 млн літрів готової продукції за рік: за місяць простою було втрачено 10 млн літрів готової продукції, що у грошовому еквіваленті дорівнює приблизно 200 млн гривень (ціна за літр – 200 гривень),

- *примусове відчуження майна та забезпечення житлом військовослужбовців*. Це фактично означає позбавлення суб'єкта господарювання права власності на індивідуально визначене майно. На мою думку, можливість здійснення даного заходу містить ризики для бізнесу, адже є полем для зловживань з боку влади чи військового командування.

І саме ці аспекти стали поштовхом для запровадження підприємцями деяких моделей для встановлення безпеки бізнесу:

- пошук напрямів зменшення витрат виробництва за умови збереження якості продукції (з моменту введення воєнного стану законодавець звільнив від оподаткування митними/податковими платежами низку товарів, що дозволило підприємцям здійснювати імпорт необхідної продукції за меншою ціною),

- оптимізація чисельності робітників підприємства (здійснюється за рахунок перенавчання персоналу з метою освоєння нових професій),

- розрахунок на отримання державної допомоги (відомий приклад, коли українці отримали 6 500 грн в межах програми «Підтримка в областях, де ведуться найактивніші бойові дії. Ці кошти можна було спрямувати на оплату будь-яких витрат без обмеження видів бізнесу).

Висновки. Ситуація, що склалася на сьогодні, вимагає від підприємців не лише адаптації бізнесу, але й відповідних юридичних рішень. Важливо створити державно-приватний механізм господарювання, який з одного боку зможе забезпечити обороноздатність країни, а з іншого – сектор приватного підприємництва, що забезпечує потреби населення та самих підприємців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

Новікова Катерина Андріївна, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України; асистент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національна академія правових наук України, м. Харків, Україна
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: KNovikovaUA@gmail.com ORCID: 0000-0001-8646-3441

ЩОДО АГЕНТСТВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ З ПИТАНЬ МЕРЕЖЕВОЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ (ENISA)²

Ключові слова: кримінальне право, інформаційна безпека, Агентство Європейського Союзу з питань мережевої та інформаційної безпеки

1. Агентство Європейського Союзу з питань мережевої та інформаційної безпеки (далі – ENISA) – це агентство Союзу, яке займається досягненням високого загального рівня кібербезпеки в Європі. ENISA в сучасному світі відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності, безпеки та захисту інформаційних мереж та систем. *Актуальність* цієї теми виправдовується зростаючою кількістю кіберзагроз, які ставлять під загрозу наші особисті дані, корпоративні системи та навіть національну безпеку. *Мета* цього дослідження – підкреслити важливість мережевої та інформаційної безпеки в сучасному світі і розглянути заходи, які приймаються на рівні Європейського Союзу для її забезпечення.

ENISA була заснована Регламентом (ЄС) № 460/2004 Європейського Парламенту та Ради від 10 березня 2004 року про заснування Європейського агентства мережевої та інформаційної безпеки [1]. За роки існування ENISA його мандат було декілька разів розширено, зокрема, Регламентом (ЄС) № 1007/2008 Європейського Парламенту та Ради від 24 вересня 2008 року про внесення змін до

² Зазначена публікація підготовлена в рамках виконання теми фундаментального дослідження «Теоретичні, законодавчі та правозастосовні проблеми кримінально правової охорони інформаційної безпеки в Україні», яка розробляється в Науково-дослідному інституті вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України

Регламенту (ЄС) № 460/2004 про заснування Європейського агентства з мережевої та інформаційної безпеки щодо терміну його дії [2]; Регламентом 580/2011 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2011 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 460/2004 про заснування Європейського агентства з мережевої та інформаційної безпеки щодо терміну його дії [3]; Регламентом (ЄС) № 526/2013 Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 року, який скасовує Регламент (ЄС) № 460/2004 [4]. Останнє розширення повноважень ENISA було здійснено Регламентом (ЄС) № 2019/881 Європейського Парламенту і Ради від 17 квітня 2019 року про Агентство Європейського Союзу з питань мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) та про сертифікацію кібербезпеки інформаційно-комунікаційних технологій, а також скасування Регламенту (ЄС) № 526/2013 (Акт про кібербезпеку) [5] (далі – Регламент).

2. Відповідно до ст. 4 Регламенту ENISA є центром експертних знань з кібербезпеки завдяки своїй незалежності, науковій та технічній якості наданих консультацій, допомоги та інформації, прозорості своїх оперативних процедур, методів роботи та сумлінного виконання своїх завдань.

Цілями діяльності ENISA є:

- надання допомоги установам, органам, офісам та агентствам Союзу, а також державам-членам у розробленні та імплементації політики Союзу з питань кібербезпеки, у тому числі галузевої політики з кібербезпеки (ч. 2 ст. 4 Регламенту);
- підтримка розбудови потенціалу та готовність на території Союзу шляхом надання допомоги установам, органам, офісам та агентствам Союзу, а також державам-членам та публічним і приватним стейкхолдерам для посилення захисту їхніх мережевих та інформаційних систем, розробки та посилення кіберстійкості та можливості реагування, а також для розвитку вмінь і навичок у сфері кібербезпеки (ч. 3 ст. 4 Регламенту);
- сприяння співпраці, у тому числі обміну інформацією та координації на рівні Союзу, серед держав-членів, установ, органів, офісів та агентств Союзу та відповідних приватних і публічних стейкхолдерів у питаннях кібербезпеки (ч. 4 ст. 4 Регламенту);

- сприяння розширенню можливостей у сфері кібербезпеки на рівні Союзу, щоб підтримати заходи держав-членів для запобігання кіберзагрозам та реагування на них, зокрема у випадку транскордонних інцидентів (ч. 5 ст. 4 Регламенту);
- сприяння використанню європейської схеми сертифікації кібербезпеки з метою уникнення фрагментації внутрішнього ринку. ENISA сприяє впровадженню та технічному обслуговуванню європейських рамок сертифікації кібербезпеки відповідно до розділу III цього Регламенту з метою посилення прозорості кібербезпеки продуктів ІКТ, послуг ІКТ, процесів ІКТ, внаслідок чого відбуватиметься посилення рівня впевненості в цифровому внутрішньому ринку та його конкурентоспроможності (ч. 6 ст. 4 Регламенту);
- сприяння досягненню високого рівня обізнаності в питаннях кібербезпеки, у тому числі кібергігієни та кіберграмотності, серед громадян, організацій та підприємств (ч. 7 ст. 4 Регламенту);
- сприяння зниженню рівня фрагментації внутрішнього ринку у сфері кібербезпеки (ч. 1 ст. 3 Регламенту).

3. ENISA розробляє власні ресурси, зокрема технічні та людські здібності та вміння, необхідні для виконання завдань, покладених на нього відповідно до Регламенту. Агентство Європейського Союзу з питань мережевої та інформаційної безпеки має важливе завдання в сучасному світі і виконує його ефективно. Забезпечення мережевої та інформаційної безпеки є невід'ємною частиною нашого цифрового суспільства і має важливий вплив на наші життя, бізнес та національну безпеку. *Подальші дослідження* в цій області допоможуть розширити розуміння ролі ENISA в забезпеченні мережевої та інформаційної безпеки в Європейському Союзі та сприяти розвитку стратегій та політик, що сприяють зміцненню цього важливого аспекту сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Regulation (EC) № 460/2004 of the European Parliament and of the Council of 10 March 2004 establishing the European Network and Information Security Agency / EUR-LEX: Access to European Union Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004R0460:EN:HTML>.
2. Regulation (EC) № 1007/2008 of the European Parliament and of the Council of 24 September 2008 amending Regulation (EC) № 460/2004 establishing the European Network and Information Security Agency as regards its duration / EUR-LEX: Access to European Union Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:293:0001:0002:EN:PDF>.
3. Regulation (EU) № 580/2011 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2011 amending Regulation (EC) No 460/2004 establishing the European Network and Information Security Agency as regards its duration / EUR-LEX: Access to European Union Law. URL: <https://www.enisa.europa.eu/media/news-items/extension-of-enisa2019s-mandate-published-1>.
4. Regulation (EU) № 526/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 concerning the European Union Agency for Network and Information Security (ENISA) and repealing Regulation (EC) No 460/2004 / EUR-LEX: Access to European Union Law. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:JOL_2013_165_R_0041_01&qid=1397226946093&from=EN.
5. Regulation (EU) 2019/881 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019 on ENISA (the European Union Agency for Cybersecurity) and on information and communications technology cybersecurity certification and repealing Regulation (EU) No 526/2013 (Cybersecurity Act) / EUR-LEX: Access to European Union Law. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/881/oj>.

Пащенко Олександр Олександрович, д.ю.н., доц.

*Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, м. Харків, Україна*

e-mail: opashchenko77@ukr.net ORCID: 0000-0001-9640-0137

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД ТА ПОЛІТИКА ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ

Ключові слова. *Політика поводження із засудженими, політика впливу на злочинність, кримінально-правова політика, кримінальне право.*

Вступ. Сутність функціонального підходу в науковому пізнанні полягає у вичленуванні досліджуваного об'єкта як цілого, поділу його на складові частини і виявленні функціональних залежностей як між цими складовими, так і між складовими і цілим [1, с. 277]. Як такий об'єкт можна, зокрема, розглядати політику впливу на злочинність, складовими якої, серед іншого, є кримінально-правова політика та політика поводження із засудженими. Вирішення питань, пов'язаних з останньою, є вельми актуальним, зважаючи на вразливість (особливо в умовах воєнного стану) такої категорії людей як засуджені.

Метою наукової публікації є виявлення функціональних залежностей між політикою поводження із засудженими та кримінально-правовою політикою.

Результати. На думку В. І. Борисова, кримінально-правова політика, будучи однією із складових політики впливу на злочинність (за термінологією науковця – політики у сфері боротьби зі злочинністю), водночас є її системоутворюючим елементом, а тому займає домінуюче місце серед інших її напрямків. Так, актуалізація певних видів покарань, визначених кримінальним законом, обумовлює зміст політики поводження із засудженими (за термінологією правника – кримінально-виконавчої політики) щодо їх виконання. Тому відповідний напрям знаходиться під “подвійним” впливом як політики у сфері боротьби зі злочинністю, так і кримінально-правової політики зокрема [2, с. 69]. З цього випливає, що визначення політики поводження із засудженими має корелюватися не лише із родовим поняттям (політикою впливу на злочинність), а ще й з іншим

видовим щодо цього родового – кримінально-правовою політикою. В. С. Зеленецький вказував, що кримінально-правовим аспектом насичені всі інші види політики, які реалізуються в сфері боротьби зі злочинністю. Саме кримінально-правова (за термінологією науковця – кримінальна) політика завжди встановлювала межі реалізації інших видів політики в цій сфері, у зв'язку із чим останні цілком справедливо розглядаються як похідні від першої [3, с. 82]. Тому категорії та поняття, якими оперує наука кримінально-виконавчого права, мають знаходитись у стані цілковитої несуперечливості з тими, що надаються наукою кримінального права. Уявляється, що саме такими є функціональні залежності між цими науками взагалі та відповідними видами політики зокрема. Таке становище можна пояснити також тим, що наука кримінального права є серед наук кримінального циклу фундаментальною, а наука кримінально-виконавчого права – прикладною.

Висновки. Викладене дозволяє стверджувати, що надання визначення політики поводження із засудженими є можливим лише після аналізу дефініції кримінально-правової політики та встановлення її змісту.

Перспективами подальших досліджень є аналіз наукових підходів щодо визначення кримінально-правової політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Панов, М. І. (2020) Функціональний підхід – необхідна складова методології наукових досліджень кримінального права. У Панов М. І., Вибрані праці з проблем правознавства. (с. 275–286). Право.
2. Борисов, В. І. (2008) Сучасна політика держави у сфері боротьби зі злочинністю та її напрямки. *Питання боротьби зі злочинністю*, (15), 68–80.
3. Зеленецький, В. С. (2008) Концептуальные основы формирования инновационной уголовно-процессуальной политики Украины. *Питання боротьби зі злочинністю*, (15), 81–109.

Поліщук Марина Геннадіївна, к.ю.н., доцент кафедри права

Міжрегіональна Академія управління персоналом

Дніпровський інститут, м. Дніпро, Україна

e-mail: Miraslava13.07@gmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3397-363X>

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Події, які трапились в Україні починаючи з 24.02.2022 р., зумовили адаптуватися як народ, державу, так і законодавчу систему до змін, оптимізації, та спрощення процесів реєстрації, зокрема наприклад таких речей як укладання та припинення шлюбу.

Процес укладання шлюбу завжди у всіх асоціювався з не швидким процесом, який ускладнений поданнями особами відповідних заявок до відділення РАЦС, та очікування спливу одного місяця, від подання заяви про реєстрацію шлюбу.

Відповідно до підстави, яка з'явилася після введення в Україні воєнного стану, для певної категорії осіб, які працевлаштовані на об'єктах сфери охорони здоров'я, органах внутрішніх справ, працівники СБУ, НАБУ, нацгвардії, військовослужбовців ЗСУ, та поліцейським, дозволено під час дії воєнного стану укладати шлюб дистанційно, за присутності однієї особи, яка працює на вищевказаних посадах, та у продовж меншого проміжку часу, а саме 1 дня.[2] Поштовхом до цих змін та оптимізації процесу укладання шлюбу для вищевказаних категорій осіб, стала безпосередня загроза життю одного з пари, та необхідність для подружжя скоріше оформити законний шлюб, задля швидшого набування законних прав сімейної людини, спадкування, отримання грошових компенсацій. Також важливим уточненням є те, що для осіб, життю яких існує погроза через збройну агресію Росії проти України, діє можливість не сплачувати державні мита які пов'язані з укладанням шлюбу.[2]

Щоб повною мірою реалізувати надані права укладання шлюбу в коротші строки, особа яка належить до вищевказаних категорій, повинна підготувати

відповідну заяву для проведення пришвидженої реєстрації, та передати командирю, чи начальнику, який в свою чергу фіксує справжність підписів, та спрямує її до відповідних органів, що дозволить провести реєстрацію навіть без присутності двох осіб, за умови, якщо всі необхідні дії будуть здійснені через сучасні засоби дистанційної комунікації, які це дозволяють, в країнах ЄС це вже досить розповсюджена практика. [2]

Для звичайних людей, які не є працівниками державних структур, діяльність яких зосереджена на запобіганні збройної агресії Росії, процедура реєстрації шлюбу лишається незмінною, це все ті ж самі відповідно до статті 32 Сімейного Кодексу подання позовної заяви до органу РАЦС, сплатити мито, та не раніше ніж за 30 днів після подання заяви, з'явитися з паспортом обом нареченим, присутність яких обов'язкова. [1]

Що стосується розірвання шлюбу: тут суттєвих змін у законодавстві по відношенню до сучасних подій в Україні немає, розірвання також проходить через суд, або орган РАЦС. Відмінності існують тільки для мешканців окупованих територій, або зон, з проведенням активних бойових дій, місцеві жителі таких зон повинні шукати працюючі органи РАЦС на всій території України, через які буде можливо здійснити процедуру розірвання шлюбу.

У висновку можна зазначити, що загалом, процедура оформлення шлюбу під час дії воєнного стану не змінилася, проте для окремих категорій осіб населення, яких зараз певна велика кількість, існує нововведення, яке є корисним для військовослужбовців, які не мають безпосередньої змоги перебувати поряд з дружиною, з якою пара не встигла укласти шлюб, а також сучасні модні «цивільні шлюби» отримали можливість застрахуватись на випадок негативних речей які можуть відбуватись через збройну агресію Росії проти України, тим фактом, що мають змогу зареєструвати шлюб офіційно, та дистанційно, через командира підрозділу, або керівника закладу у якому працює зацікавлена в шлюбі особа, щоб отримати подружжю всі права на спадщину, грошові компенсації та реалізовувати інші права та гарантії, будучи членом сім'ї у якій перебуває військовослужбовець.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сімейний кодекс України / Стаття 32 / Кодекс України; Закон від 10.01.2002 № 2947-III – чинний.
2. Адвокатське бюро «Сергія Лисенка» / 2022 р. [Електронний ресурс] джерело: <https://www.absl.org.ua/osoblyvosti-ukladennya-ta-rozirvannya-shlyubu-pid-chas-voynenogo-stanu/>

Пушкарьова Наталія Федорівна, провідний фахівець юридичного відділу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна
e-mail: natali.pushkareva@uzhnu.edu.ua

ДОСТУПНІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ДІТЕЙ З МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ СІМЕЙ

Ключові слова: доступність вищої освіти, соціально вразливі категорії населення, малозабезпечена сім'я.

Вступ. Вища освіта являється важливою складовою суспільного життя. Під час здобуття вищої освіти в особи формуються не тільки професійні компетентності та навички з обраної спеціальності, але й продовжують формуватися загальнолюдські цінності, тому важливо, щоб вища освіта, була доступною для кожного.

Мета. Проаналізувати законодавче регулювання принципу доступності вищої освіти в ході реалізації права на вищу освіту дітьми, що належать до сім'ї, яка отримує державну соціальну допомогу як малозабезпечена.

Результати. Відповідно до Закону України «Про освіту», держава здійснює соціальний захист здобувачів освіти у випадках, визначених законодавством, а також забезпечує рівний доступ до освіти особам із соціально вразливих верств населення[1]. Згідно із Законом України «Про соціальні послуги», малозабезпечені особи являються однією з категорій вразливих груп населення[2]. І якщо Конституцією України гарантується безкоштовне здобуття дошкільної та повної загальної середньої освіти, то безоплатність вищої освіти гарантується на конкурсній основі[3]. Конкурсність передбачає отримання рекомендації на місця державного або регіонального замовлення чи на місця за рахунок коштів фізичних або юридичних осіб в залежності від конкурсного балу вступника за результатами НМТ /ЗНО.

Станом на 2023 рік дітям із малозабезпечених сімей надається переважне право в порівнянні з вступниками, які не відносяться до соціально вразливих категорій населення на державний пільговий достроковий кредит[4]. Також їм

виплачується соціальна стипендія, у випадку навчання за державним або регіональним замовленням[5]. У проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки здобувачам освіти», про фінансування здобуття вищої освіти дітьми, що належать до малозабезпечених сімей теж не йде мова[6].

Висновки. Під час здобуття вищої освіти дітьми із малозабезпечених сімей є важливою підтримка держави, яка повинна полягати у повному чи частковому фінансуванні здобуття вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень. Розробка напрямків удосконалення механізму забезпечення рівного доступу до вищої освіти для дітей з малозабезпечених сімей.

Конфлікт інтересів відсутній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Закон України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII (2019). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
3. Конституція України (1996). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Постанова Кабінету України «Про затвердження Порядку пільгового кредитування для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти» №673 (2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/673-2018-%D0%BF#Text>.
5. Постанова Кабінету України «Деякі питання виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти» №1045 (2016). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-2016-%D0%BF#Text>
6. Порівняльна таблиця проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки здобувачам освіти» (2023). <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-zakonu-ukrayini-pro-vnesennya->

zmin-do-deyakh-zakoniv-ukrayini-shodo-finansuvannya-zdobuttya-vishoyi-osviti-ta-nadannya-derzhavnoyi-cilovoyi-pidtrimki-zdobuvacham-osviti.

Серебряк Станіслав Вадимович, кандидат юридичних наук

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,

м. Луганськ, Україна

e-mail: sieriebriak1@yahoo.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7207-594X>

СПЕЦІАЛЬНИЙ РЕЖИМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: спеціальний режим господарювання, економіка, розвиток, стимули, суб'єкти господарювання, воєнний стан

Сучасні умови господарювання в Україні супроводжуються виникненням ризиків у частині належного функціонування економічної системи, що пов'язано з введенням воєнного стану через повномасштабну російську агресію. У період нестабільності та кризи особливо важливим є забезпечення життєдіяльності всіх економічних гравців, де суб'єкти господарської діяльності мають домінуюче значення для забезпечення стійкості економічного фронту. Реалізація даного завдання тісно пов'язана з необхідністю стимулювання господарської діяльності з метою відновлення економіки нашої держави як драйверу здійснення інноваційних зрушень та розвитку економіки. Важливу роль у даному контексті відіграють інструменти державної підтримки та стимулювання господарської діяльності, ключовими з яких у спеціальному режимі господарювання постають стимули податкового, митного й інноваційно-інвестиційного характеру. Рушійною силою національної економіки у даному контексті постають стимули податкового характеру, що підкреслюють положення статті 17 ГКУ, в яких визначено формування системи оподаткування за принципами економічної доцільності, соціальної справедливості, поєднання інтересів суспільства, держави, територіальних громад, суб'єктів господарювання та громадян [1].

Особливо важливим є дотримання даних принципів у період воєнного стану, оскільки завдяки їх виконанню формується ядро для відновлення економічного потенціалу постраждалих територій, де суб'єкти господарювання постають потужною силою. Яскравим прикладом функціонування спеціального режиму

господарювання на території нашої держави постають організаційно-правові аспекти стимулювання діяльності резидентів правового режиму Дія.Сіті, якими відповідно до п. 11 ст. 1 Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні» від 15 липня 2021 року № 1667-ІХ [2] виступають юридичні особи, що набули статусу резидента Дія.Сіті згідно з інформацією, що міститься у спеціальному реєстрі та перебувають у вказаному статусі. Важливо додати, що ставки податків у даному спеціальному правовому режимі мають нормативний характер і не можуть встановлюватись індивідуально для окремого суб'єкта господарювання, при цьому система оподаткування повинна передбачати граничні розміри податків і зборів, які можуть справлятися з суб'єктів господарювання.

Якщо аналізувати особливості правового режиму Дія.Сіті в рамках дослідження стимулюючих інструментів для розвитку економіки України, то можна побачити окрему ставку податку для суб'єктів господарювання, які є платниками податку на особливих умовах відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», яка згідно п. 136.8. ст. 136 ПКУ має розмір 9% бази оподаткування, визначеної відповідно до положень пункту 135.2 статті 135, пункту 137.10 статті 137 та пункту 141.9-1 (крім пп. 141.9-1.3 і 141.9-1.4) статті 141 ПКУ.

Таким чином, особливості стимулювання господарської діяльності у площині відновлення й розвитку економіки держави через воєнні події підкреслюють важливість податкових, митних, інвестиційно-інноваційних стимулів у спеціальному режимі господарювання для забезпечення належного функціонування соціально-економічних систем усіх рівнів управління. Подальшу увагу в розкритті даної проблематики необхідно приділити дослідженню економіко-правових особливостей державної допомоги суб'єктам господарювання, які сприяють відновленню економіки в умовах та після війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січ. 2003 року № 436-IV. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text) (дата звернення 09.08.2023).
2. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15 лип. 2021 р. № 1667-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1667-20#Text> (дата звернення 07.08.2023).

Філатова Євгенія Василівна, аспірантка

кафедри адміністративного і кримінального права юридичного факультету
Дніпровський Національний Університет імені Олеся Гончара,
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ З ЯКИМИ ЗІТКНУЛИСЯ ЛІКАРІ-ТРАНСПЛАНТОЛОГИ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: право, закон, трансплантологія, лікування, медицина, війна

Вступ. Потреба в застосуванні анатомічних матеріалів людини була завжди, але через війну вона зросла в рази. Наразі, в Україні трансплантацію анатомічних матеріалів людини проводять 32 заклади. Загалом, за 2022 рік проведено 182 трансплантації, половина з них від померлого донора відповідно до статистики Українського центру трансплант-координації кількості виконаних операцій під час 2022 року [1].

Мета. Дослідити з якими проблемами зіткнулися лікарі-трансплантологи під час війни в Україні у правовому просторі. **Результати.** Згідно зі статтею 17 Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» № 2427-VIII від 01.01.2019 (далі – Закон), вилучення органів дозволяється у донора-трупа після підписання акта констатації смерті його головного мозку [2]. Використання органів людини призначених для трансплантації (умови, порядок вилучення, зберігання, тестування та обробки), встановлюються Кабінетом Міністрів України [3]. У разі згоди родичів на забір органів у померлого, вони підписують відповідний документ, а інформацію про донора вносять відомості у Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин. Так, наприклад, тканини шкіри померлих людей, забрані відповідно до Закону та подальшої їх обробки, можна застосовувати в лікуванні важкопоранених хворих.

Відповідно до Закону, посмертними донорами органів не можуть бути діти-сироти та діти, позбавлених батьківського піклування, недієздатні особи, (невстановлені особи), а також військовослужбовці, які загинули безпосередньо в районах ведення воєнних (бойових) дій [2].

У зв'язку із повномасштабним вторгненням російських військ 24.02.2022 в Україну, був запроваджений воєнний стан відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 [4]. Невпинне руйнування енергетичної інфраструктури росією, спричинило складну ситуацію в енергосистемі, на основі цього було прийнято рішення по всій країні ввести графіки стабілізаційних відключень світла починаючи з листопада 2022 року. З урахуванням повітряних тривог та відключення світла, стало складніше робити дослідження, трансплантацію.

Шкіра одного померлого донора рятує життя двох або трьох людей, які зазнали опіків чи інших травм. Алотрансплантати шкіри – виготовлені з анатомічного матеріалу людини у вигляді шкіри, які відповідають вимогам щодо вилучення, зберігання та транспортування, якості та безпеки тестування. Тіло донора досліджується на багато захворювань, одні з них: аналіз крові на СНІД, гепатити, сифіліс та ін. Забір крові донора для досліджень береться в найкоротші терміни, але повинно пройти не більше 24 годин після смерті людини[3].

Висновки. Трансплантологія в умовах війни ускладнюється через: повітряні тривоги, виключання світла, не використання авіації для транспортування органів. Але, не зважаючи на складні умови виконання операцій, проведення досліджень, лікарі продовжують працювати та займатися трансплантологією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кількість та структура трансплантацій, виконані у 2022 року в Україні: Український центр трансплант-координації. URL: <http://surl.li/lxhur>
2. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині: Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII. URL: <http://surl.li/frpmz>
3. Порядок виготовлення, контролю якості та обігу біоімплантатів: Постанова КМУ від 24.02.2021 № 158. URL: <http://surl.li/lxxtu>
4. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://cutt.ly/1wv588RX>

Фомічов Костянтин Сергійович, кандидат юридичних наук, доцент,

докторант кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,

м. Кропивницький, Україна

e-mail: kostyantun_fomichov@ukr.net ORCID: 0000-0003-2062-6441

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Ключові слова: *нормотворчість, нормотворча діяльність, особи з інвалідністю, нормативно-правові акти, соціальна захищеність, суб'єкти, права інвалідів.*

Вступ. З прийняттям Конституції України, розпочалося формування правової системи, що зміцнює демократичну, соціальну та правову державу. Конституція України проголошує, що найважливішою соціальною цінністю є людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека. Також, в Основному законі, зазначено, що не повинно бути привілеїв чи обмежень, за тими чи іншими ознаками, а саме: расою, кольором шкіри, переконаннями політичного, релігійного спрямування, тощо. Дане положення знайшло своє відображення у законодавчих актах щодо соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні.

Метою є дослідження здійснення нормотворчої діяльності у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю.

Результати. Нормотворчість – це діяльність уповноважених суб'єктів з розроблення, розгляду, прийняття та офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, яка здійснюється за визначеною процедурою [1].

Головне призначення нормотворчості – формулювання нових правових норм, котрі притаманні соціальним відносинам, тобто моделювання суспільних відносин, які з позицій держави або громадянського суспільства є припустимими чи необхідними. Зміна чинних і скасування застарілих правових норм сприяють утвердженню нових норм, і вони входять до складу нормотворчості [2, с. 311; 3].

Нормотворчість здійснюється уповноваженими на це суб'єктами – органами і носіями публічної влади: органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами; народом та територіальними громадами. При цьому переважна більшість нормативно-правових актів приймається органами державної влади та органами місцевого самоврядування: нормотворча діяльність здійснюється ними на основі виконання завдання підтримання загального соціального порядку [1].

Процес нормотворчості здійснюється згідно діючого законодавства. Процедурний характер нормотворчої діяльності (тобто її здійснення в установленому порядку) зменшує імовірність свавілля та помилкових рішень, забезпечує створення справедливих та ефективних норм права. Додержання процедури розгляду, прийняття та набрання чинності нормативно-правовими актами є однією з умов легальності нормотворчого процесу. Стадійність нормотворчої діяльності надає їй упорядкованого, передбачуваного характеру. Суттєві порушення процедури нормотворчості можуть призвести до визнання нормативно-правового акта недійсним або неконституційним у судовому порядку [1].

Суттєвою проблемою залишається розосередження, недосконалість та суперечливість законодавчих актів у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю. Дана ситуація має негативні наслідки, які відображаються при здійсненні суб'єктами своїх повноважень щодо реалізації державної політики у цій сфері. На нашу думку, для розв'язання цієї проблемної ситуації є в першу чергу законодавче врегулювання процедури створення законодавчих актів (нормотворення) суб'єктами, які безпосередньо приймають участь у даному процесі, з урахуванням при цьому законності, як необхідної умови, що впливає на реалізацію дотримання та виконання законів.

Висновки. Нормативно-правові акти у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю формуються згідно вимог нормотворчої техніки. Нормативно-правовий акт повинен належати певній правовій сфері, охоплювати предмет регулювання та відповідати за обсягом регламентації.

Перспективи подальших наукових досліджень: дослідження нормативно-правових актів у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю з позиції системного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Normotvorchist i pravoutvorennia. [Norm-making and law-making]. Retrieved from: <http://ftplec.nlu.edu.ua> [in Ukrainian].
2. Skakun, O.F. (2009). Teoriia prava i derzhavy. [Theory of law and the state]. Pidruch. 520. [in Ukrainian].
3. Voronina, I.M. (2015). Aksiolohichniy aspekt normotvorchoi diialnosti. [Axiological aspect of normative activity]. *Iurydychni nauky: problemy ta perspektyvy* Retrieved from: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/11may2015/02.pdf> [in Ukrainian].

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

AUTHOR INDEX

- Bulhakov V.V. *125*
Doroshenko D. *127, 129*
Ishchuk A.A. *267, 269*
Ishchuk O.M. *267*
Kostovyat H.I. *50*
Lopachuk O.O. *371*
Rogov V.G. *50*
Алмашій В.В. *193*
Алмашій А.О. *373*
Андрашко Ю.В. *133, 186*
Андрусенко А.С. *228*
Антосяк П.П. *131*
Антощак М.М. *196*
Арделан Н.І. *131*
Базга Є.О. *271*
Бакаєвич К.О. *273*
Балога С.І. *151*
Баран О.І. *133*
Баран Р.О. *53*
Барилівський О.А. *100*
Батюк Д.В. *55*
Безноско І.В. *34*
Біда В.І. *228*
Бірюков М.С. *250*
Богатель Н.В. *135*
Бойко Н.В. *37*
Бондар О.Б. *32*
Бондаренко А.Є. *196*
Боришполь Г.І. *375*
Борович І.Ю. *310*
Бортош М.Ю. *137*
Боршош А.В. *58, 60*
Брила А.А. *139*
Брила А.Ю. *160, 173, 177, 184*
Бриленко В.О. *198*
Брюховецька І.О. *77*
Булгакова Т.М. *319*
Бурмей С.А. *37*
Варга Я.В. *170*
Верховець Д.І. *200, 202*
Височанська В.В. *233*
Волосовець Т.М. *228*
Вощепинець А.С. *144, 175, 179*
Гаврилюк Л.В. *34*
Гайович Є.Ф. *312*
Гедеон Г.О. *157*
Гончаренко В.В. *250*
Гордєєва І.О. *120*
Гряділь Т.І. *236*
Гуріна А.П. *315*
Гуцалюк Є.А. *62*
Демура О.В. *108*
Джораєва С.К. *250*
Джуган В.В. *379*
Джуган Р.І. *379*
Діденко Р.О. *317*
Діордій К.В. *382*
Добришин Ю.Є. *141*
Докус А.О. *356*
Дорошенко М. М *241*
Дорошенко М.В. *228, 241*
Дорошенко О.М. *228, 241*
Євич В.Р. *144*
Єфремова А.А. *385*
Єхалов В.В. *261*
Жукова Г.В. *319*
Івашко М.В. *37*
Ігнатко Я.Я. *246*
Ільницький Д.М. *146*
Іскра Р.Я. *40*
Калінін І.М. *204*
Камишин В.В. *147*
Капітан І.І. *149*
Капленко Д.Д. *23*
Кашуба І.Ф. *151*
Керножицька О.А. *269*
Кертис С.Я. *248*
Кечеджі О.В. *276*
Кічіна О.В. *278*
Клименко К.В. *65*
Коваленко Т.В. *387*
Ковальчук В.В. *207*
Козинець А.О. *353*
Козловська Л.В. *389*
Кондратенко А.О. *67*
Коржук І.О. *392*
Корицька О.І. *70*
Котик Б.І. *40*
Кохановська А.С. *280*
Кравченко В.Г. *282*
Кравченко Є.І. *385*
Крамарчук М.В. *72*
Крамський С.О. *75*
Кривцова М.В. *46*
Кришталь Г.О. *77*
Крупій Ф.А. *359*

Кубська Л.І. 322
 Кузка О.І. 146
 Куйдіна Т. 385
 Кутасевич Я.Ф. 250
 Кучмійова Т.С. 72
 Лабунець І.Ю. 356
 Лазаренко В.І. 79
 Лазько Є.С. 209
 Лапа І.В. 82
 Левчук О.А. 284
 Леоненко П.В. 228
 Лещух І.В. 89
 Литвин Ю.В. 84
 Маліцький Б.В. 153, 155
 Мальцева О.Б. 254
 Марчевська Д.В. 157
 Мауер Д.Р. 87
 Мельник М.І. 89
 Мельник Х.В. 257
 Мельниченко С.Г. 43
 Мироненко А.П. 211
 Михайлов М.В. 92
 Михалко А.Я. 361, 364
 Михалко Г.Я. 361, 364
 Михалко Я.О. 361, 364
 Міненко Є.С. 394
 Молнар К.А. 367
 Намонюк В.Є. 94
 Ніколаєнко С.А. 96
 Новиченко Ю.М. 286
 Нямецук Г.В. 98
 Омельяненко О.А. 228, 241
 Орленко О.М. 100
 Орловський Р.В. 213, 215
 Осадчий М.Л. 103, 105
 Осокін Є.С. 359
 Панін Є.В. 77
 Пасічник Я.Є. 284
 Паш О.В. 290
 Пащук Л.М. 326
 Петренко О.П. 108
 Пилипенко О.В. 259
 Пирогова Н.В. 397
 Підгаєць М.С. 292
 Підоричева І.Ю. 110
 Поясова О.-Р.С. 263
 Присяжний О.С. 160
 Проскурін І.А. 329
 Радько В.І. 228
 Ревуцька О.М. 112
 Резнік А.В. 162
 Рогальова Д.Г. 294
 Рогович Р.Ю. 165
 Розлуцька Г.М. 312
 Рошко В.В. 168
 Рощенко К.О. 297
 Рубель О.Є. 356
 Рудяшко О.О. 331
 Савостьяненко М.В. 65
 Савченко Я.В. 335
 Сазонова Ю.О. 300
 Самойленко С.М. 254
 Сидоренко С.М. 141
 Синюра-Ростун Н.Р. 114
 Синявська О.О. 170
 Скляр І.І. 46
 Смоланка В.В. 37
 Сокур Б.С. 338, 343
 Соловей Ю.О. 348
 Стасюк Ю.М. 98
 Стеценко Н.М. 350
 Стешенко О.Д. 117
 Сухий О.Л. 135
 Сухий О.Л. 147
 Сухорукова А.Л. 401
 Тегза А.М. 153, 155
 Теплюк М.А. 62
 Товт Ю.О. 173
 Толочко Н.В. 304
 Топчий В.І. 218, 220
 Третяк Л.І. 269
 Троханяк В.І. 26
 Труханенко М.О. 175
 Тютюнникова Г.С. 181
 Філеп М.Й. 367
 Хававка Є.В. 177
 Харипончук К.В. 261
 Харченко К.С. 23
 Химинець М.В. 137
 Хорольський А.О. 28
 Черепов О.С. 179
 Чубірко К.І. 246
 Шарапова О.М. 263
 Шаталов Є.І. 181
 Шепелинський. О.В. 241
 Шестакова В.М. 117
 Шимон Р.Т. 184
 Шкіря С.В. 186
 Шлапай М.А. 222
 Штонда І.Р. 120
 Щербан Д.В. 188
 Югас В.О. 190
 Яворський К.А. 122
 Ягодзінський С.М. 353
 Яковець О.Є. 225
 Яцишин А.В. 135, 147